

Regeringens proposition

2009/10:173

Kärnkraften – ökat skadeståndsansvar

Prop.
2009/10:173

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 18 mars 2010

Fredrik Reinfeldt

Andreas Carlgren
(Miljödepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att Sverige tillträder 2004 års ändringsprotokoll till Paris- och tilläggskonventionen om skadeståndsansvar på atomenergins område, som innehåller grundläggande regler om ansvaret för skador vid radiologiska olyckor. Samtidigt föreslås de lagändringar som behövs för att Sverige ska klara de åtaganden som följer av de internationella reglerna.

Förslaget innebär att atomansvarighetslagen (1968:45) ersätts av en ny lag om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor. Regeringen föreslår att det införs ett obegränsat ansvar för innehavare av kärntekniska anläggningar och att innehavare av kärnkraftsreaktorer ska finansiera ansvaret upp till 1 200 miljoner euro. För andra kärntekniska anläggningar är huvudregeln att innehavaren ska finansiera ansvaret upp till 700 miljoner euro. Andra frågor som berörs av förslaget är tillämpningsområdet och förutsättningarna för ersättning av statsmedel. De föreslagna ändringarna innebär ett förbättrat skydd för skadelidande i händelse av en radiologisk olycka.

Det föreslås att regeringen bemyndigas att bestämma när lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor ska träda i kraft.

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	5
2	Lagtext	6
2.1	Lag om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor	6
2.2	Lag om ändring i miljöbalken	18
2.3	Lag om ändring i lagen (1922:382) angående ansvarighet för skada i följd av luftfart	19
2.4	Lag om ändring i lagen (1937:73) om befordran med luftfartyg	20
2.5	Lag om ändring i lagen (1974:610) om inrikes vägtransport	21
2.6	Lag om ändring i trafikskadelagen (1975:1410)	22
2.7	Lag om ändring i lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet	23
2.8	Lag om ändring i järnvägstrafiklagen (1985:192)	25
2.9	Lag om ändring i produktansvarslagen (1992:18)	26
2.10	Lag om ändring i sjölagen (1994:1009)	27
2.11	Lag om ändring i lagen (2003:778) om skydd mot olyckor	29
3	Ärendet och dess beredning	30
4	Bakgrund och gällande rätt	31
4.1	Inledning	31
4.2	Paris- och tilläggskonventionens huvudsakliga innehåll	33
4.3	Ändringarna i Paris- och tilläggskonventionen	36
4.4	Konventionen om supplerande ersättning för atomskada	39
4.5	Atomansvarighetslagen	40
5	Ett svenskt tillträde till de reviderade ansvarskonventionerna	47
5.1	Paris- och tilläggskonventionen	47
5.2	Konventionen om supplerande ersättning för radiologisk skada	49
6	En ny lag om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor	50
7	Ansvars- och finansieringsnivåer	51
7.1	Ett obegränsat ersättningsansvar	51
7.2	Tillståndshavarens egendomsförsäkring	54
7.3	En höjd finansieringsnivå	55
7.4	Alternativ för att finansiellt garantera ersättning	60
7.5	Finansieringsnivån för mindre riskfyllda anläggningar och transporter	64
7.6	Godkännande av försäkring eller annan ekonomisk säkerhet	67
7.7	Statens ansvar för att betala ersättning	69

7.8	Ömsesidighet i förhållande till vissa stater	70	Prop. 2009/10:173
8	Andra lagändringar som rör skadeståndsansvaret	71	
8.1	Nya definitioner.....	71	
8.1.1	Nya termer och uttryck	72	
8.1.2	Radiologisk olycka	75	
8.1.3	Radiologisk skada.....	76	
8.1.4	Kärnteknisk anläggning.....	87	
8.2	Tillämpningsområdet.....	88	
8.2.1	Pariskonventionen	88	
8.2.2	Tilläggskonventionen	89	
8.2.3	Utvidgat tillämpningsområde	90	
8.3	Ansvar vid transporter	92	
8.4	Undantag	93	
8.5	Preskription	95	
8.6	Processuella frågor	99	
8.6.1	De skadelidandes möjligheter att framställa ett samlat ersättningsanspråk	99	
8.6.2	Domstols behörighet.....	100	
8.6.3	Endast en behörig domstol	102	
8.6.4	Bestämmelser om talerätt m.m.	104	
8.6.5	Regler om tillämplig lag	105	
8.6.6	Twistelösning m.m.	106	
8.7	Tillsyn över skadeståndsansvaret	107	
8.8	Straff.....	108	
9	Följändringar i andra lagar	111	
10	Ikraftträdande och övergångsbestämmelser	112	
11	Konsekvenser	114	
11.1	Statliga myndigheter.....	114	
11.2	Domstolarna	114	
11.3	Statens ansvar för ersättning.....	115	
11.4	Företagen	116	
11.5	Miljön.....	117	
12	Författningskommentar	117	
12.1	Förslaget till lag om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor	117	
12.2	Förslaget till lag om ändring i miljöbalken.....	150	
12.3	Förslaget till lag om ändring i lagen (1922:382) angående ansvarighet för skada i följd av luftfart.....	151	
12.4	Förslaget till lag om ändring i lagen (1937:73) om befordran med luftfartyg.....	151	
12.5	Förslaget till lag om ändring i lagen (1974:610) om inrikes vägtransport	151	
12.6	Förslaget till lag om ändring i trafikskadelagen (1975:1410)	151	
12.7	Förslaget till lag om ändring i lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet.....	152	
12.8	Förslaget till lag om ändring i järnvägstrafiklagen (1985:192)	152	

12.9	Förslaget till lag om ändring i produktansvarslagen (1992:18).....	153
12.10	Förslaget till lag om ändring i sjölagen (1994:1009)	153
12.11	Förslaget till lag om ändring i lagen (2003:778) om skydd mot olyckor.....	153
Bilaga 1	2004 års tilläggsprotokoll till Pariskonventionen	154
Bilaga 2	2004 års tilläggsprotokoll till tilläggskonventionen	184
Bilaga 3	Lagförslag i betänkandet Översyn av atomansvaret, SOU 2006:43	210
Bilaga 4	Remissinstanser betänkandet Översyn av atomansvaret, SOU 2006:43	223
Bilaga 5	Lagförslag i betänkandet Kärnkraft – nya reaktorer och ökat skadeståndsansvar, SOU 2009:88	224
Bilaga 6	Remissinstanser betänkandet Kärnkraft – nya reaktorer och ökat skadeståndsansvar, SOU 2009:88	227
Bilaga 7	Jämförande paragrafregister	228
Bilaga 8	Lagrådsremissens lagförslag.....	233
Bilaga 9	Lagrådets yttrande	258
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 18 mars 2010.....	264
	Rättsdatablad	265

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

dels antar regeringens förslag till

1. lag om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor,
2. lag om ändring i miljöbalken,
3. lag om ändring i lagen (1922:382) angående ansvarighet för skada i följd av luftfart,

4. lag om ändring i lagen (1937:73) om befordran med luftfartyg,

5. lag om ändring i lagen (1974:610) om inrikes vägtransport,

6. lag om ändring i trafikskadelagen (1975:1410),

7. lag om ändring i lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet,

8. lag om ändring i järnvägstrafiklagen (1985:192),

9. lag om ändring i produktansvarslagen (1992:18),

10. lag om ändring i sjölagen (1994:1009),

11. lag om ändring i lagen (2003:778) om skydd mot olyckor

dels godkänner

12. protokollet den 12 februari 2004 om ändring av konventionen den 29 juli 1960 om skadeståndsansvar på atomenergins område i dess lydelse enligt tilläggsprotokollet den 28 januari 1964 och ändringsprotokollet den 16 november 1982 (ändringsprotokollet till Pariskonventionen),

13. en reservation för att Sverige inför en bestämmelse om ömsesidighet i förhållande till fler länder än som anges i artikel 7 g i Pariskonventionen (avsnitt 7.8),

14. protokollet den 12 februari 2004 om ändring av tilläggskonventionen den 31 januari 1963 till Pariskonventionen den 29 juli 1960 om skadeståndsansvar på atomenergins område i dess lydelse enligt tilläggsprotokollet den 28 januari 1964 och ändringsprotokollet den 16 november 1982.

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Lag om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om skadeståndsansvar vid radiologiska olyckor, om skyldighet att försäkra eller på annat sätt ekonomiskt säkerställa ansvaret och om ersättning av statsmedel i vissa fall.

Definitioner

2 § Med *kärnämne* avses i denna lag

1. uran, plutonium eller ett annat ämne som används eller kan användas för utvinning av kärnenergi (kärnbränsle),
2. en förening som innehåller ett sådant ämne som avses i 1, och
3. använt kärnbränsle som inte har placerats i slutförvar.

Med kärnämne avses inte naturligt uran eller utarmat uran när det transporteras eller förvaras tillfälligt.

3 § Med *kärnavfall* avses i denna lag

1. använt kärnbränsle som har placerats i slutförvar,
2. ett radioaktivt ämne som har bildats i en kärnteknisk anläggning och inte har framställts eller tagits ur anläggningen för att användas i undervisnings- eller forskningssyfte eller för medicinska, jordbrukstekniska, industriella eller kommersiella ändamål,
3. material eller annat som har blivit radioaktivt förorenat i en kärnteknisk anläggning och inte längre ska användas i en sådan anläggning, och
4. radioaktiva delar av en kärnteknisk anläggning som avvecklas.

4 § Med *kärnreaktor* avses i denna lag en anordning som innehåller kärnbränsle under sådana förhållanden att klyvning av atomkärnor i en självunderhållande kedjereaktion kan uppkomma i anordningen utan tillskott av neutroner från en annan källa.

5 § Med *kärnteknisk anläggning* avses i denna lag

1. en kärnreaktor som inte har infogats i ett fartyg eller annat transportmedel för att användas som kraftkälla för transportmedlet,
2. en anläggning för utvinning, framställning, hantering eller bearbetning av kärnämne,
3. en anläggning för hantering eller bearbetning av kärnavfall,
4. en anläggning för slutförvaring av kärnämne eller kärnavfall,

5. en anläggning för förvaring eller lagring av kärnämne eller kärnavfall, om anläggningen inte är avsedd endast för tillfällig förvaring under transport, och

6. en kärnreaktor eller annan kärnteknisk anläggning som avvecklas.

6 § Med *radiologisk olycka* avses i denna lag en händelse eller serie av händelser med samma ursprung som orsakar en skada till följd av

1. joniserande strålning från en strålningskälla i en kärnteknisk anläggning,

2. radioaktiva egenskaper hos kärnämne eller kärnavfall, eller

3. radioaktiva egenskaper i förening med giftiga, explosiva eller andra farliga egenskaper hos kärnämne eller kärnavfall.

7 § Med *radiologisk skada* avses i denna lag en skada som har orsakats av eller uppkommit till följd av en radiologisk olycka och är

1. en personskada eller sakskada,

2. en ekonomisk förlust som är en direkt följd av en personskada eller sakskada,

3. en inkomstförlust som inte omfattas av 1 eller 2 men till följd av en betydande försämring av miljön har orsakats av en skada på ett ekonomiskt intresse som är direkt knutet till miljön, och

4. en kostnad för att återställa miljön eller kompensera för förlorade miljövärden, om det är en miljöskada som inte är obetydlig och den eller de åtgärder som kostnaden avser har godkänts som rimliga av den myndighet som regeringen bestämmer.

Med radiologisk skada avses också en kostnad för att, efter en radiologisk olycka eller vid en allvarlig och överhängande fara för en sådan olycka, vidta rimliga åtgärder för att förebygga en skada som avses i första stycket 1, 2, 3 eller 4 och en skada till följd av sådana förebyggande åtgärder.

8 § I denna lag avses med

Pariskonventionen: den i Paris den 29 juli 1960 avslutade konventionen om skadeståndsansvar på atomenergins område i dess lydelse enligt det i Paris den 28 januari 1964 avslutade tilläggsprotokollet eller nämnda konvention i dess lydelse enligt detta protokoll och de i Paris den 16 november 1982 och den 12 februari 2004 avslutade ändringsprotokollen,

tilläggskonventionen: den i Bryssel den 31 januari 1963 avslutade tilläggskonventionen till Pariskonventionen i den lydelse som tilläggskonventionen har fått genom det i Paris den 28 januari 1964 avslutade tilläggsprotokollet samt de i Paris den 16 november 1982 och den 12 februari 2004 avslutade ändringsprotokollen,

Wienkonventionen: den i Wien den 21 maj 1963 avslutade konventionen om civilrättsligt ansvar för atomskada eller denna konvention i dess lydelse enligt det i Wien den 29 september 1997 avslutade ändringsprotokollet,

det gemensamma protokollet: det i Wien den 21 september 1988 undertecknade protokollet rörande tillämpningen av Wienkonventionen och Pariskonventionen,

konventionsstat: en stat som har tillträtt Pariskonventionen,

tilläggskonventionsstat: en stat som har tillträtt tilläggskonventionen,

anläggningsstat: den konventionsstat inom vars område en kärnteknisk anläggning ligger eller, om anläggningen inte ligger inom någon stats område, den konventionsstat som driver eller har godkänt anläggningen,

innehavare av en svensk anläggning: den som driver eller innehar en kärnteknisk anläggning i Sverige,

innehavare av en utländsk anläggning: den som i fråga om en kärnteknisk anläggning utanför Sverige är att anse som anläggningens innehavare enligt lagen i anläggningsstaten,

anläggningshavare: innehavare av en kärnteknisk anläggning,

säkerhet: en ansvarsförsäkring eller annan ekonomisk säkerhet för fullgörande av ersättningsansvar vid radiologiska olyckor, och

den som har ställt säkerhet: den som utan att vara ansvarig anläggningshavare har utfärdat en ansvarsförsäkring eller ställt annan ekonomisk säkerhet för fullgörande av anläggningshavarens ersättningsansvar enligt denna lag.

Tillämpning

9 § Om inte annat följer av denna lag, ska lagen tillämpas på radiologiska skador som har uppkommit i

1. Sverige eller inom Sveriges ekonomiska zon,
2. en annan konventionsstat, dess ekonomiska zon eller en annan maritim zon som staten har inrättat enligt internationell rätt, eller
3. ett annat land, dess ekonomiska zon eller en annan maritim zon som landet har inrättat enligt internationell rätt, om landet
 - a) har tillträtt Wienkonventionen och det gemensamma protokollet och den ansvariga anläggningshavarens anläggning är belägen i en konventionsstat som har tillträtt det gemensamma protokollet,
 - b) vid tidpunkten för den radiologiska olyckan inte har någon kärnteknisk anläggning på sitt territorium, i sin ekonomiska zon eller i en annan maritim zon som landet har inrättat enligt internationell rätt, eller
 - c) vid tidpunkten för den radiologiska olyckan har en lagstiftning som erbjuder motsvarande ersättningsförmåner och som bygger på samma principer som bestämmelserna i Pariskonventionen och tilläggskonventionen.

Lagen ska tillämpas även om den radiologiska skadan har uppkommit på ett fartyg eller ett luftfartyg som är registrerat i Sverige, i en annan konventionsstat eller i ett land som avses i första stycket 3, dock inte om fartyget eller luftfartyget befann sig inom ett område som tillhör någon annan stat än dem som avses i första stycket.

10 § Om det samtidigt med en radiologisk olycka som har medfört en radiologisk skada har inträffat en annan händelse som medfört en skada, ska denna lag tillämpas på den skadan i den utsträckning skadan inte kan särskiljas från den radiologiska skadan. Detta gäller dock inte i fråga om ansvar som någon annan än anläggningshavaren kan ha enligt särskilda bestämmelser om skador till följd av joniserande strålning.

11 § Denna lag gäller inte skador orsakade av en radiologisk olycka som är en direkt följd av en krigshandling eller en liknande handling under väpnad konflikt, inbördeskrig eller uppror.

12 § Vid tillämpningen av denna lag ska två eller flera svenska kärntekniska anläggningar anses som en anläggning, om anläggningarna har samma innehavare och ligger nära varandra. Denna anläggning ska också anses omfatta anläggningar som innehåller kärnämne eller kärnavfall men som inte är kärntekniska anläggningar, om anläggningarna har samma innehavare som de kärntekniska anläggningarna och ligger nära dem.

13 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om eller i det enskilda fallet besluta att denna lag inte ska tillämpas i fråga om kärntekniska anläggningar, kärnämnen och kärnavfall där den risk som är förenad med anläggningarna, ämnena eller avfallet är liten.

14 § Regeringen får meddela föreskrifter om att ett land eller en del av ett land ska likställas med en konventionsstat vid tillämpningen av denna lag.

Huvudregel om ansvaret vid radiologiska olyckor

15 § Om det inträffar en radiologisk olycka i en kärnteknisk anläggning eller med kärnämne eller kärnavfall från en sådan anläggning, ska anläggningshavaren ersätta de radiologiska skador som olyckan medför.

Första stycket gäller inte

1. skador på den kärntekniska anläggningen, en närbelägen kärnteknisk anläggning eller en kärnteknisk anläggning som uppförs i närheten,
2. skador på annan egendom som finns inom anläggningsområdet för en anläggning som avses i 1 och som används eller avses att användas i anslutning till anläggningen, eller
3. om annat följer av 16–25 §§.

Ansvaret vid transporter

16 § Om det inträffar en radiologisk olycka under en transport eller tillfällig förvaring i samband med en transport av kärnämne eller kärnavfall mellan kärntekniska anläggningar, ska den anläggningshavare som är avsändare ersätta de radiologiska skador som olyckan medför. Detta gäller dock inte om annat följer av 17–25 §§.

17 § Vid transport mellan anläggningar i Sverige eller andra konventionsstater gäller avsändarens ersättningsansvar enligt 16 § inte i fråga om olyckor som inträffar efter den tidpunkt då ansvaret enligt ett skriftligt avtal mellan avsändaren och mottagaren övergår på mottagaren eller, om det inte finns något sådant avtal, då mottagaren övertar kärnämnet eller kärnavfallet.

Ansvaret för en transport får övergå på en annan anläggningshavare genom ett avtal enligt första stycket endast om denne har ett direkt ekonomiskt intresse i de kärnämnen eller det kärnavfall som transporteras.

18 § Vid transport från Sverige eller annan konventionsstat till ett land som inte är en konventionsstat gäller avsändarens ersättningsansvar enligt 16 § inte i fråga om olyckor som inträffar efter den tidpunkt då kärn-

ämnet eller kärnavfallet har lossats från det transportmedel som ämnet eller avfallet anlänt till mottagarlandet med.

19 § Vid transport till Sverige eller annan konventionsstat från ett land som inte är en konventionsstat, ska den anläggningshavare som är mottagare av transporten ersätta de radiologiska skador som olyckan medför, om

1. mottagaren skriftligen har samtyckt till transporten, och
2. olyckan inträffar efter den tidpunkt då kärnämnet eller kärnavfallet har lastats på det transportmedel som ämnet eller avfallet ska transporteras med.

Transporter till eller från reaktordrivna transportmedel

20 § Om det inträffar en radiologisk olycka under en transport mellan å ena sidan en kärnteknisk anläggning i Sverige eller en annan konventionsstat och å andra sidan en kärnreaktor som används som kraftkälla i ett fartyg eller annat transportmedel, ska innehavaren av den kärntekniska anläggningen ersätta de radiologiska skador som olyckan medför.

Ersättningsansvaret gäller dock inte i fråga om olyckor som

1. vid transport från den kärntekniska anläggningen inträffar efter den tidpunkt då kärnämnet eller kärnavfallet övertas av den som driver eller innehar den mottagande reaktorn, eller
2. vid transport till den kärntekniska anläggningen inträffar före den tidpunkt då kärnämnet eller kärnavfallet övertas av innehavaren av den kärntekniska anläggningen.

Transporter mellan länder som inte är konventionsstater

21 § Om det inträffar en radiologisk olycka under en transport eller tillfällig förvaring i samband med en transport av kärnämne eller kärnavfall mellan länder som inte är konventionsstater, ska den som har tillstånd till transporten enligt lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet ersätta de radiologiska skador som olyckan medför. Det som i denna lag gäller i fråga om en anläggningshavares ansvar ska då gälla tillståndshavaren.

Andra fall där olyckan inträffar utanför en anläggning

22 § Om det i ett fall som inte omfattas av 16–21 §§ inträffar en radiologisk olycka med kärnämne eller kärnavfall som inte finns i en kärnteknisk anläggning, ska den anläggningshavare som vid tidpunkten för olyckan har eller senast haft ämnet eller avfallet i sin besittning ersätta de radiologiska skador som olyckan medför. Detta gäller dock endast om kärnämnet eller kärnavfallet har

1. kommit från en kärnteknisk anläggning i Sverige eller en annan konventionsstat, eller
2. transporterats till Sverige från ett land som inte är en konventionsstat.

En anläggningshavares ersättningsansvar enligt första stycket gäller inte om en annan anläggningshavare genom ett skriftligt avtal har övertagit ansvaret.

Andra fall där olyckan inträffar i en anläggning

23 § Om det i ett fall som inte omfattas av 16–22 §§ inträffar en radiologisk olycka med kärnämne eller kärnavfall som förvaras tillfälligt i en kärnteknisk anläggning vid transport till eller från en annan kärnteknisk anläggning, ska den som innehar den kärntekniska anläggning där kärnämnet eller kärnavfallet förvaras ersätta de radiologiska skador som olyckan medför endast om ersättningsansvaret följer av ett skriftligt avtal som anläggningshavaren är bunden av.

Transportörers ansvar

24 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får besluta att en transportör i stället för en eller flera anläggningshavare ska vara ersättningsansvarig för de radiologiska skador som uppkommer till följd av en radiologisk olycka under eller i anslutning till transporten, om

1. transportören har ansökt om ett sådant beslut och visat att det för transporten finns en säkerhet som krävs enligt denna lag, och

2. anläggningshavarna har samtyckt till detta.

I fråga om den transport som omfattas av beslutet ska det som i denna lag gäller i fråga om en anläggningshavares ansvar gälla transportören.

25 § Om det i en annan konventionsstat har meddelats ett beslut som motsvarar ett beslut enligt 24 §, gäller det beslutet i samma utsträckning som om det hade varit meddelat enligt 24 §.

Anläggningshavares ansvar

26 § Om en anläggningshavare är ersättningsansvarig enligt denna lag, får anspråk på ersättning enligt lagen eller motsvarande bestämmelser i ett annat land riktas endast mot anläggningshavaren, om inte annat följer av lagen eller Sveriges internationella åtaganden.

27 § Om en anläggningshavare är ersättningsansvarig enligt denna lag, gäller ansvaret även om anläggningshavaren eller någon som denne ansvarar för inte har vållat skadan.

Ersättningsansvaret är obegränsat, om inte annat följer av 28 eller 29 §.

28 § Om en innehavare av en utländsk anläggning är ersättningsansvarig och ansvaret är begränsat enligt de bestämmelser som gäller i anläggningsstaten, ska den begränsningen gälla för ersättning enligt denna lag.

29 § För skador i ett land utanför Sverige ska ersättningsansvaret enligt denna lag begränsas så att ersättningen inte överstiger det belopp som enligt det landets bestämmelser gäller i fråga om ersättning för skador i Sverige.

Första stycket gäller inte skador i länder som saknar kärntekniska anläggningar eller om annat följer av lagen (1974:268) med anledning av miljöskyddskonvention den 19 februari 1974 mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige.

30 § En innehavare av en svensk anläggning ska ha en ansvarsförsäkring eller se till att annan ekonomisk säkerhet ställs som vid varje tidpunkt täcker ersättningsansvaret enligt denna lag upp till ett belopp som

1. motsvarar 700 miljoner euro, eller
2. om anläggningen är en kärnkraftsreaktor i drift för att utvinna kärnenergi, motsvarar 1 200 miljoner euro.

31 § Regeringen får i det enskilda fallet besluta att en säkerhet som avses i 30 § inte behöver täcka

1. mer än 70 miljoner euro för varje radiologisk olycka, om beslutet inte gäller en kärnkraftsreaktor i drift för att utvinna kärnenergi och begränsningen är lämplig med hänsyn till slaget av anläggning och den sannolika omfattningen av en radiologisk olycka, eller

2. mer än 80 miljoner euro för varje radiologisk olycka, om beslutet gäller en transport av kärnämne eller kärnavfall och begränsningen är lämplig med hänsyn till ämnenas eller avfallets karaktär och de risker som transporten innebär.

32 § Ersättningsansvaret för skador till följd av en radiologisk olycka under en transport får täckas av en särskild försäkring.

33 § Den som har rätt till ersättning enligt denna lag har rätt att få ut ersättningen direkt av den som har ställt säkerhet.

För att befria sig från ansvar får den som har ställt säkerhet inte mot den skadelidande åberopa omständigheter som beror på någon annan än den skadelidande.

34 § Även om en säkerhet som har ställts enligt denna lag har sagts upp eller på annat sätt upphört att gälla, är den som har ställt säkerheten skyldig att fullfölja sitt åtagande, om en radiologisk olycka som omfattades av åtagandet inträffar

1. inom två månader från det att den myndighet som regeringen bestämmer har underrättats om att säkerheten har sagts upp eller annars upphört att gälla, eller

2. under en transport som har påbörjats innan säkerheten sades upp eller annars upphörde att gälla.

35 § Om den som har ställt säkerhet inte har gjort något annat förbehåll, gäller säkerheten för anläggningshavarens ersättningsansvar enligt denna lag eller motsvarande lagstiftning i en annan konventionsstat.

36 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska pröva om säkerheter enligt 30–32 §§ är tillräckliga.

37 § Om ett ersättningsansvar enligt denna lag säkerställs med såväl en eller flera ansvarsförsäkringar som andra ekonomiska säkerheter, ska de andra säkerheterna användas för att fullgöra ersättningsansvaret endast i den mån ansvarsförsäkringarna inte räcker för att betala full ersättning.

38 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vad som krävs för att en säkerhet ska kunna godtas enligt denna lag. Prop. 2009/10:173

Statlig återförsäkring

39 § Regeringen får i fråga om ansvaret vid radiologiska olyckor göra ekonomiska åtaganden för staten. Det ska göras genom att statliga garantier i form av återförsäkringsåtaganden ställs ut.

För statens åtaganden ska anläggningshavare betala en avgift för den ekonomiska risk som staten bär för kostnader som kan uppkomma i händelse av radiologiska olyckor.

Regeringen får meddela föreskrifter om avgiftens storlek och betalning.

Transportcertifikat

40 § En anläggningshavare som är ersättningsansvarig enligt 15–23 §§ ska till transportören lämna över ett certifikat om den eller de säkerheter som gäller för transporten. Certifikatet ska vara utställt av den eller de som har ställt säkerheterna och innehålla uppgifter om

1. anläggningshavarens namn och adress,
2. säkerheternas belopp, typ och varaktighet, och
3. vilka slag av kärnämnen eller kärnavfall och vilken transport som säkerheterna avser.

Certifikatet ska vara försett med ett intyg om att anläggningshavaren är innehavare av en kärnteknisk anläggning i Pariskonventionens mening. Intyget ska vara utfärdat av den myndighet som regeringen bestämmer.

Solidariskt ansvar

41 § Om två eller flera är ersättningsansvariga för samma skada, ska de solidariskt svara för ersättningen. Ingen av de ansvariga är dock skyldig att betala mer än vad som följer av att dennes ansvar är begränsat.

Om ersättningsansvaret grundas på någon av bestämmelserna om transport eller tillfällig förvaring i 16–25 §§ och transporten eller förvaringen avser flera partier kärnämnen eller kärnavfall i ett och samma transportmedel eller på en och samma förvaringsplats, är det sammanlagda ersättningsansvaret begränsat till det högsta belopp som gäller för någon av de ersättningsansvariga.

De ersättningsansvarigas inbördes ansvar ska bestämmas med utgångspunkt i de olika anläggningarnas bidrag till skadans uppkomst och övriga omständigheter.

Statlig ersättning

42 § Staten ska betala ersättning till en skadelidande som har rätt till ersättning enligt denna lag, om den skadelidande visar att ersättningen inte kan fås från den ansvarige anläggningshavarens säkerhet.

Statens sammanlagda ersättningsansvar enligt första stycket är för varje radiologisk olycka begränsat till 1 200 miljoner euro plus ränta.

Ansvaret gäller upp till detta belopp även om den ansvarige anläggningshavarens ansvar är begränsat enligt 30 § 1 eller 31 §.

43 § Om en skadelidande som har rätt till ersättning enligt denna lag inte får skadan fullt ersatt från den ansvarige anläggningshavarens säkerhet enligt 30–32 §§ eller från staten enligt 42 §, ska staten med bidrag från andra stater enligt tilläggskonventionen betala den ytterligare ersättning som behövs för att ersätta skadan.

Det sammanlagda ersättningsansvar som staten har tillsammans med andra stater enligt första stycket är för varje radiologisk olycka begränsat till 300 miljoner euro plus ränta.

44 § För ersättning enligt 43 § krävs att

1. den ansvarige anläggningshavarens anläggning finns i Sverige eller annan tilläggskonventionsstat och används endast för fredliga ändamål, och
2. svensk domstol enligt 58 § är behörig att pröva ersättningsanspråket.

45 § För ersättning enligt 43 § krävs också att skadan har uppkommit

1. i Sverige eller annan tilläggskonventionsstat,
2. i eller över marina områden utanför Sveriges eller en annan tilläggskonventionsstats territorium och
 - a) ombord på ett fartyg som seglar under en tilläggskonventionsstats flagg eller ett luftfartyg som är registrerat i en tilläggskonventionsstat,
 - b) på en konstgjord ö, anläggning eller konstruktion som omfattas av en tilläggskonventionsstats jurisdiktion, eller
 - c) drabbat en medborgare i Sverige eller annan tilläggskonventionsstat, eller
3. i eller över den ekonomiska zonen eller på den kontinentalsockeln som hör till Sverige eller annan tilläggskonventionsstat i samband med utvinning eller forskning av naturtillgångar inom den ekonomiska zonen eller på kontinentalsockeln.

Det som enligt första stycket 2 c gäller i fråga om en medborgare ska också tillämpas på ett bolag, en förening eller ett annat samfund, en stiftelse eller annan sådan inrättning som är hemmahörande i Sverige eller annan tilläggskonventionsstat. Detsamma gäller en person som är stadigvarande bosatt i en annan tilläggskonventionsstat och som enligt den statens lagstiftning i fråga om rätten till ersättning är jämställd med en medborgare.

Ersättningens storlek och betalning

46 § Ersättning enligt denna lag ska bestämmas med tillämpning av allmänna skadeståndsrättsliga regler, om inte annat följer av lagen.

47 § Ersättning enligt denna lag får jämkas efter vad som är skäligt, om den skadelidande har medverkat till skadan uppsåtligt eller genom grov vårdslöshet.

48 § Om de medel som ska användas för betalning av ersättning enligt denna lag inte räcker till full ersättning åt alla skadelidande, ska betal-

ningen fördelas proportionellt så att förhållandet mellan varje skadelidandes fordran och den ersättning som betalas är detsamma för alla skadelidande.

49 § Om det efter en radiologisk olycka kan befaras att de medel som ska användas för att betala ersättning enligt denna lag inte kommer att räcka till full ersättning åt alla skadelidande, ska ersättningen betalas ut i delbetalningar som fördelas proportionellt på det sätt som anges i 48 §.

Den ersättningsansvarige får med stöd av första stycket inte dröja med en betalning längre än vad som är skäligt med hänsyn till olyckans omfattning och omständigheterna i övrigt.

50 § Omräkning till svensk valuta ska göras efter den kurs som gällde den dag då den radiologiska olyckan inträffade.

Preskription

51 § Rätten till ersättning enligt denna lag går förlorad om den skadelidande inte anmäler sitt anspråk hos eller väcker talan mot den som är ersättningsansvarig inom tre år efter det att den skadelidande fått kännedom om eller rimligen borde ha fått kännedom om skadan och vem som är ansvarig för den. En talan om ersättning ska väckas senast tio år efter den radiologiska olyckan, om anspråket avser en annan skada än personskada, eller senast trettio år efter olyckan, om anspråket avser en personskada.

52 § Regeringen får meddela föreskrifter om eller i det enskilda fallet besluta att en skadelidande trots 51 § ska ha kvar rätten att väcka talan när det råder tvist om vilken stats domstol som är behörig att pröva anspråket.

Återkrav och regress

53 § Ersättning enligt denna lag som har betalats till en skadelidande, får inte krävas tillbaka från den skadelidande, om inte annat följer av 54 §.

54 § Den som enligt denna lag har betalat ersättning eller bidragit till en ersättning för en radiologisk skada har rätt att i sin tur kräva ersättning endast från

1. den ansvarige anläggningshavaren,
2. en fysisk person som uppsåtligen har orsakat skadan,
3. den som i ett skriftligt avtal med den ansvarige anläggningshavaren har åtagit sig att ersätta skadan, eller
4. en annan anläggningshavare, i den utsträckning som följer av 41 § tredje stycket.

55 § Den som har betalat ersättning eller bidragit till en ersättning för en radiologisk skada har i den skadelidandes ställe rätt till ersättning av den ansvarige anläggningshavaren eller staten, om betalningen avsett en skada som ger rätt till ersättning enligt

1. rådets förordning (EG) nr 2027/97 av den 9 oktober 1997 om lufttrafikföretags skadeståndsansvar avseende lufttransport av passagerare och deras bagage¹,

2. lagen (2010:000) om lufttransporter,
3. lagen (2003:778) om skydd mot olyckor,
4. ett internationellt fördrag, eller
5. lagstiftning i ett annat land än Sverige.

Den som uppsåtligen har orsakat skadan eller i ett skriftligt avtal har åtagit sig att ersätta skadan har inte rätt till ersättning enligt första stycket för det som denne har betalat enligt 54 § 2 eller 3.

Tillsyn

56 § Tillsyn över att denna lag och anslutande föreskrifter följs ska utövas av den myndighet som regeringen bestämmer.

Straff

57 § Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet åsidosätter sin skyldighet enligt denna lag att ha en ansvarsförsäkring eller annan ekonomisk säkerhet upp till den nivå som följer av 30 eller 31 §, döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Behörig domstol

58 § Talan om ersättning enligt denna lag får väckas i Sverige, om den radiologiska olyckan har inträffat

1. helt eller delvis i Sverige eller inom Sveriges ekonomiska zon, eller
2. i sin helhet utanför en konventionsstats områden eller på en plats som det inte är möjligt att med säkerhet bestämma och den ansvarige anläggningshavarens anläggning är belägen i Sverige.

Talan enligt första stycket ska väckas genom ansökan om stämning vid Nacka tingsrätt (miljödostolen).

Ett mål om ersättning enligt denna lag ska handläggas enligt de bestämmelser som gäller för stämningssmål enligt miljöbalken.

Ränta och rättegångskostnader

59 § Ränta och ersättning för rättegångskostnader som följer av domstols dom eller beslut i mål om ersättning enligt denna lag ska inte anses som ersättning enligt lagen utan ska betalas av den ersättningsskyldige utöver ersättningen enligt lagen.

Verkställighet av dom

60 § En dom om ersättning för radiologisk skada som har meddelats av en behörig domstol i en annan konventionsstat ska, när domen har vunnit laga kraft och får verkställas i den stat där den har meddelats, på ansökan verkställas i Sverige utan att en ny prövning sker av den sak som avgjorts genom domen.

¹ EGT L 285, 17.10.1997, s. 1 (Celex 31997R2027).

61 § En ansökan om verkställighet enligt 60 § görs hos Svea hovrätt och ska innehålla

1. domen i original eller i en kopia som har bestyrkts av en myndighet, och

2. en förklaring av en behörig myndighet i den stat där domen har meddelats att domen avser ersättning enligt Pariskonventionen samt att domen har vunnit laga kraft och kan verkställas i den staten.

Handlingarna ska vara försedda med bevis om utfärdarens behörighet. Beviset ska vara utställt av en svensk beskickning eller konsul eller av chefen för justitieförvaltningen i den stat där domen har meddelats.

Handlingar på andra språk än svenska, danska eller norska ska ges in också i översättning till svenska. Översättningen ska vara bestyrkt av en diplomatisk eller konsulär tjänsteman eller av en svensk notarius publicus.

62 § Vid handläggningen i Svea hovrätt tillämpas bestämmelserna i rättegångsbalken om överklagande av tingsrätts beslut. En ansökan om verkställighet får inte bifallas utan att motparten har fått tillfälle att yttra sig över ansökan.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till Högsta domstolen. Vid handläggningen i Högsta domstolen tillämpas bestämmelserna i rättegångsbalken om överklagande av hovrätts beslut.

63 § Om Svea hovrätt bifaller ansökan, verkställs domen som en svensk domstols dom som har vunnit laga kraft. Detta gäller dock inte om Högsta domstolen efter överklagande av hovrätts beslut bestämmer något annat.

1. Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer. Genom lagen upphävs atomansvarighetslagen (1968:45).

2. Äldre föreskrifter gäller i fråga om radiologiska olyckor som inträffat före ikraftträdandet.

2.2 Lag om ändring i miljöbalken

Härigenom föreskrivs att 10 kap. 19 § miljöbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.

19 §¹

Bestämmelserna i detta kapitel gäller inte miljöskador som

1. omfattas av 10 kap. sjölagen (1994:1009),
2. omfattas av lagen (2005:253) om ersättning från de internationella oljeskadefonderna,

3. orsakats av en väpnad konflikt, en fientlighet, ett inbördeskrig, ett uppror eller en exceptionell och oundviklig naturhändelse som det inte varit möjligt att skydda sig mot, eller

4. orsakats av en verksamhet eller åtgärd vars enda syfte varit att skydda mot en naturkatastrof.

3. omfattas av lagen (2010:000) om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor,

4. orsakats av en väpnad konflikt, en fientlighet, ett inbördeskrig, ett uppror eller en exceptionell och oundviklig naturhändelse som det inte varit möjligt att skydda sig mot, eller

5. orsakats av en verksamhet eller åtgärd vars enda syfte varit att skydda mot en naturkatastrof.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

¹ Senaste lydelse 2007:660.

2.3 Lag om ändring i lagen (1922:382) angående ansvarighet för skada i följd av luftfart

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1922:382) angående ansvarighet för skada i följd av luftfart ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

För skada, som i följd av luftfartygs begagnande i luftfart tillfogas person eller egendom, som *icke* befordras med luftfartyget, *vare* luftfartygets ägare ansvarig, *ändå* *han ej* är vållande till skadan.

Om vållande på den skadelidandes sida har medverkat till skadan, gäller 6 kap. 1 § skadeståndslagen (1972:207).

Om *atomskada* gälla särskilda bestämmelser.

För skada, som i följd av luftfartygs begagnande i luftfart tillfogas person eller egendom, som *inte* befordras med luftfartyget, *är* luftfartygets ägare ansvarig, *även om ägaren inte* är vållande till skadan.

Särskilda bestämmelser om *radiologisk skada* finns i lagen (2010:000) om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

¹ Senaste lydelse 1975:406.

2.4 Lag om ändring i lagen (1937:73) om befordran med luftfartyg

Härigenom föreskrivs att 41 § lagen (1937:73) om befordran med luftfartyg ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

41 §¹

Om *atomskada gälla* särskilda bestämmelser.

Särskilda bestämmelser om *radiologisk skada finns i lagen (2010:000) om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor.*

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

¹ Senaste lydelse 1968:53.

2.5 Lag om ändring i lagen (1974:610) om inrikes vägtransport

Härigenom föreskrivs att 47 § lagen (1974:610) om inrikes vägtransport ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

47 §

Om *atomskada* gäller särskilda bestämmelser.

Särskilda bestämmelser om *radiologisk skada* finns i lagen (2010:000) om ansvar och ersättning vid *radiologiska olyckor*.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

2.6 Lag om ändring i trafikskadelagen (1975:1410)

Härigenom föreskrivs att 8 § trafikskadelagen (1975:1410)¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §

För person- eller sakskada som uppkommer i följd av trafik här i landet med motordrivet fordon utgår trafikskadeersättning i fall som anges i denna lag. Trafikskadeersättning utgår i motsvarande fall också för skada som i följd av trafik utomlands med här i landet registrerat eller svenska staten tillhörigt motordrivet fordon tillfogas svensk medborgare eller den som har hemvist i Sverige.

Trafikskadeersättning utgår *ej* för *atmskada* i fall då rätten att göra ersättningsanspråk gällande mot annan än innehavare av *atomanläggning* är inskränkt enligt 14 § *atomansvarighetslagen* (1968:45).

Trafikskadeersättning utgår *inte* för *radiologisk skada* i fall då rätten att göra ersättningsanspråk gällande mot annan än innehavare av *en kärnteknisk anläggning* är inskränkt enligt 26 § *lagen* (2010:000) *om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor*.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

¹ Lagen omtryckt 1994:43.

2.7 Lag om ändring i lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet

Häri genom föreskrivs i fråga om lagen (1984:3)¹ om kärnteknisk verksamhet

dels att 8 a och 25 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 14 a §, av följande lydelse.

*Lydelse enligt proposition
2009/10:172*

Föreslagen lydelse

8 a §²

Regeringen får meddela föreskrifter om att tillstånd till en kärnteknisk verksamhet ska förenas med de villkor som behövs för att säkerställa

1. det ansvar och de skyldigheter som följer av *atomansvarighetslagen (1968:45)*, och

1. det ansvar och de skyldigheter som följer av *lagen (2010:000) om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor*, och

2. tillämpningen av de krav i fråga om försörjning med malmer, råmaterial och speciella klyvbara material som följer av bestämmelserna i fördraget den 25 mars 1957 om upprättandet av Europeiska atomenergigemenskapen.

14 a §

En försäkring som syftar till att ersätta skada på byggnader, anläggningar, system, komponenter och anordningar av betydelse för säkerheten i en kärnteknisk verksamhet får inte ha någon annan som förmånstagare än den som är tillståndshavare för verksamheten enligt denna lag.

25 §³

Till böter eller fängelse i högst två år döms den som med uppsåt eller av oaktsamhet

1. bedriver kärnteknisk verksamhet utan tillstånd enligt 5 § första stycket eller 5 a § första stycket,

2. åsidosätter sin anmälningsskyldighet enligt 7 a–7 c §§, eller

¹ Lagen omtryckt 1992:1536.

² Senaste lydelse 1995:875.

³ Senaste lydelse 2006:339.

3. åsidosätter villkor eller föreskrifter som meddelats med stöd av denna lag.

Den som i övrigt med uppsåt eller av grov oaktsamhet bryter mot 10 § första stycket döms till böter eller fängelse i högst två år.

Ansvar ska inte dömas ut enligt denna paragraf, om ansvar för gärningen kan dömas ut enligt 40 § atomansvarighetslagen (1968:45).

Ansvar ska inte dömas ut enligt denna paragraf, om ansvar för gärningen kan dömas ut enligt 57 § lagen (2010:000) om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

2.8 Lag om ändring i järnvägstrafiklagen (1985:192)

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 11 § järnvägstrafiklagen (1985:192) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

11 §

Om *atomskada* gäller särskilda bestämmelser.

Särskilda bestämmelser om *radiologisk skada* finns i lagen (2010:000) om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

2.9 Lag om ändring i produktansvarslagen (1992:18)

Härigenom föreskrivs att 4 § produktansvarslagen (1992:18) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §

Lagen gäller inte skador som omfattas av *atomansvarighetslagen* (1968:45).

Lagen gäller inte skador som omfattas av *lagen (2010:000) om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor*.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

2.10 Lag om ändring i sjölagen (1994:1009)

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 36 §, 9 kap. 3 § och 11 kap. 1 § sjölagen (1994:1009) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

36 §

Sjöpanträtt i fartyg gäller till säkerhet för en sådan fordran mot redaren som kan hänföras till fartyget och som avser

1. lön och annan gottgörelse till befälhavaren eller någon annan ombordanställd på grund av dennes anställning på fartyget,
2. hamn-, kanal- och annan vattenvägsavgift samt lotsavgift,
3. ersättning med anledning av personskada som uppkommit i omedelbart samband med fartygets drift,
4. ersättning med anledning av sakskada som uppkommit i omedelbart samband med fartygets drift, förutsatt att fordringen inte kan grundas på avtal, och
5. bärgarlön, ersättning för avlägsnande av vrak och bidrag till gemensamt haveri.

Första stycket 3 och 4 gäller inte i fråga om en fordran på ersättning för *atomskada*.

Första stycket 3 och 4 gäller inte i fråga om en fordran på ersättning för *radiologisk skada*.

Sjöpanträtt gäller även om fordringen riktar sig mot sådan fartygets ägare som inte är redare, eller mot den som i egenskap av befraktare eller i annan egenskap har hand om fartygets drift i redarens ställe.

9 kap.

3 §¹

Rätt till ansvarsbegränsning föreligger inte beträffande

1. en fordran på bärgarlön, sådan särskild ersättning som avses i 16 kap. 9 §, bidrag till gemensamt haveri eller på avtal grundad ersättning för åtgärder som avses i 2 § första stycket 4, 5 eller 6,
2. en fordran med anledning av oljeskada som omfattas av 10 kap. 1 § och 2 § första och andra styckena,
3. en fordran som är underkastad en internationell konvention eller en nationell lag som reglerar eller förbjuder begränsning av *ansvarighet* för *atomskada*,
3. en fordran som är underkastad en internationell konvention eller en nationell lag som reglerar eller förbjuder begränsning av *ansvar* för *radiologisk skada*,

¹ Senaste lydelse 1995:1314.

4. en fordran med anledning av *atomskada* orsakad av atomfartyg, 4. en fordran med anledning av *radiologisk skada* orsakad av atomfartyg,

5. en fordran med anledning av skada som har drabbat en lots eller den som är anställd hos någon som avses i 1 § första stycket och vars skyldigheter står i samband med fartygets drift eller med bärgningen, och

6. en fordran på ränta eller ersättning för rättegångskostnader.

11 kap.

1 §

Om *atomskada* finns särskilda bestämmelser i *atomansvarighetslagen (1968:45)*.

Särskilda bestämmelser om *radiologisk skada* finns i *lagen (2010:000) om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor*.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

2.11 Lag om ändring i lagen (2003:778) om skydd mot olyckor

Härigenom föreskrivs att 9 kap. 3 § lagen (2003:778) om skydd mot olyckor ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap.

3 §

Staten får kräva tillbaka ersättning som betalats enligt 2 § första stycket av den som vållat skadan uppsåtligen eller genom grov vårdslöshet. För den som är att anse som arbetstagare *skall* dock ansvaret vara begränsat på det sätt som sägs i 4 kap. 1 § skadeståndslagen (1972:207).

Om rätt till återkrav för ersättning som har betalats för *atomskada* finns särskilda bestämmelser i *atomansvarighetslagen* (1968:45).

Staten får kräva tillbaka ersättning som betalats enligt 2 § första stycket av den som vållat skadan uppsåtligen eller genom grov vårdslöshet. För den som är att anse som arbetstagare *ska* dock ansvaret vara begränsat på det sätt som sägs i 4 kap. 1 § skadeståndslagen (1972:207).

Särskilda bestämmelser om rätt till återkrav för ersättning som har betalats för *radiologisk skada* finns i *lagen (2010:000) om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor*.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

3 Ärendet och dess beredning

Regeringen beslutade den 18 november 2004 att tillkalla en särskild utredare med uppgift att göra en översyn av vissa atomansvarsfrågor med anknytning till den inom OECD utarbetade Pariskonventionen om skadeståndsansvar på atomenergins område och dess tilläggskonvention (dir. 2004:160). Uppdraget gavs mot bakgrund av att Paris- och tilläggskonventionen ändrats på flera viktiga punkter genom ändringsprotokoll som antagits den 12 februari 2004. Ändringsprotokollen återges i *bilagorna 1 och 2*. Utredaren fick i uppdrag att ta fram ett underlag för bedömningen av om Sverige bör tillträda den reviderade Paris- och tilläggskonventionen och att föreslå de lagändringar som behövs för ett tillträde. I uppdraget ingick också att föreslå hur ett obegränsat ansvar för innehavare av kärntekniska anläggningar bör genomföras i atomansvarighetslagen (1968:45), föreslå till vilken nivå ansvaret ska vara täckt av försäkring eller annan finansiell säkerhet och utreda vilka typer av försäkringslösningar och finansiella säkerheter som finns att tillgå eller kan skapas. Till särskild utredare förordnades byråchefen Håkan Rustand. Utredningen antog namnet Atomansvarsutredningen.

Den 28 april 2006 överlämnade utredningen betänkandet Översyn av atomansvaret (SOU 2006:43). Utredningens lagförslag återges i *bilaga 3*.

Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 4*. En sammanfattning av remissinstansernas synpunkter finns tillgänglig i Regeringskansliet (dnr M2006/1947/R).

Med stöd av regeringens bemyndigande den 11 december 2008 gav chefen för Miljödepartementet en särskild utredare i uppdrag att utreda förutsättningarna för en samordnad reglering av verksamheter på kärnteknikens och strålskyddets område i syfte att förenkla och effektivisera bestämmelsernas struktur och uppbyggnad utan att samhällets krav på kärnsäkerhet och strålskydd eftersätts (dir. 2008:151). Till särskild utredare förordnades f.d. chefsjuristen Ingvar Persson. Utredningen har tagit namnet Utredningen om en samordnad reglering på kärnteknik- och strålskyddsområdet (Strålsäkerhetsutredningen, M 2008:05).

Strålsäkerhetsutredningen fick i tilläggsdirektiv den 19 augusti 2009 i uppdrag att analysera om anläggningsinnehavare bör åläggas ett obegränsat ansvar för radiologisk skada eller inte och att överväga och föreslå vilken omfattning som bör gälla för anläggningsinnehavares skyldighet att finansiellt garantera ersättning till dem som drabbas av en radiologisk olycka.

Strålsäkerhetsutredningen överlämnade den 2 november 2009 delbetänkandet Kärnkraft – nya reaktorer och ökat skadeståndsansvar (SOU 2009:88). Betänkandet innehåller förslag i fråga om både generationsskifte i kärnkraften och skadeståndsansvar. Strålsäkerhetsutredningens författningsförslag återges i *bilaga 5*. Delbetänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 6*. En sammanfattning av remissinstansernas synpunkter finns tillgänglig i Regeringskansliet (dnr M2009/3975/Mk).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 18 februari 2010 att inhämta Lagrådets yttrande över det lagförslag som återges i *bilaga 8*. Lagrådets yttrande återges i *bilaga 9*.

Lagrådets synpunkter behandlas i avsnitt 8.1.1, 8.5 och 12.1. Regeringen har följt Lagrådets förslag. I förhållande till lagrådsremissen har också gjorts vissa språkliga och redaktionella ändringar.

4 Bakgrund och gällande rätt

4.1 Inledning

Gällande regler om ansvar och ersättning för radiologisk skada finns i atomansvarighetslagen (1968:45). Reglerna bygger på internationella bestämmelser. De internationella konventionerna på området är främst följande.

- Pariskonventionen och dess tilläggskonvention (Paris- och tilläggskonventionen), som utarbetats inom organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD)
- Wienkonventionen och det gemensamma protokollet, som utarbetats inom Internationella atomenergiorganet IAEA (International Atomic Energy Agency)
- Konventionen om supplerande ersättning för atomskada, som också utarbetats inom IAEA

Den första konventionen på området är 1960 års Pariskonvention om skadeståndsansvar på atomenergins område (Pariskonventionen), som binder majoriteten av de västeuropeiska staterna. Enligt konventionen ansvarar innehavaren av en kärnteknisk anläggning oberoende av eget vållande (strikt ansvar) för radiologiska skador upp till ett visst belopp för varje olycka. Anläggningshavaren är skyldig att ställa säkerhet för sitt ansvar upp till vissa angivna nivåer.

Pariskonventionen kompletteras av 1963 års tilläggskonvention till Pariskonventionen, som innehåller regler om ersättning av statsmedel vid stora olyckor (tilläggskonventionen, kallas ibland 1963 års Brysselkonvention om supplerande statsansvar). Enligt konventionen betalas kompletterande ersättning av statsmedel om ansvarsbeloppet enligt Pariskonventionen inte räcker till full ersättning åt de skadelidande. Tilläggskonventionen står öppen för tillträde endast för stater som har tillträtt Pariskonventionen.

Sverige har tillträtt Paris- och tilläggskonventionen, som ligger till grund för atomansvarighetslagen (1968:45).

För närvarande har 15 stater tillträtt Pariskonventionen: Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Grekland, Italien, Nederländerna, Norge, Portugal, Slovenien, Spanien, Storbritannien, Sverige, Turkiet och Tyskland. Av de nämnda staterna är alla utom Grekland, Portugal och Turkiet ock-

så anslutna till tilläggskonventionen. Därutöver har Schweiz i mars 2009 ratificerat Paris- och tilläggskonventionen i dess lydelse enligt samtliga tilläggsprotokoll, dvs. även 2004 års tilläggsprotokoll.

Paris- och tilläggskonventionen har tidigare varit föremål för vissa ändringar. Tilläggsprotokollen av den 28 januari 1964 och ändringsprotokollen av den 16 november 1982 har inarbetats i konventionerna och har också införlivats med svensk rätt.

En annan världsomfattande konvention på området är 1963 års Wienkonvention om civilrättsligt ansvar för atomskada (Wienkonventionen), som utarbetats inom Internationella atomenergiorganet IAEA. För närvarande är 33 stater parter i Wienkonventionen. Ingen stat har tillträtt både Pariskonventionen och Wienkonventionen.

En ytterligare konvention på området är konventionen om supplerande ersättning för atomskada, som reglerar ersättning av statsmedel utanför tilläggskonventionen. Konventionen, som för närvarande endast tillträtts av tre stater och därför inte trätt i kraft, har utarbetats inom IAEA och antogs 1997.

En länk mellan Pariskonventionen och Wienkonventionen

Under lång tid saknades en länk mellan konventionsregleringarna som skulle kunna förbättra de skadelidandes möjligheter att få ersättning vid radiologiska olyckor. Först efter den svåra olyckan i kärnkraftverket i Tjernobyl i dåvarande Sovjetunionen 1986 tog förhandlingsarbetet fart. Efter förhandlingar mellan OECD:s kärnenergiorgan (Nuclear Energy Agency, NEA) och FN:s motsvarande organ IAEA antogs det så kallade gemensamma protokollet 1988.

Det gemensamma protokollet vilar på två huvudprinciper. Enligt den första principen skapas en länk mellan de två konventionerna genom att protokollet – för stater som är anslutna till någon av konventionerna – avskaffar skillnaden mellan konventionsstater och icke-konventionsstater i förhållande till de operativa bestämmelserna i endera konventionen. En anläggningshavare i en stat ansluten till Pariskonventionen blir därmed ersättningskyldig också för en skada i en stat ansluten till Wienkonventionen, och tvärtom. Den andra principen innebär att antingen Wienkonventionen eller Pariskonventionen görs exklusivt tillämplig på en radiologisk olycka genom lagvalsregler.

Sammanlagt 24 stater är parter till det gemensamma protokollet, däribland Sverige, Finland, Danmark och Norge. Det kan även nämnas att Estland, Lettland och Polen, som är anslutna till Wienkonventionen, har tillträtt det gemensamma protokollet.

Senare års förändringar av den internationella regleringen

Efter antagandet av det gemensamma protokollet 1988 koncentrerades arbetet med att modernisera den internationella regleringen till Wienkonventionen. Ett tilläggsprotokoll till Wienkonventionen antogs 1997. Vid samma tillfälle antogs konventionen om supplerande ersättning för atomskada som innehåller kompletterande bestämmelser om ersättning av statsmedel. Konventionen har ännu inte trätt i kraft och har inte undertecknats av Sverige.

Arbetet med att revidera Paris- och tilläggskonventionen påbörjades 1998 respektive 1999 och kan ses som en naturlig följd av arbetet med att revidera Wienkonventionen. Ändringsprotokoll till Pariskonventionen och tilläggskonventionen antogs 2004. Revideringen har resulterat i tämligen omfattande ändringar av ersättningssystemen.

4.2 Paris- och tilläggskonventionens huvudsakliga innehåll

Paris- och tilläggskonventionen reglerar ansvaret för skador som uppkommer till följd av atomolyckor i atomanläggningar och under transport av atomsubstanser. Följande beskrivning utgår från konventionens gällande lydelse, så som den ligger till grund för regleringen i atomansvarighetslagen (1968:45).

Pariskonventionen

I likhet med Wienkonventionen vilar Pariskonventionen på fyra huvudprinciper:

1. Ansvaret för atomskador är strikt. Innehavaren av en atomanläggning ansvarar oberoende av vållande för atomskada som har orsakats av en atomolycka i samband med verksamheten vid anläggningen. Ansvaret omfattar inte skador på själva anläggningen eller egendom inom anläggningsområdet som används eller var avsedd att användas i förbindelse med anläggningen (så kallad on-site property).

2. Ansvaret är begränsat till visst belopp för varje skadeorsakande händelse. Det riktgivande beloppet är 15 miljoner särskilda dragningsrätter (SDR), vilket motsvarar cirka 100 miljoner kronor. En stat får sätta beloppet högre eller lägre bl.a. med hänsyn till möjligheten för anläggningshavaren att erhålla försäkring eller annan ekonomisk garanti, med den begränsningen att det inte får understiga 5 miljoner SDR. Mot bakgrund av att ansvarsbeloppet har kommit att variera kraftigt mellan konventionsstaterna antog OECD:s kärnenergiorgan 1990 en rekommendation enligt vilken staterna bör sträva efter att höja ansvaret till 150 miljoner SDR (rekommendation av OECD:s kärnenergiorgan den 20 april 1990, NE/M(90)1, Nuclear Energy Agency, Paris Convention, Decisions, recommendations, interpretations).

3. Ansvaret ska vara täckt av försäkring eller annan ekonomisk säkerhet till det fastställda ansvarsbeloppet. Konventionen innehåller ingen uttrycklig bestämmelse om att anläggningsstaten svarar gentemot skadelidande i fall då medel inte står till förfogande för att täcka skadestånd inom ansvarsbeloppet, t.ex. på grund av att försäkringsgivaren eller den som har ställt ekonomisk garanti har gått i konkurs. Ytterst anses dock staten, som bestämmer villkoren för anläggningshavarens försäkring eller garanti, ha ett folkrättsligt ansvar för att beloppet ställs till den skadelidandes förfogande.

4. Ansvaret kanaliseras till anläggningshavaren, dvs. i princip ska ingen annan än denne eller dennes försäkringsgivare kunna åläggas ersättningsskyldighet (kanalisationsprincipen). Det innebär att t.ex. en leverantör eller tillverkare av utrustning i princip inte kan hållas ansvarig

om inte annat särskilt överenskommits (Ulf K. Nordenson, Svensk och internationell atomansvarighetslagstiftning, Svensk Försäkrings-Årsbok 1968, s. 35). Vissa undantag förekommer, bl.a. kan ersättningsanspråk riktas mot en fysisk person som uppsåtligen har orsakat skada på så kallad on-site property och på transportmedlet vid transportolyckor. Inte heller skador till följd av krigshandlingar och dylikt eller naturkatastrofer omfattas av kanalisationsprincipen.

Pariskonventionens reglering innebär i övrigt bl.a. följande.

Tillämpningsområdet

Pariskonventionen gäller enbart om en atomolycka inträffar i eller skadan uppkommer i en konventionsstat. Konventionen är också tillämplig om en olycka inträffar på eller över ett område som inte utgör statligt territorium och atomskada uppkommer i en konventionsstat eller på eller över ett område som inte utgör statligt territorium. Den nationella lagens tillämpningsområde får utvidgas till atomskador som uppkommer i en stat som inte anslutit sig till konventionen. Sverige har i likhet med de övriga nordiska länderna utnyttjat den möjligheten (3 § atomansvarighetslagen).

Undantag från ersättningsansvaret

Anläggningshavaren ansvarar inte för skador orsakade av en atomolycka som är en direkt följd av krigshandlingar eller liknande handling under väpnad konflikt, inbördeskrig eller uppror. För sabotagehandlingar som inte kan anses falla under de nu uppräknade händelserna är anläggningshavaren ensam ansvarig gentemot eventuella skadelidande men anläggningshavaren har regressrätt gentemot den tredje man som har orsakat skadan uppsåtligen.

Ansvaret vid transporter

Anläggningshavaren ansvarar också för atomskada som inträffar under transport av atomsubstans till eller från anläggningar. Vid transport av atomsubstanser mellan atomanläggningar i konventionsstaterna är den avsändande anläggningshavaren ansvarig för skador till följd av en atomolycka under transporten till dess att ansvaret har övertagits av den mottagande anläggningshavaren enligt bestämmelser i ett skriftligt avtal mellan avsändare och mottagare. Finns inget sådant avtal, övergår ansvaret när mottagaren fysiskt övertar atomsubstansen. Sker transporten till en mottagare i ett land som inte är konventionsstat, upphör avsändarens ansvar när atomsubstansen lossas från det transportmedel med vilket substansen har anlänt till den staten. Vid transport till en anläggning i en konventionsstat från en avsändare i ett land som inte är konventionsstat blir mottagaren, under förutsättning att mottagaren skriftligen samtyckt, ansvarig från det att atomsubstansen lastas på det transportmedel som används. Reglerna om ansvarighet vid transport gäller också för olyckor som inträffar under en tillfällig uppläggning av atomsubstanser i anslutning till transporten.

För att rätten till ersättning inte ska gå förlorad, ska talan om ersättning väckas inom tio år från dagen för atomolyckan. Staterna kan utsträcka tiden i sin nationella rätt, men bara under förutsättning att det finns en försäkring eller annan ekonomisk säkerhet och att förfarandet inte begränsar den rätt till ersättning för personskada som tillkommer de skadelidande som har väckt talan före tioårstidens utgång. I nationell lag får också införas regler om korttidspreskription. Preskriptionstiden ska i så fall utgöra minst två år, räknat från det att den skadelidande fick eller skäligen hade bort få kännedom om skadan och om den ansvarige. En särskild preskriptionstid på 20 år gäller i de fall en atomolycka har orsakats av atomsubstans som vid tiden för olyckan hade stulits, på annat sätt gått förlorad eller övergetts.

Behörighetsregler

Pariskonventionen innehåller regler om vilken konventionsstats domstolar som är behöriga att pröva ersättningsanspråk i anledning av en atomolycka. Enligt huvudregeln tillkommer behörigheten domstolarna i den stat på vars territorium – vilket också omfattar territorialhavet – olyckan har inträffat. Om olyckan har inträffat utanför en konventionsstats område gäller i stället att behörigheten tillkommer domstolarna i den stat där den ansvarige operatörens anläggning är belägen. Det finns bestämmelser för det fall att flera staters domstolar skulle vara behöriga enligt dessa regler. OECD:s kärnenergiorgan har i en rekommendation 1990 förordat att varje konventionsstat utser en enda domstol som är behörig att med stöd av Pariskonventionen besluta om alla ersättningskrav som följer av en och samma atomolycka (rekommendation av OECD:s kärnenergiorgan den 3 oktober 1990, NE/M(90)2, Nuclear Energy Agency, Paris Convention, Decisions, recommendations, interpretations).

Tilläggskonventionen

Tilläggskonventionen innehåller regler om kompletterande ersättning av statsmedel vid katastrofolyckor. Enligt konventionen betalas ersättning av statsmedel om ansvarsbeloppet enligt Pariskonventionen inte räcker till full ersättning åt de skadelidande. Om inte annat anges gäller bestämmelserna i Pariskonventionen även för ersättningar som utgår enligt tilläggskonventionen, t.ex. i fråga om att ansvaret är strikt och kanaliserat till anläggningshavaren.

Ett ersättningssystem i tre steg

Paris- och tilläggskonventionen bildar tillsammans ett ersättningssystem i tre steg. Sammantaget kan ersättning betalas med högst 300 miljoner särskilda dragningsrätter (SDR) per olycka. Under de senaste åren har detta belopp motsvarat mellan 3,3 miljarder och 4 miljarder kronor.

Det första steget ansvarar anläggningshavaren för enligt Pariskonventionen. Ersättning betalas av medel som utgår ur anläggningshavarens försäkring eller annan ekonomisk säkerhet. Beloppet ska vara lägst fem miljoner SDR och bestäms i övrigt av anläggningsstaten. Staten har ett

ansvar i andra hand i den mån ersättning inte kan utgå ur anläggningshavarens försäkring eller annan ekonomisk säkerhet.

Ersättning enligt det andra steget betalas enligt tilläggskonventionen i intervallet mellan den övre gränsen för anläggningshavarens ansvarsbelopp enligt det första steget (minst fem miljoner SDR) och 175 miljoner SDR. Ersättningen i detta steg, som kan variera från konventionsstat till konventionsstat beroende på hur högt staten har satt anläggningshavarens ansvarsbelopp, utgår som kompletterande ersättning av statsmedel och betalas av anläggningsstaten.

Enligt det tredje steget kan ersättning betalas i ett intervall mellan 175 miljoner och 300 miljoner SDR. De stater som anslutit sig till tilläggskonventionen svarar gemensamt för att ersätta skador i detta intervall enligt särskilda fördelningsprinciper i tilläggskonventionen. Fördelningsreglerna innebär att staterna inom tredje steget ska bidra till 50 procent av det erforderliga beloppet i förhållande till staternas bruttonationalprodukt. Bidraget till de återstående 50 procenten fördelas mellan staterna i förhållande till den mängd kraftproduktion, uttryckt i termisk effekt, som är baserad på kärnteknik.

4.3 Ändringarna i Paris- och tilläggskonventionen

2004 års ändringsprotokoll till Pariskonventionen

Genom ändringsprotokollet till Pariskonventionen ändras flertalet av konventionens 24 artiklar. De flesta ändringarna är sakligt sett små. De viktigaste förändringarna kan sammanfattas enligt följande.

Höjt ansvarsbelopp och möjlighet att införa ett obegränsat ansvar

Ansvarsbeloppet i det första steget i ersättningssystemet höjs väsentligt genom den reviderade Pariskonventionen. Ansvarsbeloppet är enligt den gällande Pariskonventionen 15 miljoner särskilda dragningsrätter (SDR). OECD:s kärnenergiorgan rekommenderade konventionsstaterna 1990 att höja nivån till minst 150 miljoner SDR. Ändringsprotokollet innebär att ansvarsbeloppet höjs påtagligt till lägst 700 miljoner euro, motsvarande cirka 6,5 miljarder kronor (konventionens referensbelopp). Det står också klart att staterna får införa ett obegränsat skadeståndsansvar för anläggningshavaren.

De särskilda ansvarsbeloppen för så kallade lågriskanläggningar och transporter är enligt den gällande konventionen 5 miljoner SDR. Den lägsta ansvarsnivån i den reviderade konventionen höjs till 70 miljoner euro för lågriskanläggningar och 80 miljoner euro för transporter.

Nivån på den obligatoriska säkerheten höjs

Anläggningshavaren är även fortsättningsvis skyldig att ha och upprätthålla en försäkring eller annan ekonomisk säkerhet för att täcka sitt ansvar enligt konventionens referensbelopp. För stater som använder möjligheten att införa ett obegränsat ansvar knyts kravet på ekonomisk säkerhet till det referensbelopp som gäller för ett begränsat ansvar, dvs. 700 miljoner euro. Om obegränsat ansvar gäller för lågriskanläggningar

och transporter ska kravet på säkerhet motsvara minst det ansvarsbelopp som gäller enligt konventionen i dessa fall, dvs. 70 miljoner respektive 80 miljoner euro.

Konventionsstaterna ansvarar för att täcka skadorna i den mån ekonomisk säkerhet inte finns eller är otillräcklig för att täcka anläggningshavarens ansvar.

Undantagen inskränks

Från anläggningshavarens skadeståndsansvar undantas inte längre skador till följd av naturkatastrofer. Numera är endast skador orsakade av krigshandlingar undantagna från ansvaret.

Nya och ändrade definitioner

Vissa definitioner ändras och nya begrepp införs i konventionen, bl.a. utvidgas begreppen atomolycka och atomanläggning.

Anläggningar för slutförvar och atomanläggningar som nedmonteras och är under avveckling omfattas uttryckligen av begreppet atomanläggning.

Skadebegreppet utvidgas och begreppet atomskada (nuclear damage) definieras uttryckligen i konventionen och får en vidare betydelse. Skadebegreppet omfattar tidigare person- och sakskada samt ren för-mögenhetsskada som direkt orsakas av sådan skada. Till detta läggs

1. inkomstförlust som i annat fall direkt orsakas av en betydande försämring av miljön,
2. kostnader för rimliga åtgärder för att återställa miljön eller kompensera för förlorade miljövärden, om det gäller miljöskador av betydelse och åtgärderna har godkänts av en behörig myndighet, och
3. kostnader för rimliga förebyggande åtgärder och skada till följd av sådana åtgärder.

Utökat tillämpningsområde

Tillämpningsområdet utökas genom tilläggsprotokollet. Pariskonventionen blir tillämplig inte bara i fråga om atomskada som uppkommer i en konventionsstats territorium eller havsområden eller ombord på ett fartyg eller flygplan registrerat i en konventionsstat, utan också i fråga om sådan skada som inträffar i ett land som inte är konventionsstat eller ombord på ett fartyg eller flygplan registrerat i ett sådant land. Det utökade tillämpningsområdet förutsätter dock att landet

1. är part till Wienkonventionen och det gemensamma protokollet,
2. inte har någon atomanläggning på sitt territorium, i sin ekonomiska zon eller i en annan maritim zon, eller
3. har en atomansvarslagstiftning som anger ömsesidiga förmåner och grundas på principer som överensstämmer med Pariskonventionens.

Därutöver är en konventionsstat fri att utvidga tillämpningsområdet ytterligare.

Förlängd preskriptionstid för personskada

Preskriptionstiden för personskada förlängs till 30 år. För andra skador är preskriptionstiden oförändrat 10 år. Staterna har, under förutsättning att

anläggningsstaten kan garantera att ekonomisk säkerhet finns tillgänglig för tilläggstiden, möjlighet att införa längre preskriptionstider så länge detta inte påverkar möjligheten för de skadelidande att framställa anspråk enligt huvudreglerna.

Transporter

Möjligheterna att avtala om transporter begränsas så att det numera krävs att transportören har ett direkt ekonomiskt intresse i de atomsubstanser som transporteras för att avtal rörande ansvarsfrågorna ska kunna ingås.

Domstols behörighet

Reglerna om domstols behörighet ändras så att anspråk till följd av en olycka som inträffat i en konventionsstats ekonomiska zon ska prövas av domstolarna i den stat till vilken den ekonomiska zonen hör (olycksstaten). Det innebär att domsrättsfrågan i sådana fall hanteras på samma sätt som olyckor som inträffar på en stats territorium.

2004 års ändringsprotokoll till tilläggskonventionen

Ersättningssystemet enligt Paris- och tilläggskonventionen består även i fortsättningen av tre steg. Ansvarsbeloppen i tilläggskonventionen höjs genom ändringsprotokollet och anpassas till det höjda beloppet i det första steget enligt Pariskonventionen, dvs. lägst 700 miljoner euro. Om skadorna överstiger denna nivå ska i det andra steget ersättning betalas av den stat på vars territorium den ansvarige innehavarens anläggning är belägen med högst ett belopp som utgör skillnaden mellan 700 miljoner och 1 200 miljoner euro, dvs. 500 miljoner euro. Om innehavarens belopp är högre än 700 miljoner euro minskas det andra steget i motsvarande mån. Det innebär att statens primära ersättningsansvar enligt det andra steget i tilläggskonventionen till och med helt kan försvinna.

Det tredje steget utgörs enligt ändringsprotokollet av skillnaden mellan 1 200 miljoner och 1 500 miljoner euro, dvs. 300 miljoner euro. För detta belopp ansvarar konventionsstaterna som tidigare gemensamt. En skillnad är dock att statsmedel enligt det tredje steget alltid ska betalas när skadorna överstiger 1 200 miljoner euro och därmed gäller oberoende av om konventionsstaterna infört höga ansvarsnivåer eller kanske till och med ett obegränsat ansvar. En annan förändring är att det belopp som ska hållas tillgängligt enligt det tredje steget kan öka i takt med att nya stater ansluter sig till konventionen. Vidare ändras beräkningsmetoden för att bestämma storleken på det gemensamma statsansvaret så att en större andel hänförs till den termiska effekten.

Andra förändringar i tilläggskonventionen

Tilläggskonventionens geografiska tillämpningsområde utvidgas, men inte i samma utsträckning som i Pariskonventionen.

Under förutsättning att en stat är part till tilläggskonventionen är denna med stöd av ändringsprotokollet tillämplig på atomskada som inträffar

1. inom en konventionsstats territorium,
2. i eller över en konventionsstats marina områden, oavsett om staten är ansluten till tilläggskonventionen, om skadan

- uppkommit ombord på ett fartyg som seglar under en konventionsstats flagg,
 - uppkommit ombord på ett luftfartyg registrerat i en konventionsstat,
 - uppkommit på en konstgjord ö, anläggning eller konstruktion som omfattas av en konventionsstats jurisdiktion, eller
 - drabbat en medborgare i Sverige eller annan konventionsstat, eller
3. i eller över en konventionsstats ekonomiska zon eller på en sådan stats kontinentalsockel i samband med utvinning eller forskning av naturtillgångar inom den ekonomiska zonen eller på kontinentalsockeln.

4.4 Konventionen om supplerande ersättning för atomskada

Konventionen om supplerande ersättning för atomskada antogs vid en diplomatkonferens i Internationella atomenergiorganet IAEA:s regi den 12 september 1997. Konventionen har ännu inte trätt i kraft. För att konventionen ska träda i kraft krävs att minst fem stater med en sammanlagd anläggningskapacitet som uppgår till minst 400 000 enheter tillträtt konventionen. Konventionen har hittills ratificerats av Argentina, Marocko, Rumänien och USA.

Konventionen om supplerande ersättning för atomskada är en fristående konvention som står öppen för undertecknande av alla stater, även stater anslutna till Paris- eller Wienkonventionen. Eftersom flera stora kärnkraftsnationer (Japan, Kanada, Korea och USA) inte är anslutna till Pariskonventionen eller Wienkonventionen, är det av stor betydelse att kunna skapa ett världsomfattande ersättningssystem för atomskador som bygger på samma grundläggande principer.

Grundläggande principer

Konventionen bygger på samma grundläggande principer som Paris- och Wienkonventionerna, dvs. att anläggningshavaren har ett strikt ansvar, att ansvaret är kanaliserat till anläggningshavaren, att ansvaret är begränsat och att domstolarna i olycksstaten är behöriga eller, om olyckan inträffar utanför en konventionsstat, domstolarna i anläggningsstaten. Om en olycka inträffar i en stats ekonomiska zon är den statens domstolar behöriga.

Regler om ersättningen

För tiden efter den 29 september 2007 åtar sig en konventionsstat som ett första steg att se till att minst 300 miljoner särskilda dragningsrätter (SDR) betalas (artikel III.1). Medlen ska fördelas med beaktande av en icke-diskrimineringsprincip, som dock inte gäller i förhållande till länder som inte är konventionsstater. Hur en stat ska försäkra att detta belopp finns tillgängligt i händelse av en olycka regleras inte.

Genom bidrag från alla konventionsstater skapas som ett andra steg en gemensam internationell fond på cirka 300 miljoner SDR. Bidrag till fonden behöver endast lämnas om behov uppkommer (artikel VII.1). Tanken är att, om en olycka skulle inträffa, den behöriga domstolen ska informera de andra konventionsstaterna så snart det står klart att skadorna

överstiger eller troligen kommer att överstiga de nationella ersättningsnivåerna med följden att de supplerande fondmedlen måste tas i anspråk.

Bidragen baseras på vilken kapacitet atomanläggningarna i konventionsstaten har upp till en högsta gräns. Stater som saknar anläggningar på sitt territorium behöver inte lämna bidrag till fonden (artikel IV.1 och IV.1.b). Hälften av de fonderade medlen i det andra steget är tillgängliga enbart för gränsöverskridande skador, dvs. skador utanför anläggningsstaten. Den andra hälften är tillgänglig för antingen skador i det egna landet eller gränsöverskridande skador. Om en stat tillhandahåller 600 miljoner SDR eller mer enligt det första steget reserveras inte längre hälften av medlen i det andra steget för gränsöverskridande skador.

4.5 Atomansvarighetslagen

I Sverige, Danmark, Finland och Norge tillsattes 1958 utredningskommittéer med uppdrag att utarbeta atomansvarighetslagar. Utredningarna bedrevs parallellt med det arbete inom OECD som ledde fram till Paris- och tilläggskonventionen. Den första lagstiftningen på området, 1960 års atomansvarighetslag, byggde på samma principer som konventionerna, dvs. strikt ansvar, kanalisationsprincipen, ansvarsbegränsning och försäkringsplikt (Ulf K. Nordenson, Svensk och internationell atomansvarighetslagstiftning, Svensk Försäkrings-Årsbok 1968, s. 37).

Atomansvarighetslagen från 1960 upphörde att gälla när Sverige ratificerade Pariskonventionen och tilläggskonventionen 1968. Atomansvarighetslagen (1968:45), som införlivade konventionerna i svensk rätt, trädde i kraft samma år. Lagen innehåller vissa regler som går utöver eller kompletterar Sveriges åtaganden enligt konventionerna.

Definitionerna i 1 § atomansvarighetslagen redovisas utförligt i förarbetena till lagen (prop. 1968:25 och prop. 1981/82:163). Enligt Pariskonventionen omfattar begreppet atomskada endast person- eller sakskada men det får omfatta även andra typer av skador. I förarbetena anförs att lagen omfattar person- och sakskada samt direkt tillfogad allmän förmögenhetsskada, dvs. ren förmögenhetsskada (prop. 1968:25 s. 82 och 83). I avsnitt 8.1.3 behandlas den närmare avgränsningen av begreppet atomskada och hur det förhåller sig till den reviderade Pariskonventionens begrepp.

Flera anläggningar kan betraktas som en enhet

Enligt 2 § atomansvarighetslagen kan två eller flera atomanläggningar som har samma innehavare och som ligger i varandras omedelbara närhet behandlas som en enda anläggning vid tillämpningen av lagen. En följd av bestämmelsen är att en gemensam försäkring kan tecknas för de anläggningar som betraktas som en enhet. I praktiken innebär bestämmelsen att vart och ett av de numera tre reaktorområden med kärnkraftsanläggningar i drift som finns i Sverige, dvs. de i Forsmark, Oskarshamn och Ringhals, utgör en anläggning i atomansvarighetslagens mening (prop. 1981/82:163 s. 56).

Genom bestämmelsen i 3 § atomansvarighetslagen har Sverige utnyttjat möjligheten att utvidga Pariskonventionens tillämpningsområde. Lagen omfattar atomolyckor som inträffar på svenskt territorium eller på eller över det fria havet. Lagen är också tillämplig på skador i länder som inte är konventionsstater om olyckan inträffat i Sverige och innehavaren av en svensk anläggning är ansvarig. Regeringen får dock enligt 3 § tredje stycket förordna att ersättning inte ska betalas för skada i ett sådant land, om ersättning i det landet inte skulle betalas för en atomskada som uppkommer i Sverige (reciprocitet). Ett sådant förordnande får inte tillämpas i den mån tillämpningen skulle vara oförenlig med Sveriges internationella förpliktelser. Regeringen har inte utnyttjat möjligheten att besluta om reciprocitet.

Utformningen av 3 § har möjliggjort Sveriges tillträde till det gemensamma protokollet om tillämpningen av Pariskonventionen och Wienkonventionen (prop. 1991/92:31 s. 13 ff.). I fråga om ansvar för innehavare av atomanläggningar i utlandet gäller beträffande ansvarets utsträckning i rummet vad som föreskrivs i anläggningsstatens lag. Det innebär att en svensk domstol aldrig kan bli behörig att handlägga anspråk i anledning av en olycka i en icke-konventionsstat för vilken en utländsk anläggningshavare ansvarar (prop. 1968:25 s. 87). Enligt 4 § kan regeringen, med iakttagande av Sveriges förpliktelser enligt Pariskonventionen, förordna att en icke-konventionsstat ska likställas med en konventionsstat vid lagens tillämpning.

Anläggningshavarens ersättningsansvar

Enligt huvudregeln i 5 § är atomanläggningens innehavare ansvarig för en atomskada som orsakats av en atomolycka. Från huvudregeln undantas det speciella fallet att en olycka orsakas uteslutande av atomsubstans som har lagts upp tillfälligt i anläggningen i anslutning till en transport av substansen till eller från en annan atomanläggning. I den situationen ansvarar den som är ansvarig för transporten, dvs. som huvudregel den avsändande anläggningshavaren (se nedan).

Strikt ansvar och undantag

Anläggningshavaren har enligt 11 § ett objektivt (strikt) ansvar som innebär att ersättning utgår även om anläggningshavaren inte är vållande till skadan.

Från det strikta ansvaret undantas atomolyckor som är en direkt följd av krigshandling eller liknande handling under väpnad konflikt, inbördeskrig eller uppror eller som har orsakats av en allvarlig naturkatastrof av osedvanlig art. Reglerna enligt Pariskonventionen är tvingande, förutom undantaget för naturkatastrofer som kan åsidosättas genom en bestämmelse i anläggningsstatens lag. I atomansvarighetslagen har därför införts en bestämmelse som innebär att, om möjligheten att undanta naturkatastrofer utnyttjats, den föreskriften måste respekteras när den svenska atomansvarighetslagen ska tillämpas på en olycka för vilken en anläggningshavare i den staten är ansvarig. Bestämmelsen kan aktualiseras bl.a. i förhållande till Tyskland.

Objekt som undantas från ansvaret

En atomolycka kan resultera i mycket omfattande skador på själva anläggningen och egendom inom anläggningsområdet. För att inte riskera att ansvarsbeloppet endast räcker till att täcka denna typ av skador, med följderna att övriga skadelidande skulle bli utan ersättning, undantas enligt 12 § skada på anläggningen eller på egendom som finns inom dess område som används eller var avsedd att användas i förbindelse med denna, så kallad on-site property.

Vid atomolycka under transport av atomsubstans omfattar anläggningshavarens ansvar även skada på själva transportmedlet.

Frågor om ersättningens storlek och jämkning

Ersättningen enligt lagen bestäms med tillämpning av allmänna skadestandsregler. En avvikelse från dessa regler är att jämkning av skadestånd i anledning av medvållande på den skadelidandes sida endast sker vid uppsåtlig eller grovt vårdslös medverkan (13 §).

Kanalisationsprincipen

Anspråk på ersättning för atomskada får i princip inte göras gällande mot annan än anläggningshavaren eller den som meddelat ansvarsförsäkring (14 §).

Kanalisationsprincipen ska tillämpas även beträffande skada på själva atomanläggningen och så kallad on-site-property. Den omfattar dessutom anläggningshavarens ansvar för atomskada som har orsakats av krigshandling. Däremot gäller kanalisationsprincipen inte om en fysisk person orsakat en skada uppsåtligt.

Ansvarsgränser

Anläggningshavarens ansvar uppgår enligt 17 § till 300 miljoner särskilda dragningsrätter (SDR) för varje atomolycka. Under de senaste åren har detta belopp motsvarat mellan 3,3 miljarder och 4 miljarder kronor. För en anläggning som är avsedd enbart för framställning, behandling eller förvaring av obestrålat uran, samt vid transport av sådant uran, är beloppet 10 miljoner SDR. För en innehavare av en anläggning i utlandet bestäms beloppet enligt anläggningsstatens lag.

Det förhållandet att en innehavare av en anläggning i Sverige svarar för skador upp till 300 miljoner SDR innebär att de två första stegen i Paris- och tilläggskonventionen är reducerade till ett steg.

Försäkring

Regler om skyldighet att ha en försäkring som täcker ansvaret enligt atomansvarighetslagen finns i 22–27 §§. Anläggningshavaren ska ha en försäkring för att täcka ansvaret intill det belopp som gäller enligt lagen. Försäkringen får tas antingen så att försäkringsbeloppet täcker ansvarigheten för varje inträffad atomolycka eller så att försäkringen vid varje tidpunkt gäller för anläggningen med avtalat försäkringsbelopp efter avdrag för ersättning som försäkringsgivaren har utte på grund av försäkringen.

Den förstnämnda försäkringsformen har aldrig tillämpats. Ansvarsförsäkring tecknas i realiteten så att försäkringsgivaren ansvarar för ett belopp under en viss period, vanligen ett år. Försäkringsbeloppet ska då uppgå till 120 procent av ansvarsbeloppet enligt lagen, dvs. 360 miljoner SDR. Om en skada skulle uppkomma ersätts maximalt 300 miljoner SDR. Tanken är att det ska finnas en reserv för ytterligare skador som under alla förhållanden uppgår till minst 60 miljoner SDR. På så sätt garanteras ytterligare ersättning intill dess att anläggningshavaren fullgjort sin skyldighet att ordna tilläggsförsäkring för att återupprätta det ursprungliga försäkringsbeloppet.

Försäkringen ska godkännas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer (Finansinspektionen). Skyldigheten att ha en försäkring är straffsanktionerad i 40 § med böter eller fängelse i högst sex månader.

Ansvaret för skada under transport får täckas av särskild försäkring.

Den ersättningsberättigade har rätt att få ut ersättning direkt av försäkringsgivaren. Frågan om det ska vara möjligt att rikta talan direkt mot en försäkringsgivare avgörs med stöd av nationell rätt. Denna bestämmelse tillämpas också i de fall en talan om ersättning får väckas i Sverige men utländsk lag är tillämplig på förhållandet mellan försäkringsgivaren och anläggningshavaren eller anläggningen ligger utanför svenskt territorium.

Försäkringsplikt gäller inte för staten. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får befria en enskild anläggningshavare från försäkringsplikten. Det förutsätter att anläggningshavaren ställer godtagbar säkerhet, t.ex. genom bankgaranti eller deposition av värdehandlingar, för sina förpliktelser enligt lagen eller motsvarande lagstiftning i en annan konventionsstat (prop. 1968:25 s. 147 och 148). Anläggningshavaren ska också uppfylla kraven på en fungerande skadereglering.

Ersättning av statsmedel

Staten ansvarar i andra hand för anläggningshavarens ersättningskyldighet (28 §). Staten betalar ersättning om någon som är berättigad till ersättning av innehavaren av en anläggning i Sverige visar att han inte har kunnat få ut ersättningen av innehavarens försäkringsgivare.

Ersättning av statsmedel kan utgå även vid katastrofolyckor (29–31 §§). Ersättning betalas för skador som uppkommit i Sverige eller i andra stater anslutna till tilläggskonventionen eller på eller över det fria havet ombord på fartyg eller luftfartyg som är registrerade i Sverige eller någon annan stat ansluten till konventionen. Vidare ersätts skador som uppkommit på eller över det fria havet i andra fall, om skadan tillfogats en stat ansluten till tilläggskonventionen eller en medborgare i en sådan stat, varvid dock ersättning för skador på fartyg eller luftfartyg betalas endast om fartyget vid tiden för atomolyckan var registrerad i en sådan stat. Det sammanlagda belopp som betalas till följd av en atomolycka är begränsat till ett belopp motsvarande 425 miljoner SDR.

Utöver de regler som föranletts av Paris- och tilläggskonventionen infördes 1982 ett fjärde ersättningssteg i atomansvarighetslagen. Enligt detta ska staten, om en innehavare av en anläggning här i landet är ansvarig och de ersättningar som utgår enligt första till tredje stegen inte räcker för att ersätta uppkommen skada, betala en ersättning som numera

uppgår till 6 miljarder kronor (31 a §). Detta extra statsansvar omfattar bara skador i Danmark, Finland, Norge och Sverige samt skador som uppkommit ombord på fartyg eller luftfartyg som är registrerade i något av dessa länder. Därutöver ersätts skador som svenska medborgare eller svenska juridiska personer har lidit, oavsett var skadan har inträffat. Även skador i en annan stat ansluten till tilläggskonventionen ersätts, men endast enligt reciprocitetsprincipen.

Om det efter att en atomolycka har inträffat visar sig att beloppen enligt första till fjärde stegen inte räcker för att ersätta uppkommen skada, betalas ersättning av statsmedel enligt grunder som bestäms i en särskild lag (33 §). Någon viss ersättningsnivå garanteras inte genom bestämmelsen.

Atomansvarighetslagen innebär sammanfattningsvis att anläggningshavaren enligt det första steget (som omfattar även det andra steget) har rätt att begränsa sitt ansvar till 300 miljoner SDR. I det tredje steget har staten gemensamt med de stater som är anslutna till tilläggskonventionen ett kompletterande ansvar med 125 miljoner SDR. Därutöver finns det fjärde steget med ett särskilt statsansvar för atomolyckor i intervallet mellan 425 miljoner SDR och 6 miljarder kronor (högsta nivån på det särskilda statsansvaret).

Statens regressrätt

Om staten har betalat ersättning inom ramen för anläggningshavarens ansvarsbelopp får staten återkräva ersättningen av anläggningshavaren, dennes försäkringsgivare och den mot vilken anläggningshavaren har regressrätt. Statens rätt att återkräva ersättning som i övrigt betalats av statsmedel är starkt begränsad. I huvudsak föreligger regressrätt endast mot en fysisk person som har orsakat skadan uppsåtligt, 35 § atomansvarighetslagen (prop. 1981/82:163 s. 24).

Ansvaret för atomolyckor vid transporter

Ansvaret för atomolyckor som inträffar under transport regleras i 6–8 och 10 §§. Ansvaret för atomolyckor som orsakats av atomsubstanser som befinner sig utanför atomanläggningen utan att vara under transport regleras i 9 §.

Inträffar en olycka under transport av atomsubstans är huvudregeln att den avsändande anläggningshavaren är ansvarig. Det förklaras av att det i regel är avsändaren ensam som kan övervaka och kontrollera ämnens emballering och sändningens lastning på transportmedlet.

Vid transport mellan anläggningar inom konventionsstaternas territorier kan avsändande och mottagande anläggningshavare skriftligen komma överens om att ansvarigheten ska övergå till mottagaren vid en viss tidpunkt. Även om inget sådant avtal ingåtts övergår ansvaret när mottagaren övertar atomsubstansen. När övertagandet ska anses ha ägt rum framgår inte uttryckligen av lagtexten, men uppges bygga inte bara på den egentliga besittningsgången utan även på visst hänsynstagande till andra omständigheter (Ulf K. Nordenson, Svensk och internationell atomansvarighetslagstiftning, Svensk Försäkrings-Årsbok 1968, s. 37).

Vid transport mellan en anläggning i en konventionsstat och avsändare eller mottagare i en icke-konventionsstat är anläggningshavaren i kon-

ventionsstaten ansvarig för varje olycka som inträffar under transporten och sker inom lagens geografiska tillämpningsområde. Anläggningshavaren kan inte befria sig från ansvaret genom t.ex. skriftligt avtal.

Om transporten sker till eller från en atomreaktor i ett transportmedel, t.ex. ett atomfartyg, följer av 6 § tredje stycket och 7 § andra stycket att den landbaserade anläggningens innehavare är ansvarig så länge ämnena finns i innehavarens direkta eller indirekta besittning.

Atomskador vid transporter som går i transit över svenskt territorium mellan atomanläggningar i icke-konventionsstater ersätts av den som har tillstånd till transporten.

Ansaret för olyckor utanför atomanläggningar eller vid en avbruten transport

Inträffar en atomolycka utanför en atomanläggning utan att det är fråga om en olycka under transport gäller som huvudregel att den anläggningshavare som senast hade ämnena i sin besittning är ansvarig (9 §). Bestämmelsen kan aktualiseras t.ex. om ett fartyg med last av atomsubstanser förliser och behållaren med atomsubstans sjunker till havsbotten men sedermera fräts sönder, vilket får till följd att en atomskada uppkommer (Ulf K. Nordenson, a.a., s. 42). Inträffar en sådan olycka i anslutning till en avbruten transport bär den ansvaret som vid tiden för avbrottet var ansvarig enligt reglerna om transporter, dvs. den som hade ämnena i sin besittning eller som ansvarar till följd av ett skriftligt avtal som ingåtts med stöd av lag.

Ansvar för transportören i vissa fall

Enligt 10 § får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer, på ansökan av transportören, förordna att transportören ska ansvara för olyckor under transporten i stället för anläggningshavaren. Detta förutsätter att transportören och anläggningshavaren är överens om åtgärden och att transportören har tecknat en ansvarsförsäkring eller ställt annan likvärdig säkerhet.

Rätt till återkrav mot anläggningshavare

I 15 § finns regler om rätt till återkrav mot anläggningshavaren. Om annan än anläggningshavaren med stöd av andra regler än Pariskonventionen blir ansvarig för en atomskada i en icke-konventionsstat kan den som blivit ersättningsskyldig inträda i den skadelidandes rätt mot anläggningshavaren.

Skador som inte kan särskiljas

Stora bevisvårigheter kan uppkomma när det gäller att särskilja atomskador från andra skador. I 16 § anges därför att atomansvarighetslagens regler ska tillämpas även på annan skada som inträffar samtidigt med en atomskada när de båda slagen av skador inte kan särskiljas.

Om två eller flera anläggningshavare är ansvariga för samma skada svarar de solidariskt för skadeståndet. Ansvaret är solidariskt endast inom ramen för det lägsta ansvarsbelopp som gäller för någon av anläggningshavarna (18 §).

Om den ersättning som betalas ut med stöd av lagen inte räcker som ersättning åt de skadelidande ska deras ersättningar och den ränta som löper på beloppet sättas ned med samma kvotdel (19 §).

Anläggningshavarens regressrätt, dvs. rätt att av annan återkräva vad anläggningshavaren har betalat enligt lagen eller motsvarande lagstiftning i en annan konventionsstat, regleras i 20 §. Regressrätt föreligger enbart mot en fysisk person som har orsakat skadan uppsåtligen eller mot den som genom ett skriftligt avtal med anläggningshavaren uttryckligen åtagit sig att svara för skadan, t.ex. en leverantör av utrustning.

Preskriptionsregler

Ersättningsanspråk mot anläggningshavare preskriberas om inte den skadelidande anmäler sitt anspråk hos innehavaren inom tre år från den dag den skadelidande fick eller med skälig aktsamhet hade bort få kännedom om den skada som medför rätt till ersättning enligt lagen och om den för skadan ansvarige, så kallad korttidspreskription (21 §).

Talan om ersättning ska under alla omständigheter väckas mot innehavaren eller dennes försäkringsgivare inom tio år från den dag atomolyckan inträffade. Har skadan orsakats av en atomsubstans som har tillgripits olovligt, förlorats eller övergivits utan att åter ha tillvaratagits, får talan dock inte väckas efter det att tjugo år har förflutit från dagen för tillgreppet, förlusten eller övergivandet.

Ersättning av statsmedel för sena skador

Preskriptionsreglerna i 21 § kompletteras av regeln i 32 § om ersättning av statsmedel för så kallade sena skador. Denna regel har ingen motsvarighet i Pariskonventionen men Sverige har i likhet med flertalet andra stater funnit att regelsystemet bör kompletteras eftersom det vid en atomolycka kan uppkomma skador som visar sig först lång tid efter olyckan (prop. 1981/82:163 s. 24). Bestämmelsen är tillämplig på atomskador som uppkommit i Sverige i följd av en atomolycka för vars skadeverkningar innehavaren av en atomanläggning i Sverige är ansvarig. Ersättning av statsmedel betalas för skador som visat sig först efter att anläggningshavarens ansvar preskriberats, men inom trettio år från dagen för olyckan. Beträffande ersättningskyldigheten för sena skador gäller samma korttidspreskription på tre år som för atomskador i allmänhet.

Behörig domstol m.m.

Talan mot innehavaren av en atomanläggning eller dennes försäkringsgivare får väckas i Sverige, om atomolyckan helt eller delvis har inträffat i Sverige eller atomanläggningen är belägen här och atomolyckan i sin helhet har inträffat utom konventionsstaternas område eller om platsen för olyckan inte kan bestämmas med säkerhet. Om det är nödvändigt för

att uppfylla åtagandena i Pariskonventionen får regeringen förordna om inskränkning av den behörighet som tillkommer svensk domstol (36 §).

Talan mot anläggningshavaren eller dennes försäkringsgivare eller mot staten ska väckas vid rätten i den ort där atomolyckan inträffade. Är två eller flera domstolar behöriga, väcks talan vid någon av dem. Saknas behörig domstol ska talan väckas vid Stockholms tingsrätt (37 §).

5 Ett svenskt tillträde till de reviderade ansvarskonventionerna

5.1 Paris- och tilläggskonventionen

Regeringens bedömning: Sverige bör tillträda 2004 års ändringsprotokoll till 1960 års Pariskonvention om skadeståndsansvar på atomenergins område och 1963 års tilläggskonvention till Pariskonventionen.

Utredningarnas bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: De remissinstanser som har berört frågan har tillstyrkt att Sverige tillträder ändringsprotokollen.

Skälen för regeringens bedömning

EU-rättsliga aspekter

Det finns anledning att först uppmärksamma en EU-rättslig aspekt på frågan om ett svenskt tillträde till 2004 års ändringsprotokoll till Paris- och tilläggskonventionen.

Artikel 13 i Pariskonventionen innehåller bestämmelser om vilken konventionsstats domstolar som är behöriga att pröva ersättningsanspråk i anledning av en atomolycka. Bestämmelserna berörs av rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (Bryssel I-förordningen). Genom ändringsprotokollet till Pariskonventionen utvidgas behörigheten för olycksstatens domstolar. I denna fråga har EU exklusiv behörighet. När det däremot gäller frågor som inte inverkar på EU-rätten behåller medlemsstaterna sin behörighet. EU har dock konstaterat att det inte är möjligt att särskilja de bestämmelser i ändringsprotokollet, som omfattas av EU:s behörighet, från andra frågor som inte inverkar på EU-rätten och som omfattas av medlemsstaternas egen behörighet.

Av EU-domstolens praxis följer att medlemsstaterna därför inte utan vidare kan bli parter till ändringsprotokollet. Någon möjlighet för EU att bli part till protokollet finns inte. För att medlemsstaterna, med beaktande av EU:s behörighet i vissa delar, ska kunna bli parter till protokollet har unionen därför bemyndigat medlemsstaterna att ratificera eller ansluta sig till protokollet i unionens intresse (jfr rådets beslut 2003/882/EG av den 27 november 2003 om bemyndigande för de medlemsstater som är fördragsslutande parter i Pariskonventionen av den 29 juli 1960 om ska-

deståndsansvar på atomenergins område att i Europeiska gemenskapens intresse underteckna protokollet om ändring av konventionen, EUT L 338, 23.12.2003, s. 30, Celex 32003D0882, och rådets beslut 2004/294/EG av den 8 mars 2004 om bemyndigande för de medlemsstater som är fördragsslutande parter i Pariskonventionen av den 29 juli 1960 om skadeståndsansvar på atomenergins område att i Europeiska gemenskapens intresse ratificera eller ansluta sig till protokollet om ändring av konventionen, EUT L 97, 8.3.2004, s. 53, Celex 32004D0294).

Rådets beslut innebär inte att beslutanderätten i tillträdesfrågan flyttats från de enskilda medlemsstaterna. För Sveriges del innebär detta att tillträdesfrågan ska följa reglerna i 10 kap. regeringsformen.

Tillträde till de reviderade konventionerna

Ändringsprotokollet innebär att Pariskonventionens bestämmelser i allt väsentligt kommer att stämma överens med bestämmelserna i den inom Internationella atomenergiorganet IAEA antagna Wienkonventionen. Sverige har tillträtt det så kallade gemensamma protokollet som länkar samman ersättningsreglerna i de båda konventionerna och utvidgar det geografiska tillämpningsområdet. Wienkonventionens regler omfattar även stater anslutna till Pariskonventionen, och tvärtom. För att undvika onödiga svårigheter vid tillämpningen av det gemensamma protokollet är det i sig av värde att få ett i det närmaste enhetligt system.

Ett skäl för att Sverige bör tillträda ändringsprotokollen till Paris- och tilläggskonventionen är att alla andra konventionsstater avser att ansluta sig till den reviderade konventionen. Sverige bör agera i enlighet med vad andra stater inom OECD-samarbetet gör så att det finns en i allt väsentligt harmoniserad lagstiftning på området. Också intresset av nordisk rättslikhet talar för ett tillträde.

För de skadelidande innebär den reviderade konventionen flera förbättringar. Skadebegreppet utvidgas och ger bl.a. ökade ersättningsmöjligheter vid miljöskador till följd av en radiologisk olycka. Med hänsyn till att miljöskador kan leda till omfattande ersättningsanspråk och involvera mer än en stat, är det av betydelse att försöka skapa enhetliga ersättningsregler som gäller i alla konventionsstater. De tider inom vilka en skadelidande har möjlighet att väcka talan förlängs. Skyddet för de skadelidande förbättras också genom höjda ansvarsnivåer och ökat statsansvar.

En omständighet som skulle kunna anföras mot ett svenskt tillträde till ändringsprotokollen är de ekonomiska konsekvenserna av det utökade ansvaret för framför allt kärnkraftsindustrin i Sverige, men också för deras kunder i form av företag och privatpersoner.

En utgångspunkt i det förslag som redovisades i Atomansvarsutredningens betänkande 2006 var att det inte var möjligt för försäkringsmarknaden att utfärda ansvarsförsäkring upp till 700 miljoner euro som 2004 års tilläggsprotokoll anger i fråga om anläggningshavarens skyldighet att finansiera skadeståndsansvaret. Av underlaget i ärendet framgår dock att det i dag är möjligt för försäkringsmarknaden att med vissa undantag utfärda ansvarsförsäkring upp till 700 miljoner euro. Undantagen gäller bl.a. preskriptionstiden för personskador överstigande tio år och åtgärder för sådana miljöskador som avses i den reviderade konventionen.

Det anförda innebär att staten inte behöver åta sig ett betalningsansvar i form av försäkringsgivare eller återförsäkrare i intervallet mellan 550 miljoner och 700 miljoner euro som tidigare krävdes för att Sverige skulle kunna tillträda tilläggsprotokollen. Frågan om hur ansvaret i fråga om förlängd preskriptionstid för personskador och miljökada kan finansieras behandlas i avsnitt 7.4.

Sammantaget finns det i dag förutsättningar för att genomföra de lagändringar och andra åtgärder som behövs för att uppfylla kraven i 2004 års ändringsprotokoll till Paris- och tilläggskonventionen. Enligt regeringens bedömning bör därför Sverige tillträda dessa ändringsprotokoll. För att göra detta möjligt bör riksdagen enligt 10 kap. 2 § regeringsformen godkänna ändringsprotokollen.

5.2 Konventionen om supplerande ersättning för radiologisk skada

Regeringens bedömning: För närvarande finns inte skäl för Sverige att tillträda konventionen om supplerande ersättning för atomskada.

Atomansvarsutredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna har inte berört frågan.

Skälen för regeringens bedömning: Konventionen om supplerande ersättning för atomskada har ännu inte trätt i kraft. Den kan vidare inte på egen hand undertecknas och tillträdas av Sverige eftersom den innehåller bestämmelser om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar. I likhet med vad som gäller för Pariskonventionen är kompetensen delad mellan EU och medlemsstaterna. Något bemyndigande för medlemsstaterna att tillträda konventionen är inte aktuellt i nuläget.

Det finns inte heller i nuläget tillräckligt starka skäl att tillträda konventionen. Konventionen grundas på samma principer som Paris- och tilläggskonventionen. Sverige har redan en lagstiftning som i allt väsentligt stämmer överens med konventionen om supplerande ersättning för atomskada. Närmast har konventionen tillkommit för att stater som inte är anslutna till Pariskonventionen eller Wienkonventionen, men som ändå har en lagstiftning som motsvarar de principer som dessa konventioner bygger på, ska kunna ansluta sig till det internationella ansvarssystemet. Tre stora kärnkraftsnationer som konventionen om supplerande ersättning för radiologisk skada ursprungligen var tänkt att särskilt tillmötesgå är USA, Ryssland och Japan. USA har numera tillträtt konventionen medan Ryssland nyligen anslutit sig till Wienkonventionen.

Utredningen visar att det inte är aktuellt för andra stater som Sverige har konventionsförpliktelser mot att tillträda konventionen. Om konventionen skulle träda i kraft kan det finnas anledning att överväga att ratificera konventionen genom en gemensam aktion. I nuläget är det inte aktuellt att driva frågan om ratificering eller att vidta några särskilda lagstiftningsåtgärder för att anpassa den nationella regleringen till konventionen. Det kan dock noteras att om Sverige tillträder ändringsprotokollet till

Pariskonventionen, skulle ett eventuellt framtida tillträde till konventionen om supplerande ersättning för atomskada underlättas eftersom den reviderade Wienkonventionen (som den reviderade Pariskonventionen i allt väsentligt stämmer överens med) utgör grunden för konventionen om supplerande ersättning för atomskada. Det kommer därför inte att krävas några mer omfattande ändringar i svensk rätt om Sverige i framtiden skulle önska tillträda den konventionen.

6 En ny lag om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor

Regeringens förslag: En ny lag som reglerar ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor införs. Samtidigt upphävs atomansvarighetslagen (1968:45).

Utredningarnas förslag: Atomansvarsutredningens förslag, som Strålsäkerhetsutredningen anslutit sig till, överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna har inte berört frågan om att ersätta 1968 års atomansvarighetslag med en ny lag.

Skälen för regeringens förslag: Atomansvarighetslagen (1968:45) bygger på Paris- och tilläggskonventionen. I förarbetena till lagen konstaterades att de bakomliggande konventionsbestämmelserna på flera punkter är invecklade och svårtillgängliga (prop. 1968:25 s. 29).

För att svensk rätt ska stämma överens med den reviderade Paris- och tilläggskonventionen behöver vissa författningsändringar göras. I något fall krävs också en helt ny författningsreglering. Utgångspunkten är att genomföra konventionsregleringen på ett korrekt sätt och samtidigt förbättra det ersättningsrättsliga skyddet vid radiologiska olyckor.

Atomansvarsutredningen har föreslagit en helt ny lag som reglerar skadeståndsansvaret för innehavare av kärntekniska anläggningar vid radiologiska olyckor. Strålsäkerhetsutredningen har i sitt betänkande utgått från och lämnat förslag till vissa ändringar i Atomansvarsutredningens förslag till en sådan lag.

Regeringen delar bedömningen att det finns behov av en ny, modern lag om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor.

I flera fall innebär den nya regleringen enbart att lagbestämmelserna ändras redaktionellt och struktureras om för att anpassas till en modernare lagstiftningsteknik och ett mer tidsenligt språk. I andra avseenden behövs sakliga ändringar, bl.a. när det gäller de centrala frågorna om anläggningshavarens ansvar och skyldigheten att ha en ansvarsförsäkring eller på annat sätt säkerställa ansvaret.

För att göra den nya lagen mer överskådlig bör bestämmelserna i större utsträckning än vad som nu är fallet grupperas så att bestämmelser med ett sakligt samband placeras efter varandra.

I samband med tillkomsten av 1968 års atomansvarighetslag framhölls att det fanns speciella skäl att i redaktionellt hänseende söka få så stor internationell rättslikhet som möjligt och att nära ansluta texten till konventionerna trots att detta skulle medföra att lagen avvek från de krav

som vanligen ställs på textutformningen. Särskilt lagens bestämmelser om statsansvar enligt tilläggskonventionen ansågs något svårlästa, men detta var oundvikligt eftersom regelsystemets uppbyggnad i konventionen är invecklad. Att t.ex. ersätta de många paragrafhänvisningarna med uttryckliga regler var inget som förordades eftersom lagen då skulle bli än mer omfattande (prop. 1968:25 s. 73).

I regeringens lagförslag är strävan att gå ifrån den för svensk lagstiftningsteknik något främmande uppbyggnaden av bestämmelserna i konventionerna. Den nya lagens innehåll presenteras i det följande.

7 Ansvars- och finansieringsnivåer

7.1 Ett obegränsat ersättningsansvar

Regeringens förslag: Om en anläggningshavare är ersättningsansvarig för en radiologisk skada, gäller ansvaret även om anläggningshavaren eller någon som denne ansvarar för inte har vållat skadan. Ersättningsansvaret för innehavaren av en svensk anläggning är obegränsat.

Strålsäkerhetsutredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har inte berört frågan. *Svenska Naturskyddsföreningen* har tillstyrkt förslaget. *Mannheimer Swartling Advokatbyrå* har avstyrkt förslaget. Advokatbyrån har anfört att det bör anges sakliga skäl för att utöka ansvaret i förhållande till konventionens reglering och att det är principiellt tveksamt att både ålägga ett strikt ansvar och göra ansvaret obegränsat.

Skälen för regeringens förslag

Allmänna skadeståndsrättsliga principer innebär att den som är skadeståndsskyldig är obegränsat ansvarig för en skada om inget annat sägs. De innebär också att skadestånd för skada förutsätter uppsåt (dolus) eller oaktsamhet (culpa) hos den som orsakat skadan.

På vissa områden gäller ett strikt ansvar som innebär att den som har bedrivit en verksamhet är ansvarig för en skada oberoende av eget vållande. Reglerna i atomansvarighetslagen innebär ett strikt ansvar för radiologiska skador. Det finns också regler om strikt ansvar för oljeutsläpp till havs, dammolyckor, kemikalieolyckor och för skador som orsakats av el-, fjärrvärme- eller gasdistribution.

Ett strikt ansvar innebär inget hinder mot ett obegränsat skadeståndsansvar. Ett obegränsat ansvar gäller för exempelvis dammolyckor, kemikalieolyckor och skador som orsakats av el-, fjärrvärme- eller gasdistribution. Däremot är ansvaret begränsat för oljeutsläpp till havs.

Anläggningshavares ansvar är i dag begränsat enligt 17 § atomansvarighetslagen. Anläggningshavaren är skyldig att ha en försäkring som täcker ersättning upp till 300 miljoner särskilda dragningsrätter, ett belopp som under de senaste åren motsvarat mellan 3,3 miljarder och 4 miljarder kronor.

Strålsäkerhetsutredningen har övervägt fördelar och nackdelar med ett obegränsat ansvar för anläggningshavare och funnit att övervägande skäl talar för att införa ett obegränsat skadeståndsansvar, även om det obegränsade ansvaret inte utgör någon garanti för att skadelidande alltid kan få full täckning för sina skador.

De nuvarande reglerna, som begränsar ansvaret till ett visst belopp, innebär att en radiologisk olycka inte behöver innebära en ekonomisk katastrof för kärnkraftsindustrin. Eftersom kravet på att garantera ersättning upp till en viss nivå täcks av en ansvarsförsäkring, är anläggningshavarens tillgångar skyddade från krav på ersättningar om det inträffar en allvarlig olycka som medför skador utöver denna nivå. Denna ansvarsbegränsning har skapat förutsättningar för kärnkraftsindustrin att attrahera kapital på kapitalmarknaden. Kapitalmarknadens fokus har inte legat på risken för radiologiska olyckor utan i stället på risken för uteblivna intäkter i samband med långvariga eller permanenta produktionsstopp.

Konsekvenser för kärnkraftsindustrin

Ett obegränsat skadeståndsansvar innebär att risken för en allvarlig olycka får ökad betydelse för kapitalmarknaden. Risken för en konkurs till följd av en olycka kan inte uteslutas utan kommer att kunna påverka bolagens rating och villkoren för finansiering, vilket i sin tur kommer att kunna påverka bolagens kapitalkostnader.

Ökningen av kapitalkostnaderna bedöms bli marginella. Sannolikheten för omfattande radiologiska olyckor är liten. I de flesta branscher är sannolikheten för konkurser av en helt annan storleksordning än sannolikheten för en konkurs i ett kärnkraftsbolag till följd av ersättningskrav i samband med radiologisk skada. En positiv konsekvens är i stället att det blir angeläget för kärnkraftsindustrin att informera kapitalmarknaden om sitt säkerhetsarbete och arbetet med att minska riskerna för svåra reaktorhaverier. Det kan bli en framgångsfaktor genom att företagen uppnår en så kallad god rating på grund av säkerhetsarbetet. Detta bör leda till en förstärkt intern prioritering av säkerhetsarbetet inom kärnkraftsindustrin.

En reglering av ett obegränsat ansvar skulle inte innebära att ägaren till anläggningshavaren åläggs en skyldighet att betala ersättning för skada till följd av en radiologisk olycka. Ersättningsskyldigheten skulle på samma sätt som tidigare endast gälla för anläggningshavaren, dvs. det bolag som innehar tillståndet att driva den kärntekniska anläggningen. Ett obegränsat ansvar skulle därför inte, i händelse av en olycka med mycket allvarliga konsekvenser, innebära en risk att ägarbolagen hamnar på obestånd.

Konsekvenser för skadelidande

Den viktigaste fördelen med ett obegränsat ansvar är att skadelidandes anspråk på skydd tillgodoses genom att de kan få ersättning även från anläggningshavarens tillgångar. Ett obegränsat ansvar innebär inte att skadelidande garanteras ersättning fullt ut. Hur mycket extra ersättning som kan erhållas från anläggningshavaren eller en konkursförvaltare avgörs av bolagets kapitalisering. Genom att en skadelidande på skadeståndsrättsliga grunder kan vända sig direkt till anläggningshavaren och utkräva ersättning utöver det finansiellt garanterade beloppet kan emel-

lertid inte situationen uppstå att ersättningsbeloppen måste sättas ned samtidigt som anläggningshavaren har kvar tillgångar och kan fortsätta verksamheten eller dela ut tillgångarna till sina ägare.

Konsekvenser för staten

Staten har enligt Pariskonventionen ett ansvar i andra hand för anläggningshavarens ersättningskyldighet. Det betyder att staten träder in och betalar ersättning om någon som har rätt till ersättning av innehavaren av en svensk anläggning inte har kunnat få ut ersättningen av innehavaren. Ett obegränsat ansvar för anläggningshavarna bör inte få till följd att staten får ett obegränsat andrahandsansvar, utan bör enligt konventionens krav endast gälla skadelidandes ersättning upp till den nivå som anläggningshavarna är skyldiga att garantera genom ansvarsförsäkring eller annan säkerhet. Staten har ingen skyldighet att betala ersättning utöver tillägskonventionens maximibelopp, som i det tredje steget uppgår till 1 500 miljoner euro.

Ett införande av ett obegränsat skadeståndsansvar för anläggningshavarna innebär således ingen ökning av statens andrahandsansvar. Om det inträffar en radiologisk olycka med mycket allvarliga konsekvenser och anläggningshavaren har tillgångar som räcker till att betala ersättning för skador som överstiger 1 500 miljoner euro, bör ett obegränsat ansvar för anläggningshavaren i stället begränsa skadelidandes anspråk på att staten ska betala ersättning över detta belopp.

Övervägande skäl talar för ett obegränsat ansvar

Av underlaget i ärendet framgår att ett obegränsat skadeståndsansvar kan leda till något ökade kapitalkostnader för innehavare av en kärnteknisk anläggning i Sverige. Samtidigt överensstämmer ett obegränsat ansvar med den miljörettsliga principen att förorenaren betalar, dvs. anläggningshavaren får i ökad utsträckning bära sina kostnader. Det ger en tydlig signal till industrin att det inte finns någon gräns för när det ekonomiska ansvaret efter en olycka upphör. Därigenom skapas också ytterligare drivkrafter för säkerhetsarbetet inom kärnkraftsindustrin. För skadelidande i händelse av en allvarlig olycka innebär förslaget att de utöver den finansiellt säkerställda ersättningen även kan få ersättning från anläggningshavarens övriga tillgångar.

Av betydelse i sammanhanget är förutsättningarna för kärnkraftsindustrin i andra nordeuropeiska länder, närmast Finland och Tyskland. I Tyskland gäller sedan drygt 20 år ett obegränsat skadeståndsansvar. I Finland infördes 2005 ett obegränsat ansvar. Sverige har direkta överföringsförbindelser med både Finland och Tyskland. Ett införande av ett obegränsat ansvar i Sverige innebär en harmonisering mellan Tyskland, Sverige och Finland av förutsättningarna på den nordeuropeiska elmarknaden.

Det är inte möjligt att kombinera ett obegränsat skadeståndsansvar med ett krav på obegränsade försäkringar eller garantier. Det är endast möjligt att ställa sådana krav på anläggningshavarna som är reellt genomförbara. Ett obegränsat ansvar innebär därför endast att det inte finns någon av lagstiftaren bestämd finansiell gräns för ansvaret.

Det obegränsade ansvaret innebär inte att anläggningshavarnas ägarbolag åläggs en skyldighet att betala ersättning för skada till följd av en radiologisk olycka.

Slutligen bör framhållas att ett obegränsat skadeståndsansvar inte är någon garanti för att de skadelidande alltid kan få full täckning för sina skador. I nästa avsnitt behandlas ett förslag som syftar till att förbättra möjligheten för skadelidande att få ersättning från anläggningshavarnas egendom.

7.2 Tillståndshavarens egendomsförsäkring

Regeringens förslag: En försäkring som syftar till att ersätta skada på byggnader, anläggningar, system, komponenter och anordningar av betydelse för säkerheten i en kärnteknisk verksamhet får inte ha någon annan som förmånstagare än den som är tillståndshavare för verksamheten enligt lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet.

Strålsäkerhetsutredningens förslag överensstämmer med regeringens. **Remissinstanserna** har inte berört frågan.

Skälen för regeringens förslag: Ett obegränsat ansvar för anläggningshavaren, enligt förslaget i avsnitt 7.1, innebär inte nödvändigtvis att skadelidande garanteras full ersättning i händelse av en radiologisk olycka med mycket allvarliga konsekvenser. Möjligheten att få ersättning beror på bolagets ekonomiska ställning. Av underlaget i ärendet framgår att kapitaliseringen hos de bolag som har tillstånd att driva de svenska kärnkraftverken är begränsad.

En omständighet av betydelse är, som Strålsäkerhetsutredningen pekat på, den egendomsförsäkring som anläggningshavaren tecknar för att kunna ersätta skador på reaktoranläggningen. Enligt de uppgifter som utredningen fått har egendomsförsäkringen en begränsning på 15–20 miljarder kronor, vilket är betydligt mer än vad som för närvarande gäller för den ansvarsförsäkring som tecknas för en radiologisk olycka. Egendomsförsäkringen bestäms på kommersiell basis efter överenskommelse mellan försäkringsgivaren och anläggningshavaren och täcker i regel inte hela värdet på den försäkrade egendomen.

Även om värdet på egendomsförsäkringen är högre än ansvarsförsäkringen är utrymmet för ansvarsförsäkringen inte begränsat i förhållande till övriga försäkringar eftersom ansvarsförsäkringen, enligt uppgifterna i utredningen, ges prioritet. Om endast anläggningshavaren är förmånstagare till egendomsförsäkringen, dvs. inget annat bolag inom den koncern som anläggningshavaren kan tillhöra är förmånstagare, skulle de medel som betalas ut genom försäkringen vid en radiologisk olycka också kunna användas för att ersätta skadelidande i ett sammanhang med obegränsat ansvar för anläggningshavaren.

De ekonomiska ramarna för innehavare av kärntekniska anläggningar i Sverige är normalt begränsade. För att ett obegränsat ansvar ska kunna ha en verklig betydelse för skadelidande i händelse av en allvarlig olycka, bör det skapas förutsättningar att i så stor utsträckning som möjligt kunna använda anläggningshavarens tillgångar för att betala skadestånd till de skadelidande. Andra bolag inom den koncern som anläggningshavaren

tillhör bör inte på bekostnad av de skadelidandes rätt till ersättning kunna vinna en betydande ekonomisk fördel av anläggningshavarens egenomsförsäkring. Det finns därför skäl att införa ett förbud i kärntekniklagen enligt vilket en försäkring som syftar till att ersätta skada på byggnader, anläggningar, system, komponenter och anordningar av betydelse för säkerheten i en kärnteknisk verksamhet inte får ha någon annan som förmånstagare än den som är tillståndshavare för verksamheten.

7.3 En höjd finansieringsnivå

Regeringens förslag: En innehavare av en svensk anläggning ska ha en ansvarsförsäkring eller se till att annan ekonomisk säkerhet ställs som vid varje tidpunkt täcker ersättningsansvaret enligt lagen upp till ett belopp som

1. motsvarar 700 miljoner euro, eller
2. motsvarar 1 200 miljoner euro, om anläggningen är en kärnkraftsreaktor i drift för utvinning av kärnenergi.

Om ersättningsansvaret säkerställs med såväl en eller flera ansvarsförsäkringar som andra ekonomiska säkerheter, ska de andra säkerheterna användas för att fullgöra ersättningsansvaret endast i den mån som ansvarsförsäkringarna inte räcker för att betala full ersättning.

Strålsäkerhetsutredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet av de som har yttrat sig i frågan har tillstyrkt eller inte haft någon invändning mot förslaget. *Svensk Energi*, *E.ON Kärnkraft Sverige AB* och *OKG Aktiebolag* har anfört att när det gäller förslaget att industrin ska garantera ersättning i intervallet mellan 700 miljoner och 1 200 miljoner euro riskerar svensk konkurrenskraft att missgynnas i förhållande till andra länder i Europa som inte inför motsvarande regler. *Svenska Naturskyddsföreningen* har ansett att en innehavare av en kärnkraftsreaktor ska kunna uppvisa säkerheter som garanterar ersättning upp till minst 30 miljarder kronor, i vart fall som ett villkor för nya reaktorer. Föreningen har framfört att det föreslagna ansvarsbeloppet är alltför lågt och utgör en subvention av kärnkraften som är oförenlig med en av huvudpunkterna i regeringens överenskommelse om energipolitiken.

Nordiska Kärnförsäkringspoolen har anfört att dagens försäkringskapacitet överstiger 700 miljoner euro och sannolikt kommer att successivt höjas för att inom en snar framtid klara även intervallet upp till 1 200 miljoner euro.

Skälen för regeringens förslag

I avsnitt 7.1 föreslår regeringen att det införs ett obegränsat ansvar för innehavare av en kärnteknisk anläggning. I det här avsnittet behandlas frågan om till vilken beloppsnivå det obegränsade ansvaret ska vara finansiellt garanterat av anläggningshavaren och på vilket sätt innehavaren ska finansiellt garantera denna ansvarsnivå.

De nuvarande reglerna i atomansvarighetslagen innebär sammantaget att ersättning vid en radiologisk olycka betalas enligt följande:

1. Anläggningshavaren ansvarar för skador upp till högst 300 miljoner särskilda dragningsrätter, ett belopp som under de senaste åren motsvarat mellan 3,3 miljarder och 4 miljarder kronor. Innehavaren är skyldig att ha en försäkring eller annan ekonomisk säkerhet för att täcka ansvaret upp till detta belopp. Denna nivå motsvarar det sammanlagda ansvarsbeloppet enligt Paris- och tilläggskonventionens tre steg (jfr avsnitt 4.2 under rubriken Tilläggskonventionen).

2. Staten har åtagit sig ett särskilt ansvar utöver det som krävs enligt tilläggskonventionen. Det särskilda statsansvaret uppgår till skillnaden mellan anläggningshavarens ansvarsnivå och den enligt lagen högsta ersättningen, som är 6 miljarder kronor. Staten kan därutöver ansvara för ytterligare belopp, men någon viss ersättningsnivå garanteras inte utan måste fastställas i en särskild lag.

I Paris- och tilläggskonventionen anges miniminivåer för de ersättningar som ska betalas för radiologiska skador. Innebörden av 2004 års tilläggsprotokoll till Paris- och tilläggskonventionen är att dessa miniminivåer höjs väsentligt. Ett tillträde till den reviderade konventionen förutsätter en lagstiftning som innebär att minst dessa beloppsnivåer är uppfyllda.

Enligt det första steget i den reviderade Paris- och tilläggskonventionen krävs det att anläggningshavaren ska finansiellt garantera ersättning upp till 700 miljoner euro, cirka 7 miljarder kronor. Enligt det andra steget ska staten betala ersättning i intervallet mellan 700 miljoner och 1 200 miljoner euro. En konventionsstat får bestämma att anläggningshavaren ska betala ersättningen även i det andra steget. Det tredje steget innebär att konventionsstaterna enligt ett folkrättsligt åtagande gemensamt ska betala ersättning i intervallet mellan 1 200 miljoner och 1 500 miljoner euro, oavsett i vilken konventionsstat som den radiologiska olyckan inträffar.

Sammantaget innebär den reviderade konventionen att det ska betalas ersättning till skadelidande i händelse av en radiologiska olycka upp till 1 500 miljoner euro, cirka 15 miljarder kronor. Därutöver finns det till följd av 2004 års tilläggsprotokoll till Pariskonventionen inte längre någon formell övre beloppsgräns för en finansiellt garanterad ersättning, som staten kan kräva att anläggningshavaren ska svara för.

Finansieringsnivån för innehavare av kärnkraftsreaktorer

Det finns ingen teoretisk gräns för hur hög ersättning en anläggningshavare kan åläggas att garantera genom en ansvarsförsäkring eller annan finansiell säkerhet. I praktiken finns det ändå en rimlighetens gräns som inte kan överskridas utan att det får återverkningar på industrins konkurrenskraft gentemot andra länders företag på gemensamma elmarknader. Beroende på de aktuella efterfråge-, produktions- och nätförutsättningarna varierar elmarknaden mellan att vara nationell, nordisk eller nordeuropeisk. På den nordeuropeiska elmarknaden har endast Tyskland krävt att anläggningshavaren ska finansiellt garantera ett ersättningsbelopp som är högre än 700 miljoner euro, dvs. miniminivån enligt Pariskonventionen. I Finland har det införts ett krav på finansiellt garanterad ersättning som motsvarar 700 miljoner euro.

Det finns anledning att i fråga om ansvarsnivån för en anläggningshavare skilja mellan kärnkraftsreaktorer som är i drift för att utvinna kärnenergi och andra kärntekniska anläggningar. En olycka i en kärnkraftsreaktor i samband med ett härdhaveri som medför spridning av radioaktiva ämnen utanför anläggningsområdet får både direkta och långsiktiga konsekvenser. Enligt en risk- och sårbarhetsanalys som dåvarande Statens strålskyddsinstitut gjorde 2004 kan de ekonomiska konsekvenserna av en sådan allvarlig olycka beräknas uppgå till några hundra miljarder kronor, även om en sådan händelse bedöms mycket osannolik. Det står emellertid klart att de ekonomiska konsekvenserna av en sådan olycka är av en annan dimension än konsekvenserna av en olycka vid drift av andra kärntekniska anläggningar.

Några företrädare för kärnkraftsindustrin har bedömt att ett krav på industrin att garantera ersättning i intervallet mellan 700 miljoner och 1 200 miljoner euro innebär en risk att svensk konkurrenskraft missgynnas i förhållande till andra länder i Europa som inte inför motsvarande krav.

Konventionsstaterna bestämde ansvarsnivån i den reviderade konventionens andra steg till 1 200 miljoner euro efter en noggrann avvägning mellan risker och kostnader förknippade med en stor olycka och den låga sannolikheten för en radiologisk olycka med svåra konsekvenser. En ansvarsnivå på 1 200 miljoner euro, cirka 12 miljarder kronor, för innehavare av kärnkraftsreaktorer framstår inte som orimligt hög. Med de alternativ i fråga om den finansiella säkerheten som föreslås i avsnitt 7.4 kommer kostnaden för att garantera ersättning i intervallet mellan 700 miljoner och 1 200 miljoner euro att vara tämligen låg.

En ansvarsnivå på 1 200 miljoner euro kan jämföras med det krav på finansiell säkerhet som ställs på innehavare av reaktorer i Tyskland, vilket uppgår till 2 500 miljoner euro. De 17 tyska kärnkraftsreaktorerna i drift har en total installerad elektrisk effekt på cirka 20 000 megawatt. De 10 svenska reaktorernas totala installerade elektriska effekt uppgår till cirka 9 000 megawatt. En ansvarsnivå på 1 200 miljoner euro är i paritet med nivån i Tyskland, beräknat utifrån den totala installerade effekten i respektive land.

En jämförelse kan också göras med den egendomsförsäkring som diskuteras i avsnitt 7.2 och som kan innebära att reaktorinnehavare har försäkrat sin egendom upp till ett mångmiljardbelopp.

Med utgångspunkt i den miljörettsliga principen att förearen betalar finner regeringen att innehavare av kärnkraftsreaktorer i Sverige bör vara skyldiga att ha en ansvarsförsäkring eller annan ekonomisk säkerhet motsvarande 1 200 miljoner euro. Ett sådant skadeståndsansvar innebär att reaktorinnehavaren i ökad utsträckning får ta ansvar för kärnkraftens risker. Kravet på höjd finansieringsnivå stämmer väl överens med regeringens bedömning i fråga om ett obegränsat ansvar. Den konkurrensrättsliga påverkan bedöms vara försumbar.

Regeringens förslag innebär att kravet på reaktorinnehavare att garantera ersättning sätts högre än vad som följer av den reviderade Pariskonventionen och högre än vad som gäller i Finland och flertalet EU-länder som är parter till konventionen. Däremot är det föreslagna ansvarsbeloppet lägre än vad som gäller i Tyskland.

Förslaget innebär sammantaget en väsentlig förbättring av skyddet för skadelidande i händelse av en radiologisk olycka jämfört med gällande

lagstiftning. Den sammanlagda garanterade ersättningen höjs från 6 miljarder kronor till 1 500 miljoner euro, cirka 15 miljarder kronor. Dessutom får anläggningshavaren ett obegränsat skadeståndsansvar även om skyldigheten att ha en ansvarsförsäkring eller annan ekonomisk säkerhet är begränsad till ett visst belopp.

Av den garanterade ersättningen kommer staten att ansvara endast för en liten del i intervallet mellan 1 200 miljoner euro och 1 500 miljoner euro, vilket är obligatoriskt enligt den reviderade Pariskonventionen. Reaktorinnehavarna svarar för ersättningen upp till 1 200 miljoner euro. Enligt regeringens bedömning är det inte motiverat, vid en jämförelse med de ekonomiska och rättsliga förhållandena i Tyskland, att bestämma ett högre ansvarsbelopp än 1 200 miljoner euro. Den ansvarsnivå som har bestämts i Tyskland, cirka 2 500 miljarder euro, måste ses mot bakgrund av att den totala installerade effekten i Tyskland är mer än dubbelt så hög som i Sverige, att den tyska aktiebolagsrätten till skillnad mot den svenska medger ansvarsgenombrott inom en koncern och att detta har använts för att ingå ett särskilt solidaritetsavtal mellan alla ägarbolagen inom den tyska kärnkraftsindustrin.

Finansieringsnivån för innehavare av andra kärntekniska anläggningar

Risken för mycket omfattande skador till följd av en radiologisk olycka är betydligt mindre när det gäller andra slag av kärntekniska anläggningar än kärnkraftsreaktorer. För innehavare av dessa anläggningar bör skyldigheten att ha en ansvarsförsäkring eller annan ekonomisk säkerhet begränsas till 700 miljoner euro, vilket motsvarar miniminivån enligt den reviderade Pariskonventionen. En högre ansvarsnivå skulle enligt regeringens bedömning innebära att anläggningshavarna i alltför stor utsträckning tvingas att binda upp medel för händelser som bedöms mycket osannolika.

Den finansieringsnivå som behandlas här avser t.ex. Studsvik Nuclear AB:s och AB SVAFO:s anläggningar för behandling av kärnämne och kärnavfall samt Svensk kärnbränslehantering AB:s (SKB) verksamhet vid mellanlagring av använt kärnbränsle (Clab) och låg och medelaktivt radioaktivt driftavfall (SFR). Detsamma gäller Ranstad Mineral AB:s kärnbränslehantering. För dessa anläggningar kommer huvudregeln vara att ansvara för ersättning upp till 700 miljoner euro. Möjligheten att begränsa kravet på ekonomisk säkerhet till lägre belopp för anläggningar som kan anses mindre riskfyllda behandlas i avsnitt 7.5.

Ansvar för annan än anläggningshavaren

Innehavaren av den kärntekniska anläggning där en radiologisk olycka har inträffat är i regel ansvarig för skador som olyckan medför. Att en olycka kan leda till mycket omfattande skador är inte en omständighet som sätter allmänna regler för ansvarets bestämmande ur spel.

Det har tidigare övervägts om det på miljörettens område bör införas bestämmelser om visst ansvar för annan än verksamhetsutövaren. Några sådana regler har inte införts, eftersom det inte har bedömts finnas behov av det (prop. 2006/07:95 s. 99–101).

Enligt 22 § atomansvarighetslagen är anläggningshavaren skyldig att teckna och vidmakthålla en försäkring för att täcka ansvaret enligt lagen. Bestämmelserna medger att försäkring kan tecknas antingen som en försäkring per händelse (varje inträffad radiologisk olycka) eller som en försäkring som gäller för en anläggning under en viss period.

Det har inte ansetts möjligt att teckna en försäkring som gäller per händelse, eftersom det kan innebära att försäkringsgivaren ska svara för försäkringsbeloppet ett obegränsat antal gånger. I realiteten har man använt sig av alternativet med en försäkring som gäller för anläggningen under en viss period. En sådan försäkring gäller alla skador som inträffar under försäkringsperioden, men endast upp till det angivna försäkringsbeloppet, för närvarande 300 miljoner särskilda dragningsrätter. För ett sådant fall gäller enligt 23 § första stycket andra meningen atomansvarighetslagen att försäkringsbeloppet ska uppgå till minst 120 procent av ansvarsbeloppet. Om det vid anläggningen inträffar en skada, ersätts maximalt 300 miljoner särskilda dragningsrätter. Om ytterligare skador orsakas under försäkringsperioden, kan återstående 20 procent av försäkringsbeloppet tas i anspråk. Efter ett första skadefall återstår alltså ett försäkringsbelopp om 60 miljoner särskilda dragningsrätter. Därutöver gäller att anläggningshavaren är skyldig att snarast köpa en tilläggsförsäkring så att försäkringsbeloppet återigen motsvarar den ursprungliga nivån.

Det enda krav som anges i den reviderade Pariskonventionen är att det belopp som ska vara täckt av en försäkring eller annan ekonomisk säkerhet inte får understiga 700 miljoner euro. Konventionen ställer inte krav på en sådan reglering som finns i 23 § atomansvarighetslagen och som i realiteten innebär att försäkringsbeloppet ska uppgå till minst 120 procent av ansvarsbeloppet. En sådan regel skulle innebära ett litet överskott i händelse av en allvarlig olycka och därmed en extra trygghet för de skadelidande. Samtidigt gör sig en sådan regel inte lika starkt gällande om man inför ett obegränsat ansvar och ett krav på finansiell säkerhet för kärnkraftsreaktorer i drift som går längre än referensbeloppet 700 miljoner euro i Pariskonventionen. Ett ytterligare skäl som talar mot en sådan regel är att om en olycka inträffar i en svensk anläggning så är Strålsäkerhetsmyndigheten under alla förhållanden skyldig att se över all drift i anläggningen med hänsyn till eventuella brister i säkerheten. Därmed är det ytterst osannolikt att en ny olycka skulle kunna inträffa i samma anläggning inom en nära framtid och ett nytt försäkringsfall inträffa kort tid efter det först inträffade försäkringsfallet.

På grund av det anförda bör det i den nya lagen inte anges ett krav på ett försäkringsbelopp som motsvarar 120 procent av ansvarsbeloppet.

7.4 Alternativ för att finansiellt garantera ersättning

Regeringens bedömning: Det finns förutsättningar för anläggningshavarna att med en ansvarsförsäkring och en kompletterande ekonomisk säkerhet täcka ett ersättningsansvar för de skador som omfattas av Pariskonventionen upp till 1 200 miljoner euro. Den kompletterande säkerheten bör ställas av anläggningshavarna och deras ägarbolag. En lösning inom ramen för den statliga garantimodellen bör komma i fråga endast i undantagsfall.

Regeringens förslag: Regeringen får i fråga om ansvaret vid radiologiska olyckor göra ekonomiska åtaganden för staten. Det ska göras genom att statliga garantier i form av återförsäkringsåtaganden ställs ut. För statens åtaganden ska anläggningshavare betala en avgift för den ekonomiska risk som staten bär för kostnader som kan uppkomma i händelse av radiologiska olyckor.

Strålsäkerhetsutredningens bedömning överensstämmer med regeringens. Utredningen har inte tagit ställning till om regeringen bör bemyndigas att göra ekonomiska åtaganden för staten.

Remissinstanserna: Remissutfallet har varit blandat när det gäller alternativen för att finansiellt garantera ersättning upp till 1 200 miljoner euro. *Vattenfall AB*, *Forsmarks Kraftgrupp AB* och *Ringhals AB* har föredragit en statlig försäkringslösning där kärnkraftföretagen erlägger en riskpremie och som alternativ föreslagit att säkerheter ska kunna ställas genom t.ex. borgensåtagande eller annan liknande säkerhet. De har motsatt sig förslaget med ömsesidig och solidarisk försäkring. *E.ON Kärnkraft AB*, *Svensk Energi* och *OKG Aktiebolag* har ansett att borgensförbindelser är ett godtagbart alternativ. *Konkurrensverket* har ansett att en gemensam försäkring skulle innebära ytterligare starka bindningar mellan ägarna till kärnkraftsreaktorer, vilket går stick i stäv mot regeringens ambition att upplösa samägandet inom svensk kärnkraft. *Sveriges Kommuner och Landsting* har förordat en lösning som bygger på ett solidariskt ansvar mellan ägare till de svenska kärnkraftsreaktorerna. *Sveriges Försäkringsförbund* har förordat en statlig försäkringslösning genom att staten garanterar ersättning i intervallet mellan 700 miljoner och 1 200 miljoner euro. Försäkringsförbundet har i fråga om ömsesidig försäkring anfört att det inte rör sig om en försäkring i ordets verkliga mening eftersom den inte bygger på de grundläggande verksamhetskrav om främst solvens, reservsättning och återförsäkring som gäller för privat försäkringsverksamhet enligt gällande rätt (främst försäkringsrörelselagen) och Finansinspektionens tillsynskrav. *Industrikraft* har ansett att man inte bör låsa sig för ett visst alternativ för det ekonomiska ansvaret.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Nordiska Kärnförsäkringspoolen har uppgett att nuvarande kapacitet på försäkringsmarknaden överstiger 700 miljoner euro och sannolikt kommer att successivt höjas för att inom en snar framtid klara även det andra steget upp till 1 200 miljoner euro. Kärnförsäkringspoolen har samtidigt

förklarat att ansvarsförsäkringen tills vidare inte kan gälla för vissa av de skador som omfattas av den reviderade Pariskonventionen. Undantagen gäller sådana miljöskador som avses i konventionen och så kallade sena skador, dvs. personskador som uppkommer senare än 10 år efter en olycka (konventionen anger 30 års preskriptionstid för personskador).

Det behövs annan ekonomisk säkerhet än ansvarsförsäkring för att garantera ersättning i intervallet mellan 700 miljoner och 1 200 miljoner euro och för sådana skador som försäkringsbranschen har aviserat undantag för, bl.a. miljöskador. Strålsäkerhetsutredningen har övervägt fyra alternativa finansieringslösningar, nämligen fondering, statlig försäkring, ömsesidig ansvarsförsäkring och ställande av säkerheter, t.ex. borgen.

Redovisningen här utgår från att det kan behövas kompletterande ekonomisk säkerhet för det andra steget i Paris- och tilläggskonventionen, dvs. i intervallet mellan 700 miljoner och 1 200 miljoner euro, och för miljöskador och sena skador.

Fondering

Fondering innebär att anläggningshavarna bygger upp en fond genom avgifter till staten. Det skulle innebära att var och en av innehavarna ska fondera en fast summa motsvarande 500 miljoner euro, fem miljarder kronor. Det kan ske genom att en avgift om ett fast belopp per levererad kilowattimme elström löpande betalas in till fonden. En solidarisk fondanvändning förutsätter att fondmedlen tas in i form av en skatt som riksdagen beslutar om.

En statlig försäkringslösning eller en statlig kreditgaranti

En statlig försäkringslösning innebär att staten agerar som återförsäkringsgivare i intervallet mellan 700 miljoner och 1 200 miljoner euro. För detta skulle anläggningshavarna löpande betala en avgift till staten. Avgiften skulle fastställas antingen på marknadsmässiga grunder eller utifrån statens ekonomiska risk motsvarande den förväntade kostnaden (självkostnadspris) för staten som försäkringsgivare. En marknadsmässigt bestämd avgift innebär att avgiften utöver förväntad kostnad även innehåller en riskpremie, dvs. marknadens pris för att bära risken att stora oförväntade kostnader trots allt ska uppstå. En försäkringslösning i statlig regi skulle ligga i linje med hur staten enligt lagen (1996:1059) om statsbudgeten hanterar statliga garantier.

Regeringen får för det ändamål och med högst det belopp som riksdagen bestämmer ställa ut kreditgarantier och göra andra liknande åtaganden. När särskilda skäl finns får åtagandet enligt riksdagens bestämmande göras utan att beloppet begränsas, jfr 14 § lagen om statsbudgeten. Regeringen ska för riksdagen varje år redovisa de garantier m.m. som ställts ut. En kreditgaranti innebär att regeringen gör ekonomiska åtaganden för staten genom att gå i borgen för ett lån. Dessa förpliktelser medför nödvändigtvis inte att det uppstår en faktisk kostnad för staten, däremot medför den alltid en förväntad kostnad som är betingad av låntagarens återbetalningsförmåga av lånet. En kreditgaranti är ett statligt borgensåtagande som oftast gäller såsom för egen skuld.

Ställande av säkerhet kan ske i form av t.ex. borgen, bankgaranti eller fastighetsinteckning. I fråga om vilka säkerheter som allmänt godtas i svensk rätt kan regleringen i fråga om kvarstad m.m. i 15 kap. 6 § rättegångsbalken ge viss ledning. När det gäller säkerhet för skada som kan tillfogas motparten hänvisar reglerna i rättegångsbalken till utsökningsbalkens reglering i fråga om säkerheter för verkställighetsåtgärder som sker med stöd av balken. En sådan säkerhet ska bestå av pant eller borgen. Bankgaranti räknas i allmänhet som borgen. I ett koncernförhållande kan ett borgensåtagande utformas så att ett moderbolag tecknar borgen för ett dotterbolags räkning. Ett företag kan teckna kreditförsäkringsavtal med ett försäkringsbolag som innebär att detta går i borgen för en viss betalningsförpliktelse. Jämfört med en ansvarsförsäkring innebär ett kreditförsäkringsavtal att försäkringsbolaget tar på sig ett andrahandsansvar för företagets betalningsförpliktelse medan en ansvarsförsäkring innebär att försäkringsbolaget tar på sig ett primärt betalningsansvar.

Ömsesidig försäkring

En ömsesidig försäkring innebär att ägarna till kärnkraftsreaktorerna i Sverige kommer överens om en frivillig ansvarsöverenskommelse som bygger på ett solidariskt ansvar att betala ersättning för skada som uppkommer för någon av reaktorinnehavarna. Det har stora likheter med ställande av säkerheter i form av borgensåtagande från moderbolagen.

Finansiering upp till ansvarsnivån är möjlig

I regeringens proposition En sammanhållen klimat- och energipolitik (prop. 2008/09:163) anges beträffande kärnkraften bl.a. att reaktorägarna i ökad omfattning får ta ansvar för kärnkraftens risker. En utgångspunkt i ansvarsfrågan är vidare att den finansiella säkerhet som behövs i ökad utsträckning tillhandahålls på ett marknadsmässigt sätt.

Strålsäkerhetsutredningens analys av alternativen visar att det för reaktorinnehavarna finns flera tänkbara lösningar för att säkerställa ersättning till skadelidande i intervallet mellan 700 miljoner och 1 200 miljoner euro. En utgångspunkt för finansieringen bör vara att så långt det är möjligt inneha en ansvarsförsäkring. Sådan försäkring har under lång tid tillhandahållits på försäkringsmarknaden och underlaget visar att marknaden är beredd att successivt anpassa sig till förändringarna i kärnkraftsindustrins ansvar vid radiologiska olyckor. En långtgående försäkringslösning har betydande fördelar för skadelidande, kärnkraftsindustrin och staten.

Underlaget i ärendet visar att det finns brett stöd för alternativet med ställande av säkerhet som komplettering till en ansvarsförsäkring, i första hand genom att reaktorinnehavarens ägarbolag ställer borgen så som för egen skuld upp till ansvarsnivån 1 200 miljoner euro, inklusive ersättning för miljöskador och sena skador. En fördel är att bolagen då de ställer ut säkerheter inte binder upp några resurser i form av kassaflöden, såsom fonderingsalternativet, även om det vid krav på mycket starka säkerheter får ekonomiska konsekvenser för ägarbolaget. Den främsta nackdelen med förslaget är att det kan vara svårt att bedöma om en säkerhet är till-

räcklig för att garantera ersättning till skadelidande som är berättigade till skadestånd. En allvarlig olycka skulle ha en stor inverkan på tillståndshavarens ägarbolag och risken är att ägarbolaget inte längre har ekonomiska förutsättningar att infria en borgensförbindelse. Förutsättningarna för en borgensförbindelse kan också variera över tiden, vilket gör att prövningen av säkerheten behöver uppdateras med vissa intervall.

Strålsäkerhetsutredningen har bedömt att en ömsesidig försäkring mellan ägarbolagen i kärnkraftsindustrin är den mest effektiva lösningen med hänsyn till att det solidariska upplägget gör att åtagandet baseras på flera företags resurser och att det ger särskilt goda förutsättningar för att det är kärnkraftsindustrin som står för kostnaderna i händelse av en allvarlig olycka. Det som kan tala emot en gemensam försäkring är, som Konkurrensverket framhållit, att den skulle innebära ytterligare bindningar mellan reaktorägarna, vilket motverkar ambitionerna att upplösa samägandet inom svensk kärnkraft. I realiteten bör dock finansieringen i ansvarsfrågan ha en liten betydelse från konkurrenssynpunkt. Den långtgående försäkringslösning som är utgångspunkt för regeringens bedömning gör att kostnaderna för den kompletterande säkerhet som behövs för att finansiellt garantera ersättning enligt förslaget är marginella. Det gäller oavsett om en tillståndshavare använder sig av en ömsesidig försäkring eller exempelvis en godtagbar borgensförbindelse.

Fördelarna med en gemensam försäkringslösning får dock anses väga tyngre än nackdelarna. Det har framförts vissa invändningar av praktisk natur mot en lösning av detta slag men enligt regeringens mening bör det inte finnas några avgörande hinder för moderbolagen till de svenska reaktorbolagen att nå en överenskommelse om en ömsesidig försäkran. För reaktorinnehavarnas del bör det, vid en jämförelse med alternativet med att ägarbolaget eller ägarbolagen ställer borgen som är begränsad till en av reaktorinnehavarna, vara enklare att visa att den säkerhet som behövs upp till 1 200 miljoner euro är betryggande för sitt ändamål. Lösningen med en ömsesidig försäkran bör därför vara ett alternativ även i den fortsatta hanteringen av finansieringsfrågan.

Den kompletterande säkerhet som tillståndshavaren behöver prestera har betydelse för staten, eftersom staten ansvarar för ersättningen i andra hand om åtagandet enligt ställd säkerhet upp till 1 200 miljoner euro inte skulle infrias. Detta har betydelse för vem som bör pröva om en gemensam försäkring, borgensförbindelse eller annan säkerhet kan godtas. Den frågan behandlas i avsnitt 7.6.

Regeringen delar Strålsäkerhetsutredningens bedömning att en statlig försäkringslösning eller statliga kreditgarantier bör komma i fråga endast i undantagsfall för att komplettera ansvarsförsäkringen upp till 1 200 miljoner euro. En betydande nackdel med detta alternativ är att staten, i stället för reaktorinnehavaren, skulle få ansvar för att betala ersättning i den händelse en allvarlig olycka inträffar. Det är också förenat med svårigheter att prissätta de avgifter som bör betalas för den statliga garantin.

En lösning som innebär att reaktorinnehavarna i förväg fonderar ersättningsmedel genom inbetalning av avgifter får anses vara det minst lämpliga av de fyra alternativen. Strålsäkerhetsutredningen har ansett att fondering innebär ett ineffektivt resursutnyttjande som blir dyrt att genomföra.

Sammantaget finns det förutsättningar för anläggningshavarna att med en ansvarsförsäkring och en kompletterande ekonomisk säkerhet täcka ett ersättningsansvar för de skador som omfattas av Pariskonventionen upp till 1 200 miljoner euro. Den kompletterande säkerheten bör ställas av anläggningshavarna och deras ägarbolag. En lösning inom ramen för den statliga garantimodellen bör komma i fråga endast i undantagsfall, dvs. om det ändå skulle visa sig att privat finansiering saknas i någon del av ansvaret upp till 1 200 miljoner euro.

7.5 Finansieringsnivån för mindre riskfyllda anläggningar och transporter

Regeringens förslag: Regeringen får i det enskilda fallet besluta att en säkerhet som krävs enligt lagen inte behöver täcka

1. mer än 70 miljoner euro för varje radiologisk olycka, om beslutet inte gäller en kärnkraftsreaktor i drift för utvinning av kärnenergi och begränsningen är lämplig med hänsyn till slaget av anläggning och den sannolika omfattningen av en radiologisk olycka, eller

2. mer än 80 miljoner euro för varje radiologisk olycka, om beslutet gäller en transport av kärnämne eller kärnavfall och begränsningen är lämplig med hänsyn till ämnenas eller avfallets karaktär och de risker som transporten innebär.

Utredningarnas förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningarna har dock föreslagit att det lägsta ansvarsbeloppet för mindre riskfyllda anläggningar ska vara 80 miljoner euro, samma belopp som för transporter.

Remissinstanserna: *Kungliga Tekniska högskolan (KTH)* har ansett att förslaget innebär att en utbildningsreaktor faller inom kategorin ”forskningsreaktor” eller ”annan kärnteknisk anläggning” och att det därmed krävs en ansvarsförsäkring på ett belopp om minst 80 miljoner euro. KTH har anfört att ett sådant belopp inte alls står i proportion till den tänkbara radiologiska konsekvensen av en olycka i en utbildningsreaktor kan leda till och att kravet på ansvarsförsäkring för denna kategori bör begränsas till ett belopp som står i proportion till tänkbara radiologiska konsekvenser. *Westinghouse Electric Sweden AB* har anfört att den betydande höjning av försäkringspremie som de som lågriskanläggning kan komma att belastas med inte alls står i relation till den skada de kan åstadkomma. Den nuvarande atomansvarighetslagen är enligt bolaget tydlig genom skrivningen i 17 § som uttryckligen begränsar bolagets lågriskanläggning till ett visst belopp. *Sveriges Försäkringsförbund* har invänt mot höjningen av försäkringsnivå från 70 miljoner euro till 80 miljoner euro med hänvisning till att en sådan höjning påverkar inte bara premienivån utan även deltagande försäkringsbolags kapacitet att meddela försäkringar av annat slag.

Skälen för regeringens förslag

Enligt den reviderade Pariskonventionen får parterna med hänsyn till slaget av anläggning och de sannolika följderna av en olycka som härrör

från anläggningen bestämma ett lägre ansvarsbelopp för anläggningen. Beloppet får inte understiga 70 miljoner euro. För transporter finns en motsvarande bestämmelse med den skillnaden att den lägsta ansvarsnivå som godtas är 80 miljoner euro.

Ansvar för mindre riskfyllda anläggningar

I 17 § första stycket andra meningen atomansvarighetslagen finns en undantagsregel som medger lägre ansvarsnivåer endast för anläggningar som enbart hanterar obestrålat uran. Om denna begränsning ska gälla även i fortsättningen kommer flera anläggningar att omfattas av kravet på finansiell säkerhet upp till 700 miljoner euro. Ett sådant krav innebär ökade kostnader för den ansvarsförsäkring eller annan finansiell säkerhet som behövs för att garantera ersättningen. För att inte belasta anläggningshavare med onödiga krav på finansiering finns det anledning att överväga i vilken utsträckning ansvarsnivån 700 miljoner euro bör gälla vid vissa mindre riskfyllda anläggningar.

Bedömningen av om en kostnadsökning är motiverad och om alla innehavare av anläggningar ska ha samma ansvar för radiologiska skador bör göras på grundval av en helhetsbedömning av hur farlig verksamheten vid anläggningen är och i belysning av eventuella olycksförlopp. Det kan finnas skäl att föreslå en ny reglering som gör det möjligt att differentiera nivån på försäkring eller annan säkerhet. Närmast får det anses ankomma på anläggningshavaren att i varje enskilt fall ange omständigheter till grund för påståendet att riskerna med verksamheten vid anläggningen är så låga att den motiverar ett avsteg från huvudregeln. Det kan ske i form av en riskanalys.

Det bör i lagen införas en möjlighet för regeringen att i det enskilda fallet besluta att kravet på finansiell säkerhet ska vara lägre än 700 miljoner euro, om begränsningen är lämplig med hänsyn till slaget av anläggning och den sannolika omfattningen av en radiologisk olycka. Atomansvarsutredningen har föreslagit att det lägsta ansvarsbeloppet bestäms till 80 miljoner euro, trots att Pariskonventionen medger en begränsning till lägst 70 miljoner euro. Enligt regeringens bedömning har det inte kommit fram tillräckliga skäl för att frångå konventionens reglering. Om det skulle finnas fall där det är motiverat med en ansvarsbegränsning till 70 miljoner euro, kan kostnaden för en ansvarsförsäkring komma att minska. Någon ytterligare begränsning av ansvarsbeloppet för exempelvis forskningsreaktorer är inte möjlig enligt konventionen.

Det bör framgå av lagtexten att möjligheten för regeringen att begränsa ansvarsbeloppet för en anläggning inte gäller för en kärnkraftsreaktor som är i drift för utvinning av kärnenergi.

Ansvar för transporter

I atomansvarighetslagen är möjligheten att begränsa ansvaret inskränkt till att gälla enbart transporter av obestrålat uran. Detta har sin huvudsakliga förklaring i att det vid tidpunkten för lagstiftningsarbetet i princip enbart förekom sådana transporter. Situationen är nu annorlunda. I Sverige sker i dag många transporter av låg- eller medelaktivt kärnavfall. I de flesta fall rör det sig om fartygstransporter med m/s Sigyn av konditionerat driftsavfall, t.ex. filtermassor, sopor och skrot, från de kärntek-

niska anläggningarna till slutförvaret av låg och medelaktivt avfall (SFR) i Forsmark. Det kan också röra sig om transporter av styrstavar och härdkomponenter till mellanlagret för använt kärnbränsle (Clab) i Oskarshamn. Vidare förekommer inom ramen för bl.a. Studsvik AB:s verksamhet transporter av lågaktivt avfall i form av sopor och skrot som ska förbrännas eller smältas.

Med beaktande av de svenska transportförhållandena kan det finnas skäl att från risk- och skadesynpunkt överväga fler undantag från finansieringskraven än vad som i dag är möjligt. Så bör kunna vara fallet framför allt vid transporter av låg- eller medelaktivt kärnavfall. Avgörande för bedömningen bör vara vilka skador på omgivningen en eventuell olycka under transporten skulle kunna få.

Regeringen bör därför ha en möjlighet att i det enskilda fallet besluta att en säkerhet som krävs enligt lagen inte behöver täcka mer än 80 miljoner euro för varje radiologisk olycka, om beslutet gäller en transport av kärnämne eller kärnavfall och begränsningen är lämplig med hänsyn till ämnenas eller avfallets karaktär och de risker som transporten innebär. En sådan reglering stämmer överens med den reviderade Pariskonventionen.

Statens ansvar

Ett beslut om att begränsa kravet på försäkring eller annan ekonomisk säkerhet får inte innebära att regeringen slutligt begränsar den ersättning skadelidande ska vara garanterade i händelse av en olycka. Ersättningen ska fortfarande uppgå till de miniminivåer som enligt huvudregeln gäller för anläggningshavarens ansvar, dvs. 700 miljoner euro för kärntekniska anläggningar som inte utgörs av kärnkraftsreaktorer som är i drift för energiproduktion. Enligt Pariskonventionen har staten ett ansvar att betala ersättning upp till nivån 700 miljoner euro om en skada överstiger den nivå för den ekonomiska säkerhet som bestämts genom ett beslut om begränsning av ansvaret. Detta bör framgå av den nya regleringen.

Även i de fall som kravet på säkerhet har begränsats för mindre riskfyllda anläggningar och transporter gäller reglerna om statens ansvar i intervallet mellan 700 miljoner och 1 200 miljoner euro och det gemensamma statsansvaret upp till 1 500 miljoner euro. Dessutom gäller att den ersättningskyldige anläggningshavarens ansvar är obegränsat. Det är dock mycket osannolikt att en skada skulle komma att bli så omfattande i händelse av en olycka i dessa fall.

Strålsäkerhetsmyndighetens granskning av underlag

Bemyndigandet för regeringen att begränsa kravet på säkerhet innebär att anläggningshavaren i det enskilda fallet får ansöka hos regeringen om en begränsning av kravet på säkerhet för ersättningsansvaret. Anläggningshavaren ansvarar för att ta fram det underlag i form av en riskanalys som behövs för bedömningen av om risken vid anläggningen eller transporten är så låg att den motiverar ett avsteg från huvudregeln om att säkerställa ansvaret upp till 700 miljoner euro. Anläggningshavarens riskanalys bör granskas av Strålsäkerhetsmyndigheten eller annan myndighet med sär-

7.6 Godkännande av försäkring eller annan ekonomisk säkerhet

Regeringens förslag: Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska pröva om de säkerheter som ställs för att täcka ersättningsansvaret enligt lagen är tillräckliga.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vad som krävs för att en försäkring eller annan ekonomisk säkerhet ska kunna godtas enligt lagen.

Utredningarnas förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningarna har gjort olika bedömningar i fråga om vilken myndighet som är lämplig att pröva anläggningshavarens försäkring eller annan ekonomisk säkerhet. Strålsäkerhetsutredningen har bedömt att Strålsäkerhetsmyndigheten bör ha denna uppgift, i samråd med Riksgäldskontoret. Atomansvarsutredningen har utgått från att Finansinspektionen, enligt vad som gäller i dag, ska pröva frågor om godkännande av ansvarsförsäkring. Regeringens förslag innehåller ett bemyndigande att meddela föreskrifter om vad som krävs för att en försäkring eller annan ekonomisk säkerhet ska kunna godtas.

Remissinstanserna har inte berört frågan.

Skälen för regeringens förslag: Det bör i lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor införas en bestämmelse som anger att anläggningshavarens försäkring eller annan ekonomisk säkerhet ska godkännas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Det bör också införas ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om vad som krävs för att en försäkring eller annan ekonomisk säkerhet ska kunna godtas.

Regeringen har i 3 § förordningen (1981:327) med förordnanden enligt atomansvarighetslagen (1968:45) bemyndigat Finansinspektionen att pröva frågor om godkännande av försäkring enligt 22 § första stycket atomansvarighetslagen. För närvarande sker ingen prövning av annan ekonomisk säkerhet för att täcka anläggningshavarens skyldigheter enligt den lagen.

Regeringens förslag om höjda ansvarsbelopp för anläggningshavare, i syfte att uppfylla kraven i den reviderade Pariskonventionen, innebär ökade krav på ansvarsförsäkring eller annan ekonomisk säkerhet. Av avsnitt 7.3 framgår att kapaciteten på försäkringsmarknaden i dag överstiger 700 miljoner euro och att den sannolikt kommer att nå upp till 1 200 miljoner euro inom en snar framtid. Under överskådlig tid kommer dock försäkringen inte att kunna täcka personskador som uppkommer mer än 10 år efter olyckstillfället och inte heller miljöskador. Den ansvarsförsäkring som kommer att vara tillgänglig behöver därför kompletteras med annan ekonomisk säkerhet.

Det finns olika möjligheter att komplettera försäkringen med annan ekonomisk säkerhet. En lösning som överlag får stöd av remissinstanser-

na är att tillståndshavarens moderbolag utfärdar en borgensförbindelse. Den typen av säkerhet används för att täcka kärnkraftsindustrins ansvar för att finansiera hanteringen av restprodukter från kärnteknisk verksamhet. En annan lösning som får brett stöd av remissinstanserna är en frivillig ömsesidig försäkring mellan tillståndshavarna.

Prövningen av om en borgensförbindelse eller annan ekonomisk säkerhet är godtagbar med hänsyn till skyldigheterna enligt lagen rymmer svårbedömda avvägningsfrågor. Med utgångspunkt i koncernbolagens nuvarande finansiella ställning bör det finnas förutsättningar att godta en borgensförbindelse utställd av tillståndshavarens ägarbolag. Värdet av en borgensförbindelse skulle dock ofrånkomligen komma att påverkas om det skulle inträffa en allvarlig radiologisk olycka. Det kan därför inte uteslutas att staten ändå måste träda in för att täcka ersättningsansvaret i den del som t.ex. en borgensförbindelse inte skulle infrias.

Med hänsyn till de svårigheter som finns vid riskbedömningen av andra ekonomiska säkerheter än ansvarsförsäkring, avser regeringen att i vart fall under en inledande period enligt de nya reglerna ansvara för den slutliga prövningen av sådana säkerheter enligt lagen.

Riksgäldskontoret har fått i uppdrag av regeringen att, innan regeringen prövar säkerheter som rör hanteringen av restprodukter, yttra sig i frågan om säkerheterna är godtagbara. Myndigheten är därmed väl lämpad att lämna ett underlag till regeringen inför prövningen av annan ekonomisk säkerhet som behövs för att komplettera ansvarsförsäkringen. Det kan ske genom att Riksgäldskontoret yttrar sig om kreditvärdigheten i bolag som ställer säkerhet för en anläggningshavares ersättningskyldighet och vid behov föreslår eventuella tilläggssäkerheter. Det finns också behov av att följa hur kreditvärdigheten i bolagen och värdet i tilläggs-säkerheter utvecklas.

En prövning av en ekonomisk säkerhet i detta sammanhang ställer krav på den berörda myndigheten i två avseenden. Det behövs kompetens och erfarenhet i frågor om vad som från ekonomiska utgångspunkter är en betryggande säkerhet i den omfattning som krävs enligt lagstiftningen. Därutöver behövs kunskap om innehållet i lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor och den konventionsreglering som lagen bygger på. Regeringen kommer att närmare överväga vem som bör få ansvaret för prövningen av ansvarsförsäkringen. Av betydelse vid bedömningen är både den kompetens som i dag finns i försäkrings- och säkerhetsfrågor hos myndigheter och bedömningen i avsnitt 8.7 att det behövs en myndighet som ansvarar för tillsynen över ersättningsansvaret.

7.7 Statens ansvar för att betala ersättning

Regeringens förslag: Staten ska betala ersättning till en skadelidande som har rätt till ersättning enligt lagen, om den skadelidande visar att ersättningen inte kan fås från den ansvarige anläggningshavarens säkerhet. Statens sammanlagda ersättningsansvar är för varje radiologisk olycka begränsat till 1 200 miljoner euro. Ansvaret gäller upp till detta belopp även när den ansvarige anläggningshavarens skyldighet att säkerställa ersättning är begränsat till ett lägre belopp.

Staten ska tillsammans med andra konventionsstater betala ytterligare ersättning till skadelidande med högst 300 miljoner euro.

Strålsäkerhetsutredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstanserna: Remissinstanserna har inte berört frågan.

Skälen för regeringens förslag: Pariskonventionen innehåller ingen uttrycklig bestämmelse om att anläggningsstaten svarar mot de skadelidande om medel inte står till förfogande för att täcka skadestånd, t.ex. på grund av att försäkringsgivaren eller den som har ställt ekonomisk säkerhet har gått i konkurs. Ytterst anses dock anläggningsstaten, som enligt artikel 10 a) i den reviderade Pariskonventionen bestämmer villkoren för anläggningshavarens försäkring eller garanti, ha ett folkrättsligt ansvar för att beloppet ställs till den skadelidandes förfogande. I 28 § atomansvarighetslagen finns en bestämmelse med denna innebörd och en motsvarande bestämmelse bör införas i den nya lagen. Statens ansvar för att betala ersättning i andra hand går inte utöver tilläggskonventionens maxibelopp om 1 200 miljoner euro. Staten är med andra ord inte skyldig att inträda i anläggningshavarens obegränsade ansvar, om ett sådant ansvar har angetts i lagstiftningen. Det bör förtydligas i lagtexten att statens andrahandsansvar är begränsat till 1 200 miljoner euro.

Därutöver gäller reglerna om det gemensamma statsansvaret enligt steg tre i tilläggskonventionen, vilket innebär att den svenska staten tillsammans med övriga konventionsstater är skyldiga att betala ersättning i intervallet mellan 1 200 miljoner och 1 500 miljoner euro. Det bör införas lagregler som motsvarar tilläggskonventionens krav på ett gemensamt statsansvar.

7.8 Ömsesidighet i förhållande till vissa stater

Regeringens förslag: För skador i ett land utanför Sverige ska ersättningsansvaret enligt lagen begränsas så att ersättningen inte överstiger det belopp som enligt det landets bestämmelser gäller i fråga om ersättning för skador i Sverige. Detta gäller inte skador i länder som saknar kärntekniska anläggningar eller om annat följer av lagen (1974: 268) med anledning av miljöskyddskonventionen den 19 februari 1974 mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige.

För att kunna tillämpa bestämmelsen om ömsesidighet fullt ut och ställa krav på ömsesidighet i förhållande till fler stater än som anges i artikel 7 g) i den reviderade Pariskonventionen, måste en reservation göras innan Sverige ratificerar tilläggsprotokollet till konventionen.

Strålsäkerhetsutredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna har inte berört frågan, utom *Sveriges Försäkringsförbund* som har tillstyrkt förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Om en radiologisk olycka uppkommer utanför Sverige får regeringen med stöd av 3 § tredje stycket atomansvarighetslagen förordna att anläggningshavarens ersättningsansvar ska begränsas enligt den så kallade reciprocitetsprincipen och ersättning betalas endast i den omfattning som ersättning skulle betalas i den andra staten i förhållande till Sverige.

Med stöd av denna reglering får regeringen besluta att ersättning ska betalas i Sverige endast i den omfattning som ersättning skulle betalas i den andra staten för atomskada som uppkommer i Sverige. Något beslut med stöd av reciprocitetsprincipen har hittills inte meddelats.

Enligt den reviderade Pariskonventionen får en konventionsstat tillämpa en reciprocitetsprincip på såväl en annan konventionsstat som en sådan icke-konventionsstat som är att jämställa med en konventionsstat när konventionens geografiska tillämpningsområde fastställs. I det senare fallet kan det även vara fråga om en stat som är ansluten till Wienkonventionen och det gemensamma protokollet. I förhållande till exempelvis Ryssland skulle alltså Sverige med stöd av reciprocitetsregeln kunna tillämpa samma ansvarsbelopp som Ryssland.

Tyskland tillämpar principen om reciprocitet, dvs. ersättning till en skadelidande i en annan stat begränsas till det ansvarsbelopp som gäller i den andra staten i förhållande till Tyskland. Finland har valt en annan modell. Om en olycka sker i Finland kan skadelidande utanför Finland inte få ersättning med mer än 700 miljoner euro, oavsett skadornas storlek.

Regeringen delar Strålsäkerhetsutredningens bedömning att det bör införas en bestämmelse om reciprocitet i lagen. Ett skäl för att författningsreglera frågan i stället för att bemyndiga regeringen att besluta om reciprocitet i det enskilda fallet är att nordeuropeiska kärnkraftsproducenter till stor del verkar på samma marknad. En anpassning av svensk lag till de förhållanden som gäller i närliggande länder innebär att de ekonomiska förutsättningarna för den svenska kärnkraftsindustrin harmoniseras.

När det gäller reciprocitetsbestämmelsens förhållande till de nordiska länderna måste hänsyn tas till 1974 års nordiska miljöskyddskonvention, som gäller som svensk lag. Enligt artikel 3 i denna konvention har den som lider skada till följd av miljöfarlig verksamhet i ett annat nordiskt land rätt att föra talan om ersättning i det land där verksamheten bedrivs. Frågan om rätt till ersättning får enligt samma artikel inte bedömas efter regler som är mindre förmånliga för den skadelidande än verksamhetslandets ersättningsregler. Enligt artikel 1 i konventionen avses med miljöskadlig verksamhet bl.a. utsläpp av joniserande strålning från atomanläggningar. Om en innehavare av en kärnteknisk anläggning i Sverige åläggs ett skadeståndsansvar som inte är begränsat måste således ansvaret enligt miljöskyddskonventionen också täcka skador i Danmark, Finland och Norge på samma villkor som gäller vid skador i Sverige (prop. 1974:59, s. 9 ff.).

Den föreslagna reciprocitetsregeln gäller i förhållande till länder som inte är konventionsstater. Den kan också innebära en begränsning i förhållande till stater som är parter till Paris- och tilläggskonventionen. Reciprocitetsregeln kan innebära att anläggningshavarens obegränsade ansvar inte gäller i förhållande till en konventionsstat som exempelvis har begränsat anläggningshavarens ansvar till 700 miljoner euro. Den kan också innebära en begränsning i förhållande till stater som är anslutna till Wienkonventionen och det gemensamma protokollet. För att kunna ställa krav på ömsesidighet i förhållande till fler stater än som anges i artikel 7 g) i den reviderade Pariskonventionen, bör en reservation göras innan Sverige ratificerar tilläggsprotokollet till Pariskonventionen.

8 Andra lagändringar som rör skadeståndsansvaret

8.1 Nya definitioner

Genom 2004 års ändringsprotokoll ändras flera definitioner i Pariskonventionen. De termer och uttryck som används kommer som tidigare att vara gemensamma för Paris- och tilläggskonventionen.

Pariskonventionens definitioner har arbetats in i 1 § atomansvarighetslagen. Ändringarna i konventionen berör termerna atomanläggning, atomskada och atomolycka.

Atomansvarsutredningen har också lämnat förslag som innebär att legaldefinitioner av begrepp som innehåller förstaveln "atom" ändras för att stämma överens med motsvarande modern terminologi i internationella dokument och nationell lagstiftning.

8.1.1 Nya termer och uttryck

Regeringens förslag: Termerna atomolycka och atomskada ersätts med uttrycken radiologisk olycka och radiologisk skada.

Termen atombränsle och det första ledet i definitionen av atomsubstans ersätts med termen kärnämne. Uttrycket radioaktiv produkt och det andra ledet i definitionen av atomsubstans ersätts med termen kärnavfall.

Termerna atomanläggning och atomreaktor ersätts med uttrycket kärnteknisk anläggning och termen kärnreaktor.

Atomansvarsutredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Svea hovrätt (Miljööverdomstolen)* har anfört att det är en vanskelig metod att frångå terminologin i en konventionstext för att anpassa innehållet till terminologin i en närliggande nationell lag. Eftersom det är fråga om att skapa ett internationellt ersättningssystem är det enligt domstolen av särskild vikt att begreppssystemet i de skilda nationella regelsystemen är helt överensstämmande. Domstolen anser att det är ett minimikrav i den fortsatta beredningen att lagförslaget lämnas utan erinran av OECD/NEA och dess tekniska kommittéer.

Skälen för regeringens förslag: Det förefaller råda stor enighet om att förstavelsen "atom-" upplevs som otidsenlig och bör bytas ut. En anpassning av lagens terminologi skulle, som Atomansvarsutredningen föreslagit, kunna ske genom att förstavelsen "atom" byts ut till förstavelsen "kärn" och att termerna atomskada och atomolycka ersätts med uttrycken radiologisk skada och radiologisk olycka. Uttrycket radiologisk olycka används i Strålsäkerhetsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd om säkerhet i kärntekniska anläggningar (SSMFS 2008:1).

Atomansvarsutredningen har gjort en detaljerad genomgång av de i Pariskonventionen använda termerna och uttrycken "atomanläggning", "atomsubstans", "radioaktiv produkt" och "atombränsle" och jämfört med de termer och uttryck som används i svensk lagstiftning. Experter, som var knutna till utredningen och som har särskild kunskap i frågorna, förordade en lösning som innebär att lagens termer och uttryck ändras för att stämma överens med kärntekniklagens terminologi.

Efter övervägande av de skillnader som finns i definitionerna av de olika termerna och uttrycken har utredningen funnit att lagens definitioner i sin helhet bör anpassas till kärntekniklagen.

Sammanfattningsvis har utredningen föreslagit att "atomolycka" och "atomskada" ändras till "radiologisk olycka" och "radiologisk skada", att "atombränsle" och det första ledet i definitionen av atomsubstans ersätts med "kärnämne" och att "radioaktiv produkt" och det andra ledet i definitionen av atomsubstans ersätts med "kärnavfall".

Att anpassa den nuvarande terminologin i atomansvarighetslagen till motsvarande definitioner i kärntekniklagen innebär som tidigare har konstaterats ett avsteg från Paris- och tilläggskonventionens terminologi, som ligger till grund för ett internationellt ersättningssystem och styr bl.a. i vilken omfattning ersättning ska betalas av gemensamma statsmedel. De termer och uttryck som införs i lagstiftningen bör inte vara vidare, och inte heller mer begränsade, än motsvarigheterna i Pariskonven-

tionen. En omständighet som talar mot ett alltför stort avsteg från Pariskonventionens struktur är att det kan vara av värde, i händelse av en olycka som involverar skadelidande från olika stater, att de nationella ordningar som ligger till grund för ersättningssystemet i stort överensstämmer. Även intresset av en nordisk rättslikhet kan lyftas fram som ett argument som talar mot att införa en delvis ny begreppsordning.

Mot detta talar med betydande styrka att den svenska lagstiftningen inte bör hålla fast vid ett föråldrat språkbruk som sedan lång tid tillbaka inte längre används i kärnteknikbranschen. Företrädare för ansvariga myndigheter, kärnkraftsindustrin och Nordiska Kärnförsäkringspoolen har förordat en översyn av lagens definitioner.

Av systematiska skäl finns det fördelar med att använda enhetliga definitioner i lagstiftningen på det kärntekniska området. En omständighet som talar för detta är att tillstånd till kärnteknisk verksamhet, bl.a. rätten att inneha och driva kärntekniska anläggningar, prövas enligt kärntekniklagen och att detta har betydelse för utformningen av ansvarsförsäkringen. Med en enhetlig terminologi minskar risken för missförstånd när den nationella lagstiftningen tillämpas. Den förordade terminologin stämmer också bättre överens med den kärntekniska terminologi som används internationellt, bl.a. inom EU.

Regeringen finner därför, i likhet med Atomansvarsutredningen, att atomansvarighetslagens terminologi bör ändras för att stämma överens med kärntekniklagens. Detta bör genomföras på ett sådant sätt att lagstiftningen uppfyller de krav som följer av Pariskonventionen. "Atomanläggning", "atombränsle", "atoms substans" och "radioaktiv produkt" bör anpassas till kärntekniklagen på följande sätt.

Atomansvarighetslagens definition av "atombränsle" och delar av "atoms substans" ersätts av kärntekniklagens motsvarande "kärnämne", med undantag för torium eller annat ämne som är ägnat att omvandlas till kärnbränsle eller förening i vilket sådant ämne ingår (jfr 2 § 2 b kärntekniklagen) Atomansvarighetslagens definition av "radioaktiv produkt" och delar av "atoms substans" ersätts av kärntekniklagens motsvarande "kärnavfall".

Atomansvarighetslagens definition av "atomanläggning" anpassas till "kärnteknisk anläggning".

Med "kärnämne" avses klyvbara ämnen som används som kärnbränsle. De viktigaste i kärnkraftsammanhang är uran och plutonium. I begreppet ingår naturligt eller utarmat uran. Till kärnämne hänförs också en förening i vilken ett sådant ämne ingår, även när ämnets isotopsammansättning är sådan att en kritisk kedjereaktion inte kan åstadkommas med den utan anrikning. Till "kärnämne" hänförs vidare använt kärnbränsle från en fissionsreaktor eftersom detta innehåller uran eller plutonium.

"Kärnavfall" innefattar fyra typer av avfall. Använt kärnbränsle upphör enligt definitionen att vara kärnämne när det placerats i slutförvar och ska därefter betraktas som kärnavfall. Vidare ska radioaktivt ämne som bildats i en kärnteknisk anläggning anses som kärnavfall. Undantag i detta avseende görs för ämnen som har framställts eller tagits ur anläggningen för att användas i undervisnings- eller forskningssyfte eller för medicinska, jordbrukstekniska eller kommersiella ändamål. Därmed undantas särskilt framställda strålkällor från lagens tillämpningsområde, i den mån de inte utgör kärnämnen.

”Kärnavfall” omfattar alla former av material, föremål m.m. som blivit radioaktivt kontaminerade, dvs. förorenade, i kärntekniska anläggningar. Som en förutsättning för att det ska vara kärnavfall gäller att materialet m.m. ska ha tillhört en kärnteknisk anläggning och inte längre ska användas i en sådan anläggning. Kontaminerade delar av en kärnteknisk anläggning som avvecklas är också kärnavfall.

Med undantag för några små avvikelser ligger kärntekniklagens terminologi nära atomansvarighetslagens. En skillnad finns i definitionen av kärnämne. I kärntekniklagen undantas inte naturligt eller utarmat uran. Skada genom naturligt eller utarmat uran omfattas av Pariskonventionen och atomansvarighetslagen endast när ämnet befinner sig i en atomanläggning och inte vid transporter till eller från en anläggning. Detta bör rättas till genom att i lagen särskilt undanta naturligt uran och utarmat uran från reglerna om ansvaret vid transporter.

Vidare finns en mindre skillnad mellan ”atomanläggning” och ”kärnteknisk anläggning”. De skiljer sig åt i fråga om synen på atomreaktor som infogats i fartyg eller annat transportmedel för att användas som kraftkälla. Definitionen av ”kärnteknisk anläggning” bör alltså i den nya lagen utformas så att även en sådan kraftkälla omfattas.

Förslaget leder i något fall till att Pariskonventionens termer och den svenska motsvarande definitionen vid en översättning till engelska motsvaras av samma engelska termer, men som har olika innebörd. Så är fallet med ”nuclear substances”. Det väsentliga är dock att en beskrivning på engelska av innehållet i de föreslagna definitionerna kommer att visa att de motsvarar innehållet i Pariskonventionens definitioner. Den som ska tillämpa bestämmelsen kan finna ledning i lagtexten och motiven till bestämmelsen.

Miljööverdomstolen har anfört att det är en vanskelig metod att frångå terminologin i en konventionstext för att anpassa innehållet till terminologin i en närliggande nationell lag. Det har dock inte kommit fram något som visar att förslaget till definitioner skulle innebära att svensk rätt inte stämmer överens med den reviderade Pariskonventionen. Atomansvarsutredningen har, bl.a. med hjälp av dåvarande Statens kärnkraftinspektion, noggrant analyserat de termer och uttryck som används i Pariskonventionen, atomansvarighetslagen och svensk rätt i övrigt, främst kärntekniklagen. Utredningen har på ett övertygande sätt visat hur den på detta område väl etablerade terminologin i kärntekniklagen kan anpassas så att lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor ska stämma överens med konventionen. Underlaget är därför fullt tillräckligt för ett genomförande av den reviderade Pariskonventionen i denna del.

Atomansvarsutredningen har föreslagit att det införs bemyndiganden som gör det möjligt för regeringen att utvidga definitionerna av ”kärnämne”, ”kärnavfall” och ”kärnteknisk anläggning” med utgångspunkt i beslut som fattas av OECD:s kärnenergiorgan, (jfr artikel 1 a) ii) och iii) i Pariskonventionen. Regeringen har följt *Lagrådets* synpunkt att låta dessa bemyndiganden utgå ur förslaget. Regeringen får återkomma med ett förslag om det skulle behövas ytterligare bestämmelser om vad som avses med ”kärnämne”, ”kärnavfall” och ”kärnteknisk anläggning”. Lagrådet har vidare framhållit att definitionerna av ”kärnämne”, ”kärnavfall” och ”kärnteknisk anläggning” i förslaget till lag om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor i viss mån avviker från definitionerna i kärn-

tekniklagen. Möjligheten att ytterligare harmonisera lagreglerna bör i första hand vara en uppgift för Kärnsäkerhetsutredningen, som har i uppdrag att utreda förutsättningarna för en samordnad reglering av verksamheter på kärnteknikens och strålskyddets område.

Prop. 2009/10:173

8.1.2 Radiologisk olycka

Regeringens bedömning: Innebörden av ”atomolycka” i atomansvarighetslagen överensstämmer med den reviderade Pariskonventionens ändrade definition.

Atomansvarsutredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna har inte berört frågan.

Skälen för regeringens bedömning: ”Atomolycka” i konventionens mening avser en skadeorsakande händelse eller följd av händelser med samma ursprung som framkallats eller vars skadeverkningar helt eller delvis orsakats av radioaktiviteten hos ett atombränsle eller en radioaktiv produkt eller av radioaktiviteten i förening med giftiga, explosiva eller andra farliga egenskaper hos bränslet eller produkten.

När Pariskonventionens nuvarande definition av ”atomolycka” införlivades med svensk rätt utformades bestämmelsen snarare utifrån den teknik som används i den inom Internationella atomenergiorganet IAEA utarbetade Wienkonventionen. Det fick till följd att ”atomskada” (”nuclear damage”) definieras utförligt i atomansvarighetslagen trots att någon motsvarande särskild definition inte finns i Pariskonventionen, medan ”atomolycka” (”nuclear incident”) definieras helt kort i anslutning till definitionen av atomskada.

Med atomolycka avses enligt 1 § atomansvarighetslagen en sådan händelse eller serie av händelser med samma ursprung som orsakar atomskada. Definitionen avser att skapa ett händelsebegrepp som i möjligaste mån tar hänsyn till de särskilda förhållandena på kärnenergiområdet och ger svar på frågan om en eller flera händelser har gett upphov till viss skada eller vissa skador (prop. 1968:25 s. 83).

Genom ändringsprotokollet till Pariskonventionen införs en definition av ”atomolycka” som innebär att definitionen knyts till ”atomskada”.

Det kan konstateras att definitionen av ”atomolycka” i svensk rätt redan är kopplad till ”atomskada” och därmed stämmer överens med den reviderade Pariskonventionen.

Den del av konventionens definition av skada som beskriver den joniserande strålning och de radioaktiva egenskaper som leder till skada bör dock redaktionellt placeras i lagens definition av radiologisk olycka.

8.1.3 Radiologisk skada

Regeringens förslag: Med radiologisk skada avses en skada som har orsakats av eller uppkommit till följd av en radiologisk olycka och är

1. en personskada eller sakskada,
2. en ekonomisk förlust som är en direkt följd av en personskada eller sakskada,

3. en inkomstförlust som inte omfattas av 1 eller 2 men till följd av en betydande försämring av miljön har orsakats av en skada på ett ekonomiskt intresse som är direkt knutet till miljön, och

4. en kostnad för att återställa miljön eller kompensera för förlorade miljövärden, om det är en miljöskada som inte är obetydlig och den eller de åtgärder som kostnaden avser har godkänts som rimliga av den myndighet som regeringen bestämmer.

Med radiologisk skada avses också en kostnad för att, efter en radiologisk olycka eller vid en allvarlig och överhängande fara för en sådan olycka, vidta rimliga åtgärder för att förebygga en skada som avses i första stycket 1, 2, 3 eller 4 och en skada till följd av sådana förebyggande åtgärder.

Atomansvarsutredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Helsingborgs tingsrätt* har anfört att den föreslagna 4 § innehåller, utöver en förklaring av vad som avses med radiologisk olycka och radiologisk skada, ett tredje stycke som inte synes innehålla en definition av begrepp upptagna i lagen, utan förutsättningar för att en skada ska berättiga till ersättning. *Uppsala universitet* har anfört att det skadebegrepp som föreslås i 4 § avviker påtagligt från gängse skadeståndsrättsliga begrepp och att punkterna 2–4 bör uttryckas med något klarare restriktiva formuleringar. Universitetet har lämnat närmare synpunkter på hur det kan ske. *Kungliga Tekniska högskolan* har anfört att åtgärder som vidtagits till följd av ett falskt alarm inte omfattas av begreppet atomskada enligt Pariskonventionen. Detta är enligt högskolan problematiskt då avsaknaden av möjlighet till ersättning kan antas inhibera omedelbara åtgärder för att lindra konsekvenserna av en radiologisk olycka. *Nordiska Kärnförsäkringspoolen* har anfört att den inte har möjlighet att meddela försäkring som omfattar miljöskador enligt det utvidgade skadebegreppet och därmed inte heller förebyggande åtgärder i samband med skador enligt den ändrade definitionen. Enligt Nordiska Kärnförsäkringspoolen är begreppet miljöskada osäkert och därmed inte beräkningsbart, vilket medför att återförsäkring inte kan erhållas.

Bakgrund

Skadebegreppet i Pariskonventionen och ändringsprotokollet

I den nuvarande lydelsen av Pariskonventionen definieras inte ”radiologisk skada” särskilt. Av artikel 3 framgår att radiologisk skada omfattar personskada och egendomsskada, men det preciseras inte vad som ingår i dessa skadetyper. Den närmare innebörden ges i stället i nationell rätt genom utformningen av de bestämmelser som genomför konventionen och

genom domstolsprövning i enskilda fall. En sådan utveckling har också förutsatts i förarbetena till konventionen (jfr OECD:s kärnenergiorgan, Nuclear Energy Agency, punkt 39, Exposé des Motifs).

I nationell rätt får t.ex. avgöras om ”personskada” omfattar endast fysiska defekter hos en person eller om också psykiska men utgör en radiologisk skada. I nationell rätt får även avgöras i vilken utsträckning rena förmögenhetsskador och miljöskador ska ge rätt till ersättning som radiologiska skador. En följd av att det i så stor utsträckning har överlämnats till konventionsstaterna att fylla ut skadebegreppet är att dess närmare innebörd varierar från stat till stat.

Olyckan i kärnkraftsreaktorn i Tjernobyl 1986 ledde till att kärntekniska verksamheter utsattes för en noggrann och kritisk granskning. Detta blev också fallet med de rättsregler som omgärdar sådana verksamheter och de ersättningsrättsliga reglerna utgjorde inget undantag. Olyckans gränsöverskridande verkningar ledde till omfattande anspråk på ersättning för bl.a. förmögenhetsskador och miljöskador. I den diskussion som fördes inom OECD och Internationella atomenergiorganet IAEA hävdades att det rådande ersättningssystemet var bristfälligt, bl.a. till följd av de olika betydelser skadebegreppet har i konventionsstaterna.

Den översyn av skadebegreppet som följde visade att utrymmet för tolkningar är stort i det nuvarande systemet, eftersom Wien- och Pariskonventionerna i gällande lydelse uttryckligen endast omfattar person- och sakskada. Det konstaterades också att nuvarande regler i praktiken innebär att platsen för olyckan och det behöriga domstolslandets lag styr i vilken utsträckning ersättning betalas vid en gränsöverskridande olycka (Julia Schwartz, *Modernising the International Regime Governing Nuclear Third Party Liability*, Presentation to the International School of Nuclear Law, 2001 Session, s. 7). De skadelidande riskerar därför att behandlas olika beroende på var olyckan inträffat. De skadeståndsrättsliga följderna blir därmed svåra att förutse.

Att låta ett internationellt ersättningssystem i så hög grad överlämnas åt nationella rättsordningar att precisera skadebegreppet har upplevts som otillfredsställande med hänsyn till att större radiologiska olyckor så gott som alltid kan få gränsöverskridande effekter. För en harmonisering av skadebegreppet har också ansetts tala att utvecklingen går mot ett ökat samarbete mellan stater, att människors och varors rörlighet ökar och att försäkringsmarknaden har internationaliserats alltmer (Håkan Rustand, *Updating the concept of damage, particularly as regards environmental damage and preventive measures, in the context of the ongoing negotiations on the revision of the Vienna convention – some comparative aspects, Nuclear Accidents, Liabilities and Guarantees, Helsinki Symposium 1992*, s. 218).

För att uppnå större enhetlighet och tydlighet innehåller den reviderade Pariskonventionen ett utvidgat och preciserat skadebegrepp. De ersättningsgilla skadetyperna har samlats under ”radiologisk skada” (”nuclear damage”). De skadetyper som omfattas av detta har ökat till antalet. Den nya innebörden av ”radiologisk skada” följer den linje som valts för 1997 års ändringsprotokoll till Wienkonventionen. En liknande reglering infördes på oljeskadeområdet genom 1992 års ändringsprotokoll till 1969 års internationella konvention om ansvarighet för skada orsakad av före-

ning genom olja. Även i konventionen om supplerande ersättning för atomskada finns ett motsvarande skadebegrepp.

Pariskonventionens utvidgade definition av ”radiologisk skada” omfattar personskada och sakskada samt i den omfattning som anges i den behöriga domstolens lag

- ekonomisk förlust som direkt har orsakats av person- eller sakskada,
- inkomstförlust som i annat fall direkt orsakats av skada på ett ekonomiskt intresse knutet till miljön till följd av att miljön i betydande mån försämrats,

- kostnader för att återställa miljön eller kompensera för förlorade miljövärden, om det är en miljöskada som inte är obetydlig och den eller de åtgärder som kostnaden avser har godkänts som rimliga av den myndighet som regeringen bestämmer, och

- kostnader för rimliga förebyggande åtgärder och skada till följd av sådana åtgärder.

”Återställandeåtgärder”, ”förebyggande åtgärder” och ”rimliga åtgärder” definieras särskilt i den reviderade konventionen.

Att skadebegreppet såvitt avser andra skadetyper än personskada eller sakskada är begränsat till att gälla i den omfattning som anges i den behöriga domstolens lag betyder inte att en konventionsstat med stöd av nationell rätt kan undanta någon av skadetyperna från skadebegreppet, men staterna är fria att bestämma den närmare innebörden av begreppen.

Svensk rätt

Pariskonventionens gällande skadebegrepp har införlivats med ”atomskada” i 1 § atomansvarighetslagen. Vad som är att betrakta som en ersättningsgill atomskada framgår inte närmare av lagtexten.

Helt klart är att i vart fall person- och sakskada omfattas av skadebegreppet. I samband med tillkomsten av den provisoriska lagstiftningen om skadeståndsansvar och försäkring vid atomreaktor drift begränsades ”atomskada” till att endast avse skada på person eller egendom (Atomskadautredningens betänkande Atomansvarighet I, SOU 1959:34). I motiven till 1962 års förslag till atomskadelag, som följde på den provisoriska lagstiftningen, diskuterades frågan om även direkt tillfogad så kallad allmän förmögenhetsskada skulle omfattas av atomansvarighetslagens reglering (Atomskadautredningens betänkande Atomansvarighet II, SOU 1962:14 s. 36). Atomskadautredningen förordade att lagen skulle omfatta ”skada till följd av atomolycka utan någon i lagen angiven begränsning” (SOU 1962:14 s. 36 och 37).

När det gäller personskada får begreppet anses omfatta såväl fysiska som psykiska defekttillstånd. I sistnämnda hänseende krävs att skadan är medicinskt påvisbar för att ersättning ska betalas (jfr bl.a. SOU 1992:84 s. 97, SOU 1995:33 s. 61, prop. 2000/01:68 s. 69, NJA 1993 s. 41 I och II samt Bertil Bengtsson och Erland Strömbäck, Skadeståndslagen – En kommentar, 2002, s. 135).

Om en personskada har lett till dödsfall bestäms ersättningen till efterlevande enligt 5 kap. 2 § skadeståndslagen (1972:207). Ersättning betalas i dessa fall för begravningskostnader och andra skäligen kostnader till följd av dödsfallet samt förlust av underhåll och personskada (främst psykiska besvär) som åsamkats någon nära anhörig till den döde.

Med hänsyn till uttalanden i förarbetena omfattar atomansvarighetslagens skadebegrepp inte bara person- och sakskada, utan även direkt tillfogad allmän förmögenhetsskada (jfr SOU 1966:29, Atomansvarighet III, promemoria med förslag till ny atomansvarighetslag, prop. 1968:25 s. 82 och 83). Uttrycket ”direkt tillfogad allmän förmögenhetsskada” är synonymt med ”ren förmögenhetsskada”, som definieras i 1 kap. 2 § skadeståndslagen som sådan ekonomisk skada som uppkommer utan samband med att någon lider person- eller sakskada (prop. 1972:5 s. 451 och 452).

Skadebegreppet enligt atomansvarighetslagen innebär att fler skador är ersättningsgilla som atomskador än vad som annars skulle vara fallet med stöd av allmänna svenska skadeståndsrättsliga regler. Möjligheterna att få ersättning för ren förmögenhetsskada är nämligen begränsade enligt allmänna skadeståndsrättsliga regler. Enligt 2 kap. 2 § skadeståndslagen ersätts ren förmögenhetsskada om den vållats genom brott. Utgångspunkten i svensk rätt är att ren förmögenhetsskada utanför avtalsförhållanden i andra fall inte ersätts. Från denna princip förekommer dock undantag bl.a. i form av det längre gående ansvar som bärs av det allmänna och som följer av 3 kap. 2 § skadeståndslagen.

Från den inskränkning av ansvaret för ren förmögenhetsskada som gäller enligt skadeståndslagen görs undantag bl.a. på miljöskaderättens område. Enligt 32 kap. 1 § miljöbalken kan skadestånd för vissa miljöskador betalas inte bara för person- och sakskador utan också för ren förmögenhetsskada under vissa omständigheter (Bertil Bengtsson m.fl. Miljöbalken – En kommentar, Del II, s. 32:14). Inte heller på oljeansvarighetsområdet är rätten till ersättning begränsad till rena förmögenhetsskador som orsakats genom brott.

Skälen för regeringens förslag

Person- och sakskada

Ersättning till följd av person- och sakskada omfattas av artikel 3 i Pariskonventionen. Någon ändring i dessa delar avses inte med ändringsprotokollet. I svensk rätt finns en motsvarande reglering.

Ekonomisk förlust direkt orsakad av person- eller sakskada

Om någon till följd av person- eller sakskada också drabbas av en ekonomisk förlust, ersätts skadan antingen som person- eller sakskada eller som en särskild skada. Ett exempel på en ersättningsgill skada är en sådan ekonomisk förlust som ägaren till en fabrik lider till följd av att fabriksbyggnaden skadas av en radiologisk olycka och produktionen därför måste stoppas. Ett annat exempel är att någon till följd av en olycka drabbas av nedsatt förvärvsförmåga med inkomstförlust som följd.

Enligt 5 kap. 1 och 7 §§ skadeståndslagen ersätts sådana förluster och skador som person- eller sakskada. Eftersom kretsen av ersättningsberättigade enligt bestämmelserna är inskränkt till skadelidande som har rätt att kräva ersättning för person- eller sakskada omfattas inte tredjemansskador, dvs. när den ekonomiska förlusten direkt drabbar någon annan än den som lidit person- eller sakskadan. Medan den som äger fabriken i exemplet ovan har rätt till ersättning åligger det inte den skadeståndsskyldige att ersätta de anställda som kanske måste permitteras till dess att

produktionen återupptas eftersom de anställdas förluster är att betrakta som tredjemansskada.

Med hänsyn till behovet av att i andra delar precisera skadebegreppet i lagen bör det i lagen även anges att person- och sakskada omfattas.

Inkomstförlust orsakad av skador på miljön

Skadebegreppet enligt den reviderade Pariskonventionen innebär en rätt till ersättning för ren förmögenhetsskada som orsakats av att miljön försämrats i betydande mån. Sådan skada ersätts inte uttryckligen enligt konventionens nuvarande skadebegrepp.

Uttalanden som gjorts under revisionsarbetet talar för att atomskadan inte får vara alltför avlägsen för att ge rätt till ersättning. Detta uttrycks i konventionstexten på så sätt att inkomstförlusten direkt ska ha orsakats av skada på ett ekonomiskt intresse knutet till miljön.

Enligt motiven till Pariskonventionen är en skada att betrakta som alltför avlägsen om t.ex. en leverantör som levererar fiskeutrustning till en fiskare begär ersättning för den förlust som leverantören lider till följd av att inte längre kunna leverera till fiskaren. Bestämmelsen kan däremot ligga till grund för en fiskares krav på ersättning om denne är beroende av fisket i ett vattenområde som förorenats med radioaktiva ämnen och därför inte kan sälja sin fisk. En sådan skada kan inte betraktas som en sakskada. Eftersom fiskaren inte äger fisken har han inte drabbats av en sakskada.

Ett annat typfall enligt motiven är att en hotellägare kan få ersättning för inkomstförlust till följd av en radiologisk olycka som kontaminerar en strand endast om hotellägaren kan visa att det finns ett geografiskt samband mellan hotellet och den skadade miljön och att hotellverksamheten bygger på att gästerna har möjlighet att använda stranden.

Avsikten är vidare att ersättning inte ska betalas för skada som orsakats enbart av rykten. Hotellägaren har inte rätt till ersättning om hotellets gäster avbokar sin vistelse på hotellet eller stannar hemma enbart på grund av ryktesspridningar om att stranden blivit kontaminerad till följd av en radiologisk olycka men faktiskt inte förorenats. I ett sådant fall brister redan de objektiva förutsättningarna för ersättningsrätten eftersom det inte finns någon skada på miljön. Dessutom är förlusten därmed inte orsakad av olyckan.

Med hänsyn till att det svenska skadebegreppet på området har getts en tämligen vid tillämpning genom förarbetena är det något osäkert om den nya konventionsregleringen innebär att det nuvarande skadebegreppet utvidgas i detta hänseende. Skadebegreppet omfattar ”alla slags skador utan någon angiven begränsning”. Det är dock inte troligt att lagstiftaren avsett att domstolarna skulle vara beredda att godta krav på ersättning utöver vad som gäller med stöd av allmänna skadeståndsrättsliga regler.

I svensk rätt har enligt den allmänna skadeståndsrättsliga regleringen frågan om i vilken utsträckning ersättning kan medges för ren förmögenhetsskada – utöver när sådan skada vållats genom brott – överlämnats till rättstillämpningen. Den begränsade rättspraxis som finns ger ingen entydig vägledning. Bilden kompliceras av att det enligt allmänna rättsgrundsatser endast är den som omedelbart drabbats av en person- eller sakskada eller en förmögenhetsskada som är berättigad till ersättning för

skadan. Detta följer av den allmänna principen om så kallade tredjemansskador och att indirekta förluster inte utgör en ren förmögenhetsskada. Högsta domstolen har i ett avgörande konstaterat att det inte är att betrakta som en ersättningsgill förlust om en förmögenhetsförlust inte utgör en följskada till en sakskada som drabbat samma skadelidande. Omständigheterna i målet var sådana att ett företags produkter skadats sedan en elkabel grävts av. Skadan på kabeln hade vållats av en tredje person och resulterade i att ett företags produktion helt avstannade på grund av ett längre strömavbrott. Företaget fick ersättning för vissa saksador som strömavbrottet orsakade, men inte för ekonomisk förlust till följd av driftstoppet.

Det kan vidare konstateras att med stöd av svensk rätt skulle den hotellägare, som lidit en ekonomisk förlust sedan en badstrand förorenats och gästerna avbokat sin hotellvistelse, som huvudregel inte ha rätt till ersättning om hotellägaren inte har en mer kvalificerad rätt till området (t.ex. nyttjande- eller servitutsrätt). Möjligheten att få ersättning för en ekonomisk förlust som är hänförlig till brukandet av ett skadat område enligt allemansrätten är starkt begränsad (Bertil Bengtsson m.fl., Miljöbalken – En kommentar, s. 32:9).

För att svensk rätt fullt ut ska uppfylla den reviderade Pariskonventionen bör det i lagen införas en motsvarande precisering av den aktuella skadetypen. Som ersättningsgill skada bör även avses inkomstförlust som i annat fall direkt har orsakats av skada på ett ekonomiskt intresse knutet till miljön till följd av att miljön i betydande mån försämrats.

I denna del kommer regleringen av vad som är ersättningsgill skada i mycket att likna vad som är ersättningsgill skada vid oljeutsläpp från fartyg enligt 10 kap. 1 § sjölagen (1994:1009). Den konventionsreglering som sjölagens bestämmelser bygger på och den praxis som utvecklats inom de internationella oljeskadefonderna har utgjort en viktig källa vid revisionsarbetet av konventionerna om ansvaret vid radiologiska olyckor.

Oljeskadefonderna har ansetts i många fall ha godtagit krav på ersättning för ren förmögenhetsskada som inte skulle ha godtagits av de nationella domstolarna (jfr Måns Jacobsson, Ren förmögenhetsskada i internationellt perspektiv, Festskrift till Ulf K. Nordenson, s. 232). För att en ren förmögenhetsskada ska berättiga till ersättning i och för sig, har oljeskadefonderna slagit fast att det måste finnas ett rimligt samband mellan den påstådda ekonomiska skadan och kontamineringen (“a reasonable degree of proximity”). Detta innebär att ett ersättningsanspråk inte kan godtas enbart på den grunden att skadan inte skulle ha uppkommit om inte olyckan hade inträffat.

För att bedöma om det finns ett tillräckligt samband mellan den ekonomiska förlusten och olyckan har det i internationella oljeskadefondernas praxis utvecklats ett antal kriterier som ligger till grund för bedömningen. Av betydelse är den geografiska närheten mellan den skadelidandes verksamhet och föroreningen, i vilken utsträckning den skadelidandes verksamhet var beroende av den förorenade naturresursen, i vilken utsträckning den skadelidande hade alternativa leveransmöjligheter och i vilken utsträckning den skadelidandes näringsverksamhet var en integrerad del av det oljeförorenade områdets ekonomi.

De internationella oljeskadefonderna tar också hänsyn till i vilken utsträckning den skadelidande hade möjlighet att minska sin förlust, vilket

för övrigt också är fallet enligt svensk rätt (Internationella oljeskadefondernas årsberättelse för 2004, s. 81). Med utgångspunkt i dessa kriterier har de internationella oljeskadefonderna beviljat ersättning för ren förmögenhetsskada som bestått i förlorad inkomst för hotellägare, livsmedelshandlare, fiskare m.fl. Däremot har fonderna avslagit ersättningsanspråk från näringsidkare som t.ex. haft som verksamhet att försörja andra näringsidkare med olika varor och tjänster som i sin tur tillhandahållits turister och andra konsumenter. Den typen av ersättningsanspråk har inte ansetts uppfylla kravet på rimlig närhet mellan föroreningen och skadan (Internationella oljeskadefondernas årsberättelse för 2004, s. 82).

De kriterier för ersättning som oljeskadefonderna antagit har på det hela taget accepterats av domstolarna i konventionsstaterna. Det är inte möjligt att dra några bestämda slutsatser om vilken betydelse som oljeskadefondernas praxis kan komma att få på de svenska domstolarnas syn på avgränsningen av skadebegreppet vid radiologiska olyckor när det gäller ersättning för ren förmögenhetsskada som orsakats av att miljön försämrats i betydande mån. Men det framstår som naturligt att söka någon ledning i oljeskadefondernas verksamhet. Det beror på att skadebegreppet och skadorna är relativt lika och att den praxis som utvecklats på området har fått god acceptans i konventionsstaternas domstolar. Under alla förhållanden bör oljeskadefondernas rättstillämpningar utgöra viktiga tolkningsdata eftersom det av motiven till det ändrade skadebegreppet i Pariskonventionen uttryckligen anges att skadebegreppet i ansvars- och fondkonventionen tjänat som förebild.

Flera frågor återstår att besvara i rättstillämpningen, bl.a. vad som avses med att miljön försämrats i betydande mån. Även när det gäller sådana frågor kan oljeskadefondernas praxis komma att få betydelse, låt vara att skadebegreppet inte är helt överensstämmande. Regleringen om allvarliga miljöskador i 10 kap. miljöbalken, som införts för att genomföra EU:s miljöansvarsdirektiv, bör också ge vägledning.

Kostnader för rimliga återställandeåtgärder

Pariskonventionen har inte ansetts ge rätt till ersättning för kostnader för åtgärder som annan än den enskilde fastighetsägaren eller det allmänna har vidtagit i syfte att återställa miljön. Även om skadebegreppets närmare omfattning har avgränsats i de nationella rättsordningarna, kan det hävdas att en skadad miljö inte i sig utgör en sakskada och att kostnader som hänför sig till åtgärder för att återställa miljön därför inte omfattas av konventionens nuvarande skadebegrepp (Håkan Rustand, *Updating the concept of damage*, OECD, Nuclear Energy Agency, Helsinki Symposium 1993, s. 218).

Enligt den reviderade Pariskonventionen betalas ersättning för kostnader för åtgärder som vidtagits eller ska vidtas för att återställa en miljö som skadats till följd av en radiologisk olycka, om försämringen av miljön inte är obetydlig och inte är att betrakta som en sakskada. Bestämelsen får anses innebära att ersättning utgår i fall då miljön har påverkats mer påtagligt. Skadan utgör närmast ett gränsfall mellan sakskada och ren förmögenhetsskada som inte är relaterad till att en sakskada har uppkommit.

Det är inte enkelt att fastställa i vilken utsträckning negativa fysiska förändringar som drabbar naturen är att bedöma som en sakkada. Det rör sig i huvudsak om skador på miljön utifrån det allmännas intressen snarare än enskilda intressen (jfr Bertil Bengtsson, Miljöbalkens återverkningar, 2001, s. 167). Bestämmelsen kan närmast aktualiseras vid ekologiska skador, dvs. om miljön allmänt påverkas negativt av en olycka. Kostnader kan t.ex. uppkomma för att ta bort ett förorenat sand- eller jordlager. Eftersom åtgärder för att återställa en skadad miljö kan kvantifieras och går att ekonomiskt fastställa kan skadan också fastställas. Det kan också vara av betydelse om den skadade miljön har ett rekreativvärde för allmänheten.

Reglerna om miljöskador i 10 kap. miljöbalken bör kunna ge viss ledning i fråga om vilka åtgärder som kan falla in under konventionens ersättningsregel. Reglerna i 10 kap. bygger delvis på EU:s miljöansvarsdirektiv, som dock inte är tillämpligt på skador till följd av en radiologisk olycka (Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/35/EG av den 21 april 2004 om miljöansvar för att förebygga och avhjälpa miljöskador, EUT L 143, 30.4.2004, s. 56, Celex 32004L0035, ändrat genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/21/EG, EUT L 102, 11.4.2006, s. 15, Celex 32006L0021).

I bilaga II till miljöansvarsdirektivet finns regler om avhjälpande av miljöskador, bl.a. skador på vatten och på skyddade arter eller naturliga livsmiljöer. För att avhjälpa skador på mark ska enligt direktivet nödvändiga åtgärder vidtas för att minst se till att de förorenade ämnena avlägsnas, kontrolleras, innesluts eller minskas så att den förorenade marken, med hänsyn till dess nuvarande användning eller den vid tidpunkten för skadan godkända framtida användningen, inte längre utgör någon betydande risk för att människors hälsa påverkas negativt.

Miljöansvarsdirektivet genomförs i svensk rätt i huvudsak med nya bestämmelser om allvarliga miljöskador i 10 kap. miljöbalken (prop. 2006/07:95). Med stöd av ett bemyndigande i 10 kap. får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om vilka omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av vad som är en allvarlig miljöskada och vilka åtgärder för avhjälpande som ska vidtas i händelse av en sådan skada. De föreskrifter som meddelas kan ge viss ledning vid tillämpningen av de nya regler i Pariskonventionen som nu diskuteras.

I den reviderade Pariskonventionen anges att med återställandeåtgärder avses skäliga åtgärder som syftar till att återställa skadade eller förstörda delar av miljön eller att införa, om detta är rimligt, en motsvarighet till dessa delar i miljön. Det framgår av bestämmelsen att de åtgärder som kan krävas ska vara skäliga. En allmän skälighetsavvägning ska alltså göras av återställandeåtgärderna. Vid bedömningen bör samtliga omständigheter beaktas, såsom t.ex. behovet av åtgärderna och om åtgärderna är ändamålsenliga och lämpliga utifrån ett vetenskapligt och tekniskt synsätt. Åtgärderna bör vara proportionerliga (OECD:s kärnenergiorgan, Nuclear Energy Agency, punkt 59 b, Exposé des Motifs).

Av bestämmelsen torde framgå att man, i stället för att kräva att den skadade miljön återställs till just det skick och med det innehåll som miljön hade innan skadan inträffade, får kräva åtgärder i form av utsättning av andra arter på samma plats eller, möjligen, kompenserande åtgär-

der på en annan plats. Liknande regler om kompensation finns i EU:s miljöansvarsdirektiv.

Bestämmelsen förutsätter att åtgärderna godkänts av de behöriga myndigheterna i den stat där de vidtagits eller ska vidtas. Ett godkännande ska alltså inhämtas innan åtgärderna vidtas. Strålsäkerhetsmyndigheten bör vara lämpad att handha den uppgiften.

Den nationella domstol som är behörig att pröva ersättningsfrågan i händelse av att det tvistas om ersättningen avgör de närmare avgränsningsfrågorna och vem som ska ha rätt att vidta återställandeåtgärder. Denna bedömning måste rimligen göras i efterhand med utgångspunkt i hur situationen tedde sig när återställandeåtgärderna beslutades. Frågor rörande den närmare bedömningen och rättsliga betydelsen av vidtagna åtgärder och myndigheternas tillstånd har emellertid inte kommenterats särskilt i motiven till de reviderade Paris- och Wienkonventionerna. Det ankommer därmed på den nationella domstolen, som tillämpar regeln, att vid behov ta ställning till t.ex. vilken rättslig betydelse som ska tilläggas en myndighets tillstånd och om en åtgärd som utförts enligt en myndighets beslut alltid ska vara ersättningsgrundande.

Det kan vara staten som får vidta återställandeåtgärderna och därför själv får begära ersättning för sina kostnader. Åtgärderna kan också beröra privata intressen och ersättning begäras av privatpersoner. Av intresse är vidare vissa skador av indirekt natur som kan inträffa vid störningar i miljön. Om mark eller vatten förorenas kan detta drabba även personer som med stöd av allemansrätten utnyttjar området utan att varken äga området eller ha särskilda rättigheter till detta. Om en badstrand blir oanvändbar, kan närboende sommarstugeägare lida en skada som ofta kan värderas ekonomiskt på så sätt att stugan blir mindre värd utan tillgång till bad. Däremot kanske miljöns förfullning och utarmning inte betyder lika mycket för en fastighet som bara används för skogsbruk. Det kan dock innebära att ett rekreativvärde går förlorat.

Även i fråga om den nu behandlade ersättningsregeln kan viss ledning hämtas från det internationella oljeskadeområdet och reglerna i 10 kap. sjölagen (1994:1009). I oljeskadefondernas praxis finns flera exempel på att ersättning betalats för en rad olika åtgärder för att återställa skadad miljö. Det har gällt bl.a. frågan om staten kan begära ersättning för sanering av förorenade stränder, avlägsnande av olja från havet, rengöring av skadade fåglar och andra åtgärder som syftar till att återupprätta ekosystemet.

Enligt svensk rätt anses kostnader som det allmänna eller en enskild fastighetsägare haft för att återställa en skadad miljö kunna ersättas med stöd av reglerna om miljöskador i 32 kap. miljöbalken (Bertil Bengtsson m.fl., Miljöbalken – En kommentar, del II, s. 32:10). Dessa regler gäller dock inte för bl.a. skador som har orsakats av joniserande strålning, dvs. strålning från radioaktiva ämnen, röntgenstrålning och därmed likartad strålning (32 kap. 2 § miljöbalken, Bertil Bengtsson m.fl., a.a., s. 32:33). Reglerna i 32 kap. miljöbalken är alltså inte tillämpliga på skador som uppkommit till följd av en radiologisk olycka.

Det är något osäkert i vilken mån det gällande skadebegreppet i 1 § atomansvarsighetslagen kan anses medge ersättning för kostnader som annan än ägaren eller nyttjanderättshavaren till det förorenade området haft för att återställa miljöskador. Visserligen kan det hävdas att det

gällande skadebegreppet varit avsett att omfatta alla sådana skador som vid tillkomsten av lagen ansågs ersättningsgilla. Detta skulle närmast tala för att det finns ett visst utrymme att återställandekostnader skulle omfattas av begreppet eftersom denna typ av ersättning redan tidigare, innan den samlade regleringen i 32 kap. miljöbalken tillkom, kunde medges för kostnader för att återställa en skadad miljö (Jan Hellner och Svante Johansson, Skadeståndsrätt, 2000, s. 334). Möjligen skulle också kunna hävdas att kostnader för att återställa skadad miljö har vissa likheter med reparationskostnader avseende en skadad sak (jfr 5 kap. 7 § skadeståndslagen). Det som nu anförts kan dock inte läggas till grund för några säkra slutsatser i fråga om att den nuvarande lagstiftningen omfattar också ersättning för sådana återställandeåtgärder som inte är att betrakta som sakskada.

Eftersom den närmare avgränsningen av ersättningsregeln är otydlig påverkas möjligheten att teckna ansvarsförsäkring för denna typ av skada. Försäkringsbranschen anser att begreppet är osäkert och därmed inte möjligt att beräkna. Försäkringsbranschen, både nationellt och internationellt, har hittills anfört att den aktuella skadetyper inte kan omfattas av ansvarsförsäkringen. Försäkringsgivarna har framhållit vikten av att skadebegreppet preciseras och att det ställs upp riktlinjer för hur skadan ska bedömas. Detta är dock inte möjligt att göra på förhand utan blir ytterst en fråga för rättstillämpningen. Utvecklingen på miljöskadeområdet, bl.a. utifrån EU:s miljöansvarsdirektiv, kan dock leda till metoder för hantering av miljöskador som innebär att försäkringsbranschen senare öppnar för möjligheten att teckna ansvarsförsäkring även i denna del.

För att ersättning ska betalas krävs att återställandeåtgärderna verkliga har vidtagits eller ska vidtas. Avsikten är att förhindra spekulativa eller teoretiska krav på ersättning.

Oavsett hur man ser på nu redovisade avgränsningsfrågor finns det anledning att utforma lagtexten så att det uttryckligen framgår att återställandeåtgärder i rimlig utsträckning omfattas av skadebegreppet.

Kostnader för rimliga förebyggande åtgärder

När det nya skadebegreppet i Pariskonventionen utformades ansågs det naturligt att ersättning skulle kunna medges för sådana kostnader som uppkommit när åtgärder vidtagits för att förebygga eller begränsa skadan. En sådan reglering skulle kunna uppmuntra till förebyggande åtgärder.

Med förebyggande åtgärder avses i den reviderade Pariskonventionen rimliga åtgärder som vidtagits efter en radiologisk olycka, eller en händelse som ger upphov till en allvarlig och omedelbar fara för en radiologisk skada, i syfte att förhindra en radiologisk skada och som vidtas med de tillstånd från behörig myndighet som krävs enligt lagstiftningen i den stat där åtgärderna vidtogs. I konventionen anges också vad som avses med rimliga åtgärder. Hit hör åtgärder som med beaktande av omständigheterna i det enskilda fallet framstår som ändamålsenliga och väl avvägda. Vid den bedömningen ska den behöriga domstolen ta hänsyn till bl.a. att åtgärderna ska vara rimliga med hänsyn till skadans art och omfattning eller risken för radiologisk skada, hur verksam åtgärden kan förväntas bli och med beaktande av relevant vetenskaplig och teknisk

sakkunskap. Omständigheterna vid tidpunkten för beslutet att vidta åtgärderna kan sägas vara avgörande.

Den domstol som är behörig att pröva en eventuell tvist får bestämma den närmare innebörden av bestämmelsen. Om myndigheterna i ett land har beslutat att evakuera människor, är det den behöriga domstolen som avgör om ersättning ska ges (OECD:s kärnenergiorgan, Nuclear Energy Agency, punkt 62 c, Exposé des Motifs). En sådan åtgärd skulle troligen omfattas av bestämmelsen. Om lagen i domstolslandet förutsätter att behöriga myndigheter godkänner åtgärden innan den vidtas, kan ersättning med stöd av bestämmelsen endast betalas om nödvändiga tillstånd finns och de vidtagna åtgärderna stämmer överens med tillståndet.

Att på egen hand flytta till en annan ort och begära ersättning för evakuering – som i några fall skedde i samband med olyckan vid den amerikanska anläggningen Three Mile Island – bör inte vara en sådan rimlig åtgärd som ska ersättas med stöd av bestämmelsen (Torben Melchior, The definition of nuclear damage, Colloquium OECD, Nuclear Energy Agency, 11 February 2004, s. 6).

Åtgärder som vidtagits sedan ett varningssystem aktiverats utan att en olycka inträffat eller risk för olycka funnits, dvs. ett falskt alarm, är enligt konventionens motiv inte tänkta att vara ersättningsgilla.

Däremot bör ersättning ges för kostnader för jodtabletter eller slakt av livdjur som sker för att förhindra spridning av radioaktivitet.

Också på oljeansvarighetsområdet finns bestämmelser om ersättning för förebyggande åtgärder. Enligt 10 kap. 1 § sjölagen (1994:1009) är kostnader för sådana åtgärder ersättningsberättigade om åtgärderna har varit skäligen påkallade för att förhindra eller begränsa en oljeskada och om de har vidtagits efter att en oljeolycka inträffat. De internationella oljeskadefonderna har tagit ställning till ett stort antal anspråk av detta slag. Exempel på åtgärder som hör hit är kostnader för att anskaffa och lägga ut så kallade bommar för att hindra att olja flyter iland. Ett annat exempel är att olja läktras över från ett grundstött fartyg till andra fartyg (prop. 1973:140 s. 52).

För att säkert uppfylla kraven i den reviderade Pariskonventionen bör den svenska lagen innehålla en bestämmelse som anger att med radiologisk skada avses även kostnader för förebyggande åtgärder och vad som avses med sådana åtgärder.

Sammanfattning av förslagen

Lagens skadebegrepp bör uttryckligen omfatta de olika skadetyper som anges i den reviderade Pariskonventionen. En sådan precisering behövs för att svensk rätt fullt ut ska stämma överens med konventionen. Lagbestämmelserna bör nära ansluta till konventionstexten i denna del, trots att vissa typer av skador enligt svensk rätt redan ingår i andra skadetyper. På så sätt skapas en samlad reglering av vilka skador som ersätts vid en radiologisk olycka.

8.1.4 Kärnteknisk anläggning

Regeringens förslag: Definitionen av ”kärnteknisk anläggning” utvidgas så att den överensstämmer med den reviderade Pariskonventionen.

Atomansvarsutredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Enligt *Kungliga Tekniska högskolan* täcker begreppen kärnreaktor och kärnteknisk anläggning i huvudsak in de anläggningar som i dag finns i Sverige på det kärntekniska området. Högskolan anser dock att de förslagna definitionerna är för smala för att täcka in vissa anläggningar som finns i andra delar av världen, t.ex. faller underkritiska reaktorer och fusionsreaktorer utanför båda definitionerna. Begreppet kärnreaktor bör enligt högskolan antingen ändras eller utökas, alternativt bör nya begrepp införas. *Barsebäck Kraft AB* har anfört att författningsförslaget inte behandlar Pariskonventionens uttryck ”en kärnteknisk anläggning som har avvecklats”, utan förslaget begränsas till ”en kärnteknisk anläggning som är under avveckling”. Begränsningen är enligt bolaget en rimlig tolkning av konventionen eftersom ansvaret inte rimligen kan kvarstå för evigt.

Skälen för regeringens förslag: Vad som omfattas av ”kärnteknisk anläggning”, utöver en kärnreaktor, har varit föremål för flera tolkningar genom åren. OECD:s kärnenergiorgan har försökt klargöra begreppets närmare innebörd och vilka typer av anläggningar som ska omfattas. I ett första beslut har styrkommittén angett att ”kärnteknisk anläggning”, förutom reaktorer, omfattar alla anläggningar som används för slutförvaring av använt kärnbränsle och kärnavfall, dvs. främst kärnavfallsanläggningar, även intill det att anläggningarna stängs (beslut 1984-04-11, NE/M/87.1, Nuclear Energy Agency, Decisions, recommendations, interpretations). I en andra tolkning har OECD:s kärnenergiorgan förklarat att begreppet också omfattar reaktorer, fabriker och anläggningar som är under avveckling intill dess att strålningen underskrider vissa gränsvärden som anges i en bilaga till beslutet (beslut 1990-04-20, NE/M/90.1, Nuclear Energy Agency, Decisions, recommendations, interpretations, Paris 1990, bilaga i annex III).

I den reviderade Pariskonventionen finns en ny definition av ”kärnteknisk anläggning” som innebär att begreppet stämmer överens med uttalanden från OECD:s kärnenergiorgan. Den nya definitionen beaktar dock inte kärnenergiorganets beslut om att konventionsstaterna får undanta anläggningar som är under avveckling från konventionens tillämpningsområde när särskilda gränsvärden som återges i en bilaga till beslutet är uppfyllda.

Definitionen av ”kärnteknisk anläggning” behöver ändras för att stämma överens med den reviderade Pariskonventionen. Begreppet bör preciseras och uttryckligen uppta även kärnreaktor, fabrik eller anläggning som avvecklas. Det nya begreppet bör uttryckligen omfatta även anläggningar som används för slutförvaring av använt kärnbränsle och kärnavfall ända fram till dess att anläggningarna permanent har stängts.

8.2 Tillämpningsområdet

8.2.1 Pariskonventionen

Gällande regler

Pariskonventionen är enligt dess nuvarande lydelse tillämplig på radiologiska olyckor som inträffar och radiologiska skador som uppkommer inom konventionsstaternas territorier. Det geografiska tillämpningsområdet har modifierats genom två rekommendationer av OECD:s kärnenergiorgan (Nuclear Energy Agency, rekommendationer NE/M/68.1 och NE/M/71.1). Den första rekommendationen från 1968 anger att konventionen bör tillämpas så att den också täcker radiologiska skador som inträffar eller uppkommer på eller över det fria havet. Den andra rekommendationen från 1971 består i en anvisning om att konventionen ska tillämpas också på radiologiska skador som uppkommer i en konventionsstat, på det fria havet eller ombord på ett fartyg registrerat i en konventionsstat även om olyckan inträffar i ett land som inte är konventionsstat.

Huvudprincipen är alltså att anläggningshavarens ansvar endast gäller en olycka som har inträffat i en konventionsstat eller på eller över det fria havet och som ger upphov till skador i en konventionsstat eller på eller över det fria havet. En konventionsstat får dock i sin nationella reglering utsträcka ansvarigheten till att täcka skador även i länder som inte är konventionsstater.

Atomansvarighetslagens tillämpningsområde framgår av 3 §, som tar sin utgångspunkt i Pariskonventionens huvudregel. I 3 § första stycket anges att lagen inte är tillämplig på atomskada till följd av en atomolycka som inträffar i ett land som inte är konventionsstat. Det innebär motsatsvis bl.a. att lagen är tillämplig på olyckor som inträffar på svenskt territorium eller på eller över det fria havet. Av 3 § andra stycket följer att innehavaren av en anläggning i Sverige är ansvarig även för skador i länder som inte är konventionsstater om den skadevållande olyckan har inträffat i Sverige. Bestämmelsen har sin grund närmast i ett folkrättsligt grannlagsansvar (prop. 1968:25 s. 86). Bestämmelsen har betydelse för skada som uppkommer i exempelvis Estland och Ryssland, som båda är parter till Wienkonventionen, men inte Pariskonventionen.

Ansvar för skador även i länder som inte är konventionsstater gäller som huvudregel endast om den radiologiska olyckan anses ha inträffat här i landet eller om olyckan i ett transportfall kan knytas till innehavaren av en anläggning i Sverige.

Enligt 3 § tredje stycket är det möjligt att begränsa skyldigheten för anläggningshavaren att ersätta skada som uppkommer i ett land som inte är konventionsstat. Regeringen får med tillämpning av den så kallade reciprocitetsprincipen besluta att ersättning ska betalas i Sverige endast i den omfattning som ersättning skulle betalas i det andra landet för radiologisk skada som uppkommer i Sverige. Något beslut med stöd av reciprocitetsprincipen har hittills inte meddelats. Bestämmelsen behandlas även i avsnitt 7.8.

Genom ändringsprotokollet utvidgas Pariskonventionens tillämpningsområde till att omfatta skador i en stats ekonomiska zon och, under vissa förutsättningar, skador i ett land som inte är konventionsstat.

Konventionen är numera tillämplig på skador inte bara inom en stats territorium, inbegripet dess territorialhav, utan också på skador inom en stats ekonomiska zon. Möjligheten att inrätta en ekonomisk zon följer av FN:s havsrättskonvention från 1982 (SÖ 2000:1, prop. 1995/96:140). För svensk del avgränsas detta område genom lagen (1992:1140) om Sveriges ekonomiska zon. Den ekonomiska zonen ingår inte i Sveriges sjöterritorium. Zonen kan inte heller jämföras med det fria havet, utan kan närmast sägas sträcka ut en stats jurisdiktion avseende skyddet för den marina miljön (jfr Högsta domstolens beslut den 11 maj 2004, mål Ö 4158-02).

Ändringarna innebär vidare att konventionen också omfattar skador som uppkommer i ett land som inte är konventionsstat under förutsättning att denna

- har tillträtt Wienkonventionen och det gemensamma protokollet,
- vid tidpunkten för den radiologiska olyckan inte har någon kärnteknisk anläggning på sitt territorium eller inom den ekonomiska zonen eller motsvarande område upprättat i enlighet med internationell rätt, eller
- vid tidpunkten för olyckan har en gällande ansvarslagstiftning som erbjuder ömsesidiga ersättningsförmåner och bygger på samma principer som Pariskonventionen.

En sådan stat jämföras med en konventionsstat.

Syftet med att utöka tillämpningsområdet till stater som är parter till Wienkonventionen och det gemensamma protokollet är närmast att förstärka det mål som det gemensamma protokollet avser att uppnå i fråga om att skapa en länk mellan Paris- och Wienkonventionerna. Ett annat syfte med att låta fler stater omfattas av konventionens bestämmelser är att stärka skyddet för eventuella skadelidande i stater, exempelvis Österrike, som inte själva kan åstadkomma någon risk för radiologisk skada eftersom kärntekniska anläggningar saknas på territoriet, men som kan lida skada till följd av en olycka utanför det egna territoriet.

Den reviderade Pariskonventionen innebär i praktiken att tillämpningsområdet sträcks ut till att omfatta radiologiska olyckor oavsett var dessa inträffat, men med ett undantag. Undantaget avser stater som inte är konventionsstater och inte har kärntekniska anläggningar på sitt territorium, men som inte har en ansvarslagstiftning som erbjuder ömsesidiga ersättningsförmåner och bygger på samma principer som Pariskonventionen.

8.2.2 Tilläggskonventionen

Tillämpningsområdet för Paris- och tilläggskonventionen har tidigare i huvudsak stämt överens, även om det med stöd av Pariskonventionen har varit möjligt för en stat att utvidga konventionens tillämpningsområde genom bestämmelser i nationell rätt.

De medel som tillhandahålls med stöd av de andra och tredje stegen i tilläggskonventionen består i princip av statsmedel (i den mån det andra

steget inte konsumerats på grund av att anläggningshavarens ansvar satts högre än referensbeloppet). Konventionsstaterna har därför ansett att konventionen endast bör gälla för skadelidande i konventionsstaterna. Detta synsätt lever kvar i den reviderade tilläggskonventionen. Även i fortsättningen kan ersättning enligt konventionen inte betalas till skadelidande i ett land som inte är konventionsstat. Tillämpningsområdet för tilläggskonventionen blir därmed snävare än det som gäller för Pariskonventionen.

Tilläggskonventionens tillämpningsområde framgår av dess artikel 2. Dessa bestämmelser har införlivats med svensk rätt genom 29 § atomansvarsvarighetslagen.

Genom ändringsprotokollet utvidgas tilläggskonventionens tillämpningsområde, men inte i samma utsträckning som Pariskonventionens. Ändringarna innebär i huvudsak att även konventionsstaternas ekonomiska zoner omfattas av tillämpningsområdet.

Tilläggskonventionen är numera tillämplig på radiologisk skada som inträffar

- på en konventionsstats territorium,
- i eller över en konventionsstats marina områden, oavsett om staten är ansluten till tilläggskonventionen, om skadan inträffat ombord på ett fartyg som seglar under en konventionsstats flagg, inträffat ombord på ett luftfartyg registrerat i en konventionsstat, inträffat på en konstgjord ö, anläggning eller konstruktion som omfattas av en konventionsstats jurisdiktion, eller tillfogas en medborgare i Sverige eller en annan konventionsstat, eller
- i eller över en konventionsstats ekonomiska zon eller på en sådan stats kontinentalsockel i samband med utvinning eller forskning av naturtillgångar inom den ekonomiska zonen eller på kontinentalsockeln.

Av tillämpningsområdet följer bl.a. att en radiologisk skada ombord på ett fartyg ersätts oavsett vilken stats flagga fartyget seglar under om olyckan sker när fartyget seglar i en konventionsstats ekonomiska zon i samband med utvinning eller upptäckt av naturtillgångar.

8.2.3 Utvidgat tillämpningsområde

Regeringens förslag: Lagens tillämpningsområde utvidgas genom att det utgår från platsen där skadan uppkommer i stället för platsen för den radiologiska olyckan. Tillämpningsområdet utvidgas även i fråga om det gemensamma statsansvaret enligt tilläggskonventionen.

Atomansvarsutredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna har inte berört frågan.

Skälen för regeringens förslag: Redogörelsen i avsnitt 8.1.3 visar att atomansvarsvarighetslagens tillämpningsområde är snävare än den reviderade Pariskonventionens. Detta hänger samman med att lagen tar sin utgångspunkt i platsen för olyckan. Den reviderade konventionen utgår däremot från platsen för skadan.

Reglerna om tillämpningsområdet bör ändras så att de fullt ut stämmer överens med Pariskonventionens utvidgade tillämpningsområde. Den nya regleringen bör utformas så att den utgår från platsen för skadans upp-

komst i stället för platsen för olyckan, dvs. att det ska vara en olycka som har inträffat i en konventionsstat.

Reglerna om tillämpningsområdet i fall där den radiologiska skadan har uppkommit i en stat som inte är konventionsstat bör utformas så att de uttryckligen omfattar också skador som uppkommer i en stat som har tillträtt Wienkonventionen och det gemensamma protokollet.

Anläggningshavaren bör vara ansvarig för skador även i fall där en radiologisk olycka inträffar i en kärnteknisk anläggning som är belägen i Sverige eller en annan stat ansluten till Pariskonventionen och olyckan orsakar skador på t.ex. personer eller egendom i en stat ansluten till Wienkonventionen och det gemensamma protokollet.

För att lagen utan särskilda regler i fråga om tillämpningsområdet ska kunna sträckas ut till stater anslutna till Wienkonventionen och det gemensamma protokollet, behöver termen konventionsstat utvidgas till att också omfatta dessa stater. En sådan ändring påverkar dock ansvaret även vid transporter. Detta kan få oönskade konsekvenser eftersom det inom OECD:s permanenta kommitté för kärnenergilagstiftning (Nuclear Law Committee) har kunnat konstateras att det råder delade meningar om tolkningen av det gemensamma protokollet och om detta innebär att skillnaden mellan konventionsstat och icke-konventionsstat helt överges. Med hänsyn till detta bör det, som Atomansvarsutredningen förordat, uttryckligen anges att lagens tillämpningsområde omfattar också stater som har tillträtt Wienkonventionen och det gemensamma protokollet.

Det bör vidare framgå att lagen är tillämplig på radiologiska skador som uppkommer i en stat som saknar kärntekniska anläggningar på sitt territorium eller i den ekonomiska zonen eller en annan maritim zon, samt i förhållande till en stat som har en lagstiftning som erbjuder motsvarande ersättningsförmåner och bygger på samma principer som Paris- och tilläggskonventionen.

Reglerna bör ändras med anledning av det utvidgade tillämpningsområdet för tilläggskonventionen. Ersättning bör betalas gemensamt av de stater som är anslutna till tilläggskonventionen under förutsättning att

1. den ansvarige anläggningshavarens anläggning finns i Sverige eller annan tilläggskonventionsstat och används endast för fredliga ändamål,

2. ersättningen avser en skada som uppkommer

a) i Sverige eller annan tilläggskonventionsstat,

b) i eller över marina områden utanför Sveriges eller en annan tilläggskonventionsstats territorium, om skadan uppkommer ombord på ett fartyg som seglar under en tilläggskonventionsstats flagg eller ett luftfartyg som är registrerat i en tilläggskonventionsstat, uppkommer på en konstgjord ö, anläggning eller konstruktion som omfattas av en tilläggskonventionsstats jurisdiktion eller drabbar en medborgare i Sverige eller annan tilläggskonventionsstat, eller

c) i eller över den ekonomiska zonen eller på den kontinentalsockel som hör till Sverige eller annan tilläggskonventionsstat, om skadan uppkommer i samband med utvinning eller forskning av naturtillgångar inom den ekonomiska zonen eller på kontinentalsockeln, och

3. svensk domstol är behörig att pröva ersättningsanspråket.

8.3 Ansvar vid transporter

Regeringens förslag: I de fall som en anläggningshavare genom ett avtal får överta ansvaret för en transport av kärnämne eller kärnavfall från en annan anläggningshavare ska den som övertar ansvaret ha ett direkt ekonomiskt intresse i de ämnen eller det avfall som transporteras.

Atomansvarsutredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet instanser har inte berört frågan. *Greenpeace* har anfört att regler om transporter regelbundet behöver ses över med hänsyn till de nya mönstren vid transport av radioaktivt material där stater som inte skrivit under icke-spridningsavtalet är involverade.

Skälen för regeringens förslag: Enligt Pariskonventionen bärs ansvaret för transport av kärnämne och kärnavfall av innehavaren av den sändande anläggningen till dess att en annan anläggningshavare övertar ansvaret enligt uttryckliga villkor i ett skriftligt avtal. Den mottagande anläggningshavaren är ansvarig från och med den tidpunkt när han eller hon enligt uttryckliga villkor i ett skriftligt avtal övertar ansvaret från innehavaren av en annan anläggning. Om en särskild avtalsbestämmelse saknas övergår ansvaret när ämnet har övertagits av mottagaren. I princip råder avtalsfrihet rörande tidpunkten för ansvarets övergång mellan anläggningshavare i olika konventionsstater.

Vid transport från en anläggning i en konventionsstat till en mottagare i ett land som inte är konventionsstat gäller striktare regler för ansvarets övergång. Vid en sådan transport gäller avsändaransvar till dess att ämnet lossats från det transportmedel med vilket det anlät till det andra landet, oavsett om ämnet dessförinnan övertagits av mottagaren.

Pariskonventionens regler om transporter har huvudsakligen införlivats i svensk rätt med 6 och 7 §§ atomansvarighetslagen. När det gäller en olycka under transport av kärnämne eller kärnavfall mellan två stater är huvudregeln enligt 6 § ett avsändaransvar som i princip innebär att den avsändande anläggningshavarens ansvar även gäller vid transporter till en mottagare i ett land som inte är konventionsstat, även om ansvaret då upphör när ämnet eller avfallet kommer till den staten.

Om transporten sker mellan anläggningar inom konventionsstaternas territorier finns det en möjlighet för avsändaren av kärnämnet eller kärnavfallet och mottagande anläggningshavare att skriftligen avtala om att ansvaret vid en viss tidpunkt ska övergå på mottagaren. En transport till en operatör i en stat ansluten till Pariskonventionen kan alltså ske under det villkoret att operatören i mottagarlandet är ansvarig även för den del av transporten som sker över avsändarlandets territorier. Detta är inte möjligt vid en transport från ett land som inte är konventionsstat. Om något sådant avtal inte har träffats, övergår ansvaret på mottagaren när kärnämnet eller kärnavfallet övertagits av denne.

Av reglerna följer att de anläggningshavare som deltar i en transport mellan anläggningar skriftligen kan avtala om ansvarets övergång under förutsättning att det rör sig om transporter mellan två konventionsstater.

Under arbetet med att se över Pariskonventionen uppmärksammades staterna av bl.a. företrädare för försäkringsbranschen på att det i inte

obetydlig utsträckning förekommer olika former av övervältring av ansvar vid transporter. Avsikten är att placera ansvaret på en aktör som har ett lägre ansvarsbelopp än det som gäller för den anläggningshavare som enligt konventionens regler ansvarar för transporten.

För att undvika att avtal ingås i syfte att kringgå lagstiftningen har en ny bestämmelse införts i Pariskonventionen. I den anges att anläggningshavaren måste ha ett direkt ekonomiskt intresse i det kärnämne eller kärnavfall som är under transport för att full avtalsfrihet ska råda. Med ett direkt ekonomiskt intresse avses närmast det så kallade försäkringsbara intresset i transporten. Att en transportör får betalt för transporten anses inte som ett direkt ekonomiskt intresse.

Inom försäkringsbranschen förstås med ett försäkringsbart intresse att man på något sätt förvärvat äganderätt till egendomen och i händelse av en olycka kommer att lida en ekonomisk förlust om egendomen skadas. Man kan också ha ett försäkringsbart intresse av att få försäkra sitt personliga eller organisatoriska ansvar, men inte om det rör någon annans ansvar. Utan ett försäkringsbart intresse i den egendom som är tänkt att omfattas av försäkringen är det inte möjligt att teckna en giltig försäkring.

Ett direkt ekonomiskt intresse behöver inte med nödvändighet innebära att den som påtar sig ansvaret måste vara den som sänder eller mottar kärnämnet eller kärnavfallet. Det kan också vara ägaren till dessa som skickas runt mellan flera anläggningar (OECD:s kärnenergiorgan, Nuclear Energy Agency, punkt 39, Exposé des Motifs).

För att svensk rätt ska stämma överens med den reviderade Pariskonventionen krävs att lagen kompletteras och att den avtalsfrihet som annars råder inskränks något. I reglerna bör anges att anläggningshavaren eller transportören får överta ansvaret för en transport från en annan anläggningshavare endast om innehavaren eller transportören har ett direkt ekonomiskt intresse i de kärnämnen eller det kärnavfall som transporteras.

8.4 Undantag

Regeringens förslag och bedömning: En radiologisk skada som är en direkt följd av en krigshandling eller en liknande handling under väpnad konflikt, inbördeskrig eller uppror ska inte omfattas av ersättningskyldigheten enligt lagen. En skada som uppkommit till följd av en naturkatastrof bör inte längre undantas från anläggningshavarens strikta ansvar.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om eller i det enskilda fallet besluta att lagen inte ska tillämpas i fråga om kärntekniska anläggningar, kärnämnen och kärnavfall där den risk som är förenad med anläggningarna, ämnena eller avfallet är liten.

Atomansvarsutredningens förslag och bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna har inte berört frågan, utom *Kungliga Tekniska högskolan* som har tillstyrkt förslaget.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Pariskonventionen och atomansvarighetslagen bygger på principen att anläggningshavaren har ett strikt ansvar för radiologiska skador som omfattas av tillämpningsområdet. Enligt artikel 9 i Pariskonventionen i dess nuvarande lydelse och 11 § atomansvarighetslagen har dock radiologiska olyckor som är en direkt följd av krigshandling eller liknande handling under väpnad konflikt, inbördeskrig eller uppror eller som orsakats av en allvarlig naturkatastrof av osedvanlig art undantagits från anläggningshavarens ansvar.

Ändringsprotokollet till Pariskonventionen innebär att det strikta ansvaret även gäller för skador orsakade av naturkatastrofer. Ändringen har sin grund i en skärpt syn på ansvaret för den som bedriver industrier som kan innefatta särskilda risker och att det förutsätts att kärntekniska anläggningar byggs så att de kan stå emot naturkatastrofer.

Säkerheten i kärntekniska anläggningar regleras i lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet, Strålsäkerhetsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd om säkerhet i kärntekniska anläggningar (SSMFS 2008:1) och Strålsäkerhetsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd om fysiskt skydd av kärntekniska anläggningar (SSMFS 2008:12). Av 2 kap. 1 § föreskrifterna om säkerhet i kärntekniska anläggningar framgår att varje anläggning ska ha en anpassad grundkonstruktion, med flera barriärer och ett för varje anläggning anpassat djupförsvar. Enligt 14 § Strålsäkerhetsmyndighetens föreskrifter om konstruktion och utförande av kärnkraftsreaktorer (SSMFS 2008:17) ska en kärnkraftsreaktor vara dimensionerad för att motstå naturfenomen och andra händelser som uppkommer utanför eller inne i anläggningen och som kan leda till en radiologisk olycka.

På grund av ändringen i Pariskonventionen bör en radiologisk skada som uppkommit till följd av en naturkatastrof inte längre undantas från anläggningshavarens strikta ansvar. Däremot bör som tidigare ett undantag från ersättningsskyldigheten göras för skada som är en direkt följd av en krigshandling eller en liknande handling under väpnad konflikt, inbördeskrig eller uppror.

En fråga är om undantag från det strikta ansvaret på grund av terrorrisker. Det råder ett nära nog absolut undantag för terrorrisker i befintliga villkor för ansvarsförsäkringar för radiologiska olyckor.

Pariskonventionen innebär att endast sådana skador som är en direkt följd av krigshandlingar eller väpnade konflikter av internationell eller politisk karaktär undantas från anläggningshavarens ansvar. Däremot görs inte undantag för olyckor som orsakats av terroristattacker. Frågan diskuterades relativt ingående under arbetet med att revidera Pariskonventionen. Framför allt företrädare för försäkringsgivare och kärnkraftsindustrin pläderade för ett undantag i dessa fall. Resultatet av överläggningarna blev dock att något undantag för terroristhandlingar inte infördes i konventionen (OECD:s kärnenergiorgan, Nuclear Energy Agency, punkt 79 och 80, Exposé des Motifs). Sverige är därmed förhindrat att införa ett sådant undantag i svensk lag.

En fråga är hur termen terrorism närmare ska avgränsas. Någon allmängiltig definition finns inte. Gränsen mellan krigshandlingar eller väpnade konflikter å ena sidan och terrorism å andra sidan kan i någon mån betraktas som flytande. Vidare har försäkringsbranschen en egen defini-

tion av terrorism som kan användas för att konstatera om det rör sig om ett försäkringsfall.

Det kan inte uteslutas att en terroristattack får en sådan omfattning och karaktär både i sitt utförande och organisation m.m. att den kan jämföras med sådana skadehändelser som enligt den reglering som nu redovisats medför ansvarsfrihet för anläggningshavaren. Bedömningen av detta får dock överlämnas till rättstillämpningen.

I artikel 1 b) i Pariskonventionen finns en bestämmelse som gör det möjligt att undanta kärntekniska anläggningar, kärnämnen och kärnavfall från tillämpningen av konventionen. En förutsättning för ett undantag är att den risk som är förenad med anläggningarna, ämnena och avfallet är liten. En möjlighet att göra sådana undantag finns sedan tidigare i atomansvarighetslagen och bör finnas även i den nya lagen.

Med stöd av konventionsregleringen får en stat under vissa förutsättningar besluta att en kärnteknisk anläggning som är under avveckling ska undantas från tillämpningen. Sedan vissa gränsvärden underskridits kan staten anmäla till OECD:s generalsekreterare, dvs. Pariskonventionens depositarie, att anläggningen ska undantas från Pariskonventionens (och därmed även tilläggskonventionens) tillämpningsområde.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bör beordras att meddela föreskrifter om eller i det enskilda fallet besluta att lagen inte ska tillämpas i fråga om kärntekniska anläggningar, kärnämnen och kärnavfall där den risk som är förenad med anläggningarna, ämnena eller avfallet är liten.

8.5 Preskription

Regeringens förslag: Rätten till ersättning enligt denna lag går förlorad om den skadelidande inte anmäler sitt anspråk eller väcker talan mot den som är ersättningsansvarig inom tre år efter det att den skadelidande fått kännedom om eller rimligen borde ha fått kännedom om skadan och vem som är ansvarig för den. För att ha rätt till ersättning måste dock talan väckas senast tio år efter den radiologiska olyckan, om anspråket avser en annan skada än personskada, eller senast trettio år efter olyckan, om anspråket avser en personskada.

Atomansvarsutredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Lunds universitet* har anfört att det torde vara allmänt känt att det ofta tar lång tid för strålningsskador att utvecklas. Universitetet anser det högst tillfredsställande att juridiken nu anpassas till verkligheten i det avseendet att det föreslås en förlängd preskriptionstid för personskador. *Kungliga Tekniska högskolan (KTH)* har anfört att det i de flesta fall torde vara svårt att upp till 30 år efter exponering för radioaktivitet visa att en skada är orsakad av exponeringen. KTH har vidare ansett det problematiskt att betala ut medel så lång tid efter olyckan då det skulle innebära antingen att medel fonderas för eventuella senare utbetalningar eller att anläggningshavarens kreditbetyg under lång tid försämras på grund av risken för stora framtida utbetalningar. KTH har i stället förordnat en skadeståndslösning, där alla som utsatts för strålning från radioaktivitet kan resa anspråk mot anläggningshavaren i proportion

till den dos de tagit emot. KTH har anfört att kunskapsläget inom strålningsvetenskap i dag tillåter en lösning enligt föreskrifter från International Commission on Radiological Protection som är betydligt enklare än att ställa diagnos efter 30 år. *Nordiska Kärnförsäkringspoolen* har uppgett att den inte har möjlighet att meddela försäkring som omfattar personskador med en preskriptionstid som överstiger 10 år. Som skäl för detta har Kärnförsäkringspoolen anfört bl.a. att det på affärsmässiga grunder är olämpligt att under så lång tid inte kunna avsluta räkenskaper, att det inte är möjligt att garantera att försäkringsgivaren existerar efter 30 år och att det är förenat med stora bevisvårigheter att bedöma om en skada härrör från en olycka 30 år tidigare. Poolen har anfört att om det under samma period har inträffat en eller flera olyckor varav minst en i Sverige måste händelserna kunna separeras, vilket kan vara särskilt komplicerat om de inträffade för cirka 30 år sedan. Poolen har inte sett någon möjlighet att finna medlemmar och återförsäkringsgivare som skulle acceptera 30 års preskriptionstid.

Bakgrund

Preskriptionsreglerna i 21 § atomansvarighetslagen grundas på artikel 8 i Pariskonventionen. Huvudregeln är att skadeståndsanspråk mot en anläggningshavare preskriberas efter 10 år, räknat från dagen för den radiologiska olyckan. Om en olycka har orsakats av att atomsubstans stulits, förlorats eller övergivits före atomolyckan, gäller en yttersta tidsfrist på 20 år.

Lagen innehåller också en bestämmelse om så kallad korttidspreskription. Skadeståndsanspråk mot en anläggningshavare eller dennes försäkringsgivare måste anmälas hos anläggningshavaren inom tre år från det att den skadelidande fick eller hade bort få kännedom om skadan och vem som ansvarar för skadan. Om detta försummas går rätten till ersättning förlorad.

En fråga är från vilken tidpunkt korttidspreskriptionen ska räknas. Högsta domstolen har i ett fall som gällde tillämpning av 31 § trafikskadelagen (1975:1410) funnit att preskriptionstidens utgångspunkt i en situation då en treårig korttidspreskription gällt inte ska anses infalla tidigare än när försäkringstagaren har erhållit ett objektivt sett någorlunda säkert underlag med avseende på de faktiska förhållanden som han vill lägga till grund för sitt anspråk (NJA 2001 s. 93).

I atomansvarighetslagen finns en bestämmelse om sådana sena skador som visar sig först efter att anläggningshavarens ansvarighet har preskriberats. I Paris- och tilläggskonventionen saknas bestämmelser om detta. Enligt 32 § första stycket atomansvarighetslagen betalar staten ersättning för sena skador som följer av en radiologisk olycka som en svensk anläggningshavare är ansvarig för. Rätten till ersättning omfattar skador som har visat sig efter att preskription har inträtt men inom 30 år från dagen för olyckan. I något fall kan ersättning av statsmedel också betalas för skada som har visat sig inom tioårsperioden, nämligen om den skadelidande inte har väckt talan inom föreskriven tid eller inte företagit annan åtgärd för att avbryta preskriptionen men haft en godtagbar ursäkt för sin underlåtenhet (prop. 1981/82:163 s. 64, Ulf K. Nordenson, Svensk

Den reviderade Pariskonventionen innebär att den allmänna preskriptionstiden för personskada förlängs till 30 år. Detta gäller även ersättningsanspråk enligt tilläggskonventionen, dvs. de andra och tredje ersättningsstegen. Den längre preskriptionstiden motiveras med att personskador som orsakats av strålning från radioaktivt sönderfall kan visa sig först en lång tid efter att personen exponerats för radioaktiva ämnen.

Enligt konventionens motiv godtas endast väckande av talan vid domstol som preskriptionsavbrytande åtgärd (OECD:s kärnenergiorgan, Nuclear Energy Agency, punkt 75, Exposé des Motifs).

Skälen för regeringens förslag

Förlängd preskriptionstid

För att svensk rätt ska stämma överens med den reviderade Pariskonventionen bör preskriptionstiden för personskada förlängas till 30 år. Detta bör gälla i förhållande till anläggningshavare, försäkringsgivare och staten. Den förlängda preskriptionstiden innebär i förhållande till den nuvarande regleringen att anläggningshavaren i stället för staten i första hand kommer att ansvara för sena skador. Motsvarande kommer att gälla för anläggningshavare i andra stater anslutna till de reviderade Paris- och Wienkonventionerna.

Nordiska Kärnförsäkringspoolen har förklarat att det inte är möjligt att erbjuda försäkring som täcker en preskriptionstid som sträcker sig längre än 10 år, vilket även andra representanter för den europeiska försäkringsbranschen gett uttryck för under arbetet med att förhandla fram den reviderade Pariskonventionen. Skälen för detta är främst att det på affärsmässiga grunder är olämpligt att under så lång tid inte kunna avsluta räkenskaperna, att det inte är möjligt att garantera att försäkringsgivaren existerar efter 30 år och att det är förenat med stora bevissvårigheter att bedöma om en skada härrör från en olycka 30 år tidigare.

Avsaknaden av ansvarsförsäkring i denna del innebär att det behövs annan ekonomisk säkerhet för att täcka anläggningshavarens ansvar för sena personskador.

Längre preskriptionstid än 30 år?

Vid bedömningen av om preskriptionstiden för personskador bör förlängas ytterligare, utöver 30 år, bör beaktas att antalet personskador som visar sig på ett mycket sent stadium kan antas vara mycket begränsat. I flera fall kan det antas röra sig om någon form av cancersjukdom. Uppgifter som Atomansvarsutredningen tagit del av visade bl.a. följande. Normalutfallet av cancer ökar procentuellt i en population som utsatts för joniserande strålning. Det går visserligen inte att skilja sådan cancer som orsakats av joniserande strålning från cancer som uppkommit av andra orsaker. Genom att statistiskt studera en grupp människor som man känner till har utsatts för en viss strålning med en kontrollgrupp som inte har blivit utsatta för sådan kan en riskfaktorbedömning göras. Man kan då komma att konstatera att sannolikheten för cancersjukdom har ökat. Det är emellertid oerhört svårt att visa att en enskild individ drabbats av can-

cer som en följd av joniserande strålning (IAEA, Radiation, People and the Environment, s. 16).

Av betydelse är också att skadelidande i sådana här skadefall ändå skulle garanteras vård och olika former av sociala förmåner av staten.

Även om det i och för sig kan åberopas skäl för att preskriptionstiden bör överstiga 30 år eller att rätten till ersättning för personskada över huvud taget inte bör kunna preskriberas, finner regeringen i likhet med Atomansvarsutredningen att värdet av en sådan ordning skulle vara begränsat. Preskriptionstiden för personskador bör därför inte förlängas utöver de 30 år som följer av den reviderade Pariskonventionen.

Preskriptionstid för andra skador än personskador

Den reviderade Pariskonventionen medger längre preskriptionstid än vad som nu är fallet också för andra skador än personskador. Ett villkor för att förlänga preskriptionstiden är dock att det finns ekonomisk täckning för detta. Ett annat villkor är att regleringen inte inverkar på den rätt till ersättning som tillkommer en person enligt de preskriptionstider om 10 eller 30 år som gäller som huvudregel.

Regeringen delar utredningens bedömning att det inte finns skäl att införa längre preskriptionstid än 10 år för andra skador än personskador. Visserligen kan det tyckas angeläget att utforma nationell rätt så att en skadelidande inte går miste om sin rätt till ersättning enbart på grund av att möjligheten att framställa anspråk upphört. Det är emellertid framför allt i fråga om personskador som det finns en risk för att tiden för att framställa ersättningsanspråk är för kort. Under alla förhållanden skulle det vara mycket svårt för en skadelidande att visa att skadan orsakats av en radiologisk olycka långt tillbaka i tiden.

Preskriptionstid när kärnämne eller kärnavfall stulits, förlorats eller övergetts

I ändringsprotokollet till Pariskonventionen upphävs den bestämmelse som anger en preskriptionstid på 20 år för fall då en radiologisk olycka orsakats av kärnämne eller kärnavfall som stulits, förlorats eller övergetts före olyckan. Skälet till denna ändring är att det helt enkelt inte har ansetts nödvändigt att ha en särskild preskriptionsregel för något som knappast eller i vart fall mycket sällan kan förväntas inträffa. Med hänsyn till ändringen i konventionen bör det inte längre anges en längre preskriptionstid än normalt i dessa fall.

Förlängd preskriptionstid vid tvist om behörig domstol

I artikel 8 e) i Pariskonventionen finns bestämmelser som syftar till att en skadelidande inte ska riskera att förlora sin rätt att framställa krav på ersättning om det råder tvist om vilken stats domstol som är behörig t.ex. när en olycka inträffat utanför konventionsstaternas områden och talan skulle kunna väckas vid domstolar i skilda stater. En sådan tvist ska enligt Pariskonventionen lösas av en särskild konfliktomstol. Eftersom denna process kan ta tid riskerar den skadelidande att det förflyter så lång tid från det olyckan inträffade att anspråket preskriberas.

I 21 § andra stycket atomansvarighetslagen finns en bestämmelse som ger en möjlighet att förlänga preskriptionstiden när det råder tvist om behörig domstol. Atomansvarsutredningen har föreslagit att en motsvarande bestämmelse införs i den nya lagen.

Lagrådet har anfört att den av regeringen föreslagna bestämmelsen innefattar dels ett normgivningsbemyndigande, dels en kompetensregel. Enligt *Lagrådet* bör det övervägas om inte bestämmelsen bör utformas som enbart en kompetensregel. *Lagrådet* har anfört att om det gäller en viss skadelidande eller en begränsad krets av skadelidande som ska åtnjuta undantag från reglerna om preskription, kan frågan som regel inte avgöras genom föreskrifter eftersom dessa måste ha en generell karaktär. Enligt regeringens bedömning kan omständigheterna också vara sådana att frågan kan behöva avgöras genom generella föreskrifter. Så kan vara fallet om en allvarlig radiologisk olycka ger upphov till ett mycket stort antal skador och ett beslut om förlängd preskriptionstid därför kommer att gälla tusentals skadelidande. På grund av det anförda bör regeringen ha en möjlighet att avgöra frågan genom antingen generella föreskrifter eller beslut i enskilda fall.

8.6 Processuella frågor

8.6.1 De skadelidandes möjligheter att framställa ett samlat ersättningsanspråk

Regeringens bedömning: Det behövs ingen ny bestämmelse med anledning av att de skadelidande enligt den reviderade Pariskonventionen ska kunna framställa ett samlat ersättningsanspråk.

Atomansvarsutredningens bedömning: Utredningen har föreslagit att det i lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor ska införas en särskild bestämmelse om att mål som har samma skadelidande som part får handläggas i en och samma rättegång.

Remissinstanserna har inte berört frågan.

Skälen för regeringens bedömning: Genom ändringsprotokollet till Pariskonventionen införs en bestämmelse om att skadelidande ska kunna göra sin rätt till skadestånd gällande utan att behöva föra talan särskilt beträffande varje källa från vilken ersättningen ska betalas. I tilläggskonventionen finns sedan tidigare en motsvarande regel om att skadelidande ska kunna föra en samlad ersättningstalan. Avsikten är att skadelidande inte ska behöva framställa flera anspråk på ersättning om sådan ska betalas dels av anläggningshavaren, dels av anläggningsstaten, dels gemensamt av samtliga stater anslutna till tilläggskonventionen.

Atomansvarighetslagen innehåller ingen bestämmelse om att kunna framställa ett samlat krav på ersättning mot flera ersättningsansvariga. Enligt allmänna processrättsliga regler har en skadelidande möjlighet att väcka talan mot både anläggningshavaren och staten inom ramen för en och samma rättegång. Om en sådan talan väcks ska målen handläggas i en rättegång om de kan anses stödja sig på väsentligen samma grund, så kallad obligatorisk kumulation enligt 14 kap. 2 § rättegångsbalken. Om förutsättningarna för obligatorisk kumulation inte är uppfyllda kan det

vara möjligt att förena mål mellan samma eller olika parter så att de handläggs i en rättegång, så kallad fakultativ kumulation enligt 14 kap. 6 § rättegångsbalken. En förutsättning är då att en förening av målen är till nytta för utredningen, dvs. att de processekonomiska fördelarna överväger eventuella olägenheter.

Atomansvarsutredningen har bedömt att rättegångsbalkens regler i flertalet fall innebär att en skadelidande i händelse av en radiologisk olycka inte ska behöva föra särskild talan mot flera ersättningsansvariga. Enligt utredningen kan det dock i omfattande och komplicerade skadeståndsmål vara svårt för en skadelidande att visa att de förutsättningar som anges i 14 kap. rättegångsbalken för att förena mål mot flera svarande är uppfyllda. Utredningen har därför föreslagit att en särskild bestämmelse om förening av mål införs i lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor.

Enligt regeringens bedömning får Pariskonventionens krav på möjligheten att framställa ett samlat ersättningsanspråk anses vara uppfyllt genom att 14 kap. 2 § rättegångsbalken ger skadelidande en rätt till förening av mål när talan väcks mot flera som är ersättningsskyldiga enligt lagen. Sådana mål kommer att stödja sig på väsentligen samma grund. Om en skadelidande av någon anledning skulle väcka talan mot de ersättningsskyldiga vid skilda tidpunkter, bör även dessa mål kunna förenas genom en tillämpning av 14 kap. 6 §. Även i ett sådant fall skulle målen stödja sig på väsentligen samma grund och en förening av målen skulle i regel vara till fördel för utredningen.

Med hänsyn till det anförda bedöms reglerna i 14 kap. rättegångsbalken vara tillräckliga för att uppfylla konventionskravet om möjligheten att framställa ett samlat ersättningsanspråk. Någon ytterligare bestämmelse om detta bör därför inte införas i lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor.

8.6.2 Domstols behörighet

Regeringens förslag: Talan om ersättning enligt lagen får väckas i Sverige, om den radiologiska olyckan har inträffat

1. helt eller delvis i Sverige eller inom Sveriges ekonomiska zon, eller
2. i sin helhet utanför en konventionsstats områden eller på en plats som det inte är möjligt att med säkerhet bestämma och den ansvarige anläggningshavarens anläggning är belägen i Sverige.

Sverige ska i samband med tillträdet till ändringsprotokollet till Pariskonventionen avge en förklaring till konventionens depositarie om avgränsningen av Sveriges ekonomiska zon.

Atomansvarsutredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna har inte berört frågan.

Skälen för regeringens förslag: Artikel 13 i Pariskonventionen innehåller bestämmelser om vilken konventionsstats domstolar som är behöriga att pröva ersättningsanspråk i anledning av en radiologisk olycka. Enligt huvudregeln tillkommer behörigheten domstolarna i den stat på vars territorium, inbegripet territorialhavet, olyckan inträffat. Om olyckan inträffat utanför en konventionsstats område, eller om platsen för

olyckan inte kan bestämmas med säkerhet, tillkommer behörigheten domstolarna i den stat där den ansvarige anläggningshavarens anläggning är belägen. Om olyckan inträffat delvis i en konventionsstat och delvis utanför konventionsstaternas områden, är domstolarna i den förstnämnda staten behöriga. Om flera staters domstolar är behöriga som en följd av att olyckan inträffat inom flera konventionsstaters territorier, ska en särskild konfliktomstol avgöra vilken domstol som ska vara behörig.

Tilläggskonventionens bestämmelser om behörig domstol bygger helt på Pariskonventionen.

Om den radiologiska olyckan även involverar stater anslutna till Wienkonventionen påverkas frågan om vilken domstol som är behörig av det gemensamma protokollet, som innehåller regler om vilken av Wien- eller Pariskonventionen som ska tillämpas (Joint Protocol Relating to the Application of the Vienna Convention and the Paris Convention).

Enligt 36 § atomansvarighetslagen är svensk domstol behörig om en olycka helt eller delvis inträffat i Sverige. Svensk domstol är också behörig om en olycka inträffat på eller över det fria havet eller i övrigt utanför konventionsstaternas områden, och en innehavare av en kärnteknisk anläggning i Sverige är ansvarig för olyckan. För det fall en olycka endast delvis inträffat i Sverige kan talan också väckas i Sverige.

Vem som bär ansvaret vid transporter av kärnämne eller kärnavfall får betydelse för fall då skadan uppkommit i ett land som inte är konventionsstat och svensk domstols behörighet grundas på om en innehavare av en svensk anläggning är ansvarig för olyckan. Reglerna om ansvaret vid transporter i 6–8 §§ atomansvarighetslagen bygger på en princip om ett avsändaransvar.

I den reviderade Pariskonventionen är huvudregeln fortfarande att domstolen i den stat där den radiologiska olyckan inträffat är behörig. Reglerna ändras dock så att anspråk som härrör från olyckor som inträffat i en konventionsstats ekonomiska zon ska prövas av domstolarna i den stat till vilken den ekonomiska zonen hör. Med den ekonomiska zonen jämföras ett område inom vilket en konventionsstat enligt internationell rätt skulle ha möjlighet att inrätta en ekonomisk zon.

Ändringen stämmer överens med utvecklingen inom havsrätten som syftar till att genom lagstiftning skydda miljön i en stats omgivande hav utanför dess territorialgräns. Den nya behörighetsregeln ska också ses i belysning av att den tillgodoser kuststater vars ekonomiska zon trafikeras av fartyg som används för transporter av kärnämne och kärnavfall. Inte minst för en icke-kärnkraftsstat som har farvatten som används för sådana transporter kan det vara av stort värde att kunna försäkra sig om att den egna statens domstol är behörig att pröva ett skadeståndsmål som följer av en olycka i dess ekonomiska zon.

Konventionsstaterna är skyldiga att meddela OECD:s generalsekreterare hur den ekonomiska zonen avgränsats.

Om en radiologisk olycka inträffar utanför konventionsstaternas områden, på ett område som kan jämföras med en ekonomisk zon men som inte anmälts till OECD:s generalsekreterare enligt vad som föreskrivits eller om platsen för olyckan inte med säkerhet kan fastställas, är domstolen i den konventionsstat där den för olyckan ansvariga innehavarens anläggning är belägen behörig.

I den reviderade Pariskonventionen regleras vidare hur behörigheten bestäms när domstolar i flera konventionsstater i princip är behöriga. I dessa situationer tillkommer behörigheten domstolen i det land som kan konstateras ha störst anknytning till olyckan och som kan anses mest berört av olyckan. Vilken domstol som är behörig bestäms av en särskilt inrättad konflikt-domstol, jfr artiklarna 13 d) och 17. Det framgår inte närmare av motiven till konventionen vilka omständigheter som kan ligga till grund för domstolens tolkningar av rekvisiten "störst anknytning" och "mest berört".

Det kan finnas fall när den radiologiska olyckan inträffat i Sveriges ekonomiska zon där nuvarande regler om domstols behörighet skulle innebära att en annan stats domstolar blir behöriga på grund av regeln att en olycka som inträffat på det fria havet regleras av anläggningsstatens lag. Så kan t.ex. vara fallet under transporter i en situation när den utländska anläggningshavaren är ansvarig och olyckan sker i den svenska ekonomiska zonen.

Reglerna bör med anledning av den reviderade Pariskonventionen ändras så att svensk domstol är behörig att pröva talan om ersättning också då en radiologisk olycka inträffat inom Sveriges ekonomiska zon enligt lagen (1992:1140) om Sveriges ekonomiska zon. För att uppfylla Pariskonventionens regler krävs att Sverige i samband med tillträdet till ändringsprotokollet anmäler omfattningen av den ekonomiska zonen till konventionens depositarie.

8.6.3 Endast en behörig domstol

Regeringens förslag: Talan om ersättning enligt lagen ska väckas genom ansökan om stämning vid Nacka tingsrätt (miljödostolen).

Ett mål om ersättning enligt lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor ska handläggas enligt de bestämmelser som gäller för stämningssmål enligt miljöbalken.

Atomansvarsutredningens förslag: Utredningen har föreslagit att Stockholms tingsrätt ska vara behörig domstol.

Remissinstanserna: *Svea hovrätt (Miljööverdomstolen)* har anfört att vid valet av exklusivt forum bör stor betydelse tillmätas det förhållandet att de nya skadetyper som införs i regleringen avser miljöskador. Det finns enligt hovrätten anledning att överväga om någon av de regionala miljödomstolarna, som är exklusivt behöriga att handlägga mål om miljöskador enligt miljöbalken, bör väljas som forum även för mål om radiologisk skada. Hovrätten har framhållit att miljödomstolarna är tillförsäkrade teknisk kompetens och prövar frågor om tillstånd enligt miljöbalken till verksamheten vid kärntekniska anläggningar samt att även reglerna i 10 kap. miljöbalken om efterbehandlingsansvaret kan aktualiseras vid utsläpp som orsakar föroreningar i mark- och vattenområden. Även för *Helsingborgs tingsrätt* ter det sig lämpligt att förlägga uppgiften att pröva atomansvarsmålen på någon av miljödomstolarna. *Stockholms tingsrätt* har anfört att tingsrätten i och för sig inte har något att invända mot att bli exklusivt forum. Frågan bör dock enligt tingsrätten i så fall regleras särskilt med hänsyn till att reglerna om grupprättegångar

innebär att grupptalan ska handläggas av den domstol som är utpekad som fastighetsdomstol och att Nacka tingsrätt kommer att vara fastighetsdomstol för Stockholms län efter den 1 april 2007. Om en radiologisk olycka inträffar med åtföljande skadeståndstvister kan det enligt tingsrätten förväntas bli fråga om anspråk från ett stort antal skadelidande som ställer krav på en snabb och effektiv handläggning. Det kommer att krävas en snabb resursförstärkning i dessa situationer och någon form av säkerställande av ett resurstillskott bör därför enligt tingsrätten övervägas. *Domstolsverket* har anfört att det i och för sig inte har något att erinra mot förslaget att utse Stockholms tingsrätt till behörig domstol. I likhet med Miljööverdomstolen anser verket dock att det i det fortsatta lagstiftningsarbetet bör övervägas om det inte vore lämpligt att behörig domstol i stället bör vara någon av miljödomstolarna. Verket har förutsatt att, för det fall en olycka skulle inträffa, tillräckliga medel ställs till förfogande för att målen ska kunna hanteras på ett rimligt sätt.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 37 § första stycket atoman-svarighetslagen ska en talan om ersättning i anledning av en radiologisk olycka väckas vid rätten i den ort där olyckan inträffade. Om två eller flera domstolar är behöriga, t.ex. vid läckage som inträffar inom skilda domkretsar eller om ett vattendrag förorenats av radioaktiva produkter från flera anläggningar, ska talan väckas vid någon av dessa domstolar (prop. 1968:25 s. 174). Om det inte finns någon behörig domstol enligt 37 § första stycket ska talan enligt andra stycket väckas vid Stockholms tingsrätt.

Bestämmelserna utgör en särreglering i förhållande till rättegångsbalkens forumregler (prop. 1968:25 s. 173). Enligt 10 kap. 1 § rättegångsbalken skulle en skadelidande kunna väcka talan vid anläggningshavarens hemvistforum eller, beträffande bolag, vid den ort där styrelsen har sitt säte. Beträffande en anläggningshavare som inte har hemvist i Sverige skulle talan enligt 10 kap. 3 § rättegångsbalken kunna väckas där honom tillhörig egendom finns. Också rätten i den ort där olyckan inträffat eller skadan uppkommit skulle kunna vara behörig enligt 10 kap. 8 § rättegångsbalken.

Enligt den reviderade Pariskonventionen ska konventionsstaterna utse en domstol som exklusivt behörig att pröva ersättningsanspråk i anledning av en radiologisk olycka. Denna regel är viktig med hänsyn till att skyldigheten att utse ersättning kan gälla för både anläggningshavaren, den egna staten och övriga konventionsstater. Ett sådant system har också betydelse för skaderegleringen, särskilt för möjligheten att övervaka storleken på de krav som framställs och hur dessa förhåller sig till tillgängliga medel.

En bestämmelse bör införas om att en enda domstol ska vara behörig att pröva talan om ersättning i anledning av en radiologisk olycka.

När det gäller frågan om vilken domstol som ska ha denna behörighet kan det finnas skäl att beakta att domstolen bör ha en tillräckligt stor organisation för att kunna administrera och handlägga anspråk från ett stort antal skadelidande. Av intresse är även den ordning med sjörättsdomstolar som är exklusivt behöriga att pröva vissa sjörättsliga mål, eftersom regelsystemet där har betydande likheter med det som finns i fråga om ansvaret för radiologiska olyckor. Tingsrätterna i Luleå, Sunds-

vall, Stockholm, Kalmar, Malmö, Göteborg och Värmland är sjörättsdomstolar enligt förordningen (1975:931) om sjörättsdomstolar.

Regeringen har i annat sammanhang uttalat att det som ett led i fördelningen av uppgifter inom domstolsväsendet bör eftersträvas en regional balans mellan domstolarna. Detta skulle tala för ett annat alternativ än Stockholms tingsrätt.

Det kan inte uteslutas att en domstolsprövning efter en radiologisk olycka skulle komma att aktualiseras. Som tidigare nämnts kan antalet mål bli omfattande och ställa krav på att en betydande arbetskaper snabbt kan frigöras. Uppgiften bör därför anförtros en förhållandevis stor domstol som också har den särskilda kompetens som behövs för prövningen. Det bör då beaktas att skadebegreppet i Pariskonventionen har utvidgats till att omfatta även skada på miljön i allmän bemärkelse. Miljödomstolarna har erfarenhet av mål om ersättning för miljöskada enligt 32 kap. miljöbalken. Miljödomstolarna ansvarar också för prövning av frågor om avhjälpande av miljöskada enligt 10 kap. miljöbalken.

Mot denna bakgrund föreslås att miljödomstolen i Nacka tingsrätt ska vara behörig domstol i första instans att pröva talan om ersättning som grundar sig på lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor. Talan om ersättning ska väckas genom ansökan om stämning. Ett sådant mål bör få överklagas hos Miljööverdomstolen och, som slutinstans, Högsta domstolen.

Det behövs ett förtydligande av vilka förfaranderegler som gäller i mål om ersättning enligt lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor. Det bör därför införas en bestämmelse i lagen där det anges att ett mål om ersättning enligt lagen ska handläggas enligt de bestämmelser som gäller för stämningssmål enligt miljöbalken.

8.6.4 Bestämmelser om talerätt m.m.

Regeringens bedömning: Det behövs inga nya bestämmelser med anledning av vad den reviderade Pariskonventionen anger i fråga om att en annan stat ska kunna väcka talan på en skadelidandes vägnar vid domstol om den skadelidande är medborgare i den andra staten eller har sin hemort eller hemvist på den statens territorium. Det gäller även vad konventionen anger i fråga om att det ska vara möjligt för staten eller en person att väcka talan som grundar sig på en skadelidandes rättigheter.

Atomansvarsutredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna har inte berört frågan.

Skälen för regeringens bedömning: I den reviderade Pariskonventionen finns en ny bestämmelse om att det i den behöriga domstolsstaten ska vara möjligt för en annan stat att väcka talan på en skadelidandes vägnar vid domstol, om den skadelidande är medborgare i den andra staten eller har sin hemort eller hemvist på den statens territorium och har samtyckt till detta. Det ska också vara möjligt för en person att väcka talan som grundar sig på en skadelidandes rättigheter om personen i fråga har kommit över dessa genom överlåtelse.

Det finns inga hinder i svensk rätt mot att en främmande stat uppträder vid en domstol här i landet med ett civilrättsligt grundat krav. En annan stat kan uppträda vid en svensk domstol dels som part på grund av egna anspråk på ersättning eller någon annan rättsföljd, dels som part efter att ha övertagit de skadelidandes anspråk genom subrogation, dels i egenkap av ombud för de egna medborgarna.

En situation när en annan stat kan komma att uppträda som part i eget namn vid en svensk domstol är när staten haft kostnader för att återställa skadad miljö, t.ex. för att plantera nya träd i en förorenad skog, eller haft kostnader för evakueringsinsatser. Att en annan stat uppträder som part efter att ha övertagit de skadelidande medborgarnas anspråk genom subrogation kan aktualiseras om staten betalar ut förskott till skadelidande i den egna staten och därför har ett regresskrav att rikta mot anläggningshavaren i Sverige.

En stat kan också uppträda som ombud för de skadelidande vid en svensk domstol. Det skulle kunna vara fallet vid en grupptalan. Det torde i dessa fall inte bli aktuellt för staten som ombud att förete fullmakt. Enligt förarbetena till lagen (2002:599) om grupprättegång avses med grupptalan att någon utan rättegångsfullmakt för talan för medlemmarna i en grupp (prop. 2001/02:107). Gruppmedlemmarna är inte parter i rättegången och behöver inte medverka aktivt.

Det finns i de redovisade situationerna inga hinder mot att en annan stat väcker talan vid svensk domstol. Någon särskild immunitetsfråga aktualiseras inte om en stat uppträder i en civilrättslig tvist. Sverige har visserligen undertecknat FN:s konvention om statsimmunitet från 2004, men denna konvention har ännu inte trätt i kraft (United Nations Convention on Jurisdictional Immunities of States and Their Property, antagen den 2 december 2004). Hittills har ingen stat anslutit sig till konventionen. Enligt regeringens bedömning omfattas en stat inte av immunitet om den ingått ett internationellt avtal som rör frågan om möjligheten för staten att uppträda vid en domstol i annan stat.

Möjligheterna att uppträda som ombud i en rättegång regleras i 12 kap. 2 § andra stycket rättegångsbalken. Ett ombud ska ha hemvist i Sverige, i en annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet eller i Schweiz. Även annan får användas som ombud om rätten med hänsyn till omständigheterna finner att det lämpligen kan ske. Regleringen innebär att det kan finnas enstaka situationer när en stat inte kan ställa ett ombud för de skadelidande utan att den svenska domstolen särskilt prövat frågan. Det kan dock antas att staten kommer att låta sig företräddas av ett ombud som utan vidare kan accepteras.

Under de angivna förutsättningarna får den allmänna processrättsliga regleringen anses stå i överensstämmelse med de åtaganden som följer av den reviderade Pariskonventionen.

8.6.5 Regler om tillämplig lag

Regeringens bedömning: Det behövs inga nya eller ändrade bestämmelser om tillämplig lag med anledning av den reviderade Pariskonventionen.

Atomansvarsutredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna har inte berört frågan.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt Pariskonvention ska den behöriga domstolen i alla frågor som inte regleras av konventionen tillämpa nationella materiella och processuella regler. Därmed kan även aktualiseras en tillämpning av domstolslandets internationellt privat- och processrättsliga regler. Den behöriga domstolen måste tillämpa bestämmelserna utan diskriminering med hänsyn till nationalitet, hemvist eller uppehållsort. Diskrimineringsförbudet gäller även i förhållande till den nationella rätt som tillämpas i fråga om processuella eller andra frågor.

I ändringsprotokollet undantas uttryckligen lagvalsregler från tillämpningen av nationell lagstiftning. Skälet för detta är att det annars finns en risk att olika rättsordningar kan bli tillämpliga om olika staters intressen berörs av en radiologisk olycka (OECD:s kärnenergiorgan, Nuclear Energy Agency, punkt 103, Exposé des Motifs).

Endast sådana internationellt privat- och processrättsliga regler som berörs av Pariskonventionens tillämpningsområde omfattas av bestämmelsen. Det innebär bl.a. att äganderettsfrågor inte omfattas av denna särskilda bestämmelse och att den behöriga domstolen kan komma att få tillämpa främmande stats lag, beroende på vad tillämpliga internationellt privaträttsliga regler anger.

Pariskonventionen och atomansvarighetslagen bygger på att den behöriga domstolen tillämpar nationell rätt. I artikel 14 b) i konventionen undantas nationella lagvalsregler från begreppet nationell rätt. För en innehavare av en svensk anläggning kan utländsk rätt tillämpas på ansvarsfrågan om domstolen i en annan konventionsstat är behörig och ersättningsfrågan prövas i det landet. En sådan dom ska verkställas i Sverige. Mot denna bakgrund bedömer regeringen att ändringen i konventionen inte aktualiserar någon särskild lagvalsregel i den svenska lagen.

8.6.6 Tvistelösning m.m.

Regeringens bedömning: Den reviderade Pariskonventionens regler för att lösa tvister som rör tillämpningen eller tolkningen av konventionen innebär inte att en rättskipningsuppgift överläts till det mellanfolkliga organet Europeiska energitribunalen (the European Energy Tribunal) i den mening som avses i 10 kap. 5 § fjärde stycket regeeringsformen. Någon särskild beslutsordning i riksdagen behövs därför inte, utan ratificeringen av tilläggsprotokollet till konventionen och antagandet av den nya lagen kan ske genom ett vanligt riksdagsbeslut med enkel majoritet.

Atomansvarsutredningens bedömning överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstanserna har inte berört frågan.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt artikel 17 i Pariskonventionen kan ett särskilt förfarande aktualiseras för att lösa tvister som rör tillämpningen eller tolkningen av konventionen. I ändringsprotokollet görs en mindre ändring av bestämmelsen. Om tvist uppstår mellan två

eller flera fördragsslutande parter om tolkningen eller tillämpningen av Pariskonventionen, ska man först försöka lösa tvistefrågan direkt mellan de tvistande staterna i stället för av styrkommittén för OECD:s kärnenergiorgan (Nuclear Energy Agency). Om enighet inte kunnat nå inom sex månader förs tvistefrågan vidare till ett gemensamt sammanträde mellan de fördragsslutande parterna. Om tvisten inte heller kunnat lösas i detta forum och tre månader förflutit, ska tvisten hänskjutas till den domstol som inrättats genom konventionen den 20 december 1957 om upprättande av säkerhetskontroll på atomenergins område, Europeiska energitribunalen (the European Energy Tribunal). För att tvistefrågan ska komma under tribunalens bedömning är det tillräckligt att en av staterna begär att tvisten ska hänskjutas till domstolen. Den andra staten behöver alltså inte samtycka. Tribunalens rättskipningsområde är begränsat till att lösa meningsskiljaktigheter när det gäller tolkning och tillämpning av Pariskonventionen och tilläggskonventionen. Tribunalens beslut är bindande.

Sverige har tillträtt konventionen den 20 december 1957 om upprättande av säkerhetskontroll på atomenergins område.

Även om det anges i artikel 17 d) i Pariskonventionen att konventionen inte är tillämplig på tvister om gränsdragning i havsområden så ankommer det enligt artikel 13 d) på Europeiska energitribunalen att bedöma vilken stat som har domsrätt om en olycka inträffar i ett havsområde och parterna tvistar om områdets gränsdragning. Tribunalens bedömning ska göras på grundval av vem av parterna som har den närmaste anknytningen till olyckan och som är mest drabbad av olyckans verkningar.

Artikel 17 i den reviderade Pariskonventionen innebär att tvister mellan fördragsslutande parter som rör tillämpningen eller tolkningen av konventionen kan komma att prövas av Europeiska energitribunalen. Av artikel 13 följer att tribunalen kan komma att pröva en tvist som rör vilken konventionsstats domstolar som är behöriga att pröva en talan om ersättning enligt konventionen. Konventionens bestämmelser gäller enbart om det uppkommer tvist mellan fördragsslutande parter. De tvister som Europeiska energitribunalen kan komma att pröva är tvister av folkrättslig natur som det enligt svensk rätt inte ankommer på svensk domstol att pröva. Enligt regeringens bedömning kan det i fråga om de uppgifter som tillkommer tribunalen inte anses vara fråga om en sådan överlåtelse av rättskipningsuppgift som avses i 10 kap. 5 § fjärde stycket regeringsformen. Någon särskild beslutsordning i riksdagen behövs därför inte, utan ratificeringen av tilläggsprotokollet till konventionen och antagandet av den nya lagen kan ske genom ett vanligt riksdagsbeslut med enkel majoritet.

8.7 Tillsyn över skadeståndsansvaret

Regeringens förslag: Tillsyn över att denna lag och anslutande föreskrifter följs ska utövas av den myndighet som regeringen bestämmer.

Strålsäkerhetsutredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Regeringens förslag innebär att tillsynen får ett något mer begränsat innehåll.

Remissinstanserna har inte berört frågan utom *Sveriges Försäkringsförbund*, som har tillstyrkt förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Enligt förordningen (1981:327) med förordnanden enligt atomansvarighetslagen (1968:45) har Strålsäkerhetsmyndigheten till uppgift att

- i samband med transport av atomsubstans i vissa fall förordna att fraktföraren i stället för innehavaren av atomanläggningen ska vara ansvarig för atomolycka under eller i anslutning till transporten,

- i samband med internationella transporter intyga att berörd anläggningshavare i Sverige är innehavare av en atomanläggning i Pariskonventionens mening,

- fastställa formulär för certifikat som försäkringsgivaren ska ställa ut i samband med internationella transporter, och

- ta emot skriftlig anmälan om att försäkringsavtal mellan försäkringsgivare och innehavare av atomanläggning har upphört.

Finansinspektionen har till uppgift att godkänna den försäkring som en innehavare av en anläggning är skyldig att ta och vidmakthålla enligt atomansvarighetslagen.

I avsnitt 7.6 behandlar regeringen frågan om vem som bör ha till uppgift att pröva om anläggningshavarens ansvarsförsäkring eller annan ekonomisk säkerhet ska godkännas. I lagstiftningen saknas dock regler som ger befogenheter i fråga om att utöva tillsyn över att bestämmelserna på detta område följs. Regeringen bör i lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor bemyndigas att bestämma vem som är tillsynsmyndighet.

Behovet av tillsyn är relativt begränsat. Vissa aspekter av skyldigheten att ha en ansvarsförsäkring eller annan ekonomisk säkerhet kan dock behöva kontrolleras av en tillsynsmyndighet. En självklarhet är att förvissa sig om att det finns en gällande försäkring. Man kan också behöva tillse att försäkringen täcker det belopp och de skyldigheter som föreskrivs och att det är rätt aktör som har tecknat försäkringen. Tillsynen bör även avse straffbestämmelsen som avser dessa skyldigheter.

Regeringen delar Strålsäkerhetsutredningens bedömning att Strålsäkerhetsmyndigheten bör vara lämplig som tillsynsmyndighet. Enligt 18 § kärntekniklagen får tillsynsmyndigheten besluta om de åtgärder som behövs för att lagen eller föreskrifter eller villkor som har meddelats med stöd av lagen ska följas. I samma syfte får myndigheten meddela förelägganden och förbud i enskilda fall. Om någon inte vidtar en åtgärd som ålagts honom får myndigheten låta vidta åtgärden på hans bekostnad.

8.8 Straff

Regeringens förslag: En anläggningshavare som uppsåtligen eller av oaktsamhet åsidosätter sin skyldighet att ha en ansvarsförsäkring eller annan ekonomisk säkerhet upp till den nivå som anges i lagen, döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Atomansvarsutredningens förslag: Atomansvarsutredningen har föreslagit att en anläggningshavare som uppsåtligen eller av oaktsamhet åsidosätter sin skyldighet att ha ansvarsförsäkring eller att ställa säkerhet

upp till den nivå som följer av lagen, döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Strålsäkerhetsutredningens förslag: Strålsäkerhetsutredningen har föreslagit att det inte införs någon straffbestämmelse i lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor. Utredningen har anfört att någon sådan bestämmelse inte behövs med hänsyn till att straffbestämmelsen i 25 § kärntekniklagen kommer att bli tillämplig i dessa fall på grund av utredningens förslag om att koppla reglerna om tillståndsvillkor i 8 a § kärntekniklagen till de skyldigheter som följer av lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor.

Remissinstanserna har inte berört frågan.

Skälen för regeringens förslag: I 40 § atomansvarighetslagen finns en straffbestämmelse som gäller anläggningshavarens skyldighet att inneha en ansvarsförsäkring eller att ställa sådan annan säkerhet som föreskrivits med stöd av lagen. Den som försummar denna skyldighet döms enligt bestämmelsen till böter eller fängelse i högst sex månader. Atomansvarsutredningen har föreslagit att en motsvarande straffbestämmelse införs i lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor.

Strålsäkerhetsutredningen har bedömt att någon sådan straffbestämmelse inte behövs med hänsyn till att straffbestämmelsen i 25 § kärntekniklagen kommer att bli tillämplig i dessa fall på grund av utredningens förslag om att koppla reglerna om tillståndsvillkor i 8 a § kärntekniklagen till de skyldigheter som följer av lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor. Utredningen har framhållit att förslaget i jämförelse med Atomansvarsutredningens förslag innebär en straffskärpning för den som åsidosätter kravet på försäkring eller annan säkerhet. Straffskalan i 25 § kärntekniklagen är böter eller fängelse i högst två år. Om brottet är att anse som grovt kan straffet bli fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Utredningen har vidare framhållit att förslaget innebär att samma straffansvar kommer att gälla för den som bedriver kärnteknisk verksamhet, oavsett om överträdelsen är säkerhetsrelaterad eller avser åsidosättande av kravet på ansvarsförsäkring eller annan säkerhet.

Det bör även i fortsättningen finnas en straffbestämmelse som rör skyldigheten för en anläggningshavare att ha en ansvarsförsäkring eller annan ekonomisk säkerhet som täcker ersättningsansvaret enligt lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor. Det får anses oklart om straffbestämmelsen i 40 § atomansvarighetslagen gäller vid både oaktsamhet och uppsåt. Detta bör förtydligas i den nya straffbestämmelsen.

Vid bedömningen av om straffbestämmelsen bör gälla oaktsamma, grovt oaktsamma eller enbart uppsåtliga gärningar bör beaktas att skyldigheten att säkerställa ersättningen är en av de mest centrala delarna i den konventionsreglering som ligger till grund för lagen. Syftet med kravet på att ha en ansvarsförsäkring eller annan ekonomisk säkerhet är att skadelidande ska garanteras ersättning i händelse av en radiologisk olycka. Konsekvenserna för skadelidande av en sådan olycka kan vara mycket allvarliga. Anläggningshavarens oaktsamhet måste anses klandervärd med hänsyn till att anläggningshavaren har det fulla ansvaret för säkerheten vid anläggningen och ett grundläggande ansvar för att säkerställa ersättning till skadelidande i händelse av en olycka. En jämförelse bör också göras med straffbestämmelsen i 20 kap. 15 § sjölagen (1994:1009), som kopplar till skadeståndsansvaret för oljeskada enligt 10 kap. sjö-

lagen. Denna lag ställer krav på innehav av en försäkring eller annan säkerhet för att täcka skadeståndsansvaret vid olyckor som orsakar oljeskada. Regleringen har stora likheter med vad som gäller i fråga om ansvaret vid radiologiska olyckor. Sjölagens straffbestämmelse gäller även oaktsamma gärningar.

På grund av det anförda bör straffbestämmelsen avse fall då en anläggningshavare uppsåtligt eller av oaktsamhet åsidosätter sin skyldighet att ha en ansvarsförsäkring eller annan ekonomisk säkerhet upp till den nivå som anges i lagen. Bestämmelsen bör införas i lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor, där skyldigheten att ha en försäkring eller annan säkerhet regleras.

Straffskalan i 40 § atomansvarighetslagen är böter eller fängelse i högst sex månader. Strålsäkerhetsutredningens förslag till straffbestämmelse innebär att straffskalan höjs till fängelse i högst två år. Utredningens huvudsakliga skäl för höjningen är dess förslag att ett tillstånd till kärnteknisk verksamhet ska förenas med villkor som behövs för att säkerställa det ansvar och de skyldigheter som följer av lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor. Ett sådant villkor skulle i första hand gälla anläggningshavares skyldighet att genom en ansvarsförsäkring eller annan ekonomisk säkerhet garantera skadelidandes ersättning upp till vissa belopp.

Straffbestämmelsen i 25 § kärntekniklagen gäller bl.a. den som med uppsåt eller av oaktsamhet åsidosätter villkor eller föreskrifter som meddelats med stöd av den lagen. Kärntekniklagen innehåller bestämmelser om säkerheten vid en kärnteknisk anläggning. Enligt lagen ska tillståndshavare vidta de åtgärder som behövs för att förebygga fel i utrustning, felaktig funktion hos utrustning, felaktigt handlande, sabotage eller annat som kan leda till en radiologisk olycka. Syftet är att förhindra att brister i säkerheten orsakar en olycka, som skulle kunna medföra mycket allvarliga konsekvenser för skadelidande. Kärntekniklagens grundläggande regler om säkerheten vid en kärnteknisk anläggning har, med hänsyn till skyddet för skadelidande, motiverat en straffskala upp till två års fängelse, om brottet inte är att anse som grovt. En överträdelse av kravet på att säkerställa ersättning till skadelidande enligt lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor kan inte anses lika allvarlig som en överträdelse av reglerna om säkerheten vid en anläggning. Även här finns det anledning att jämföra med motsvarande straffbestämmelse i 20 kap. 15 § sjölagen, eftersom sjölagens reglering har stora likheter med vad som gäller i fråga om ansvaret vid radiologiska olyckor. Sjölagens straffbestämmelse har straffskalan böter eller fängelse upp till sex månader.

På grund av det anförda bör straffskalan i straffbestämmelsen i lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor vara böter eller fängelse upp till sex månader.

I propositionen om förutsättningar för generationsskifte föreslås att det i 25 § kärntekniklagen införas en bestämmelse om att ansvar inte ska dömas ut enligt den paragrafen, om ansvar för gärningen kan dömas ut enligt 40 § atomansvarighetslagen (prop. 2009/10:172, avsnitt 6.8). I den föreslagna bestämmelsen regleras konkurrensen mellan straffbestämmelsen i 25 § kärntekniklagen och straffbestämmelsen i 40 § atomansvarighetslagen genom att klargöra att 40 § atomansvarighetslagen ska tillämpas i de aktuella fallen. Till följd av den föreslagna straffbestämmelsen i

den nya lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor, bör bestämmelsen i 25 § kärntekniklagen ändras så att den reglerar konkurrensen mellan straffbestämmelserna i 25 § kärntekniklagen och 57 § lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor.

9 Följdändringar i andra lagar

Regeringens förslag: Med anledning av förslaget till lag om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor görs ändringar i miljöbalken, lagen (1922:382) angående ansvarighet för skada i följd av luftfart, lagen (1937:73) om befordran med luftfartyg, lagen (1974:610) om inrikes vägtransport, trafikskadelagen (1975:1410), lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet, järnvägstrafiklagen (1985:192), produktansvarslagen (1992:18), sjölagen (1994:1009) och lagen (2003:778) om skydd mot olyckor.

Utredningarnas förslag: Utredningarna har inte föreslagit några följdändringar i andra lagar med anledning av förslaget om en ny lag om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor.

Skälen för regeringens förslag: I 10 kap. miljöbalken finns regler om ansvar för verksamheter som orsakar miljöskador. Delar av regleringen genomför bestämmelserna i miljöansvarsdirektivet (Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/35/EG av den 21 april 2004 om miljöansvar för att förebygga och avhjälpa miljöskador, EUT L 143, 30.4.2004, s. 56, Celex 32004L0035, ändrat genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/21/EG, EUT L 102, 11.4.2006, s. 15, Celex 32006L0021). Enligt artikel 4.4 i miljöansvarsdirektivet omfattar direktivet inte sådana kärntekniska risker, miljöskador eller överhängande hot om sådana skador som kan orsakas av verksamheter som omfattas av bl.a. Pariskonventionen och tilläggskonventionen.

Om Sverige tillträder 2004 års ändringsprotokoll till Pariskonventionen kommer en anläggningshavare att ha ett ersättningsansvar för de miljöskador som omfattas av ändringsprotokollet. Det finns i dag inget undantag från miljöbalkens bestämmelser i 10 kap. för sådan verksamhet som kommer att omfattas av den nya lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor. Om ingen ändring görs kan en konflikt uppkomma mellan reglerna i 10 kap. miljöbalken och denna lag. En jämförelse kan också göras med reglerna i 10 kap. sjölagen (1994:1009) om ansvaret för oljeskador, som bygger på internationella regler som har stora likheter med reglerna i Pariskonventionen. I 10 kap. 19 § miljöbalken anges att bestämmelserna i kapitlet inte gäller miljöskador som omfattas av 10 kap. sjölagen. Det bör också framhållas att reglerna i 32 kap. miljöbalken om skadestånd för vissa miljöskador, som gäller bl.a. personskada och sakskada, inte tillämpas på skador som orsakas av joniserande strålning.

På grund av det anförda bör det i 10 kap. 19 § miljöbalken anges att kapitlets bestämmelser om miljöskador inte gäller miljöskador som omfattas av lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor. Reg-

lerna i 10 kap. balken kommer därmed också att stämma överens med miljöansvarsdirektivet.

Det behövs också en följdändring i det i propositionen om förutsättningar för generationsskifte (prop. 2009/10:172) föreslagna bemyndigandet i kärntekniklagen om att regeringen får meddela föreskrifter om att tillstånd till kärnteknisk verksamhet ska förenas med de villkor som behövs för att säkerställa det ansvar och de skyldigheter som följer av atomansvarighetslagen. Hänvisningen till atomansvarighetslagen bör ändras till lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor.

I flera lagar som gäller trafik- och ansvarsfrågor finns bestämmelser som direkt eller indirekt hänvisar till atomansvarighetslagen, som enligt förslaget upphävs när den nya lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor träder i kraft. Den nya lagen innebär att vissa begrepp ersätts med mer moderna begrepp. I flera av lagarna på trafik- och ansvarsområdet används exempelvis ”atomskada”, som ersätts med ”radiologisk skada” i den nya regleringen. Annan lagstiftning som berör frågor om radiologisk skada bör anpassas till den nya terminologin i lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor. I lagarna på trafik- och ansvarsområdet bör det också finnas en hänvisning till de särskilda bestämmelser som finns i den lagen.

Följdändringar bör därför göras i lagen (1922:382) angående ansvarighet för skada i följd av luftfart, lagen (1937:73) om befordran med luftfartyg, lagen (1974:610) om inrikes vägtransport, trafikskadelagen (1975:1410), järnvägstrafiklagen (1985:192), produktansvarslagen (1992:18), sjölagen (1994:1009) och lagen (2003:778) om skydd mot olyckor.

10 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor träder i kraft den dag regeringen bestämmer. Genom denna lag upphävs atomansvarighetslagen (1968:45).

Följdändringarna i lagen (1922:382) angående ansvarighet för skada i följd av luftfart, lagen (1937:73) om befordran med luftfartyg, lagen (1974:610) om inrikes vägtransport, trafikskadelagen (1975:1410), järnvägstrafiklagen (1985:192), produktansvarslagen (1992:18), sjölagen (1994:1009) och lagen (2003:778) om skydd mot olyckor träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

Äldre föreskrifter gäller i fråga om radiologiska olyckor som inträffat efter ikraftträdandet.

Utredningarnas förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna har inte haft några synpunkter på Strålsäkerhetsutredningens förslag till ikraftträdande. Följande synpunkter har lämnats på Atomansvarsutredningens förslag: *Helsingborgs tingsrätt* har anfört att det för att undvika eventuella oklarheter av övergångsbestämmelser bör framgå att atomansvarighetslagen även fortsättningsvis gäller för olyckor som inträffat före ikraftträdandet av den nya lagen. *Nordiska Kärnförsäkringspoolen* har anfört att då det krävs god framförhållning för att få beslut från samtliga återförsäkringsgivare om ändringar i avta-

len under löpande period och då nykapacitet från återförsäkringsgivarna normalt beslutas att gälla från ett årsskifte, bör den nya lagen träda i kraft vid ett kalenderårsskifte, gärna samtidigt med övriga EU-länder.

Skälen för regeringens förslag: För att Sverige ska fullgöra sina skyldigheter enligt 2004 års tilläggsprotokoll till Paris- och tilläggskonventionen måste den nationella lagstiftning som grundas på dessa träda i kraft samtidigt som tilläggsprotokollen gör det. Av artikel 20 i Pariskonventionen följer att ändringar i konventionen ska antas genom överenskommelse mellan samtliga konventionsstater och träder i kraft när två tredjedelar av medlemsstaterna har ratificerat, godtagit eller godkänt ändringarna. Ändringarna i tilläggskonventionen träder däremot i kraft först när samtliga konventionsstater har ratificerat, godtagit eller godkänt ändringarna.

Eftersom ändringsprotokollet till Pariskonventionen bl.a. reglerar frågor som omfattas av EU:s exklusiva behörighet kan medlemsstaterna inte utan vidare tillträda ändringsprotokollet. Inte heller kan ändringsprotokollet tillträdas av regionala organisationer. EU:s behörighet måste därför utövas genom medlemsstaterna.

För att möjliggöra medlemsstaternas tillträde till 2004 års ändringsprotokoll till Pariskonventionen har Europeiska unionens råd bl.a. bemyndigat medlemsstaterna att i EU:s intresse tillträda ändringsprotokollet. Enligt beslutet ska medlemsstaterna vidta de åtgärder som krävs för att inom rimlig tid, och om möjligt före den 31 december 2006, samtidigt deponera sina anslutningsinstrument. (Rådets beslut 2004/294/EG av den 8 mars 2004 om bemyndigande för de medlemsstater som är fördragslutande parter i Pariskonventionen av den 29 juli 1960 om skadeståndsansvar på atomenergins område att i Europeiska gemenskapens intresse ratificera eller ansluta sig till protokollet om ändring av konventionen. Beslutet omfattar inte Danmark.)

Av de 15 stater som är anslutna till Pariskonventionen är 13 EU-stater. De övriga två staterna är Norge och Turkiet. Samtliga stater har undertecknat ändringsprotokollet. Man kan därför på goda grunder anta att så många av dessa stater ratificerar protokollet att det kommer att träda i kraft.

Vid möten mellan konventionsstaterna inom OECD:s kärnenergiorgan har flera stater efterhand förklarat att förutsättningar för en ratificering finns, närmast vid utgången av 2010. Det finns dock fortfarande en osäkerhet om när tillräckligt många stater kommer att vara redo att ratificera ändringsprotokollet för att det ska träda i kraft.

Ändringsprotokollet till tilläggskonventionen har inte aktualiserat något motsvarande EU-beslut om att staterna gemensamt ska tillträda ändringsprotokollet.

Tilläggskonventionen har tillträtts av tolv stater. Av dessa står enbart Norge utanför EU. Under förhandlingsarbetet med de reviderade konventionerna och på de möten inom OECD:s kärnenergiorgan som ägt rum sedan ändringsprotokollen undertecknades har inget framkommit som ger anledning att tro annat än att samtliga EU-stater anslutna till Pariskonventionen kommer att ratificera ändringsprotokollet till tilläggskonventionen vid samma tidpunkt som ändringsprotokollet till Pariskonventionen. Från norsk sida har framhållits att även om landet inte är formellt bundet av rådets beslut är målsättningen att Norge ska ratificera änd-

ringsprotokollen vid samma tidpunkt som EU-staterna. Det kan därmed antas att tilläggskonventionen träder i kraft vid samma tidpunkt som Pariskonventionen.

Vid vilken exakt tidpunkt ändringsprotokollen träder i kraft är alltså för närvarande inte möjligt att fastställa. Den nya lagen och övriga författningsändringar bör träda i kraft vid den tidpunkt då 2004 års ändringsprotokoll träder i kraft för Sverige. Om det mot förmodan skulle visa sig att ikraftträdandet av ändringsprotokollet till Pariskonventionen fördröjs avsevärt kan det finnas anledning att trots detta överväga att sätta delar av den svenska författningen i kraft.

Regeringen bör ges möjlighet att bestämma tidpunkten för ikraftträdandet av lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor och de följdändringar i andra lagar som föreslås.

I 2004 års ändringsprotokoll finns ingen bestämmelse om protokollens tillämpning i tiden. De får därmed anses tillämpliga beträffande sådana skador som orsakats av händelser som inträffat efter ikraftträdandet. Detta är också huvudregeln för skadeståndsrättslig lagstiftning. Det bör därför införas en bestämmelse enligt vilken äldre föreskrifter gäller i fråga om radiologiska olyckor som inträffat före ikraftträdandet.

11 Konsekvenser

Förslaget baseras i frågan om ett tillträde till 2004 års tilläggsprotokoll till Paris- och tilläggskonventionen på alliansregeringens energi- och klimatöverenskommelse. Förslaget har inte påverkan på Sveriges medlemskap i EU.

11.1 Statliga myndigheter

Förslaget innebär ingen ny verksamhet för Finansinspektionen eftersom myndigheten redan i dag har till uppgift att granska de försäkringar som tillståndshavarna ska ha enligt atomansvarighetslagen. Myndighetens eventuella fortsatta granskning av försäkringar finansieras med en avgift enligt förordningen (2001:911) om avgifter för prövning av ärenden hos Finansinspektionen.

Riksgäldskontoret föreslås få i uppdrag att lämna ett underlag till regeringen inför prövningen av annan ekonomisk säkerhet som behövs för att komplettera ansvarsförsäkringen enligt lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor. Riksgäldens verksamhet i detta avseende kommer också att finansieras med avgifter.

11.2 Domstolarna

Förslaget om ökat skadeståndsansvar för kärnkraften innebär att miljödomstolen vid Nacka tingsrätt blir den enda domstolen i landet som är behörig att pröva mål enligt lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor. Detta skulle dock, i likhet med vad som är fallet med

den nuvarande atomansvarighetslagen, få ekonomiska konsekvenser för tingsrätten endast om det inträffar en allvarlig radiologisk olycka och det inte är möjligt att ingå avtal om ersättningen för samtliga skadelidande. Det är inte ändamålsenligt att förstärka domstolarnas budget för den händelsen att det uppkommer en sådan situation.

11.3 Statens ansvar för ersättning

Staten har ett ansvar i andra hand för det skadeståndsansvar som anläggningshavarna har enligt Pariskonventionen. Ett sådant ansvar gäller även enligt atomansvarighetslagen. Statens andrahandsansvar enligt förslaget gäller endast upp till 1 200 miljoner euro. Det gäller inte det föreslagna obegränsade ansvaret för anläggningshavarna. Staten har ingen civilrättslig skyldighet att betala ersättning utöver tilläggskonventionens maximibelopp. Ett införande av ett obegränsat ansvar för anläggningshavarna innebär således ingen ökning av statens andrahandsansvar.

Förslaget utgår från att innehavarna av kärnkraftsreaktorer kommer att täcka ansvaret upp till 1 200 miljoner euro med ansvarsförsäkring som kompletteras med annan ekonomisk säkerhet. Endast i undantagsfall bör en statlig garanti behöva aktualiseras. Att kärnkraftsindustrin tar ansvaret för att finansiellt garantera ersättning begränsar statens engagemang enligt ansvarslagstiftningen.

När det gäller folkrättsliga åtaganden innebär förslaget att Sverige ska tillträda 2004 års ändringsprotokoll till tilläggskonventionen. De avgifter som den svenska staten kan åläggas att betala i händelse av en radiologisk olycka som får sådana katastrofala följder att ersättning av gemensamma statsmedel aktualiseras, dvs. när kraven på ersättning överstiger 1 200 miljoner euro, förändras något. Beräkningsgrunden för det ekonomiska bidrag Sverige i denna situation kan åläggas att betala ändras så att en större andel än i dag hänförs till staternas respektive kraftproduktion (baserad på kärnteknik) uttryckt i så kallad termisk effekt. Det bidrag Sverige i dag skulle kunna få ge ut har i tidigare lagstiftningsärendet beräknats uppgå till omkring en tjugondel av det totala beloppet eller 6,75 miljoner särskilda dragningsrätter. Efter den reviderade tilläggskonventionens ikraftträdande skulle svenska statens andel enligt OECD:s kärnenergiorgans preliminära beräkningar uppgå till cirka 5,55 procent av det totala beloppet eller cirka 16,65 miljoner euro. Följden för svenskt vidkommande blir att Sveriges bidrag till det gemensamma statsansvaret i händelse av en olycka som medför berättigade ersättningskrav som överstiger 1 200 miljoner euro kommer att öka och uppgå till ett högre belopp än vad som nu är fallet. Detta är en naturlig följd av att en större andel av bidraget än tidigare hänförs till kärnkraftsproduktionen.

Sammantaget bedöms emellertid förslaget inte medföra några omedelbart ökade kostnader för det allmänna. I händelse av en radiologisk olycka kan å ena sidan, beroende på omfattningen av olyckan, de högre avgifterna för det gemensamma statsansvaret enligt tilläggskonventionen leda till något ökade kostnader. Å andra sidan medför anläggningshavarnas obegränsade ansvar att statens primära åtaganden att ersätta skador väsentligt minskar.

Enligt förslaget får anläggningshavarna ett obegränsat skadeståndsansvar i händelse av en radiologisk olycka. En innehavare av en svensk anläggning är skyldig att ha en ansvarsförsäkring eller annan ekonomisk säkerhet motsvarande 700 miljoner euro. Innehavare av en kärnkraftsreaktor i drift för att utvinna kärnenergi är skyldig att därutöver ha en ansvarsförsäkring eller annan ekonomisk säkerhet motsvarande 500 miljoner euro. För lågriskanläggningar får regeringen med hänsyn till slaget av anläggning och den sannolika omfattningen av en radiologisk olycka begränsa det belopp som ska täckas av en försäkring eller annan säkerhet, dock inte lägre än 70 miljoner euro.

Dessa ändringar i ansvaret innebär ökade kostnader jämfört med den nuvarande lagstiftningen. För lågriskanläggningar har regeringen en möjlighet att begränsa beloppet som ska täckas av en försäkring eller annan säkerhet. För de anläggningar som bedöms som mindre riskfyllda torde inte beloppsökningen bli så markant som för reaktorinnehavare.

Införandet av ett obegränsat ansvar kan komma att medföra vidgat riskfokus från kapitalmarknaden. Risken för en konkurs till följd av en radiologisk olycka kan inte uteslutas utan kommer att kunna påverka bolagens så kallade rating och villkoren för finansiering och kommer därigenom att kunna påverka bolagens kapitalkostnader.

Det finns dock ingen anledning att förvänta sig någon omfattande ökning av kapitalkostnaderna. Sannolikheten för omfattande radiologiska olyckor är liten. Sannolikheten för konkurser är i de flesta branscher av en helt annan storleksordning än sannolikheten för en konkurs i ett kärnkraftsbolag till följd av krav på ersättning för radiologisk skada.

Det har framförts att ett obegränsat ansvar och krav på högre finansiell täckning skulle missgynna svensk konkurrenskraft på en allt mer gemensam europeisk elmarknad. Förslaget bör dock inte på något betydande sätt ha en negativ inverkan på de svenska kärnkraftsbolagens konkurrenskraft. Sverige har direkta överföringsförbindelser med två kärnkraftsländer, nämligen Finland och Tyskland. Ett obegränsat ansvar i Sverige innebär en ytterligare harmonisering mellan Tyskland, Sverige och Finland av ramförutsättningarna på den nordeuropeiska elmarknaden. När det gäller kravet på finansiell täckning innebär förslaget att kravet på anläggningshavare kommer att vara lägre i Sverige jämfört med Tyskland men högre jämfört med Finland.

Nordiska Kärnförsäkringspoolen har aviserat undantag i ansvarsförsäkringen i förhållande till 2004 års tilläggsprotokoll. Undantagen gäller bl.a. preskriptionstiden för personskador överstigande 10 år och åtgärder för miljöskador som avses enligt 2004 års tilläggsprotokoll. Förslaget innebär att anläggningshavaren får täcka de delar som ansvarsförsäkringen inte omfattar genom annan ekonomisk säkerhet. Endast om anläggningshavaren inte har möjlighet att få fram nödvändiga säkerheter kan ett statligt återförsäkringsåtagande inom ramen för den statliga garantimodellen komma att aktualiseras. Eftersom prissättningen på ett sådant åtagande inte ska subventioneras måste avgifterna, enligt förarbetena till budgetlagen, återspegla den bedömda risknivån.

11.5 Miljön

Det ökade kravet på skadeståndsansvar innebär att tillståndshavarna ges drivkrafter att se till att hålla en hög säkerhet vid de kärntekniska anläggningarna. Om en olycka ändå skulle inträffa säkerställer förslaget att mer finansiella resurser finns att tillgå för återställande av skadad miljö.

12 Författningskommentar

12.1 Förslaget till lag om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor

Inom parentes anges motsvarande bestämmelser i Paris- och tilläggskonventionen. I bilaga 7 finns en sammanställning av gällande bestämmelser i atomansvarighetslagen (1968:45) och närmast motsvarande bestämmelser i lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor.

I författningskommentaren finns hänvisningar till OECD:s kärnenergiorgan (Nuclear Energy Agency, NEA). Vid OECD:s kärnenergiorgan finns en styrkommitté (Steering Committee) som har vissa beslutsfunktioner enligt Pariskonventionen.

Inom OECD:s kärnenergiorgan har antagits en kommentar till den reviderade Pariskonventionen, som på engelska kallas "Exposé des Motifs of the Paris Convention". Denna kommentar benämns Exposé des Motifs i det följande.

1 §

Skadeståndsregleringen, som grundas på Paris- och tilläggskonventionen, gäller i utomobligatoriska förhållanden. Det är i och för sig möjligt att anläggningshavaren vid sidan av lagens bestämmelser också blir ansvarig på kontraktsrättslig grund, dvs. genom ett uttryckligt åtagande i avtal.

Definitioner

I de följande paragraferna finns definitioner av flera termer och uttryck som används i lagen. Genomgående ändras definitionerna för att, i den utsträckning Pariskonventionen medger det, skapa så enhetliga definitioner som möjligt på kärnteknikområdet och för att anpassa definitionerna till modernt språkbruk. Definitionerna av kärnteknisk anläggning, Pariskonventionen och tilläggskonventionen utvidgas något.

2 §

(artikel 1 a) iii) och iv) i Pariskonventionen)

I paragrafens *första stycke* definieras "kärnämne", som ersätter den tidigare termen atombränsle och det första ledet av "atoms substans". I allt väsentligt överensstämmer definitionen med motsvarande definition i 2 §

andra punkten lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet (nedan kallad kärntekniklagen).

Av Pariskonventionen följer att en skada genom naturligt uran eller utarmat uran endast omfattas av lagen när ett sådant ämne befinner sig i en anläggning, men däremot inte vid t.ex. gruvbrytning eller transporter till eller från en anläggning. Detta förhållande regleras i *andra stycket*.

3 §

(artikel 1 a) iii) och iv) i Pariskonventionen)

I *första stycket* definieras ”kärnavfall”, som ersätter det tidigare uttrycket ”radioaktiv produkt” och det andra ledet av ”atoms substans”. I allt väsentligt motsvaras definitionen av 2 § tredje punkten kärntekniklagen.

4 §

(artikel 1 a) ii) i Pariskonventionen)

I bestämmelsen definieras ”kärnreaktor”, som utan någon ändring i sak ersätter den tidigare termen atomreaktor.

5 §

(artikel 1 a) ii) i Pariskonventionen)

I *första stycket* definieras ”kärnteknisk anläggning”, som ersätter den tidigare termen atomanläggning.

Den nya definitionen anpassas till definitionen i den reviderade Pariskonventionen. Ändringen, som behandlas i avsnitt 8.1.4, innebär att ”kärnteknisk anläggning” också omfattar anläggningar för slutförvar samt kärnreaktorer och andra kärntekniska anläggningar som avvecklas. Av ett beslut meddelat av OECD:s kärnenergiorgan (NE/M(90)1) följer att en stat kan undanta en kärnteknisk anläggning som avvecklas från lagens tillämpning om vissa närmare angivna kriterier, som anges i en särskild bilaga till lagen, är uppfyllda.

Det undantag som görs för reaktordrivna fartyg eller annat transportmedel tillkom eftersom det till följd av 1962 års konvention om ansvarighet för redare av atomfartyg finns särskilda ansvarsregler att ta hänsyn till. Denna reglering behandlas i kommentaren till 20 §.

6 §

(artikel 1 a) i) i Pariskonventionen)

I bestämmelsen definieras ”radiologisk olycka”, som ersätter den tidigare termen atomolycka. Att ”radiologisk olycka” numera används innebär ingen ändring i sak. Bestämmelsen har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag.

Med radiologisk olycka avses en händelse eller serie av händelser med samma ursprung som orsakar en skada till följd av sådan joniserande strålning eller sådana radioaktiva egenskaper som anges i punkterna 1–3. I punkten 1 ingår joniserande strålning från en annan strålningskälla i en kärnteknisk anläggning än kärnämne eller kärnavfall. Bestämmelsen

innebär att ett okontrollerat utsläpp av strålning som sträckt sig över en viss tidsperiod och som orsakat radiologisk skada kan betraktas som en enda radiologisk olycka även om det under denna period förekommit avbrott i utsläppen.

Ersättning kan betalas så snart de radioaktiva egenskaperna eller dessa egenskaper i förening med andra farliga egenskaper hos kärnämne eller kärnavfall har medverkat i den orsakskedja som har lett till skadorna. Den händelse som leder till en radiologisk olycka kan ha inletts genom en händelse som inte har något samband med de radioaktiva eller i övrigt farliga egenskaperna hos ämnet, t.ex. vid en brand orsakad av vårdslöshet med eld i en reaktoranläggning. Om en sådan inledande händelse har utlöst strålning från radioaktivitet och skador har uppstått genom denna strålning och eventuellt också genom andra farliga egenskaper – t.ex. explosionsverkan eller giftverkan – hos kärnämne eller kärnavfall, ersätts skadorna. Har däremot radioaktiviteten inte till någon del medverkat till uppkomsten av skada kan ersättning inte utgå med stöd av lagen, om det inte rör sig om en skada som inte går att skilja från den radiologiska skadan (jfr 10 §). I den motsatta situationen, dvs. om radioaktiviteten medverkat till att åstadkomma själva olyckan, ersätts alla skador. Detta gäller alltså oberoende av om skadorna har uppkommit genom strålning från radioaktivitet, genom explosion eller genom förgiftning. I förarbetena till atomansvarighetslagen anförts också att ersättning kan utgå om någon har drunknat i samband med en översvämning som orsakats av olyckan (prop. 1968:25 s. 82).

7 §

(artikel 1 a) vii–x) i Pariskonventionen)

I bestämmelsen definieras ”radiologisk skada”, som ersätter den tidigare termen atomskada. Definitionen innebär att skadebegreppet får ett delvis nytt innehåll som motsvarar den utvidgade och preciserade definitionen i den reviderade Pariskonventionen.

Definitionen av radiologisk skada omfattar alla skadetyper som kan berättiga till ersättning. Under alla förhållanden krävs för att ersättning ska kunna betalas att den skadelidande visar att den radiologiska skadan orsakats av en radiologisk olycka.

För att få en tydlig och samlad ansvarsreglering omfattar bestämmelsen även sådana skadetyper som är ersättningsgilla redan med stöd av allmänna skadeståndsrättsliga regler.

I *första stycket punkten 1* anges inledningsvis att med radiologisk skada avses personskada eller sakskada. Enligt *punkten 2* omfattar skadebegreppet en ekonomisk förlust som är en direkt följd av en personskada eller sakskada. I förhållande till den tidigare definitionen innebär punkterna 1 och 2 ingen ändring i sak.

I likhet med vad som gällt tidigare kompletteras lagens särreglering av bestämmelserna i 5 kap. skadeståndslagen. Det innebär bl.a. att skador som inte är av ekonomisk natur, t.ex. ideella skador i form av medicinskt konstaterat psykiskt lidande, kan ersättas som en följd av personskada. Fysiskt och psykiskt lidande av övergående natur (sveda och värk) eller

av bestående art (lyte eller annat stadigvarande men) kan också vara ersättningsgill som en följd av personskada.

Som följer av 15 § andra stycket kan bestämmelsen inte ligga till grund för ersättning för skador på den kärntekniska anläggningen, en närbelägen kärnteknisk anläggning eller en kärnteknisk anläggning som uppförs i närheten eller skador på annan egendom som finns inom anläggningsområdet för sådana anläggningar och som används eller avses att användas i anslutning till anläggningarna. Däremot kan den som är anställd på en kärnteknisk anläggning vara berättigad till ersättning för exempelvis en sakskada som den anställde drabbas av under arbetet (punkt 55, Exposé des Motifs).

För att en ekonomisk förlust ska omfattas av skadebegreppet krävs att den ekonomiska förlusten har tillfogats samma part som orsakats en person- eller sakskada. Kravet på att den ekonomiska förlusten ska vara en direkt följd av en sådan skada innebär att så kallade tredjemansskador inte ersätts. Med stöd av bestämmelsen kan t.ex. en sådan ekonomisk förlust som ägaren av en fabrik lider till följd av att fabriksbyggnaden skadats genom en radiologisk olycka och produktionen i fabriken därför stoppas vara ersättningsgill (punkt 58, Exposé des Motifs).

För vissa typer av skador, t.ex. markskador, kan det vara möjligt att tillämpa bestämmelsen parallellt med regleringen som avser miljöskador.

Med stöd av *punkten 3* ersätts en inkomstförlust som inte omfattas av punkterna 1 eller 2 men som till följd av en betydande försämring av miljön har orsakats av en skada på ett ekonomiskt intresse som är direkt knutet till miljön. Bestämmelsen avser ren förmögenhetsskada.

För att berättiga till ersättning kan skadan inte vara alltför avlägsen. I Pariskonventionen har detta kommit till uttryck genom kravet på att den skadelidande ska ha ett direkt ekonomiskt intresse i den skadade miljön. Som exempel på en skada som enligt motiven till Pariskonventionen har ansetts alltför avlägsen kan nämnas den situationen att en leverantör som levererar fiskeutrustning till en fiskare begär ersättning för den förlust han lider till följd av att inte längre kunna leverera till fiskaren. Bestämmelsen kan däremot ligga till grund för en fiskares krav på ersättning om denne är beroende av fisket i ett vattenområde som förorenats med radioaktiva ämnen och därför inte kan sälja sin fisk. Eftersom fiskaren inte äger fisken har denne inte drabbats av en sakskada, men fiskaren kan få ersättning för den rena förmögenhetsskada som har uppkommit (punkt 60 a, Exposé des Motifs).

Även en hotellägare som förlorar intäkter sedan hotellets gäster avbokar sin vistelse på hotellet till följd av att naturen i hotellets närhet förorenats kan ha rätt till ersättning med stöd av denna bestämmelse.

På denna punkt kan alltså fler skador vara ersättningsgilla än vad som för närvarande får anses följa av miljöskadereglerna i 32 kap. miljöbalken, som också ställer upp krav på att den skadelidande har t.ex. nyttjande- eller servitutsrätt till området (Bengtsson m.fl. Miljöbalken – En kommentar, s. 32:9). Någon skada föreligger däremot inte om en hotellägare förlorar gäster, och därmed inkomster, till följd av ryktesspridning på oriktiga grunder om att stranden nedanför hotellet förorenats av radioaktivt nedfall. Inte heller kan bestämmelsen läggas till grund för att betala ersättning till den restaurangägare som förlorar gäster sedan ett fartyg som transporterar kärnämne, med undantag av naturligt uran och

utarmat uran, eller kärnavfall gått på grund i närheten av ett område välbesökt av turister, om något radioaktivt utsläpp aldrig förekommit (punkt 60 b, Exposé des Motifs).

Vid bedömningen av den närmare avgränsningen av regleringen kan den internationella oljeskadefondens praxis, som årligen redovisas i fondens rapport rörande bl.a. den skadereglerande verksamheten, förväntas få betydelse.

Med radiologisk skada avses i *punkten 4* en kostnad för att återställa miljön eller kompensera för förlorade miljövärden, om det är en miljöskada som inte är obetydlig och den eller de åtgärder som kostnaden avser har godkänts som rimliga av den myndighet som regeringen bestämmer. För att det ska vara en ersättningsgill skada bör det vara fråga om miljöpåverkan av någon betydelse. Ett exempel kan vara att ett strandområde har påverkats negativt av en radiologisk olycka och sand måste schaktas bort och ersättas med ny sand.

Åtgärderna måste vara rimliga för att berättiga till ersättning. Detta avgörs med utgångspunkt i svensk rätt om svensk domstol är behörig, dvs. som huvudregel om olyckan helt eller delvis inträffat på svenskt territorium (punkt 62 b, Exposé des Motifs). Vid bedömningen bör hänsyn tas till behovet av åtgärderna och om de framstår som lämpliga. Det kan behöva övervägas om åtgärderna är vetenskapligt eller tekniskt ändamålsenliga (punkt 59 b, Exposé des Motifs). För att ersättning ska kunna betalas krävs vidare att åtgärderna har godkänts av de behöriga myndigheterna i den stat där åtgärderna vidtogs. Regeringen utser den myndighet som ska pröva frågan om godkännande. Ytterst ankommer det på den nationella domstol som tillämpar bestämmelsen att vid behov ta ställning till t.ex. vilken rättslig betydelse som ska tilläggas en myndighets tillstånd och om en åtgärd som utförts enligt en myndighets beslut alltid ska vara ersättningsgrundande.

I *andra stycket* regleras vissa ytterligare kostnader och skador som utgör radiologiska skador enligt lagen. Det gäller en kostnad för att, efter en radiologisk olycka eller vid en allvarlig och överhängande fara för en sådan olycka, vidta rimliga åtgärder för att förebygga en skada som avses i någon av punkterna 1–4 i första stycket. Till skadebegreppet hör också en skada till följd av en förebyggande åtgärd.

Åtgärderna ska med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet framstå som ändamålsenliga och proportionerliga. Sådana förebyggande åtgärder kan bestå i att förse befolkningen med jodtabletter eller att evakuera människor från ett samhälle.

Om staten har rätt till ersättning för sådana kostnader blir ytterst en fråga som får avgöras av den behöriga domstolen. För närvarande gäller emellertid att staten inte utan direkt lagstöd har rätt att kräva ersättning för t.ex. räddningstjänst (jfr NJA 1950 s. 610, NJA 2001 s. 627 och NJA 2004 s. 566). Enligt 4 kap. 6 § lagen (2003:778) om skydd mot olyckor ska den myndighet som regeringen bestämmer ansvara för räddningstjänst vid utsläpp eller fara för utsläpp av radioaktiva ämnen i sådan omfattning att allmänheten behöver skyddas. En kommun kan enligt 7 kap. 1 § samma lag med anledning av saneringsåtgärder efter utsläpp av radioaktiva ämnen ha rätt till skälig ersättning av staten. Däremot finns ingen bestämmelse som berättigar staten till sådan ersättning.

Samtidigt som lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor träder i kraft kommer en ändring i 10 kap. 19 § miljöbalken att träda i kraft. I 10 kap. miljöbalken finns regler om ansvar för avhjälpande av miljöskador. Ändringen i 10 kap. 19 § innebär att bestämmelserna i det kapitlet inte kommer att gälla miljöskador som omfattas av lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor.

8 §

I paragrafen finns ytterligare definitioner av termer och uttryck som används i lagen.

Definitionerna av *Pariskonventionen* och *tilläggskonventionen* ändras så att de också omfattar de senaste ändringsprotokollen till konventionerna, dvs. 2004 års ändringsprotokoll.

Nya definitioner införs av *Wienkonventionen* och *det gemensamma protokollet* som en direkt följd av det utökade tillämpningsområdet i 9 §. Wienkonventionen definieras så att det kan omfatta denna konvention i dess lydelse med eller utan ändringsprotokoll.

Med *tilläggskonventionsstat* avses en stat som har tillträtt tilläggskonventionen. För att kunna tillträda och fortsätta att vara part till tilläggskonventionen måste staten enligt artikel 19 i tilläggskonventionen vara part till Pariskonventionen.

Med *innehavare av en svensk anläggning* avses den som driver eller innehar en kärnteknisk anläggning i Sverige. Att inneha eller driva en kärnteknisk anläggning kräver tillstånd enligt 5 § kärntekniklagen.

Med *innehavare av en utländsk anläggning* avses den som i fråga om en kärnteknisk anläggning utanför Sverige är att anse som anläggningens innehavare enligt lagen i anläggningsstaten.

Med *anläggningshavare* avses en innehavare av en kärnteknisk anläggning. Det kan avse innehav av en svensk eller en utländsk anläggning.

En definition införs av *säkerhet*. Med säkerhet avses en ansvarsförsäkring eller annan ekonomisk säkerhet för fullgörande av ersättningsansvar enligt lagen. Till detta kopplas en definition av uttrycket *den som har ställt säkerhet*. Definitionen omfattar både en försäkringsgivare och annan som har ställt ekonomisk säkerhet för fullgörande av en anläggningshavares ersättningsansvar enligt lagen, t.ex. ett moderbolag som i det syftet går i borgen så som för egen skuld gentemot ett dotterbolag som innehar en kärnteknisk anläggning. Definitionen omfattar inte fall då den ansvarige anläggningshavaren har ställt en säkerhet för fullgörande av anläggningshavarens ersättningsansvar. Definitionen har betydelse för några bestämmelser i lagen som rör förhållandet mellan å ena sidan en anläggningshavare och å andra sidan en försäkringsgivare eller någon annan som har ställt en säkerhet.

Tillämpning

9 §

(artikel 2 i Pariskonventionen)

I paragrafen, som behandlas i avsnitt 8.2, anges lagens tillämpningsområde. Paragrafen motsvarar det utökade tillämpningsområde som följer av den reviderade Pariskonventionen.

Tillämpningsområdet utgår från platsen där skadan har uppkommit. Tidigare har frågan om när en innehavare av en svensk anläggning kan bli ansvarig varit beroende av var själva olyckan inträffat.

Första stycket 1 gäller radiologiska skador som har uppkommit i Sverige eller inom Sveriges ekonomiska zon. Vilket havsområde som omfattas av Sveriges ekonomiska zon framgår av lagen (1992:1140) om Sveriges ekonomiska zon och förordningen (1992:1226) om Sveriges ekonomiska zon.

Första stycket 2 gäller skador som har uppkommit i en annan konventionsstat, dess ekonomiska zon eller en annan maritim zon som staten har inrättat enligt internationell rätt.

Som en följd av bestämmelserna och den ekonomiska zon som Sverige har inrättat kan sådana radiologiska skador som har uppkommit utanför svenskt territorialvatten, men inom ett område som inte sträcker sig längre än 200 nautiska mil utanför detta, ersättas med stöd av lagen.

En motsvarande reglering finns sedan tidigare i 10 kap. 2 § sjölagen (1994:1009) i fråga om ersättningsansvaret för oljeskador till sjöss.

Bestämmelserna medför inga stora skillnader jämfört med vad som har gällt tidigare, eftersom lagstiftaren vid tillkomsten av atomansvarighetslagen utnyttjade möjligheten att införa ett vidare tillämpningsområde än det Pariskonventionen som huvudregel föreskriver, så att inte enbart olyckor som inträffat och skador som uppkommit inom en konventionsstats territorier eller på det fria havet omfattas av regleringen.

En skillnad är dock att atomansvarighetslagen inte varit tillämplig om en radiologisk olycka inträffar utanför svenskt territorium under transport mellan icke-konventionsstater och skada uppkommer i Sverige. Denna situation omfattas numera av tillämpningsområdet eftersom skadan har uppkommit här i landet.

I första stycket 3 anges lagens tillämpningsområde i de fall den radiologiska skadan har uppkommit i ett land som inte är konventionsstat.

I punkten a) utvidgas tillämpningsområdet till att också omfatta en stat som har tillträtt Wienkonventionen och det gemensamma protokollet.

Det gemensamma protokollet länkar samman Paris- och Wienkonventionens ersättningssystem genom att utvidga det geografiska tillämpningsområdet för båda konventionerna till att omfatta skador även i en stat som hör till det andra konventionssystemet.

Av punkten b) följer att skadelidande i ett land som saknar kärntekniska anläggningar på sitt territorium, i sin ekonomiska zon eller i en annan maritim zon som landet har inrättat enligt internationell rätt, omfattas av lagens tillämpningsområde. Bestämmelsen har motiverats med att sådana stater inte för egen del kan utgöra någon potentiell risk för att förorsaka annan radiologisk skada (punkt 10, Exposé des Motifs). Frågan om en stat kan omfattas av denna reglering, och betraktas som en icke-

kärnkraftsstat, avgörs av den behöriga domstolen (punkt 9, Exposé des Motifs).

I *punkten c*) utvidgas tillämpningsområdet till sådana länder som har en motsvarande lagstiftning och som tillerkänner de skadelidande samma ersättningsförmåner och bygger på samma principer som Paris- och tillägskonventionen. Pariskonventionens motsvarande reglering bygger på tanken att sådana icke-konventionsstater potentiellt kan orsaka radiologiska skador i stater anslutna till Pariskonventionen. Det är därför naturligt att låta skadelidande i dessa stater omfattas av Pariskonventionens ersättningssystem endast i de fall det är möjligt för skadelidande i en stat ansluten till Pariskonventionen att rikta ersättningskrav mot en ansvarig anläggningshavare i en sådan icke-konventionsstat på motsvarande villkor som gäller för en skadelidande i en icke-konventionsstat som framställer krav på ersättning i en stat ansluten till Pariskonventionen (punkt 10, Exposé des Motifs).

I *andra stycket* finns regler om tillämpningsområdet när en radiologisk skada har uppkommit på ett fartyg eller ett luftfartyg. Bestämmelsen gäller fartyg och luftfartyg som är registrerade i en sådan stat som avses i första stycket 3. Lagen innehåller inga bestämmelser om fartyg och luftfartyg som är registrerade i sådana icke-konventionsstater som inte omfattas av första stycket 3. Tillämpningsområdet bestäms i sådana fall av första stycket 1 och 2.

Andra stycket innebär att lagen är tillämplig i fall då ett fartyg som seglar under en konventionsstats flagg eller ett luftfartyg som är registrerat i en konventionsstat befinner sig på en sådan stats territorium eller havsområden som anges i första stycket 1 eller 2. Detsamma gäller om fartyget är registrerat i en sådan icke-konventionsstat som avses i första stycket 3.

10 §

(artikel 3 b) i Pariskonventionen)

I paragrafen regleras skador som inte går att särskilja. En motsvarande reglering finns i atomansvarighetslagen.

Av *första meningen* följer att lagens ersättningsbestämmelser i vissa situationer kan bli tillämpliga även på sådana skador som inte omfattas av lagens definition av radiologiska skador. Bestämmelsen syftar till att man ska undvika att den skadelidande ställs inför alltför stora bevissvårigheter. I någon mån kan bestämmelsen förväntas få betydelse i förhållande till personskador.

I *andra meningen* anges ett undantag från första meningen för andra bestämmelser som innebär att någon annan än anläggningshavaren kan vara ansvarig för skador till följd av joniserande strålning.

11 §

(artikel 9 i Pariskonventionen)

I paragrafen finns en ansvarsfrihetsgrund för skador som är en direkt följd av en krigshandling eller liknande handling under väpnad konflikt, inbördeskrig eller uppror. Bestämmelsen ändras i förhållande till vad

som gäller enligt atomansvarighetslagen så att naturkatastrofer inte längre kan utgöra en ansvarsfrihetsgrund. Ändringen är en följd av att det numera förutsätts att anläggningar byggs så att de kan stå emot naturkatastrofer. Detta får också anses följa av de skärpta krav som ställs på anläggningarnas konstruktion (jfr Strålsäkerhetsmyndighetens föreskrifter om konstruktion och utförande av kärnkraftsreaktorer, SSMFS 2008:17) och Internationella atomenergiorganet IAEA:s reviderade uppförandekod till skydd för människor, samhälle och miljö som Sverige förklarat sig villig att följa.

Det är inte möjligt att närmare avgränsa bestämmelsen om undantag vid krigshandlingar och liknande handlingar i förhållande till terrorhandlingar. I stället får detta avgöras genom rättstillämpningen och med utgångspunkt i de internationella normer och definitioner av begreppen som tillämpas vid tidpunkten för prövningen.

12 §

(artikel 1 a) ii) i Pariskonventionen)

Paragrafen får en annan språklig utformning och en något ändrad innebörd i sak jämfört med atomansvarighetslagen. Paragrafen har behandlats i prop. 1981/82:163 s. 55 och 56. Paragrafen har utformats med utgångspunkt i *Lagrådets* förslag. Andra meningen har med hänsyn till innehållet i konventionens bestämmelse formulerats på ett något annat sätt än vad Lagrådet har föreslagit.

En följd av bestämmelsen är att vart och ett av reaktorområdena i Oskarshamn, Forsmark, Ringhals och de stängda reaktorerna i Barsebäck utgör en anläggning i lagens mening. Bestämmelsen kan ha betydelse för utformningen av försäkringsvillkoren.

En förutsättning för att bestämmelsen ska bli tillämplig är att anläggningarna ligger nära varandra. Det finns inte längre något krav på att avståndet mellan anläggningarna inte får överstiga 1 000 meter. En sådan begränsning har inte bedömts som ändamålsenlig, bl.a. med hänsyn till förslaget om generationsskifte i kärnkraften. Avsikten med ändringen är att en anläggningshavare som avser att uppföra en ny kärnkraftsreaktor inte ska vara tekniskt begränsad till att lokalisera den reaktorn till högst 1 000 meter från den först uppförda reaktorn på samma plats. Avståndet bör alltså, i fråga om den här bestämmelsens syfte, kunna vara något större än så.

Paragrafen innehåller ett krav på att anläggningarna ska ha samma innehavare. Om en ny kärnkraftsreaktor som uppförs i närheten av en av de befintliga reaktorerna inte har samma innehavare kommer dessa anläggningar inte att betraktas som en anläggning enligt lagen.

13 §

(artikel 1 b) i Pariskonventionen)

Paragrafen innehåller ett bemyndigande om att helt undanta kärntekniska anläggningar, kärnämnen eller kärnavfall från tillämpningsområdet, om den risk som är förenad med dessa är liten. En sådan möjlighet följer

redan av atomansvarighetslagen och Pariskonventionen i dess ursprungliga lydelse.

De kriterier som kan tjäna som utgångspunkt för regeringens bedömning i fråga om risken ska nära följa de tolkningar som gjorts inom OECD:s kärnenergiorgan eller i framtiden kommer att göra beträffande tillåtna inskränkningar i konventionens tillämpningsområde. En sådan omständighet kan vara att verksamheten är av ringa omfattning. De tolkningar som gjorts redovisas i OECD:s kärnenergiorgans publikation "Paris Convention Decisions, recommendations, interpretations" (jfr punkterna 5–6). Dessa har tagits in i 1 § förordningen (1981:327) med förordnanden enligt atomansvarighetslagen (1968:45) och en bilaga till förordningen. Ett undantag gäller vissa angivna mindre kvantiteter kärnämne (med undantag av naturligt uran och utarmat uran) eller kärnavfall som ska undantas från konventionens tillämpningsområde när ämnet eller avfallet sänds från en anläggningshavare till en annan mottagare och inte befinner sig i en kärnteknisk anläggning, förutsatt att vissa säkerhetsföreskrifter har iakttagits. Ett annat undantag gäller mindre kvantiteter kärnämne som finns i en anläggning avsedd endast för vissa maximimängder av klyvbart material.

Bemyndigandet ger en möjlighet att göra undantag för en kärnteknisk anläggning som är under avveckling, om vissa gränsvärden för strålning underskrids. Denna möjlighet grundar sig på ett beslut som har fattats inom OECD:s kärnenergiorgan och kan bli aktuell att utnyttja när långtgående åtgärder vidtagits för att avveckla och nedmontera en kärnkraftsreaktor. De gränsvärden för strålning som ska underskridas innebär att det inte längre finns någon risk för att det ska uppkomma en radiologisk skada.

14 §

(artikel art 4 e) i Pariskonventionen)

I paragrafen regleras möjligheten att likställa en stat eller en del av en stat med en konventionsstat. I förhållande till atomansvarighetslagen utvidgas bestämmelsen till att också avse en del av en stat.

Bestämmelsen har sin bakgrund i Sveriges och andra konventionsstaters folkrättsliga åtaganden i förhållande till Hong Kong (jfr deklARATIONEN från OECD:s kärnenergiorgan Nuclear Energy Agency angående Pariskonventionens tillämpning på Hong Kong, Declaration on the Application of the Paris Convention on Third Party Liability in the Field of Nuclear Energy to the Hong Kong Special Administrative Region, C(2000)183).

Med stöd av bestämmelsen får regeringen förordna att Hong Kong (the Hong Kong Special Administrative Region of the People's Republic of China) ska likställas med en konventionsstat vid tillämpningen av lagen.

15 §

(artikel 3 i Pariskonventionen)

I *första stycket* finns huvudregeln om att anläggningshavaren är ansvarig för radiologiska skador till följd av en radiologisk olycka som har inträffat i en kärnteknisk anläggning eller med kärnämne eller kärnavfall som kommer från en sådan anläggning. Bestämmelsen bygger på grundprincipen att den som innehar en kärnteknisk anläggning är ansvarig för alla skador som uppkommer till följd av driften av denna.

I *andra stycket* anges vissa skador som inte omfattas av lagens bestämmelser om ersättningsskyldighet. Bestämmelsen gäller ersättningsskyldighet för anläggningshavare, staten eller annan stat enligt reglerna om betalning av gemensamma statsmedel enligt tilläggskonventionen.

I *punkterna 1 och 2* regleras ett på Pariskonventionen grundat undantag från anläggningshavarens ansvar för skador på själva anläggningen och för så kallad on-site property. Tidigare undantogs också skador på transportmedel. Genom 1982 års ändringsprotokoll togs undantaget bort.

Den närmare avgränsningen av ett anläggningsområde i punkten 2 ("site") får som konstaterats i tidigare förarbeten (prop. 1981/82:163 s. 58) bestämmas i praxis med ledning av bl.a. de geografiska avgränsningar som kan finnas i de tillståndsbeslut som ligger till grund för anläggningens drift.

Undantaget från ersättningsskyldigheten gäller även om den anläggning där en olycka inträffar och de närbelägna anläggningarna har olika innehavare. Syftet med undantaget är nämligen att den ersättning som ska finnas tillgänglig i händelse av en olycka inte ska användas för ersättning på närbelägna kärntekniska anläggningar utan till andra skadelidande. I ett mycket speciellt fall skulle bestämmelsen kunna innebära att skador på en kärnteknisk anläggning som är belägen på en helt annan plats ska ersättas enligt lagen.

Följden av punkterna 1 och 2, och som en konsekvens av kanalisationsprincipen, är att ingen kan hållas ansvarig om inte skadan orsakats uppsåtligen av en fysisk person (jfr 54 § 2). I atomansvarighetslagen finns en i huvudsak motsvarande reglering.

Av *punkten 3* framgår att undantag från huvudregeln kan följa av 16–25 §§, som innehåller bestämmelser om transporter och tillfällig förvaring i samband med transporter.

Ansvaret vid transporter**16 §**

(artikel 4 i Pariskonventionen)

I denna och de följande paragraferna finns regler om ansvaret om det inträffar en radiologisk olycka under en transport eller tillfällig förvaring i samband med en transport av kärnämne eller kärnavfall mellan kärntekniska anläggningar. I denna paragraf finns huvudregeln i transportfallen, som innebär att den anläggningshavare som är avsändare av transporten ska ersätta de radiologiska skador som olyckan medför.

Huvudregeln om avsändaransvar har ansetts motiverad eftersom det normalt endast är avsändaren som kan övervaka och kontrollera emballering och lastning. Ansvaret gäller under hela transporten om inte annat följer av 17–25 §§. Reglerna om lagens tillämpningsområde i 9 § kan också innebära en begränsning.

Vid transporter mellan stater anslutna till Pariskonventionen råder avtalsfrihet eftersom ansvarsreglerna då är lika i de båda staterna.

17 §

(artikel 4 a) i och ii), b) i och ii och c) i Pariskonventionen)

I paragrafen anges undantag från huvudregeln om avsändarens ersättningsansvar.

I *första stycket* anges att vid transport mellan anläggningar i Sverige eller andra konventionsstater gäller avsändarens ersättningsansvar enligt 16 § inte i fråga om olyckor som inträffar efter den tidpunkt då ansvar enligt ett skriftligt avtal mellan avsändaren och mottagaren övergår på mottagaren eller, om det inte finns något sådant avtal, då mottagaren övertar kärnämnet eller kärnavfallet. Med ett övertagande av kärnämnet eller kärnavfallet avses när mottagaren tar ämnena i besittning.

Bestämmelsen i *andra stycket* är ny. Enligt bestämmelsen får en anläggningshavare överta ansvaret för en transport från en annan anläggningshavare genom ett avtal enligt första stycket endast om den som övertar ansvaret har ett direkt ekonomiskt intresse i de kärnämnen eller det kärnavfall som transporteras. Att bestämmelsen endast gäller i dessa transportfall beror på att Pariskonventionen inte medger avtalsfrihet i fråga om ansvarsövergången i de situationer som regleras i 18 och 19 §§, dvs. vid transporter till eller från ett land som inte är en konventionsstat.

I bestämmelsen begränsas anläggningshavarens möjligheter att överföra ansvaret för skador under transport till en annan anläggningshavare. Av bestämmelsen följer att ansvaret under transporten enbart kan bäras av den som är ägare till eller av annan anledning har ett sådant direkt intresse i det transporterade kärnämnet (med undantag av naturligt uran och utarmat uran) eller kärnavfallet att vederbörande kommer att lida en ekonomisk förlust om egendomen skadas, dvs. har det så kallade försäkringsbara intresset i godset som transporteras. Även om ägaren är annan än den som skickar eller tar emot kärnämnet eller kärnavfallet, kan ägaren ha ett direkt ekonomiskt intresse i det transporterade godset. Så kan vara fallet om kärnämnet eller kärnavfallet skickas mellan flera anläggningar för att behandlas på visst sätt. En sådan ägare får trots detta anses ha ett direkt ekonomiskt intresse i det transporterade godset.

Regeln syftar till att undvika att en anläggningshavare försöker kringgå de nationella reglerna i fråga om ansvarsnivåer genom att vända sig till en anläggningshavare i ett land med lägre ansvarsnivåer och avtala att en anläggningshavare i det landet ska överta ansvaret för transporten. Det ska alltså inte längre vara möjligt för en anläggningshavare, som t.ex. avser att transportera kärnämne eller kärnavfall från Storbritannien till Sverige, att genom att anlita en anläggningshavare från en annan stat med mycket låga ansvarsbelopp, t.ex. en grekisk anläggningshavare, låta

transporten omfattas av betydligt lägre ansvarsbelopp än de som gäller i Sverige och Storbritannien. Prop. 2009/10:173

18 §

(artikel 4 a) iv) i Pariskonventionen)

Enligt bestämmelsen övergår ansvaret, vid transport från Sverige eller annan konventionsstat till ett land som inte är en konventionsstat, vid den tidpunkt då kärnämnet eller kärnavfallet har lossats från det transportmedel som ämnet eller avfallet anlände till mottagarlandet med. Bestämmelsen, som saknar motsvarighet i atomansvarighetslagen, införs eftersom lagens tillämpningsområde utvidgas och nu också kan avse radiologiska skador som uppkommer i en icke-konventionsstat.

19 §

(artikel 4 b) iv) i Pariskonventionen)

Enligt bestämmelsen övergår ansvaret, vid transport till Sverige eller annan konventionsstat från ett land som inte är en konventionsstat och mottagaren skriftligen har samtyckt till transporten, vid den tidpunkt då kärnämnet eller kärnavfallet har lastats på det transportmedel som ämnet eller avfallet ska transporteras med. Bestämmelsen innebär att ett avsteg görs från principen om ett avsändaransvar vid transporter från en avsändare i en icke-konventionsstat till en kärnteknisk anläggning i en konventionsstat. Vid en sådan transport är mottagaren, om denne skriftligen samtyckt till transporten, ersättningsansvarig för skada som uppkommer genom en radiologisk olycka under transporten redan från det att godset lastats ombord på transportmedlet.

Transporter till eller från reaktordrivna transportmedel

20 §

(artikel 4 a) iii) och b) iii) i Pariskonventionen)

I paragrafen regleras vem som är ansvarig om det inträffar en radiologisk olycka under en transport mellan å ena sidan en kärnteknisk anläggning i Sverige eller en annan konventionsstat och å andra sidan en kärnreaktor som används som kraftkälla i ett fartyg eller annat transportmedel. Huvudregeln i första stycket är att innehavaren av den kärntekniska anläggningen ska ersätta de radiologiska skador som olyckan medför. Bestämmelserna överförs från atomansvarighetslagen utan ändring i sak.

I *andra stycket* anges undantag från huvudregeln. Ersättningsansvaret för anläggningshavaren gäller enligt *punkten 1* inte i fråga om olyckor som vid transport från den kärntekniska anläggningen inträffar efter den tidpunkt då kärnämnet eller kärnavfallet övertas av den som driver eller innehar den mottagande reaktorn. Ansvaret för anläggningshavaren gäller enligt *punkten 2* inte i fråga om olyckor som vid transport till den kärntekniska anläggningen inträffar före den tidpunkt då kärnämnet eller kärnavfallet övertas av innehavaren av den kärntekniska anläggningen.

Bestämmelserna har i dag en mycket begränsad betydelse. I praktiken kan bestämmelsen aktualiseras i förhållande till atomfartyg, t.ex. det

amerikansktregistrerade fartyget Savannah. Bestämmelsen kan också omfatta sådana mobila flytande kärnreaktorer som klassas som fartyg.

Pariskonventionens reglering, som bestämmelsen bygger på, står i full överensstämmelse med 1962 års konvention om ansvarighet för redare av atomfartyg. Av 1962 års konvention följer att ansvarighet för innehavaren av fartygets reaktorläggning inträder i och med att vederbörande övertar kärnämnen (med undantag av naturligt uran och utarmat uran) eller kärnavfallet (atoms substansen). I 9 kap. 3 § sjölagen (1994:1009) finns vidare en bestämmelse som innebär att det inte finns någon rätt till ansvarsbegränsning beträffande en fordran med anledning av en radiologisk skada orsakad av atomfartyg.

Transporter mellan länder som inte är konventionsstater

21 §

I paragrafen, som har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag, anges vem som är ansvarig om det inträffar en radiologisk olycka under en transport eller tillfällig förvaring i samband med en transport av kärnämne eller kärnavfall mellan länder som inte är konventionsstater. I sådana fall ska den som har tillstånd till transporten enligt kärntekniklagen ersätta de skador som olyckan medför. Det som i denna lag gäller i fråga om en anläggningshavares ansvar ska då gälla tillståndshavaren.

Motsvarande bestämmelse i 7 § tredje stycket atomansvarighetslagen kommenteras i prop. 1968:25 s. 99.

Andra fall där olyckan inträffar utanför en anläggning

22 §

(artikel 3 a) och 5 c) i Pariskonventionen)

I paragrafen regleras ansvaret för t.ex. en container som utan att vara under transport finns utanför en kärnteknisk anläggning. Bestämmelserna överförs från atomansvarighetslagen utan ändring i sak och kommenteras i prop. 1968:25 s. 101 och 102.

Andra fall där olyckan inträffar i en anläggning

23 §

(artikel 5 b) i Pariskonventionen)

I paragrafen, som har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag, regleras ansvaret vid en olycka med kärnämne eller kärnavfall som förvaras tillfälligt i en kärnteknisk anläggning vid transport till eller från en annan kärnteknisk anläggning. I sådana fall ska den som innehar den kärntekniska anläggning där kärnämnet eller kärnavfallet förvaras ersätta de skador som olyckan medför endast om ersättningsansvaret följer av ett skriftligt avtal som anläggningshavaren är bunden av. Bestämmelsen överförs från atomansvarighetslagen utan ändring i sak och kommenteras i prop. 1968:25 s. 92 och 93.

Transportörers ansvar**24 §**

(artikel 4 e) i Pariskonventionen)

Med stöd av denna paragraf, som överförs från atomansvarighetslagen utan ändring i sak, får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer i det enskilda fallet besluta att en transportör i stället för innehavaren av en kärnteknisk anläggning ska vara ersättningsansvarig för en olycka som inträffar under transporten. Behovet av bestämmelsen är i praktiken ringa. Pariskonventionens motsvarande reglering är frivillig och överlämnar åt anläggningsstaten att närmare reglera frågan genom lagstiftning (prop. 1968:25 s. 103). Trots att det inte finns något egentligt behov av bestämmelsen kan den inte tas bort eftersom den också kan bli tillämplig i förhållande till andra konventionsstater (se 25 §).

25 §

(artikel 4 e) i Pariskonventionen)

Paragrafen överförs från atomansvarighetslagen utan ändring i sak. Bestämmelsen innebär att ett beslut motsvarande det som avses i 24 §, och som meddelats enligt en annan konventionsstats lag för det ansvar som gäller för en anläggningshavare i den staten, ska gälla även när svensk lag är tillämplig för att bedöma ersättningsanspråket. Som konstateras beträffande 24 § är det praktiska behovet av bestämmelsen ringa.

Anläggningshavares ansvar**26 §**

(artikel 6 a) i Pariskonventionen)

I paragrafen finns bestämmelsen om att ersättningsansvaret enligt lagen är kanaliserat till anläggningshavaren (kanalisationsprincipen). Paragrafen ändras i förhållande till atomansvarighetslagen endast redaktionellt för att tydliggöra lagens centrala bestämmelser.

Av paragrafen följer, som huvudregel, att anläggningshavaren ska bära alla kostnader i samband med en radiologisk olycka och att skadeståndsansvaret enligt andra än lagens regler inte aktualiseras. Det betyder att exempelvis huvud- och underleverantörer till kärntekniska anläggningar inte kan bli ersättningsskyldiga för att de har vållat en radiologisk olycka genom fel eller försummelse vid tillverkningen av olika komponenter i anläggningen. I de fall anläggningshavaren inte svarar följer av kanalisationsprincipen, om det inte finns någon sådan omständighet som avses i 54 § 2 eller 3 att ingen kan hållas skadeståndsansvarig för den radiologiska skadan. Om kanalisationsprincipen inte hade varit tillämplig kunde det annars ha varit tänkbart att t.ex. regler om produktansvar skulle ha aktualiserats om en olycka orsakats av en i något avseende bristfällig konstruktion.

Paragrafen är tillämplig också i de fall den ansvariga anläggningshavarens anläggning ligger i en annan konventionsstat och i de fall utländsk lagstiftning aktualiseras. Risker är annars att talan skulle kunna föras i

Sverige mot exempelvis en svensk leverantör under återopande av allmänna skadeståndsregler.

De situationer då avsteg från kanalisationsprincipen kan göras direkt med stöd av lagen framgår av 54 § 2 och 3. En sådan situation är att en avtalspart i ett skriftligt avtal med anläggningshavaren åtagit sig att ersätta en skada. Med stöd av regleringen kan också undantag göras från kanalisationsprincipen på så sätt att anläggningshavaren har rätt att kräva tillbaka den ersättning som betalats för en radiologisk skada av någon som uppsåtligen har orsakat en radiologisk olycka. Paragrafen har också betydelse för de skador som undantas från anläggningshavarens och statens ersättningsansvar (19 § andra stycket).

Av paragrafen framgår att undantag från kanalisationsprincipen även kan följa av Sveriges internationella åtaganden. Behovet av ett sådant undantag kvarstår för konventioner som reglerar transporter och som tillkommit innan Pariskonventionen avslutades (den 29 juli 1960). Skälet till detta är att kanalisationsprincipen, som alltså knyter ansvaret till anläggningens innehavare, annars riskerar att hamna i konflikt med de konventioner på transporträttens område som anger ett skadeståndsansvar för transportören. Det måste därför finnas en möjlighet att göra undantag i lagens kanalisationsprincip för det ansvar som transportören kan ha med stöd av sådana äldre konventioner som inte gör något undantag från transportörens ansvar för radiologisk skada (atomskada). En sådan konvention är 1929 års konvention rörande fastställande av vissa gemensamma bestämmelser i fråga om internationell luftbefordran (Warszawakonventionen). Denna konvention gäller i förhållande till ett så kallat tredje land fortfarande parallellt med 1999 års konvention om vissa enhetliga regler för internationella lufttransporter (Montrealkonventionen). Den senare gäller för alla EU-lufttrafikföretag. På vägtransportområdet gäller vidare fortfarande 1956 års konvention om fraktavtalet vid internationell godsbefordran på väg (CMR), även om den ändrades 1978. I denna konvention görs inte något undantag från transportörens ansvar för radiologisk skada (atomskada).

För de stater som är bundna till 1971 års konvention om skadeståndsansvar vid sjötransport av atomsubstans gäller att en internationell konvention eller nationell lagstiftning som rör sjötransport inte får återopas som grund för ansvarighet för radiologisk skada, om ansvar för skadan anges i Paris- eller Wienkonventionen eller enligt nationell lagstiftning som är lika förmånlig för de skadelidande som någon av dessa konventioner. För att undvika dubbel ansvarighet för radiologisk skada som har uppkommit i samband med användning av fartyg i dessa fall ska kanalisationsprincipen gälla. Om kanalisationsprincipen inte skulle upprätthållas i dessa fall skulle t.ex. ett varv kunna bli ansvarigt och tvingas betala skadestånd om en radiologisk skada orsakats av en bristfällig reparation av ett fartyg eller en leverantör kunna åläggas skadeståndsansvar för en behållare avsedd att transportera kärnämnen eller kärnavfall om behållaren går sönder och orsakar en radiologisk skada (jfr prop. 1974:38 s. 33.)

I förhållandet mellan Sverige och en stat som inte har tillträtt 1971 års konvention gäller däremot att undantag från kanalisationsprincipen kan aktualiseras om detta följer av någon reglering på sjörättens område. Vidare berör 1971 års konvention inte frågan om kanalisering av ansvaret

för en radiologisk skada som uppkommer vid flyg-, järnvägs-, eller landsvägstransport. Dubbel ansvarighet kan alltså i princip förekomma.

Som framgått ovan är detta fallet på vägtransportområdet. När det gäller lufttransport kan konstateras att 1999 års konvention om vissa enhetliga regler för internationella lufttransporter (Montrealkonventionen) är tillämplig, utöver Pariskonventionen, om en radiologisk skada (atomskada) inträffar ombord på ett luftfartyg. I Montrealkonventionen har inte förts in något undantag för ansvarighet för radiologisk skada (atomskada). Som utförligt redovisas i det lagstiftningsärende som låg till grund för införlivandet av Montrealkonventionen med svensk rätt (prop. 2002/03:18 s. 65–69) har konstaterats att det lagstiftningstekniskt inte krävs att atomansvarighetslagen eller luftfartslagen innehåller något undantag för respektive lag eftersom konventionerna får anses vara förenliga med varandra. Följden av detta är att om en skada som omfattas av denna lag inträffar under en lufttransport ska den skadelidande ha rätt att vända sig till endera av anläggningshavaren och transportören med sitt krav på ersättning. Som framgår av 54 § har transportören i en sådan situation regressrätt gentemot anläggningshavaren.

I sjölagen (1994:1009) har däremot tagits in en bestämmelse i 11 kap. 1 § som anger att det finns särskilda bestämmelser om atomskada (radiologisk skada) i atomansvarighetslagen.

Det kan vidare konstateras att paragrafen inte aktualiseras i förhållande till 1996 års internationella konvention om ansvarighet och ersättning för skada i samband med sjötransport av farliga och skadliga ämnen (HNS-konventionen).

Lagtexten förenklas i förhållande till 14 a § atomansvarighetslagen. Det har inte ansetts nödvändigt att ange den internationella regleringen i detalj i bestämmelsen. De nu nämnda fallen är undantagssituationer som knappast kommer att aktualiseras.

Av 33 § framgår att ett anspråk på ersättning får riktas direkt mot den som har ställt en säkerhet enligt lagen, t.ex. en försäkringsgivare. *Lagrådet* har anfört att det bör övervägas om det inte för tydlighetens skull borde framgå av bestämmelsen att anspråk kan riktas även mot den som har ställt säkerhet för anläggningshavarens ersättningsansvar. Enligt regeringens bedömning behöver något sådant förtydligande inte göras med hänsyn till att det är anläggningshavarens ansvar enligt kanalisationsprincipen som bör lyftas fram i denna paragraf och att bestämmelsen i 33 § om att anspråk får riktas mot den som har ställt en säkerhet är tillräckligt tydlig.

27 §

(artikel 3, 7 och 10 b) i Pariskonventionen)

I *första stycket* behandlas den grundläggande bestämmelsen att anläggningshavaren har ett objektiva, strikt ersättningsansvar som gäller oberoende av om anläggningshavaren själv eller någon som anläggningshavaren ansvarar för är vållande till skadan.

I *andra stycket* införs en ny bestämmelse som uttryckligen anger att en anläggningshavarens ersättningsansvar är obegränsat, om inte annat följer av 28 eller 29 §. Genom bestämmelsen utnyttjas möjligheten enligt arti-

kel 7 i den reviderade Pariskonventionen att införa ett obegränsat skadeståndsansvar för anläggningshavare. Det kan i och för sig anses överflödigt att införa en uttrycklig reglering om ett obegränsat ansvar. Någon som är skadeståndsskyldig är obegränsat ansvarig för en skada om inget annat sägs. Att det ändå i klagörande syfte införs en bestämmelse i lagen motiveras av att frågan om ett obegränsat ansvar är central och under lång tid varit omdiskuterad inom konventionsstaterna.

Att undantag görs i förhållande till 28 § beror på att en innehavare av en utländsk anläggning, som kan bli ersättningsansvarig enligt svensk lag, kan ha ett begränsat ansvar enligt de bestämmelser som gäller i anläggningsstaten. I sådana fall ska den begränsningen gälla vid tillämpningen av denna lag. Att undantag görs i förhållande till 29 § beror på att en bestämmelse om ömsesidighet införs för skador som uppkommer i ett land utanför Sverige. Det obegränsade ansvaret för anläggningshavare enligt paragrafen gäller inte om ersättningsansvaret enligt det landets bestämmelser är begränsat i fråga om ersättning för skador i Sverige.

28 §

(artikel 7 d) i Pariskonventionen)

Paragrafen överförs från atomansvarighetslagen utan ändring i sak. Bestämmelsen har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag.

Även med stöd av atomansvarighetslagen gäller att svensk rätt ska tillämpas i de fall svensk domstol är behörig. Lagen bygger på att lagen i den stat där den behöriga domstolen finns är tillämplig och att nationella lagvalsregler utesluts, jfr artikel 14 b) i Pariskonventionen. Av artikel 7 d) i konventionen framgår emellertid att ansvarsnivån bestäms enligt lagen i anläggningsstaten. Svensk lag kan bli tillämplig när en innehavare av en anläggning i en annan konventionsstat är ansvarig, t.ex. i anledning av en olycka som inträffar i Sverige under transport till eller från en anläggning i en annan konventionsstat. Storleken på ansvarsbeloppet bestäms emellertid i ett sådant fall enligt lagstiftningen i det land där anläggningen är belägen (jfr prop. 1968:25 s. 126).

29 §

(artikel 7 g) i Pariskonventionen)

I paragrafen införs bestämmelser om reciprocitet, dvs. ömsesidighet, som innebär att anläggningshavarens ersättningsansvar begränsas till det ansvarsbelopp som gäller i den andra staten i förhållande till Sverige. Bestämmelserna innebär ett undantag från anläggningshavarens obegränsade ansvar enligt 27 §.

Första stycket innebär att ansvarsbeloppet är begränsat till det belopp som gäller i den andra staten i förhållande till Sverige. Bestämmelsen gäller i förhållande till både konventionsstater och icke-konventionsstater. Genom att bestämmelsen utformas så att den kan omfatta alla stater, dvs. både konventionsstater och stater anslutna till Wienkonventionen och det gemensamma protokollet, står bestämmelsen inte i konflikt med det krav på likabehandling som följer av artikel IV (2) i det

gemensamma protokollet. För att reciprocitetsbestämmelsen ska kunna tillämpas fullt ut i enlighet med förslaget måste Sverige reservera sig till den reviderade Pariskonventionen, jfr avsnitt 10.8.

I *andra stycket* anges två undantag från första stycket. Av bestämmelsen framgår att begränsningen enligt första stycket inte gäller i förhållande till länder som saknar kärntekniska anläggningar på sitt territorium. Av bestämmelsen framgår också att möjligheterna att ställa krav på ömsesidighet begränsas av de konventionsåtaganden som Sverige har i förhållande till övriga nordiska stater enligt 1974 års nordiska miljöskyddskonvention.

Säkerhet för ersättningsansvaret

30 §

(artikel 7 och 10 i Pariskonventionen)

I paragrafen anges kravet på en innehavare av en svensk anläggning att upp till vissa ansvarsbelopp garantera ersättning enligt lagen. Ersättning ska garanteras genom en ansvarsförsäkring eller annan ekonomisk säkerhet.

Lagrådet har anfört att kravet enligt svenskt språkbruk bör avse skyldighet ”att ha en ansvarsförsäkring eller ställa annan ekonomisk säkerhet”. Bestämmelsen har utformats med utgångspunkt i Lagrådets förslag, men den har formulerats på ett något annat sätt för att stämma överens med innebörden av uttrycket ”den som har ställt säkerhet” i 8 § och innehållet i 33–35 §§.

Punkten 1 innehåller huvudregeln för en innehavare av en kärnteknisk anläggning. *Punkten 2* gäller enbart för innehavare av en kärnkraftsreaktor och innebär ett krav på högre ansvarsbelopp. Bestämmelserna tar sin utgångspunkt i den väsentligt förändrade regleringen i fråga om ansvars- och säkerhetsnivåer som följer av den reviderade Pariskonventionen.

I *punkten 1* anges en skyldighet för en innehavare av en svensk anläggning att ha en ansvarsförsäkring eller se till att annan ekonomisk säkerhet ställs som motsvarar 700 miljoner euro och som vid varje tidpunkt täcker det ersättningsansvar som gäller enligt lagen. Detta krav motsvarar det första steget i den reviderade Paris- och tilläggskonventionen, jfr avsnitt 4.2 och 4.3.

I *punkten 2* anges att en innehavare av en kärnkraftsreaktor som är i drift för utvinning av kärnenergi, är skyldig att ha en ekonomisk säkerhet som motsvarar 1 200 miljoner euro och som vid varje tidpunkt täcker ersättningsansvaret enligt lagen.

En bestämmelse om ersättning för ränta och rättegångskostnader finns i 59 §.

Frågan om förutsättningarna för en anläggningshavare att finansiellt säkerställa de angivna ansvarsnivåerna behandlas i avsnitt 7.4.

31 §

(artikel 7 b) i Pariskonventionen)

Paragrafen innehåller bestämmelser om att i det enskilda fallet besluta om en lägre ansvarsnivå än vad som anges i 30 §.

Bemyndigandet i *punkten 1* avser kärntekniska anläggningar som är mindre riskfyllda. Ett undantag har gjorts för kärnkraftsreaktorer som är i drift för utvinning av kärnenergi, eftersom sådana inte kan anses mindre riskfyllda. Huruvida kravet på säkerhet kan begränsas får bedömas i det enskilda fallet med hänsyn till slaget av anläggning och den sannolika omfattningen av en radiologisk olycka. Med omfattningen av en radiologisk olycka avses skadeföljderna. Ansvarsbeloppet får under inga omständigheter sättas lägre än 70 miljoner euro för varje olycka. Beloppet kan dock sättas högre än 70 miljoner euro, men lägre än 700 miljoner euro, om det anses motiverat med hänsyn till riskerna. I förhållande till vad som gäller enligt atomansvarighetslagen (17 § första stycket andra meningen) skiljer sig bestämmelserna åt på det sättet att anläggningens högre eller lägre risk tidigare helt kopplats samman med frågan om det vid anläggningen hanteras obestrålat uran, medan den föreslagna bestämmelsen bygger på en mer generell riskbedömning.

Bemyndigandet i *punkten 2* avser transporter av kärnämne eller kärnavfall och begränsningen är lämplig med hänsyn till ämnets eller avfallets karaktär och de risker som transporten innebär.

Bestämmelsen saknar motsvarighet i atomansvarighetslagen och har tillkommit eftersom det kan vara motiverat med lägre krav på den ekonomiska säkerheten för vissa typer av mindre riskfyllda transporter. I dessa fall får ansvarsbeloppet enligt Pariskonventionen inte sättas lägre än 80 miljoner euro för varje olycka. Utöver transporter av obestrålat uran kan bestämmelsen aktualiseras bl.a. vid sådana transporter av låg- eller medelaktivt kärnavfall som bedöms vara förenade med små risker.

Av 42 § andra stycket följer att staten ansvarar i andra hand för ersättningsskyldigheten enligt lagen då regeringen har beslutat om nedsättning av ansvarsnivån med stöd av denna paragraf. Från de skadelidandes synpunkt innebär en begränsning av kravet på ekonomisk säkerhet därför ingen risk. Statens andrahandsansvar gäller upp till 700 miljoner euro. Därutöver har staten och andra stater enligt tilläggskonventionen en skyldighet att betala ersättning i intervallet mellan 700 miljoner euro och 1 500 miljoner euro (42 och 43 §§).

Enligt Pariskonventionen omfattar anläggningshavarens ansvar vid transportolyckor även skador på transportmedlet (jfr prop. 1981/82:163 s. 27). Samtidigt innehåller konventionen i artikel 7 c) en regel som innebär att en begränsning av kravet på säkerhet vid transporter inte får innebära att ersättning för skada på själva transportmedlet gör att anläggningshavarens ansvar att ersätta annan skada understiger 80 miljoner euro. Någon uttrycklig bestämmelse om detta införs inte i lagen. Pariskonventionens regel ska dock beaktas av regeringen vid beslut om begränsning av kravet på ekonomisk säkerhet.

32 §

Av paragrafen följer, i likhet med vad som gäller enligt atomansvarighetslagen, att det är möjligt för anläggningshavaren att teckna separat försäkring för ansvarighet under transport.

(artikel 6 a) i Pariskonventionen)

I *första stycket* regleras möjligheten att få ut ersättning direkt av försäkringsgivaren eller den som har ställt säkerhet av annat slag för anläggningshavarens ersättningsansvar. Bestämmelsen motsvarar vad som gäller enligt atomansvarighetslagen.

Av bestämmelsen följer att en skadelidande inte behöver föra talan mot anläggningshavaren. Detta gäller alltid när talan om ersättning med stöd av denna lag får väckas i Sverige. Lagens regler om direkt talan gäller alltså när svensk domstol är behörig och således svensk lag är tillämplig för att pröva krav på ersättning med stöd av lagen.

I *andra stycket* regleras förhållandet mellan försäkringsgivaren eller den som har ställt annan säkerhet och skadelidande. Av bestämmelsen följer att försäkringsgivaren, i syfte att begränsa ansvaret gentemot en skadelidande, inte får åberopa någon invändning grundad på försäkringsavtalet eller annan säkerhet eller över huvud taget på förhållandet mellan försäkringsgivaren eller den som har ställt säkerhet och anläggningshavaren. Om de skadelidande skulle utnyttja möjligheten att vända sig direkt mot försäkringsgivaren, får dock försäkringsgivaren göra gällande samma invändningar som anläggningshavaren hade kunnat åberopa i en process mellan denna och den skadelidande. Bestämmelsen har tillkommit med hänsyn till att direkt talan tillåts mot försäkringsgivaren. Motsvarande reglering finns också i 10 kap. 14 § tredje stycket sjölagen (1994:1009) och 17 § trafikskadelagen (1975:1410), som hänvisar till försäkringsavtalslagen (2005:104).

En regel som i vissa fall föreskriver att det ska vara möjligt för den skadelidande att vända sig direkt mot försäkringsbolaget med sitt krav (så kallad direktkravs rätt) finns i 9 kap. 7 § försäkringsavtalslagen. Denna regel, som gäller bl.a. skadeförsäkring men inte tillämpas på återförsäkring, är tvingande i förhållande till tredje man (1 kap. 6 § andra stycket samma lag, jfr också 1 kap. 3 och 4 §§). Försäkringsavtalslagens reglering är emellertid snävare än de krav som följer av Pariskonventionen och en särskild bestämmelse har därför tagits in i den nya lagen.

34 §

(artikel 10 d) i Pariskonventionen)

Av paragrafen följer att ersättningsskyldigheten för försäkringsgivaren eller den som ställt annan säkerhet kvarstår mot den skadelidande två månader efter det att försäkringsavtalet eller säkerheten har sagts upp eller av andra skäl upphört. Vid transport gäller säkerheten om transporten har påbörjats innan säkerheten sades upp.

35 §

(artikel 6 i Pariskonventionen)

I bestämmelsen regleras förhållandet mellan å ena sidan försäkringsgivaren eller den som har ställt annan säkerhet och å andra sidan försäkringstagaren eller anläggningshavaren. Av bestämmelsen, som överförs

från atomansvarighetslagen utan ändring i sak, följer att en försäkringsgivare inte kan göra invändningar mot ett försäkringsanspråk på grund av förhållandet mellan parterna i försäkringsavtalet eller andra förhållanden som beror på annan än den skadelidande. Motsvarande gäller för den som har ställt säkerhet av annat slag. Försäkringsgivaren kan däremot i försäkringsavtalet förbehålla sig regressrätt i förhållande till anläggningshavaren.

Frågan om vilket eller vilka förbehåll som uppställs av den som har ställt en säkerhet kan ha betydelse för bedömningen av om säkerheten är tillräcklig för att säkerställa ersättningsansvaret. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska enligt 36 § pröva om en säkerhet är tillräcklig.

Bestämmelsen gäller även när den kärntekniska anläggningen ligger utanför Sverige, om talan får väckas här i landet. Så kan vara fallet vid en transport från ett land som har tillträtt Wienkonventionen och det gemensamma protokollet till Sverige, om olyckan inträffar på svenskt territorium. I en sådan situation kan det andra landets lagstiftning i och för sig vara tillämplig på förhållandet mellan anläggningshavaren och den som har ställt säkerheten. Men svensk rätt ska tillämpas eftersom olyckan har inträffat i Sverige och svensk domstol är behörig. I ett sådant fall följer av denna paragraf att en försäkringsgivare inte kan göra invändningar mot ett försäkringsanspråk på grund av förhållandet mellan parterna i försäkringsavtalet eller andra förhållanden som beror på annan än den skadelidande. Försäkringsgivaren kan däremot på grund av innehållet i försäkringsavtalet förbehålla sig regressrätt i förhållande till anläggningshavaren. Någon särskild bestämmelse om detta behövs inte.

36 §

(artikel 10 a) i Pariskonventionen)

I paragrafen införs en bestämmelse som grundar sig på Pariskonventionen och som anger att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska pröva om säkerheter enligt 30–32 §§ är tillräckliga. Anläggningshavaren ska visa att säkerheterna är tillräckliga för att säkerställa ersättningsansvaret enligt lagen. Det kan vara fråga om en eller flera ansvarsförsäkringar eller andra ekonomiska säkerheter. Frågan om vem som bör pröva frågan om godkännande behandlas i avsnitt 7.6.

37 §

(artikel 7 i Pariskonventionen)

Paragrafen är ny och innebär att man vid fullgörande av ersättningsansvaret enligt lagen i första hand ska använda sig av de ansvarsförsäkringar som har tecknats. Andra ekonomiska säkerheter, t.ex. moderbolsborgen, ska användas endast om det inte finnas några ansvarsförsäkringar eller om gällande ansvarsförsäkringar inte räcker för att betala ersättning till de skadelidande. Andra ekonomiska säkerheter kan aktualiseras redan av den anledningen att ansvarsförsäkringarna inte täcker alla skador, t.ex. sådana miljöskador eller andra skador som försäkringsbranschen har aviserat undantag för.

Genom bestämmelsen anges i vilken ordning olika säkerheter ska användas för att betala ersättning till skadelidande. En utgångspunkt för den nya regleringen är att säkerställandet av ersättning, på samma sätt som i dag, kommer att ske i första hand med en ansvarsförsäkring. I händelse av en allvarlig radiologisk olycka bör en prioritering mellan olika säkerheter underlätta skaderegleringen.

38 §

(artikel 10 a) i Pariskonventionen)

Paragrafen är ny och bemyndigar regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om vad som krävs för att en säkerhet ska kunna godtas enligt lagen. Det vidgade skadebegreppet och de höjda beloppsnivåer som gäller för säkerställande av ersättning till skadelidande innebär att det tills vidare kommer att behövas kompletterande säkerheter till den ansvarsförsäkring som sedan tidigare säkerställt anläggningshavares ersättningsansvar. De andra ekonomiska säkerheterna kan vara av skilda slag. Genom bemyndigandet blir det möjligt att ange vilka typer av säkerhet som kan godtas och vilka som inte kan godtas. Förutsättningarna för att teckna en ansvarsförsäkring kan komma att förändras över tiden. Bemyndigandet gör det möjligt att anpassa kravet på säkerhet utifrån förändringar av det slaget. I föreskrifterna kan också anges om en anläggningshavare är skyldig att ha en ansvarsförsäkring upp till en viss beloppsnivå.

Statlig återförsäkring

39 §

(artikel 7 i Pariskonventionen)

I *första stycket* bemyndigas regeringen att i fråga om ansvaret vid radiologiska olyckor göra ekonomiska åtaganden för staten. Det ska göras genom att statliga garantier i form av återförsäkringsåtaganden ställs ut. Bestämmelsen i andra meningen har utformats i enlighet med *Lagrådets förslag*.

Frågan om förutsättningarna att finansiellt säkerställa de ansvarsnivåer som anges i 30 § behandlas i avsnitt 7.4. Av regeringens överväganden i det avsnittet framgår att den säkerhet som behövs utöver en ansvarsförsäkring bör ställas av anläggningshavarna och deras ägarbolag och att en lösning inom ramen för den statliga garantimodellen bör komma i fråga endast i undantagsfall. Bemyndigandet har införts för den händelse att det ändå skulle visa sig att kärnkraftsindustrin inte på egen hand kan säkerställa ansvarsbeloppen på ett betryggande sätt. Bemyndigandet kan komma att utnyttjas om det skulle vara nödvändigt för att Sverige ska kunna följa åtagandena enligt den reviderade Pariskonventionen.

För statens åtaganden ska anläggningshavare enligt *andra stycket* betala en avgift för den ekonomiska risk som staten bär för kostnader som kan uppkomma i händelse av radiologiska olyckor. Regeringen får enligt *tredje stycket* meddela föreskrifter om avgiftens storlek och betalning.

Transportcertifikat**40 §**

(artikel 4 d) i Pariskonventionen)

Paragrafen innehåller bestämmelser om transportcertifikat och överförs med endast vissa justeringar i lagtexten från atomansvarighetslagen. Ett certifikat ska utformas enligt formulär som fastställs av Strålsäkerhetsmyndigheten, jfr 6 § förordningen (1981:327) med förordnanden enligt atomansvarighetslagen (1968:45). Strålsäkerhetsmyndigheten utfärdar det intyg som avses i andra stycket. Bestämmelsen kommenteras i prop. 1968:25 s. 176–178.

Solidariskt ansvar**41 §**

(artikel 5 d) i Pariskonventionen)

Paragrafen, som behandlar anläggningshavarnas solidariska ansvar och den slutliga fördelningen när två eller flera anläggningshavare är ansvariga för samma skada, ändras i förhållande till motsvarande reglering i atomansvarighetslagen för att stå i överensstämmelse med anläggningshavarnas obegränsade ansvar. Ändringen innebär att begränsningen av det solidariska ansvaret till ett i lagen angivet ansvarsbelopp tas bort. Motsvarande bestämmelse i atomansvarighetslagen behandlas i prop. 1968:25 s. 129–132.

Om två eller flera är ersättningsansvariga för samma skada, ska de enligt *första stycket första meningen* solidariskt svara för ersättningen. Enligt *andra meningen* är ingen av de ansvariga skyldig att betala mer än vad som följer av att dennes ansvar är begränsat. Om ansvaret för en ersättningsansvarig är obegränsat och ansvaret för en annan är begränsat, följer av bestämmelsen att den senare inte är skyldig att solidariskt betala mer än vad som följer av ansvarets begränsning.

Det solidariska ansvaret gäller även vid transport eller tillfällig förvaring i samband med transport. I *andra stycket* finns dock en specialbestämmelse för sådana fall. Om ersättningsansvaret grundas på någon av bestämmelserna om transport eller tillfällig förvaring i 16–25 §§ och transporten eller förvaringen avser flera partier kärnämnen eller kärnavfall i ett och samma transportmedel eller på en och samma förvaringsplats, är det sammanlagda ersättningsansvaret begränsat till det högsta belopp som gäller för någon av dem. Bestämmelsen har ingen betydelse i det fallet att ansvaret för någon av de ersättningsansvariga är obegränsat. Bestämmelsen i andra stycket kan dock aktualiseras i den situationen att flera utländska anläggningshavare är ansvariga och ersättningsfrågan prövas i svensk domstol, om deras ansvar är begränsat enligt lagstiftningen i de andra länderna.

Enligt tredje stycket ska de ersättningsansvarigas inbördes ansvar bestämmas med utgångspunkt i de olika anläggningarnas bidrag till skadans uppkomst och övriga omständigheter.

42 §

(artikel 10 c) i Pariskonventionen)

Paragrafen innehåller bestämmelser om statens ersättningsskyldighet.

I *första stycket* anges att staten ska betala ersättning till en skadelidande som har rätt till ersättning enligt denna lag, om den skadelidande visar att ersättningen inte kan fås från den ansvarige anläggningshavarens säkerhet. Statens sammanlagda ersättningsansvar är enligt *andra stycket* begränsat till 1 200 miljoner euro plus ränta för varje radiologisk olycka. Bestämmelsen i andra stycket första meningen har utformats med hänsyn till vad *Lagrådet* har anfört. I 59 § finns en bestämmelse om ersättning för rättegångskostnader.

Bestämmelserna innebär att staten kan bli ersättningsskyldig om en skadelidande – trots att anläggningshavaren har en skyldighet att ha ansvarsförsäkring eller annan ekonomisk säkerhet – inte kan få ersättning för en skada som han eller hon är berättigad till. En sådan situation skulle kunna uppkomma t.ex. om försäkringsgivaren försätts i konkurs. I dessa fall gäller statens ansvar i andra hand, så kallat subsidiärt ansvar.

Statlig ersättning skulle kunna aktualiseras även för så kallade sena personskador som visar sig först efter tio år, men inom 30 år från dagen för den radiologiska olyckan (jfr preskriptionsreglerna i 51 §). För sådana sena skador, vilka främst kan tänkas aktualiseras när det gäller cancer, saknas för närvarande möjligheter att finna försäkring på den privata marknaden.

Enligt andra stycket andra meningen gäller statens ansvar upp till 1 200 miljoner euro även om den ansvarige anläggningshavarens ansvar är begränsat till 700 miljoner euro enligt 30 § 1 eller annat lägre belopp som beslutats av regeringen med stöd av 31 §. Även i dessa fall behöver först klargöras om den ansvarsförsäkring eller annan säkerhet som finns räcker till betalning. Om säkerheten inte räcker aktualiseras statens ansvar. Om ansvaret är begränsat till exempelvis 700 miljoner euro för en kärnteknisk anläggning och skadorna skulle komma att överstiga detta belopp ansvarar staten alltid för ersättningen i intervallet mellan 700 miljoner euro och 1 200 miljoner euro, dvs. det andra steget i Paris- och tilläggskonventionen.

Om skadorna efter en eventuell olycka skulle uppgå till högre belopp följer av anläggningshavarnas obegränsade ansvar att det – utöver den särskilda regleringen i 43 § som bygger på tilläggskonventionens gemensamma statsansvar – egentligen inte finns någon övre gräns att beakta i sammanhanget. Även om kravet på finansiering av det obegränsade ansvaret upphör vid 1 200 miljoner euro svarar primärt anläggningshavaren med sina tillgångar när ersättningen upp till 1 500 miljoner euro har uttömts.

43 §

(artikel 2–3 i tilläggskonventionen)

I paragrafen regleras när ersättning kan betalas av gemensamma statsmedel, dvs. av stater som har tillträtt tilläggskonventionen. Förutsättning-

arna för sådan ersättning framgår av denna paragraf och de två följande. För att den reviderade tilläggskonventionen ska uppfyllas görs flera ändringar i sak jämfört med motsvarande bestämmelser i atomansvarighetslagen.

I *första stycket* regleras när ersättning kan aktualiseras som en följd av de folkrättsliga förpliktelser som följer av tilläggskonventionen. Det ersättningssystem i tre steg som följer av Paris- och tilläggskonventionen har i grunden bibehållits, men de olika ersättningsnivåerna har höjts påtagligt.

En tillämpning av paragrafen aktualiseras om en skadelidande som har rätt till ersättning enligt lagen inte får skadan fullt ersatt från den ansvarige anläggningshavarens säkerhet enligt 30–32 §§ eller från staten enligt 42 §. Staten ska då med bidrag från andra stater enligt tilläggskonventionen betala den ytterligare ersättning som behövs för att ersätta skadan.

Enligt *andra stycket* är ersättningsansvaret i detta tredje steg enligt konventionen begränsat till sammanlagt 300 miljoner euro plus ränta för varje radiologisk olycka. Bestämmelsen i andra stycket har utformats med hänsyn till vad *Lagrådet* har anfört. I 59 § finns en bestämmelse om ersättning för rättegångskostnader.

Reglerna i första och andra stycket innebär att ersättningen i det tredje steget aktualiseras först när ersättning upp till 1 200 miljoner euro har uttömts, dvs. det första och andra steget i Paris- och tilläggskonventionen.

Ersättningen i tredje steget ska, i likhet med vad som gäller de andra stegen, betalas utan att diskriminera någon av de skadelidande i konventionsstaterna. Det gemensamma statsansvaret gäller även i samband med transportolyckor.

För det fall att ersättning ska betalas med stöd av denna paragraf har de skadelidande rätt att få ut hela den ersättning de är berättigade till, och som omfattas av det gemensamma statsansvaret, av den svenska staten. De skadelidande behöver alltså inte framställa separata krav på ersättning i varje stat. Den ersättning som den svenska staten betalat ut till följd av bestämmelsen får sedan krävas åter från de övriga stater som omfattas av tilläggskonventionens gemensamma statsansvar i enlighet med vad respektive stat har att bidra med.

För det fall att det skulle tvistas om ersättningen ska hela ersättningen betalas ut till de skadelidande i enlighet med ett avgörande av den domstol som är behörig att pröva de ersättningskrav som följer av en radiologisk olycka. I de flesta fall är domstolen i den stat där olyckan inträffade behörig. Men vid transporter kan den situationen uppstå att olycksstaten är en annan än anläggningssstaten. I den situationen betalas ersättningen av gemensamma statsmedel ut av den stat där olyckan inträffade, eftersom denna är behörig. Denna stat får sedan kräva tillbaka ersättningsmedel från anläggningssstaten. Motsvarande situation uppkommer om flera anläggningshavare, från olika stater, är ansvariga för en radiologisk olycka som skett i en annan stat. Sedan den behöriga staten betalat ut ersättningen får medlen återkrävas.

I den reviderade tilläggskonventionen ändras den formel som ligger till grund för den ersättning som de enskilda staterna ska bidra med. Eftersom fördelningsgrunderna endast rör staternas inbördes åtaganden bör det inte införas någon särskild reglering i författning.

Av artikel 12 i den reviderade tilläggskonventionen följer att staterna nu förpliktas att i större utsträckning än tidigare bidra i förhållande till statens kärnkraftproduktion, uttryckt i sammanlagd termisk effekt. En mindre andel än tidigare är relaterad till statens bruttonationalprodukt. Förhållandet var tidigare 50 procent vardera. De nya fördelningsgrunderna innebär att 35 procent av konventionsstaternas betalningsandel bestäms på grundval av bruttonationalprodukten och 65 procent på grundval av reaktorernas termiska effekt. Fördelningsnyckeln avser att åter spegla ett risktänkande enligt vilket en stat med en omfattande kärnkraftsproduktion bör bära ett större ekonomiskt ansvar än en stat med en begränsad sådan produktion.

I 33 § atomansvarighetslagen finns bestämmelser om betalning av statlig ersättning som går utöver det som följer av atomansvarighetslagen och som därför regleras i en särskild lag. Atomansvarsutredningen har föreslagit att motsvarande bestämmelser införs i den nya lagen. *Lagrådet* har ifrågasatt om bestämmelserna är nödvändiga och vilken funktion de är avsedda att fylla. Riksdagen kan, som *Lagrådet* har framhållit, oavsett den föreslagna regleringen besluta att ytterligare ersättning av statsmedel ska kunna beredas till skadelidande, om det vid en händelse av katastrofkaraktär skulle visa sig att den ersättning som ska betalas enligt den nya lagen inte är tillräcklig för att fullt ut ersätta de skadelidande. Med hänsyn till detta föreslår regeringen ingen motsvarighet till 33 § atomansvarighetslagen.

44 §

(artikel 2–3 i tilläggskonventionen)

I paragrafen anges vissa förutsättningar för att ersättning ska betalas enligt 43 §. Det krävs att den ansvarige anläggningshavarens anläggning finns i Sverige eller annan tilläggskonventionsstat och används endast för fredliga ändamål och att svensk domstol enligt 58 § är behörig att pröva ersättningsanspråket.

45 §

(artikel 2–3 i tilläggskonventionen)

I paragrafen anges ytterligare förutsättningar för att ersättning ska betalas enligt 43 §. Övriga förutsättningar framgår av 43 och 44 §§.

Bestämmelserna återger det som anges i den reviderade tilläggskonventionen om vilka skador som det gemensamma statsansvaret ska tillämpas på. Utgångspunkten för tillämpningen är att skadelidande i de stater som omfattas av konventionsregleringen ska ges ett extra skydd i händelse av en radiologisk olycka på konventionsstaternas territorier. Ersättning av gemensamma statsmedel betalas inte till skadelidande i icke-konventionsstater. Detta överensstämmer med vad som har gällt tidigare. Tillämpningsområdet är alltså snävare än vad som gäller för ersättningsregleringen i övrigt och som grundar sig på Pariskonventionen. Om en stat skulle utnyttja den möjlighet som Pariskonventionen ger de enskilda staterna att ytterligare sträcka ut tillämpningsområdet för den konventionen och en olycka inträffar inom ett sådant område är tilläggskonven-

tionen inte tillämplig och det gemensamma statsansvaret kan inte aktualiseras utan särskilt medgivande.

Reglerna har påverkats av att tillämpningsområdet enligt den reviderade tilläggskonventionen har anpassats till utvecklingen inom internationell rätt. Reglerna gäller skador som har uppkommit i Sverige eller en annan stat som har tillträtt tilläggskonventionen (punkten 1). Ersättningsansvaret gäller numera även skador som uppkommer i vissa fall i eller över marina områden utanför Sveriges eller en annan tilläggskonventionsstats territorium (punkten 2). Reglerna utvidgas också till att omfatta en konstgjord ö, anläggning eller konstruktion som omfattas av en konventionsstats jurisdiktion (punkten 2 b). Ersättning betalas vidare om skadan uppkommer i eller över en konventionsstats ekonomiska zon eller på den kontinentalsockel som hör till Sverige eller annan tilläggskonventionsstat, om skadan uppkommer i samband med utvinning eller utforskning (punkten 3).

Av *andra stycket* följer att med medborgare i första stycket 2 c avses även bolag, föreningar m.m. Bestämmelsen ändras inte i sak jämfört med atomansvarighetslagen. Bestämmelsen kommenteras i prop. 1968:25 s. 154 och 155.

Ersättningens storlek och betalning

46 §

(artikel 11 i Pariskonventionen)

I paragrafen anges att ersättning enligt lagen ska bestämma med tillämpning av allmänna skadeståndsrättsliga regler, om inte annat följer av lagen. Av artikel 11 i Pariskonventionen följer att frågor om skadeståndets art, form och omfattning liksom frågor om en rättvis fördelning av tillgängliga medel avgörs med stöd av nationell rätt.

Lagrådet har anfört att behovet av bestämmelsen är diskutabelt. Som Lagrådet har framhållit gäller redan enligt 1 kap. 1 § skadeståndslagen (1972:207) att i den lagen meddelade bestämmelser om skadestånd ska tillämpas om inte annat är särskilt föreskrivet eller föranleds av avtal eller i övrigt följer av regler om skadestånd i avtalsförhållanden. Enligt regeringens bedömning fyller bestämmelsen ändå en funktion genom att göra det tydligt att andra skadeståndsrättsliga regler kan vara tillämpliga trots att den nya lagen innehåller en omfattande och detaljerad reglering om ersättningsansvaret vid radiologiska olyckor.

Främst kan reglerna i 5 kap. skadeståndslagen bli tillämpliga. Allmänna skadeståndsrättsliga grundsatser, om t.ex. kausalitet, gör sig också gällande när det gäller ersättning i anledning av radiologiska skador.

I 47 § finns en regel om jämkning som avviker från den allmänna skadeståndsrättsliga grundsatsen om jämkning.

47 §

(artikel 11 i Pariskonventionen)

I likhet med vad som gäller enligt atomansvarighetslagen får jämkning ske endast vid uppsåt eller grov vårdslöshet från den skadelidandes sida.

Bestämmelsen innebär att mindre försummelser, av t.ex. en anställd i en kärnteknisk anläggning, inte medför att den skadelidandes rätt till ersättning inskränks genom tillämpning av allmänna regler om jämkning på grund av medvållande (Ulf K. Nordenson, Svensk och internationell atomansvarighetslagstiftning, Svensk Försäkrings-Årsbok, 1968).

48 §

(artikel 11 i Pariskonventionen)

I paragrafen regleras det fallet att den sammanlagda ersättningen upp till 1 500 miljoner euro – som finansieras av anläggningshavarens försäkring, annan ekonomisk säkerhet och statlig ersättning – inte räcker för att ersätta samtliga skadelidande. Om en radiologisk olycka skulle få en sådan omfattning ska ersättningen till de skadelidande, och den ränta som löper på beloppet, sättas ned proportionellt.

Paragrafen innehåller, som *Lagrådet* har föreslagit, ingen bestämmelse om att ersättning enligt lagen betalas till de skadelidande i förhållande till storleken av deras fordringar. En sådan bestämmelse är onödig.

49 §

(artikel 11 i Pariskonventionen)

I *första stycket* anges att om det efter en radiologisk olycka kan befaras att de medel som ska användas för att betala ersättning enligt denna lag inte kommer att räcka till full ersättning åt alla skadelidande, ska ersättningen betalas ut i delbetalningar som fördelas proportionellt på det sätt som anges i 48 §. Bestämmelsen har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag.

Betydelsen av bestämmelsen minskar genom att det införs ett obegränsat ansvar för anläggningshavarna. En nedsättning av ersättningen får dock ske om det står klart att en olycka är så omfattande att det kan befaras att tillgängliga medel inte kommer att räcka. I vilken utsträckning ersättningen ska sättas ned får bedömas efter en allmän uppskattning av skadorna. Bestämmelsen kan även aktualiseras om svensk domstol ska tillämpa en annan stats ansvarsnivåer, vilket kan bli aktuellt om olyckan ägt rum i Sverige men en utländsk anläggningshavare är ansvarig.

Enligt *andra stycket* får den ersättningsansvarige med stöd av första stycket inte dröja med en betalning längre än vad som är skäligt med hänsyn till olyckans omfattning och omständigheterna i övrigt.

50 §

I paragrafen regleras omräkning till svensk valuta och motsvarar i övrigt den bestämmelse om omräkning från särskilda dragningsrätter till svenska kronor som atomansvarighetslagen innehåller.

Preskription**51 §**

(artikel 8 i Pariskonventionen, artikel 6 i tilläggskonventionen)

I paragrafen, som behandlas i avsnitt 8.5, regleras preskription av anspråk på ersättning för en radiologisk skada. Bestämmelsen hänför sig till både anläggningshavares ersättning och statlig ersättning, inklusive ersättning av gemensamma statsmedel med stöd av tilläggskonventionen.

I *första meningen* regleras korttidspreskription, dvs. att den skadelidande för att inte förlora rätten till ersättning ska väcka talan mot den ersättningskyldige inom tre år efter det att den skadelidande fått kännedom om eller rimligen borde ha fått kännedom om skadan och vem som är ansvarig för den. För att avbryta treårspreskriptionen räcker det med ett krav utom rätta riktat mot den ersättningskyldige. Om det skulle vara oklart vem som är den ersättningskyldige, exempelvis anläggningshavaren eller staten, bör det alltid räcka att den skadelidande riktat kravet mot anläggningshavaren.

I *andra meningen*, som utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag med en liten justering, finns en bestämmelse som följer av att preskriptionstiden för personskada förlängs från 10 år till 30 år genom ändringsprotokollen till Paris- och tilläggskonventionen. Preskriptionstiden är fortfarande 10 år för andra typer av skador. En skadelidande som inte väckt talan inom den angivna tiden förlorar sin rätt till ersättning av anläggningshavaren. Som Lagrådet har berört är rätten till ersättning inte beroende av att en talan om ersättning väcks, utan frågan om ersättning bör i första hand lösas utom rätta.

I lagen finns ingen motsvarighet till den särskilda preskriptionsregeln i 21 § atomansvarighetslagen som gäller kärnämne eller kärnavfall som olovligen tillgripits, förlorats eller övergivits. Anledningen är att motsvarande bestämmelse i Pariskonventionen, artikel 8, har tagits bort i den reviderade konventionen eftersom det har ansetts onödigt att särskilt reglera en så ytterst sällsynt händelse.

52 §

(artikel 8 e) i Pariskonventionen, artikel 6 i tilläggskonventionen)

Paragrafen syftar till att en skadelidande inte ska riskera att förlora sin rätt att framställa krav på ersättning om det råder tvist om behörig domstol t.ex. när olyckan inträffat utanför konventionsstaternas områden och talan skulle kunna väckas vid domstolar i skilda stater. En sådan tvist ska enligt Pariskonventionen lösas av en särskild konfliktomstol, den Europeiska energitribunalen (European Energy Tribunal) som inrättats genom konventionen den 20 december 1957 om upprättande av säkerhetskontroll på atomenergins område. Eftersom en sådan process kan ta tid riskerar den skadelidande att det förflyter så lång tid från det olyckan inträffade att anspråket preskriberas, jfr artikel 8 e) i Pariskonventionen. Regeringen kan då träda in och meddela föreskrifter om eller i det enskilda fallet besluta att de skadelidande ska ha kvar rätten att väcka talan till dess att kompetenskonflikten har blivit löst.

Bestämmelsen behandlas även i avsnitt 8.5 under rubriken Förlängd Prop. 2009/10:173
preskriptionstid vid tvist om behörig domstol.

Återkrav och regress

53 §

(artikel 11 i Pariskonventionen)

Enligt bestämmelsen får ersättning enligt denna lag som har betalats till en skadelidande inte krävas tillbaka från den skadelidande, om inte annat följer av 54 §. Förbudet mot att kräva tillbaka ersättning gäller i fall då nedsättning av ersättning görs med stöd av 49 §.

54 §

(artikel 6 e) och f) i Pariskonventionen, artikel 5 i tilläggskonventionen)

I paragrafen regleras anläggningshavarens och statens regressrätt samt undantag från kanalisationsprincipen. En motsvarande reglering finns i atomansvarighetslagen.

Av artikel 5 i tilläggskonventionen följer att tilläggskonventionsstater-na har samma rätt till återkrav som anläggningshavare har enligt Paris-konventionen (artikel 6 f) i Pariskonventionen).

Enligt *punkten 1* får regressrätt göras gällande mot den ansvarige an-läggningshavaren. Ett sådant krav kan aktualiseras om staten har betalat ersättning i fall då skadelidande inte kunnat få betalt ur de säkerheter som anläggningshavaren är skyldig att ha enligt 30 §.

Med stöd av *punkten 2* kan den ansvarige anläggningshavaren, staten eller annan tilläggskonventionsstat göra regressrätt gällande mot en fysisk person som uppsåtligen har orsakat skadan.

Punkten 3 gäller fall då det finns ett skriftligt avtal som innebär att annan än anläggningshavaren har åtagit sig att ersätta skadan, dvs. undantag görs från kanalisationsprincipen.

Punkten 4 avser det fallet att bestämmelserna om solidariskt ansvar i 41 § ger upphov till regressanspråk mellan anläggningshavarna inbördes.

55 §

(artikel 6 d) och g) i Pariskonventionen)

I *första stycket* regleras de situationer när annan än innehavaren av en kärnteknisk anläggning har betalat ersättning för en radiologisk skada och träder i den skadelidandes ställe mot anläggningshavaren eller staten. Bestämmelsen kommenteras i prop. 1968:25 s. 119-121.

I *punkten 2* hänvisas, i enlighet med *Lagrådets* förslag, till den nya lagen (2010:000) om lufttransporter. I 15 § atomansvarighetslagen hänvisas till luftfartslagen (1957:297). Den ändrade hänvisningen föranleds av att det i regeringens proposition 2009/10:95 om luftfartens lagar föreslås att 9 kap. luftfartslagen (1957:297) bryts ut och överförs till en separat lag om lufttransporter som ska gälla vid sidan av en ny luftfartslag. Hänvisningen i punkten 2 avser de civilrättsliga regler som enligt det förslaget överförs från 9 kap. luftfartslagen (1957:297) till den nya lagen om

lufttransporter och som kan innebära en skyldighet att betala ersättning vid lufttransport av passagerare och bagage. Detta innebär ingen ändring i sak.

Bestämmelsen i *andra stycket* motsvarar innehållet i artikel 6 g) i Pariskonventionen.

Tillsyn

56 §

I bestämmelsen, som är ny, anges att tillsyn över att lagen och anslutande föreskrifter följs ska utövas av den myndighet som regeringen bestämmer. Bestämmelsen har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag.

Behovet av tillsyn enligt lagen är ganska begränsat. Vissa aspekter av skyldigheten för anläggningshavare att inneha en ansvarsförsäkring eller annan säkerhet för ansvaret bör dock kunna kontrolleras. En självklarhet är att förvissa sig om att det finns en försäkring eller säkerhet. Man kan också behöva tillse att försäkringen täcker det belopp och de skyldigheter som föreskrivs och att det är rätt aktör som har tecknat försäkringen. Tillsynen bör även avse straffbestämmelsen som avser dessa skyldigheter.

Frågan om tillsynsmyndighet behandlas även i avsnitt 8.7.

Straff

57 §

I paragrafen anges straffansvar för den anläggningshavare som åsidosätter skyldigheten att ha en ansvarsförsäkring eller annan ekonomisk säkerhet enligt lagen. Bestämmelsen omfattar såväl uppsåtliga som oaktsamma gärningar. Straffskalan är densamma som i bestämmelsen i atomansvarighetslagen.

En överträdelse av bestämmelsen faller in under allmänt åtal och omfattas av åklagares åtalsplikt (jfr 20 kap. 3 § rättegångsbalken).

Den tillsynsmyndighet som regeringen bestämmer med stöd av 56 § har ansvaret för att se till att bestämmelserna om säkerställande av ersättning enligt lagen följs.

Behörig domstol

58 §

(artikel 13 i Pariskonventionen)

Paragrafen, som även behandlas i avsnitt 8.6.2, innehåller bestämmelser om svensk domstols behörighet att pröva en talan om ersättning för en radiologisk skada.

Svensk domstol är enligt *punkten 1* behörig om den radiologiska olyckan helt eller delvis inträffat i Sverige. Svensk domstol är också behörig då den radiologiska olyckan inträffat inom Sveriges ekonomiska zon. Vilket havsområde som omfattas av Sveriges ekonomiska zon framgår av lagen (1992:1140) om Sveriges ekonomiska zon och förordningen (1992:1226) om Sveriges ekonomiska zon.

I *punkten 2* regleras vilken domstol som är behörig i de fall olyckan inträffat inom en icke-konventionsstats områden. En annan situation som omfattas av bestämmelsen är om en radiologisk olycka inträffar på eller över det fria havet. Bestämmelsen aktualiseras vidare om det t.ex. i samband med transport sker en fortlöpande kontaminering av vattnet med radiologisk skada som följd och det inte exakt går att fastställa en plats där den radiologiska olyckan inträffade (punkt 95, Exposé des Motifs).

Enligt *andra stycket* ska talan om ersättning enligt första stycket väckas genom ansökan om stämning vid Nacka tingsrätt (miljödomstolen). Denna domstol är ensam behörig att pröva mål om ersättning när svensk domstol är behörig. Bestämmelsen ändras i förhållande till motsvarande bestämmelse i atomansvarighetslagen för att stå i överensstämmelse med den reviderade Pariskonventionen.

Enligt *tredje stycket* ska ett mål om ersättning enligt lagen handläggas enligt de bestämmelser som gäller för stämningmål enligt miljöbalken. Enligt gällande bestämmelse i 20 kap. 3 § första stycket miljöbalken ska det som är föreskrivet om tvistemål i allmän domstol tillämpas även på miljödomstolar och Miljööverdomstolen samt vid Högsta domstolens prövning av mål som avses i balken, om inte annat följer av balken eller annan lag. Hänvisningen till rättegångsbalkens regler om tvistemål i allmän domstol kommer att gälla för ett mål om ersättning enligt lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor.

Ränta och rättegångskostnader

59 §

(artikel 7 h) i Pariskonventionen)

Enligt bestämmelsen ska ränta och ersättning för rättegångskostnader som följer av domstols dom eller beslut i mål om ersättning enligt denna lag inte anses som ersättning enligt lagen, utan ska betalas av den ersättningskyldige utöver ersättningen enligt lagen. Bestämmelsen innebär att ränta och rättegångskostnader inte ska räknas in i det belopp för ansvarsförsäkring eller annan ekonomisk säkerhet som krävs enligt bestämmelserna om säkerställande av anläggningshavarens ansvar.

Verkställighet av dom

60 §

(artikel 13 i) i Pariskonventionen)

Enligt bestämmelsen ska en dom om ersättning för radiologisk skada som har meddelats av en behörig domstol i en annan konventionsstat, när domen har vunnit laga kraft och får verkställas i den stat där den har meddelats, på ansökan verkställas i Sverige utan att en ny prövning sker av den sak som avgjorts genom domen.

61 §

(artikel 13 i) i Pariskonventionen)

I paragrafen finns bestämmelser om verkställighet av en utländsk dom om ersättning för radiologisk skada. Bestämmelserna överförs från atomansvarighetslagen utan ändring i sak.

62 §

(artikel 13 i) i Pariskonventionen)

I paragrafen införs, i enlighet med *Lagrådets* förslag, bestämmelser om förfarandet i domstol vid ansökan om verkställighet av en dom som har meddelats av en domstol i en annan konventionsstat.

63 §

(artikel 13 i) i Pariskonventionen)

Bestämmelserna överförs från atomansvarighetslagen utan ändring i sak.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelse

Enligt *första punkten* träder lagen i kraft den dag regeringen bestämmer. Genom lagen upphävs atomansvarighetslagen (1968:45). Bestämmelsen om ikraftträdande behandlas i avsnitt 10.

Enligt *andra punkten* gäller äldre föreskrifter i fråga om radiologiska olyckor som inträffat före ikraftträdandet. Det gäller trots att merparten av skadorna i ett sådant fall skulle kunna uppkomma efter ikraftträdandet. En radiologisk olycka kan uppkomma till följd av en serie av händelser med samma ursprung. Skulle någon av händelserna med samma ursprung inträffa efter ikraftträdandet kommer i vart fall olyckan i den delen vara en olycka som inträffat efter ikraftträdandet. Även om någon händelse i olycksförloppet inträffat före ikraftträdandet kan det vara svårt att särskilja skadorna (jfr 10 §). I ett sådant fall bör den nya lagens bestämmelser tillämpas på skador som inte tydligt kan hänföras till händelser före ikraftträdandet.

12.2 Förslaget till lag om ändring i miljöbalken**10 kap. 19 §**

I den nya *punkten 3* undantas miljöskador som omfattas av lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor från bestämmelserna om miljöskador i 10 kap. Undantaget innebär att, i händelse av en radiologisk olycka, en konflikt undviks mellan reglerna om anläggningshavares ansvar för miljöskador i 10 kap. och lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor. Sedan tidigare gäller enligt 32 kap. 2 § miljöbalken att bestämmelserna i 32 kap. om skadestånd för vissa miljöskador, som gäller bl.a. personskada och sakskada, inte tillämpas på skador som orsakas av joniserande strålning.

12.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1922:382)
angående ansvarighet för skada i följd av luftfart

1 §

Ändringen i *tredje stycket* innebär att ordet atomskada ersätts med begreppet radiologisk skada och att bestämmelsen uttryckligen hänvisar till den nya lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor, som innehåller särskilda bestämmelser om radiologisk skada. Detta innebär ingen ändring i sak.

Vissa språkliga ändringar görs också i första stycket.

12.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (1937:73) om
befordran med luftfartyg

41 §

Ändringen innebär att ordet atomskada ersätts med begreppet radiologisk skada och att bestämmelsen uttryckligen hänvisar till den nya lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor, som innehåller särskilda bestämmelser om radiologisk skada. Detta innebär ingen ändring i sak.

12.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (1974:610) om
inrikes vägtransport

47 §

Ändringen innebär att ordet atomskada ersätts med begreppet radiologisk skada och att bestämmelsen uttryckligen hänvisar till den nya lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor, som innehåller särskilda bestämmelser om radiologisk skada. Detta innebär ingen ändring i sak.

12.6 Förslaget till lag om ändring i trafikskadelagen
(1975:1410)

8 §

Ändringen i *andra stycket* innebär att orden atomskada och atomanläggning ersätts med begreppen radiologisk skada och kärnteknisk anläggning. Hänvisningen till 14 § atomansvarighetslagen ändras till 26 § lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor. Detta innebär ingen ändring i sak.

12.7 Förslaget till lag om ändring i lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet

8 a §

Förslaget innebär att en ändring görs i paragrafen i dess lydelse enligt det förslag som kommenteras i 15.2 och som i punkten 1 hänvisar till det ansvar och de skyldigheter som följer av atomansvarighetslagen. Lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor träder i kraft den dag regeringen bestämmer. Genom den lagen upphävs atomansvarighetslagen. Tidpunkten för ikraftträdandet beror på när 2004 års tilläggsprotokoll till Paris- och tilläggskonventionen träder i kraft. När lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor träder i kraft bör ändringen i punkten 1 också träda i kraft så att den hänvisar till den lagen.

14 a §

Paragrafen, som är ny, innehåller ett förbud mot att ha någon annan än tillståndshavaren som förmånstagare för en försäkring som tillståndshavaren tar för att ersätta skada på byggnadsdelar, system, komponenter och anordningar av betydelse för säkerheten. Bestämmelsen har enligt *Lagrådets* förslag placerats under rubriken "Allmänna skyldigheter för tillståndshavare".

Bestämmelsen innebär exempelvis att moderbolaget i den koncern som tillståndshavaren kan tillhöra inte får vara förmånstagare för en sådan försäkring. Bestämmelsen syftar till att säkerställa att medel finns tillgängliga hos tillståndshavaren för att fullgöra skyldigheterna enligt den föreslagna lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor även efter ett omfattande haveri i den kärntekniska verksamheten.

Bestämmelsen behandlas även i avsnitt 7.2.

25 §

Ändringen i *tredje stycket* innebär att en ändring görs i paragrafen i dess lydelse enligt det förslag som finns i propositionen om förutsättningar för generationsskifte (prop. 2009/10:172, avsnitt 6.8) och som hänvisar till straffbestämmelsen i 40 § atomansvarighetslagen. En följdändring görs som innebär att det i stället hänvisas till 57 § lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor.

12.8 Förslaget till lag om ändring i järnvägstrafiklagen (1985:192)

1 kap. 11 §

Ändringen innebär att ordet atomskada ersätts med begreppet radiologisk skada och att bestämmelsen uttryckligen hänvisar till den nya lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor, som innehåller särskilda bestämmelser om radiologisk skada. Detta innebär ingen ändring i sak.

12.9 Förslaget till lag om ändring i produktansvarslagen
(1992:18)

4 §

Hänvisningen till atomansvarighetslagen ändras till den nya lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor.

12.10 Förslaget till lag om ändring i sjölagen (1994:1009)

3 kap. 36 §

I *andra stycket* ersätts ordet atomskada med begreppet radiologisk skada, som används i den nya lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor. Detta innebär ingen ändring i sak.

9 kap. 3 §

I *punkterna 3 och 4* ersätts ordet atomskada med begreppet radiologisk skada, som används i den nya lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor. Detta innebär ingen ändring i sak.

11 kap. 1 §

Ändringen innebär att ordet atomskada ersätts med begreppet radiologisk skada och att hänvisningen till atomansvarighetslagen ändras till den nya lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor.

12.11 Förslaget till lag om ändring i lagen (2003:778) om
skydd mot olyckor

9 kap. 3 §

Ändringen innebär att ordet atomskada ersätts med begreppet radiologisk skada och att hänvisningen till atomansvarighetslagen ändras till den nya lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor.